DÖNEM : 1 CİLT : 24 TOPLANTI : 4

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

30 ncu Birleşim

26 . 1 . 1965 Salı

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	**112**
2. — Yoklama	**112**
3. — Görüşülen işler	**112**
1. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/738, C. Senatosu 1/495) (S. Sayısı : 493)	112
A — Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçesi	113
a - Cumhuriyet Senatosu	113 :120
b - Millet Meclisi	113,120 :121
B. — Cumhurbaşkanlığı Bütçesi	121 :124
C. — Sayıştay Bütçesi	124 :125
Ç. — Anayasa Mahkemesi Bütçesi	125 : 133,133 :135
D. — Başbakanlık Bütçesi	135 :159,159 : 194,194 :207
a. - Devlet Plânlama Teşkilâtı	207 :208
b. - Danıştay	208 :217
c - Devlet İstatistik Enstitüsü	217 :223

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Gelecek yıllara geçici yüklenmelere dair kanun ile,

1964 yılı Bütçe Kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun tasarıları ikinci defa açık oya sunuldu ve tasarıların kanunlaşmaları kabul olundu.

Dışişleri Bakanlığı bütçesinin, Bakanın seyahati münasebetiyle, 1 . 2 . 1965 ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Bütçesinin de 28 . 1 . 1965 gününde görüşülmesine muvafakat olunmasına dair Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tezkeresi okundu ve kabul edildi.

1965 yılı Bütçe kanunu tasarısının tümü üzerinde görüşüldü.

Saat 14.30 da toplanılmak üzere Birleşime saat 13,05 te ara verildi.

İkinci Oturum

1965 yılı bütçe kanunu tasarısı üzerinde görüşmelere devam olundu.

Saat 19 da toplanılmak üzere saat 17 de oturuma son verildi.

Başkan	Kâtip
	Niğde
Enver Aka	Kudret Bayhan
Kâtip	
Afyon Karahisar	
Mustafa Yılmaz İnceoğlu	

Üçüncü Oturum

1965 yılı Bütçe kanunu tasarısının tümü üzerindeki görüşmeler bitirildi.

26 Ocak 1965 Salı günü saat 10,30 da toplanılmak üzere birleşime aynı gün saat, 1,30 da son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Niğde
Fikret Tunhangil	Kudret Bayhan
Kâtip	
Afyon Karahisar	
Mustafa Yılmaz İnceoğlu	

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 10,30

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit ,Tigrel

KÂTİPLER : Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S. Ü.), Mustafa Yılmaz İnceoğlu(Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

2 — YOKLAMA

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yeter sayı vardır, görüşmelere başlıyoruz. Bir arkadaşımız gündeni dışı söz istemişti, buyurun Sayın Baki Güzey.

BAKİ GÜZEY (Bursa) — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/738, C. Senatosu 1/495) (S. Sayısı : 193) (1)

(1) 193 S. Sayılı basmayazı 25 . 1 . 1965 tarihli 29 ncu Birleşim tutanağı sonundadır.

BAŞKAN — 1965 yılı bütçe kanun tasarısının tümü üzerinde müzakereler dün bitmişti. Başka söz istiyen olmadığına göre maddelere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Okutuyorum.

1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı

MADDE 1. — Genel bütçeye giren dairelere cari harcamaları için (A/1) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 7 186 182 532 lira, yatırım harcamaları için (A/2) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 1 775 821 944 lira, sermaye teşkili ve transfer harcamaları için de (A/3) işaretli cetvelde gösterildiği üzere 5 805 619 193 lira ki, toplam olarak 14 767 623 669 lira ödenek verilmiştir.

A) TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BÜTÇESİ :

a) Cumhuriyet Senatosu :

b) Millet Meclisi :

BAŞKAN — Cetveller okunacaktır.

BAŞKAN — İlk cetvel Büyük Millet Meclisinin Senato ve Millet Meclisi kısmına ait bulunmaktadır. Bu konuda söz istiyenlerin isimlerini okutuyorum : Adalet Partisi Grupu adına Sayın Cenap Aksu. Şahısları adına Niyazi Ağırnaslı ,Mehmet Ünaldı, Mustafa İnceoğlu söz istemiş bulunmaktadır.

Grup Sözcüsü Sayın Cenap Aksu'ya söz veriyorum.

CENAP AKSU (Maraş) — Sayın Başkan, muhterem senatörler,

Birbirleriyle yakın irtibatı olması sebebiyle Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi bütçelerini beraberce mütalâa etmek her halde yerinde olacaktır. Bu sebeple A. P. Grupu adına noktai nazarımızı arz edeceğim.

Aynı çatı altında olması ve Teşkilât Kanununun henüz çıkarılmamış bulunması esbabı mucibesiyle Millet Meclisi bütçesine mal edilen birçok hizmetlerin masraflarını tefrik ederek Anayasa'nın derpiş ettiği hüviyeti ile mütenasip bir bütçe tanzim etmek dört yıldanberi esefle ifade etmeliyiz ki Senatomuzca mümkün olmamıştır.

Yüksek malûmları olduğu üzere Büyük Millet Meclisi Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinin topyekûn varlığına izafe edilmiş bir terim olup bu Meclislerden her biri ayrı şahsiyeti haiz ve tamamen müstakil iki Meclisten ibarettir.

Anayasanın derpiş ettiği ahvalde birleşik toplantı yapmakta ve bu toplantılar da Millet Meclisi Riyaset Divanınca idare edilmektedir.

Bu ahval haricinde fonksiyonlarını ayrı ayrı icra eden bu iki Anayasa müessesesinin sırf yukarda arz ettiğim mütalâa ve buna inzımamen aynı çatı altında bulunması ve tek elden idare edilmesi gerekçesiyle Büyük Millet Meclisi bütçesi namı altında ve 231 sayılı Kanunu da mesnet yaparak tek bütçede birleştirilebilmesi ve bu bütçenin icrasının da Millet Meclisi Reisine bırakılması itiraf edilmelidir ki; yüce Senatonun mevcudiyeti hafife alınarak, tabi bir müessese ve şube halinde mütalâasına götüren bir taht havasını yaratmaktadır. Bu ise ne fiilen ve ne de hukukan kabili tecviz değildir.

Anayasamızın sarih hükümleri ile müstakil hüviyet kazanmış olan Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi hizmetlerinin pürüzsüz bir şekilde ifası için lüzumuna şiddetle ihtiyaç duyulan Teşkilât kanunları bu Meclis kurulduğu gündenberi ele alınmış ve fakat bunca ihtilaf ve ihtilâtlara sebebolmasına ve hattâ zaman zaman ve iki meclisin ahenk ve yekdiğerine saygı hislerini bozan sert ve nahoş tartışmalara; tatsız olaylara sebebiyet verdiği görülmüştür. Bu gibi hallere topyekûn nihayet vermek için esasları Bütçe Komisyonunca tesbit edilen Teşkilât Kanununun biran evvel meclislerden çıkmasının zaruri olduğuna işaret etmek isterim.

Geçen yıllar üzerinde çok söz edilen bu kanun tasarısı 8 aydan beri Millet Meclisinin Maliye Komisyonunda her nedense ve kimin veya hangi telkinin tesiriyle bilinmez müzakeresi de bitirilmiş olduğu halde bir türlü Millet Meclisi gündemine alınamamıştır.

Muhterem arkadaşlarım bu kanun çıkmadıkça bu münakaşalar sürüp gidecektir. Bugüne kadar olduğu gibi Cumhuriyet Senatosunun kendisine mahsus bir bütçesi olmıyacak ve Millet Meclisi Reisinin tâyin ve tefrik edeceği tahsisat ve memurlarla hizmetini ifaya zorlanacaktır.

Bugün huzurunuza getirilen Cumhuriyet Senatosu Bütçesi Bütçe Komisyonunun telkin ve tasvibi ile müzâkeresi de geriye bırakılmak suretiyle iki taraf idarecilerinin alelacele bu yıl için üzerinde mutabık kaldıkları bir bütçe taslağından ibarettir.

Dikkatle tetkik buyurulursa görülecektir ki, bir çok fasıllarında teşkilât kanununa atıflar mevcuttur. 1 liralık tahsisat konmuştur. Bunun mânası yıl içinde bu kanunun çıkarılarak aktarma yapılması suretiyle temin edilmesidir.

Geçen yıl bütçesi de aynı şekilde kabul edilmiştir.

Velhasıl üç yıllık mücadele sonunda kısmen müstakil bir bütçe ile bir kaç maddenin tasarruf hakkı istihsal edilebilmiştir. Bunu da bir merhale olarak kabul etmek ve gelecek yıllarda Senato ve Millet Meclisi Teşkilât Kanununun çıkarılmasını temenni etmekten başka bugün yapılacak bir iş de yoktur. Anayasamızın sarih hükümlerinye biribirini ikmal eden ve müstakil olarak çalışan, birlikte bir bütün olarak Büyük Millet Meclisini teşkil eden bu iki Meclisin biribirinin vazife ve menfaatlerine çok saygılı olması, hattâ diğer medeni memleketlerde ve bilhassa Amerika ve İngiltere'de olduğu gibi bütçeleri üzerinde müzakere yapılmadan kabul edilmesi yolunun açılmasını da Meclislerimizden temenni etmek isteriz. Bunu temin için de Adalet Partisi Grupu olarak Millet Meclisi Bütçesini topyekûn ve teklif veçhile münakaşasız kabul edilmesini temenni ve rica etmekteyiz. Bu sebeple esasen cari ve normal masrafları kapsıyan iki Meclisin bütçeleri kzerinde gelecek yıldan itibaren teşkilât kanununa müstenit ve müstakil bir bütçe haline gelmesini temenni eder bu iki bütçenin Millet Meclisine iyi hizmetler ve başarı temennisi ile sözlerimi bitiririm. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Ağırnaslı, buyurun.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Sayın Başkan, ben vazgeçtim. Kıymetli rakadaşımızın söylediği gibi Senato Teşkilât Kanununa ait mâruzatta bulunacaktım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Ünaldı.

MEHMET ÜNALDI (Adana) — Muhterem arkadaşlarım, sayın Ağırnaslı'nın konuşmasından sarfı nazar etmesini bendeniz Meclis Bütçesinin ehemiyeti yönünden muafık görmedim. Zira ortada çok mühim bir mesele vardır. Bilhassa Haziran seçimlerinden sonra Senatoya yeni iltâhak etmiş olan arkadaşlarımız mevzuun iç yüzünü bilmemektedir. Bu bakımdan Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçesinin müzakeresi sebebiyle bu mevzu üzerinde dikkatle durmak lâzımdır. Bir Anayasa lâfzı ile, ruhu ile bütün müesseseleri ile ve heyeti umumiyesi ile hukuk düzeninin nirengisidir. Her kim olursa olsun ister beğensin, ister beğenmesin yürürlükte ise Anayasaya saygı gösterme ile mükelleftir. Hele o kimse bu çatı altında bulunuyorsa, kanun yapıcısı sıfatiyle herkesten daha çok saygı göstermeye mecburdur.

Muhterem arkadaşlarım, bir zihniyetin belirtilmesi sadedinde açıklıyacağım, hâdise ehemmiyet taşımaktadır. Bendeniz 1961 yılında Cumhuriyet Senatosu İdare Âmiri iken, bir Anayasa müessesesi olan Cumhuriyet Senatosunun Teşkilât Kanununa bütün organlarını nazarı itibara alarak bir teklif yapmıştım. Bu teklif, o yıl bütçe müzakereleri sırasında görüşülürken, bütçe imkânlarının darlığı dolayısiyle bunun bâzı organlarının müşterek idaresi teklif edildi, uzun müzakerelerden sonra bir neticeye varılamadı ve bu Teşkilât Kanununun çıkarılması ertesi yıla kaldı. Ertesi yıl Cumhuriyet Senatosu Teşkilât Kanununda ısrar etti bütçe Encümeninde, Karma Bütçe Komisyonunda Teşkilât Kanunu görüşülürken, Millet Meclisi Anayasa Komisyonu, Anayasa yönünden meseleyi tekik etmek üzere teklifi istedi. Komisyonlar kendilerine muhavvel işleri görüşmekle mükellef oldukları halde Anayasa Komisyonu her nedense bu meseleyi yanlış yoldan ele aldı ve yeniden bir kuruluş düzenliyerek bütçe komisyonuna sevk etti. Bütçe Komisyonu, Komisyonun salâhiyetinin hududunu aştığı gerekçesi ile bu Anayasa Komisyonunun teklifini reddetti. Kendisi yeni bir ayırma yapmak suretiyle Umumi Heyete sevk etti. Teşkilât Kanunu Umumi Heyette iken; her nedense bizim Teşkilât Kanunu üzerinde komisyonların tetkik arzuları kabarıyor bu defa da Maliye Komisyonu tetkik etmek üzere istedi. Fakat Meclis Divanı, Bütçe Komisyonunun ele aldığı metni göndereceği yerde, Anayasa Komisyonunun metnini Maliye Komisyonuna havale etti ve bugüne kadar teşkilât kanunumuz maalesef çıkarılamadı. Bunun üzerine bendeniz, teklif sahibi olarak İçtüzüğün 36 ncı maddesi gereğince, 45 gün içerisinde intacedilmediği gerekçesiyle bir takrir verdim, gündeme alınmasını istedim. Bunda da muvaffak olamadım.

Şimdi arkadaşlarım, meselenin iç yüzünü tahliline geçelim. Anayasanın 63, 67 ve 70 nci maddeleri gereğince işlem görmesi lâzımgelen yasama organları maalesef, Muhterem Millet Meclisi Başkanının bir sabit fikrine kurban gitmektedir. Şudur arkadaşlarım :

Millet Meclisi Sayın Başkanı der ki, «Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisiyim.» (Sağ

sıralardan «ne zaman» sesleri ve sol sıralardan «yok öyle şey» sesleri)

Biz deriz ki, hayır, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi ayrı ayrı birer hükmi şahsiyetttir. Bunlar varlıklarını Anayasadan almaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ancak bu iki müstakil organın birleştiği zaman teşekkül eden bir mefhumdur ve itibaridir. Binaenaleyh, mesele bu yönden tetkike pek değmiyor. Çünkü, ne derse desin, biz ne dersek diyelim, mesele Anayasa hükümlerine geliyor. Şimdi Anayasamızın 100 ncü maddesi Reisicumhurun gaybubeti halinde o makama vekâlet edecek şahsı veya makamı göstermiş. Bu makam Cumhuriyet Senatosu Başkanı. Cumhuriyet Senatosu Başkanı, Reisicumhura vekâlet ettiği bir sırada T. B. M. M. Birleşik Oturumunu yaparsa bu takdirde icra organı ile teşrii organ aynı şahsın uhdesinde birleşmiş oluyor. Bunu önlemek maksadıyla 100 ncü madde tedvin edilmiş ve denilmiştir ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik oturumuna riyaset edecek makam, Millet Meclisi Riyaset Divanıdır. Sadece bu mesele için bu madde ısdar edilmiştir. Binaenaleyh, arkadaşlarım; Anayasa yönünden meseleyi tetkik edersek, tam manâsıyle müstakil bir Anayasa organı olan Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi'nin ayrı birer teşkilâtı olacaktır. Bu teşkilât o hükmi şahsiyetin yürümesi için lüzûmlu bütün organları ihtiva edecektir. Bu böyle yapılmamakta, ve bir mülkün sahibi imiş gibi ortaya çıkmakta ve mesele bu şekilde uzatılıp gidilmektedir.

Muhterem arkadaşlarım, böylesine iyi olmıyan bir zihniyetle, bencil bir zihniyetle kim olursa olsun dedim ki, bundan Cumhuriyet Halk Partili muhterem arkadaşlarım da böyle bir zihniyeti tasvibetmezler, buna inanıyorum. Ama, böyle bir zihniyetle bu çatının altında hepimiz mücadele etmek mecburiyetindeyiz. Teşkilât Kanunumuzu mutlak surette Anayasa hükümlerine göre çıkaracağız; bunda azimli ve kararlıyız. Hürmetlerimle.. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Mustafa Yılmaz İnceoğlu'nundur.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Çok muhterem arkadaşlarım, 3,5 senedenberi Anayasanın ön gördüğü Teşkilât Kanununun çıkarılmamasından dolayı evvelâ üzüntülerimi arz etmek isterim. Yüksek Heyetinizin malûmu olduğu gibi Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanları 13 kişiden kurulur. Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosunun fonksiyonları bakımından bir birinden farklı değildir. Hükmi şahsiyeti haiz müstakil organlardır. Yani biri diğerinin vesayeti altında değildir. Fakat, maalesef Millet Meclisi Başkanlığı halen daha bütün inisiyatifi kendi elinde tutmak havası içinde görülmektedir. Teşkilât Kanununun da bunun için geciktirilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Millet Meclisinin bir makam arabasından başka Başkanlık Divanı emrinde iki taksisi, iki minibüsü ve ayrıca bir kamyonet matbaa için, bir kamyonet lokanta için çalışmaktadır. Cumhuriyet Senatosunun ise bir makam arabasından başka bir tek hizmet arabası bulunmaktadır.

Senato kurulduktan sonra, bunların müsavi taksim edilmesi tabiî idi. Fakat bu müsavat halen teessüs ettirilememiştir. Millet Meclisinin var diye, onu emsal olarak bu fakir milletimizin bütçesine yeni külfetler tahmil edilmesini arzu etmiyorum. Ancak, müsavi taksim yapılmak suretiyle, her iki Meclis arasında müsavatın temin edilmesini ve bir ayrılığa meydan verilmemesini temenni etmekteyim.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin mefruşat durumu bildiğiniz gibi göz doldurucu bir vaziyette bulunmaktadır. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisine geldiğimiz günden beri halen mütemadiyen yenileri yapılmak suretiyle ilâve edilmekte ve değiştirilmekte olduğunu müşahade ediyoruz. Komisyon raportörünün raporundan anladığımıza göre birçok koltuklar, sandalyelerin kirlenmesi, ve sigara tablalarının devrilmesi, yakılması gibi ufak arızalardan dolayı bunlar birinci bodruma atılmış ve tamir yoluna gidilmiş olduğunu da esefle müşahede etmekteyiz. Bu malzemelerin çok iyi bakılması ve daha fazla malzeme, mefruşat alınmamasını temenni etmekteyim.

Meclis lokontasından hemen bütün arkadaşlar şikâyetcidir. Lokontada masada oturduğumuz zaman, bu mevzu açıldığı zaman arkadaşlar dert yanarlar. Belki bunu idare âmirlerine duyuranlar da vardır. Fakat bu iş bir türlü hal-

ledilemez. Biliyorsunuz ki, bu lokantanın bütün mefruşatı, elemanları, aydınlatılması, ısıtılması hepsi Büyük Millet Meclisine aittir ve bütçeye bir milyon lira senede külfet tahmil eder. Böyle olmasına rağmen, lokanta orta sınıf bir lokantadan farklı değildir. Fiyatlar da dışardaki orta sınıf bir lokantanın fiyatından gene farklı değildir. Bu nasıl oluyor, akıl erdiremiyoruz. Muhtelif senelerde tenkid edilir; idare âmirlerine söylenir. Buna çare bulunmaz. Biz kendi işimizi halledemezken, milletin işini nasıl halledeceğiz, arkadaşlar? Lokantada birçok garsonlar vardır. Fakat, bu zavallı adamlar mütemadiyen konuşmakla meşguldürler. Arkadaşlar masa başında beklerlerken bunlar ne yapacaklarını bilemezler. Bunlara bir idare taksimi, iş taksimi yapmak mümkün değil mi? Yahut da, bilmiyorlarsa bunları eğitmek mümkün değil mi? Bu durum hiçbir lokantada görülmemektedir. Lokantada komisyon görüşmelerinden anladığımıza göre 7 200 tabak, çatal, bıçak kırıldığını öğrenmiş bulunuyoruz ve verilen cevaba göre de bunlar için bir müfettiş tâyin edilerek tetkik edilmiş bir suiistimal olmadığı hakkında da rapor verilmiştir.

Muhterem arkadaşlar; haydi tabaklar kırıldı diyelim. Fakat kaşıklar, çatallar nasıl kırılırlar, bunların parçaları nerededir. Nasıl olur da bir suiistimal yoktur diye rapor verildi. Bu hususun esaslı bir suretle tekrar incelenmesini ve fakir milletin bütçesinden çıkan bu şeylerin hepsinin hesabının sorulmasını arz ve temenni ederim. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Büyük Millet Meclisi bütçesi üzerinde başka söz istiyen yoktur.

EMİN AÇAR (Manisa) — C. H. P. adına müsaade buyurursanız söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun, efendim.

C. H. P. GRUPU ADINA EMİN AÇAR (Manisa) — Muhterem Başkan, muhterem Senatörler;

Türkiye Büyük Millet Meclisi 1965 yılı bütçe kanun tasarısı hakkındaki Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupu görüşünü program veçhile: Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi olmak üzere iki ayrı müessese halinde arz edeceğim.

A) Cumhuriyet Senatosu :

1965 yılı bütçe kanun tasarısı, birçok yenilikler arasında Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa yasama organları bütçelerinin, çift meclis sistemini kabul etmiş, devletlerin bütçelerinde olduğu gibi, bizde de ayrı ayrı göstermek suretiyle yenilik getirmiştir. Yani ilk defa Cumhuriyet Senatosu bütçesi Devlet bütçesi içerisinde müstakil olarak yer almış bulunmaktadır. Bu husus hiç şüphesiz Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 173 ncü maddesinin (Cumhuriyet Senatosu bütçesinde: Cumhuriyet Senatosu üyelerine Başkan ve Başkanlık Divanı üyelerine ait ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü gereğince kurulan teşkilâtın ve Cumhuriyet Senatosu İçhizmetlerinin gerektirdiği bölüm ve maddeler gösterilir. İdareci üyelerin hazırladığı bütçe Başkanlık Divanında görüşülerek kesin şeklini alır. Genel bütçede ve ayrı olarak gösterilmek üzere Bütçe Karma Komisyonuna verilir.) hükmü iktizasıdır.

Cumhuriyet Senatosu bütçesi ilk defa müstakil olarak tanzim edildiği cihetle sadece 1965 yılı bütçesinin Yüksek Senatomuza hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederiz. Bu münasebetle Anayasanın ve talimatların emrettiği şekilde 1964 yılı zarfında da tam mânasiyle müstakil, vakur hareket eden ve bu suretle işgal etmiş olduğu mümtaz mevkiini göstermiş olan Sayın Senato Başkanımız Enver Aka'ya Grupumuz adına şükranlarımızı arz etmeyi vicdani bir vazife addederiz.

B) Millet Meclisi :

Çift Meclis sistemi olan bilûmum yabancı devletlerdeki nizam, teamül ve demokratik telâkkiye göre bir meclis diğer meclisin bütçesini, hürmeten ya hiç müzakere etmeden veya müzakere edildiği takdirde polemiğe yol açmadan kabul eder. Yeni ve ilk defa memleketimizde de tatbikine başlanılan ayrı ayrı bütçe dolayısiyle iki meclis sisteminde Yüce Senatonun Millet Meclisi bütçesi hakkındaki görüşünün de aynı sağ duyuyu göstermesi lâzımgeldiği kanaatindeyiz.

Yalnız usul bakımından Anayasanın 94 ncü maddesine temas etmeme müsaadelerinizi istirham ediyorum. Anayasanın 94 ncü maddesinin üçüncü fıkrası hükmü geniş mânada olmak üzere görüşülür unsurunu muhtevidir. Binaenaleyh; gerek bu unsura gerekse aynı maddenin beşinci fıkrasının daire bütçeleriyle, katma bütçeler hakkındaki görüşlerini bildirirler unsuruna göre dar mânada olmak üzere müzakereyi Anaya-

sanın 94 ncü maddesinin derpiş etmiş olduğunu da arz etmekle sözlerime nihayet vereceğim. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, Millet Meclisi ve Senato bütçeleri dolayısiyle iki küçük temennide bulunmak üzere söz aldım. Bunlardan bir tanesi Parlâmento çalışmalarımızı hakikaten güçleştiren Meclis ve Senato tutanaklarımızın çok geç olarak basılması ve bu ihtiyacın basımevi tarafından karşılanamaması hususudur. Bunu birkaç defa bu kürsüden ilgililerin dikkatine sunduk. Buna rağmen bugüne kadar Millet Meclisi Basımevi kadrosunun bu gecikmedeki, aksaklıktaki sebepleri bir türlü ehemmiyetle ele alınıp giderilmemiş karşılanmamıştır. Bu hususu buradan bir kere daha ilgililere işaret etmek istiyorum.

İkincisi, muhterem arkadaşlarım, bütün dünya parlâmentolarının daha önce de bizim Parlâmentomuzda da ve bilhassa Temsilciler Meclisi çalışmaları sırasında da Parlâmento üyelerinin bir rozeti ve bir ambleni bulunur. Bunun da bu yılki bütçede dikkata alınmasını ve Senatörlere ayrı, Milletvekillerine ayrı olmak üzere birer rozet yaptırılmasını; yine bu meyanda bize verilen dağıtılan zarf ve kâğıtlarımızın da Senatoya mahsus olmak üzere ayrıca bastırılıp verilmesini arz ve rica ediyorum.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Batur.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Muhterem arkadaşlarım, benden evvel konuşan arkadaşların bilhassa teşkilât kanunu üzerinde durdular. Sayın Mehmet Ünaldı arkadaşım bu teşkilât kanununun üzerinde hassasiyetle durduğu için bendeniz oraya temas etmiyeceğim. Ama Karma Bütçe Komisyonu namına geçen sene buraya teşrif buyuran arkadaşımız, zabıtlarda vardır, bu teşkilât kanununun biran evvel çıkacağını, süratlendirileceğini ve Senato'nun da bugünkü mânevi baskı altından kurtulacağını, Millet Meclisi Başkanlık Divanının baskısı altından kurtulacağını ifade buyurmuşlardı. Ama aradan bir sene geçti bu teşkilât kanunu maatteessüf gelmedi. Ya çok hızla yola çıktı, hedefini aştı birden bire, gitti; veya henüz gelecek sırası. Şimdi arkadaşlarım, bu noktayı böyle belirtikten sonra, esas itibariyle bu binanın vaziyeti çift Meclis çalışmalarına müsait değildir. Çünkü bu Meclis binası tek Meclis için yapılmıştır. Binaenaleyh, bu Meclisin başka bir yere gitmesi lâzımdır. Nereye gidebilir? Eski Meclis binasına gidilir. Bu kadar yeni bina yapılıyor, şimdi orada ikâmet eden CENTO oradan çıkar, Senato oraya gider. Ve bu suretle müstakil hüviyetine kaşuvur.

Şimdi bunun yanı başında bendeniz Meclis zabıtlarından bahsedeceğim. Arkadaşlar Mecliste konuşulan hususat Senatoya hemen hemen iki, üç ay sonra gelmektedir. Öyle zannediyorum ki, paralel bir çalışma ve teknik bir çalışma ancak Milletvekillerinin, Millet Meclisinde ne söyledikleri, bir kanun için ne ileri sürdüklerini ve ne mütalâa dermeyan ettiklerini bilinmesine vabeste bulunmaktadır. Hattâ bu Meclis zabıtları aşağı - yukarı medeni, müterakki memleketlerde konuşmaların ertesi günü neşredilir ve zabıt olarak Senatörlere ve Milletvekillerine verilir.

Şimdi bu meclisler tamamen birbirinden ayrı imiş gibi, bir irtibatları yokmuş gibi kanun müzakere ediyorlar. Komisyona gidiyorsunuz, diyorsunuz ki Başkana nerede ne konuşmuş mebuslar; belli değil. Binaenaleyh; ben bunun için zannediyorum iki kere Senato Başkanına müracaat ettik; geçen sene de müracaat ettik, bu sene de müracaat ettik. Maatteessüf hâlâ zabıtlar 3 ayda, 5 ayda basılmakta, adeta Milletvekilleri ve Senatörlerin ihtiyarlık zamanlarında, acaba 40 sene evvel ne söyledim, diye şöyle bir göz atacakları vesika haline geliyor. Böyle bir vesika olmaz arkadaşlar... Tarihe intikal eder bu vesika ama, evvelemirde, hele çift Mecliste mebusun konuştuğunu, ne mütalâa dermeyan ettiğini Senatörlerin bilmesi lâzımgelir. Bu o kadar da fazla bir külfeti icabettiren bir husus değildir.

İkincisi, bir zaptı rapta temas etmek istiyorum, bir inzibati muameleye temas etmek istiyorum. Bir parlâmentonun çatısının altı iktidariyle, muhalefetiyle bir samimiyet ve mahrumiyet ifade eden, bir mahal olması lâzımgelir. Hattâ buna bir mâbet diyebiliriz. Arkadaşlar, bugün Parlâmentonun çatısının altı böyle midir? Adeta, demokrasi var diye bir kanunu esasiye kıraathanesine dönmüştür, Parlâmento. Kanunu esasi kıraathanesinden farkı yok, ba-

kın koridorlara; ne mahremiyeti var ne samimiyeti var. Dünyada bir Parlâmento gösterilir mi ki, oraya bu şekilde misafir gelsin, koridorlara girsin, mebusların, Senatörlerin içinde olsun. Öyle bir zaman gelecek ki, aramıza oturacaklar arkadaşlar. Binaenaleyh, bizim idare âmirlerimiz var, bu idare âmiri arkadaşlar acaba ne ile uğraşırlar, ne ile iştigal ederler. Bunlara rey verdik, seçtik bu işleri düzeltirler diye. Fakat bakıyoruz ki, yine koridorlar lebalep dolu. Artık ben Bütçe Encümeninde söylediğim gibi şu cinsten insanlar geliyor, cinsi lâtifler geliyor, şöyle oturuyorlar, böyle oturuyorlar demeye de utanıyorum. Binaenaleyh, bir zabıtrapt temin edilmelidir. Yoksa ne mahremiyet kalır, ne samimiyet kalır, ne de oranın çatısının altı bir mâbet evsafını haiz olur.

Mâruzatım budur, (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun Sayın Encümen Başkanı.

KARMA BÜTÇE VE PLÂN KOMİSYONU BAŞKANI ALİ ŞAKİR AĞANOĞLU (Trabzon Milletvekili) Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri; 1964 malî yılı bütçesi görüşülürken bir yıl önce Yüce Heyetiniz, teşkilât kanunu üzerinde önemle durmuş ve o zaman yine Karma Encümen Başkanı olarak bendeniz kısa zamanda teşkilât kanununun Millet Meclisi Bütçe Plân Encümeninden çıkarılacağını ifade etmiştim. Bütçeden sonra Nisan ve Mayıs ayları içerisinde Bütçe Encümeni 7 - 8 celsesinde devamlı çalışma ile Meclislerin teşkilât kanununu çıkarmıştır. Her iki Yüce Meclisin fiilî hizmet kadroları göz önünde tutularak teşkilât kanununda gereken ayırımlar yapılmış ve kanun Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuştur.

Millet Meclisi gündemine alınıp müzakereye başlandıktan sonra, Maliye Encümeni bâzı kadroları yeniden gözden geçirmek mülâhazasiyle kanunu istemiştir. Ondan sonraki safahatı Millet Meclisi Başkanlığı ile ilgilidir. Bu itibarla Bütçe Ecümeni Yüce Heyetinizin hassasiyetle üzerinde durmuş olduğu teşkilât kanununu çıkarmak suretiyle görevini yerine getirmiştir. Geçen yıl, 1964 malî yılı bütçesinde olduğu gibi. yüksek tetkikinize sunulmadan 1965 malî yılı bütçesinde de her iki Yüce Meclisin bütçeleri ayrılmıştır. Teşkilât kanunundaki ölçülere göre ve gerek Yüce Senato ve gerek Millet Meclisine aidolan hizmet şekline göre bütçeler düzenlenmiş ve iki ayrı müstakil bütçe halinde Yüce tetkikinize sunulmuştur. Mâruzatım bu kadardır, Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Meclis İdare Âmirliği adına Sayın Bilgen.

MİLLET MECLİSİ İDARE ÂMİRİ SÜLEYman BİLGEN — (Edirne Milletvekili) — Sayın Başkan, sayın Senatörler; kıymetli tenkidlerinize cevapları gerek şahsım ve gerekse arkadaşlarım adına kısa olarak, özetliyerek huzurunuzda sunmak isterim.

Senato teşkilât kanununun gecikmesi hususu Yüksek Heyetinizde başlıca tenkid mevzuunu teşkil etmiştir. Bu gerek Meclis Başkanlığının, gerekse komisyonların hiçbir suiniyeti neticesi bugünkü durumuna gelmiş değildir. Halen Maliye Komisyonu, uzun bir tetkikinden sonra bu teşkilât kanunu üzerindeki çalışmasını bitirmiş ve raporunu hazırlıyarak en kısa zamanda Meclis Heyeti Umumiyesine getirmiş olacaktır. Öyle tahmin ediyoruz ki, bu hafta içinde Meclis Umumi Heyetine, gündemine gelmiş bulunacaktır.

Bir arkadaşım, Meclis binasındaki mefruşat alımı üzerinde durdular. Arkadaşlarına; Meclisin mefruşat ve binalarının yapımı 7007 sayılı Kanunla Bayındırlık Bakanlığına bırakılmıştır. Bayındırlık Bakanlığı bina yapımını bitirdikten sonra Meclisin tefrişine de geçmiş ve bunu peyderpey fâsılalarla tamamlanmıştır. Yoksa Meclisçe yeni bir malzeme alımı bahis konusu değildir. Bu evvelce yapılan ihale neticesi, ihalenin peyderpey tamamlanarak bugünkü durumuna gelmesinden ibarettir. Bugün hali hazır bu ihale dışında yeni bir malzeme ve mefruşat alınmış değildir.

Mefruşatın muhafazası bakımından; şüphesiz ki, bu kadar geniş malzeme ve eşyanın muhafazasında ufak tefek aksaklıkların olacağı tabiîdir. Bâzı kırık dökük eşya mevcuttur. Bunlar peyderpey Meclisteki bulunan marangozhane tarafından tamir edilip yerine konulacaktır. Bu hususta, muhterem arkadaşlarım endişe etmesinler.

Bir de Sayın Suphi Batur arkadaşım Senatonun ayrı bir binada mesai görmesinin daha faydalı olacağı kanaatini izhar ettiler. Arka-

daşlarım, şimdi hali hazırda Meclisin içinde bulunan binamızın bir kısmını Devlet Plânlama Teşkilâtı işgal etmektedir. Plânlama Teşkilâtı tahminimize göre bir ay içinde Toprak Mahsulleri Ofisinin tahliye edeceği binaya geçecek ve bu suretle Plânlama Teşkilâtının işgal ettiği kısım Yüksek Senatoya tahsis edilecektir. Bu tahsisten sonra bir rahatlık hissedildileceği tabiîdir. Buna göre komisyonlar ve saire teşkilâtlar kısmı daha geniş çalışma durumuna geçeceklerdir.

Sayın Suphi Batur arkadaşım Meclisteki zaptırapta temas ettiler. Arkadaşlarım; hakikaten biz de zaptıraptım, istenildiği şekilde olmadığı kanaatindeyiz. Ancak, bunda Sayın Senatör ve sayın Milletvekillerinin de biz idare âmirlerine yardım etmelerini temenni etmekteyiz. Arkadaşlarım; bir Senatör arkadaşımız veya bir Milletvekili arkadaşımız, yanında misafirleriyle birlikte kapıya gelir, kapıda verilmiş kesin talimat vardır. Vazifeli yönetim memuru ve vazifeli polis memuru, gelen Senatör veya Milletvekili arkadaşımızı ikaz eder, ama bu ikaz karşısında Senatör ve Milletvekili arkadaşımız bu ikazı dinlemez ve misafirlerini zor kullanır derecesinde içeri sokar, koridora getirirse bu hususta idare âmirlerinin ve idare mekanizmasının kabahatinin böyle bu kadar büyük olduğu kanısında değiliz. Hep beraber yardımcı olunursa ve hep beraber buna riayet edersek bu zaptırabtın hepimizin arzusuyla olacağına kaani bulunmaktayız.

Matbaa meselesi ve diğer hususlarda İdare Âmiri arkadaşım Zühtü Pehlivanlı cevap verecekler.

Benim mâruzatım bundan ibarettir. Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Pehlivanlı.

MİLLET MECLİSİ İDARE ÂMİRİ ZÜHZÜ PEHLİVANLI (Ankara Milletvekili) — Muhterem Başkan, muhterem Senatörler, arkadaşımın yarım bırakmış bulunduğu yerden sorulmuş olan suallere cevap vermeye çalışacağım.

Sayın Yılmaz İnceoğlu'nun sormuş bulunduğu suallerin içinde vasıtaların aynı nisbette taksim edilmediğini, Senatonun Meclisten ayrı bulunduğunu ve vasıta adedinin müsavi taksim edilmesi lâzımgeldiğini söylediler. Efendim bâzı hizmetler vardır ki, her 2 Meclisin müşterek hizmetleridir. Meselâ, saydıkları vasıtalar içinle tabldota ait bir vasıtanın bulunduğunu söylediler. Eğer Senato idare âmirleri arkadaşlarımız arzu ederlerse hem tabldotun idaresini, hem de bu vasıtayı kendilerine devretmeye hazırız.

Yine İnceoğlu arkadaşımız, Mecliste, tabldota ait kırık kayıtlarından bahsederek 7 000 parça kaybolduğunu ve bunun bütçede görüşülürken de aynı şekilde ifade edildiğini söylediler. Hatırlarlarsa, bütçedeki kaybın iki yıllığının yani 28 . 6 . 1961 den 16 . 5 . 1963 e kadar olan iki yıllığın 5672 olduğu ve 5672 kayıp veya kırığın 26 kalem muhtelif cins eşyadan ibaret bulunduğu ifade edilmişti. İki yıllık bu kayıp ve kırıkların daha evvel de tahkikatı istenmiş bulunmasından dolayı Mecliste bir tahkikat açtırılmış bir müfettiş tarafından tetkik ettirilmiş, yapılan bu tetkik ve tahkikte her hangi bir husus tesbit edilememiş ve evrakı o şekilde kaldırılmıştır. Burada bu mâruzatımızı tekrar ediyoruz.

Ve bir arkadaşımız tutanakların geç basılmasından şikâyetçi oldular. Biz de kendileriyle hem fikiriz. Ancak bu mümkün olan araçlar dolayısiyle bu kadar yapılabilmekte olduğunu üzülerek ifade ederiz. Yeni matbaa binası yakında ve bu binaların müştemilâtı olan binalara naklettirilecek ve orada halen getirilmiş bulunan İnterteyp makinaları son sistem makinalardır, montajına devam edilmektedir. Dört tane otomatik baskı makinası halen çalışır vaziyette yerine konulmuş ve hazır edilmiştir. Katlama, tasnif ve kesme makinaları bitmiş vaziyettedir. Entertip makinalarının yerine konulmaları biter bitmez Meclisin eski binasında bulunan matbaa, hepinizin malûmu olduğu verdeki matbaa buraya naklettirilecektir ve bu ihtiyaçlar giderilmiş olacaktır. Bundan böyle de gecikmenin olmıyacağı kanaatindeyiz.

Zarf ve kâğıtların Senatoya da ayrı şekilde bastırılmasını temenni ettiler. Zannediyorum ki, zarfların üzerine «T. B. M. M. Hususi» demek suretiyle her iki Meclisi de kapsamına alan bir ifade mevcuttur. Buna rağmen bir değişiklik arzu ediyorlarsa bu da ayrıca tetkik edilecektir.

Rozet mevzuu, Millet Meclisi üyelerinden, Milletvekili arkadaşlarımdan bir arkadaşımı-

zın Divana yapmış bulunduğu müracaat üzerine ele alınmış ve çok kısa bir zamanda müsabakaya konulmak suretiyle neticeye getirilecektir. Hazırlıkları müsabaka safhasına gelmiştir. Müşterek Divanda, her iki Meclis ilgili olduğu için, Müşterek Divanda karara bağlanacak ve arkasından müsabaka ile tesbit edilecek, kabul edilen şekil derhal tatbik edilecektir. Bu hususta zaten elimizde mevcut bütçemizde, şimdi görüşülmesi yapılan 1965 bütçesinde gerekli tahsisat vardır.

Diğer hususlara arkadaşım cevap vermişlerdi. Başkaca cevap verilmiyen bir hususun kalmadığı kanısındayım. Suallerinız olursa memnuniyetle cevaplarız.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Meclis idare âmirlerinin vermiş oldukları ve Karma Bütçe Komisyonunun vermiş olduğu izahatlardan dolayı teşekkür ederim. Yalnız teşkilât kanunu hakkındaki mütalâalar beni tatmin etmemiştir.

Karma Bütçe Komisyonumuz hakikaten vazifesini yapmıştır. Maliye Komisyonu hattâ İçtüzüğe aykırı olarak bunu almış ve aylarca orada uyutmuştur. Sayın Bilgen arkadaşımızın dedikleri gibi; suiniyet olmasa dahi halihazır gecikmede bir hüsnüniyet dahi yoktur. Temenni ederiz ki; bu gecikme, teşkilât kanununun Millet Meclisinden bir an evvel çıkartılması suretiyle telâfi edilmiş olsun.

Başka söz istiyen arkadaşımız... Yok. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Bütçesi cetvellerini okutuyorum efendim.

(A/1) CARİ HARCAMALAR

B.		Lira
11.000	Ödenekler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	10 106 401
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 234 815
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	174 311
14.000	Hizmet giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	10 004
16.000	Çeşitli Giderler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	148 003

(A/2) YATIRIM HARCAMALARI

23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımlar BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1

(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI

	II - Transferler	
34.000	Malî transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	4
35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	65 695
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	5 000

Cumhuriyet Senatosu Bütçesi bitmiştir; hayırlı uğurlu olsun.

b) Millet Meclisi Bütçesi :

BAŞKAN — Millet Meclisi Bütçesine geçiyoruz, söz istiyen? Yok. Bölümleri okutuyorum

(A/1) CARİ HARCAMALAR

B.		Lira
11.000	Ödenekler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	30 324 200
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	16 785 378

B.		Lira
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	3 495 000
14.000	Hizmet giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 417 649
15.000	Kurum giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 001 745
16.000	Çeşitli giderler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	4 552 000
	(A/2) YATIRIM HARCAMALARI	
22.000	Yapı, tesis ve Büyük onarım giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 117 500
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	260 000
	(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI	
	II - Transferler	
34.000	Malî transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	55 001
35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	888 503
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	50 000

Millet Meclisi Bütçesi bitmiştir. Hayırlı olsun.

B) Cumhurbaşkanlığı Bütçesi

BAŞKAN — Cumhurbaşkanlığı Bütçesinin müzakeresine geçiyoruz.

Bu konuda söz istiyen yalnız Cumhuriyet Halk Partisi Adına Sayın Emin Açar, buyurunuz efendim.

EMİN AÇAR (Manisa) — Sayın Başkan, sarfınazar ettim.

BAŞKAN — Sayın Sarıgöllü. Buyurunuz, efendim. İlk söz onundu. Daha evvel söz istemişler di efendim.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, Muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri.

Cumhurbaşkanlığı Bütçesini müzakere ederken, Cumhurbaşkanlığının taşıdığı önem ve ehemmiyetin üzerinde durmayı, yetki ve sorumluluk hususunda biraz tevakkufu zaruri görmekteyim.

Tarihe bir göz atacak olursak, Hükümet nasıl kurulmuş ise, siyasi rejimler ona göre isim almaktadırlar. Hükümet, iktidarı temsil eden eğer kouptasyon şekli ile yani irsen, tâyin ile veya kılıç ile gelmiş ise, onun iradesi aynı zamanda kanunu temsil eder. Görüyoruz ki, tarihte bu Hükümet şekilleri yavaş yavaş halka doğru gitmekte ve kanun yapma yetkisi ile yürütme, icra yekdiğerinden zamanla ayrılmış bulunmaktadır. Bugün mer'i Anayasamızda yaptığımız tetkikat gösteriyor ki, demokratik hareket ve sistem o derece baskı yapmıştır ki, Reisicumhur yetkileri itibariyle çok kısıtlanmış durumdadır. Nedir yetkileri? Meclisler tatilde ise Meclis Başkanlariyle müzakere edip Meclisleri toplamak, Hükümet üç defa itimat oyu almamışsa Hükümet Başkanının talebi ile, eğer Hükümet Başkanı talebederse Meclis Başkanlariyle müzakere edip Millet Meclisi teçdidetmek, yani feshetmek; kanunlar Meclisten çıktıktan sonra eğer tekrar tetkiki icabediyorsa bunları yeniden tetkik için Parlâmentoya iade etmek, Anayasa Mahkemesine iki üye seçmek Bakanlar Kuruluna başkanlık yapmak, temsilcileri göndermek ve temsilcileri kabul etmek. Kanunları ve Milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yaymak, bir de hususi af yetkisi ve Cumhuriyet Senatosuna en azı beş üye olmak suretiyle on tane tarafsız, kırk yaşını geçmiş ve Cumhuriyet Senatosunun ana kaidesine göre yüksek tahsil mecburiyeti dahi olmamak şartiyle üye seçmek. Cumhurbaşkanlığının görevleri tetkik edildiği zaman bizde; Devleti temsil etmek. Fransız Anayasasına baktığımız za-

man, Anayasayı korumak ve müesseseler arasındaki bağdaşmayı, anlaşmayı düzenli yürümeyi sağlamak gibi bir hükümle karşılaşıyoruz. Cumhurbaşkanının yetkileri arasında en mühim şey; kanunları yenilemek, yeniden tetkike göndermek ve bir de Cumhuriyet Senatosuna seçtiği 15 kişilik kontenjandır. Bu husus bir teamül haline gelmiştir. Yani bu 15 kişiden 5 ini Parlâmentoda, yani Cumhuriyet Senatosunda temsil edilmiyen veya temsil edilmesine rağmen lüzumlu görülen hususlarda seçmiş idi. Fakat bu teamül nedense bozuldu. Gönlümüz isterdi ki, bu teamül devam etsin.

Yenilemek mevzuuna gelince :

Böyle bir yetki kullanılırken, Cumhurbaşkanlığının, Cumhurbaşkanının şahsına mevdu bu yetkiyi, çok hassas ölçüler içinde yapsınlar. Yeniden tetkik için bir kanun Parlâmentoya geldi mi, bu kanun hakikaten üzerinde durulup tâdil edilmesi iktiza eden hususları muhtevi olması ve her iki Meclis arasında bâzı anlaşmazlıkların, yani üzerinde ittifak etmemiş olmaları lüzumu zaruri iken bu yetkinin iki defa da pek yerinde kullanılmadığı kanısındayım. Şahsına mevdu yetkisi tenkid bakımından değil, bu müessesenin, bu hakların işlemesi bakımından üzerinde durmaktayız.

İkinci yetkisi Anayasa Mahkemesine dâva açabilmesidir. Bu Anayasa Mahkemesine dâva açmak mevzuunda Türk Devletini temsil eden ve yemininde; «Anayasaya saygıyı temin edeceği» kaydı bulunan bu en yüksek makamı temsil edenin, icabında Anayasa Mahkemesine vâzıı kanunlar hakkında dâva açabilmesi idi.

Uzun vâdeli plânın himayesi hakkındaki kanun Anayasaya aykırıdır, diye ve hakikaten 92 nci maddeye muhalif olarak 94, bütçe tetkiki imiş gibi sevk edildi, Anayasaya aykırılığı iddia edildi. Bir oy farkla Cumhuriyet Senatosundan geçti ve kanun prosedürüne aykırı olarak bir kanun kanunlaştı. Bizim feryadımızı, gönlümüz isterdi ki, bu en yüksek makam da nazarı itibara alsın. Yeniden tetkiki iktiza ederse yeniden tetkikini, yok eğer bu bir; Anayasa mevzuu ise Anayasa Mahkemesine dâva açmış olsun. Bunlar nasıl olur? Bunlar aynı Amerika'da olduğu gibi bugün 1958 Anayasası ile, Fransa'da olduğu gibi Cumhurbaşkanının bir istişari organı olması iktiza eder. Bizim Anayasamız Cumhurbaşkanına yalnız temsil yetkisi ile böyle birkaç icrai yetki vermiş. Ne oluyor? Hükümet, Cumhurbaşkanının karşısında kolektif, anonim bir organ olarak ayakta ve Hükümet ne dilerse sorumsuz Cumhurbaşkanı bir nevi buna ittıba etmek zorunda kalmaktadır. Takdir buyurursunuz bizde tanzimî tasarruflarla, teşriî tasarruflar bu yeni Anayasamızda yine bir hükme bağlanmış değildir. Fransız Anayasası bağlanmış; 34 - 35 ve mütaakıp maddelerinde tanzimî tasarrufları, yani Hükümet hangi hususlarda, decret-loi dedikleri, ki, bizdeki kararnameleri ihdas eden hangi hususlarda teşriî organ, bu yürütme organı, yani kuvvetlerin ayrımına göre işliyecek bu müessesede ona dokunulamaz. Bu yok. Ne oluyor? Bu sistem bize, kendiliğinden Hükümetin Parlâmento üzerinde birtakım faaliyetlerini, birtakım icraatını meydana getiriyor.

Hükümetle teşriî organ, kuvvet ayrılığı prensibine göre ayrılacağı yerde tersine birleşmektedir. Hattâ o kadar ki, Fransız Anayasasında Reisicumhura yine bir reaksiyoner Anayasa olarak Meclisi zaruri hallerde feshetme hakkını verdiği halde bizde bu reaksiyoner Anayasa maalesef Anayasayı koruyacak, insan haklarına saygı göstermeyi temin edecek müesseseler arasındaki anlaşma ve intizamı temin edecek organa hiçbir yetki vermemiş durumdadır. Binaenaleyh, biz bu bütçe içinde Cumhurbaşkanına kendi kontenjanı ile de sık sık istişareler yapmak suretiyle bilhassa devamlı bir istişare organının lüzumuna kaaniiz. Binaenaleyh, Cumhurbaşkanlığı bütçesi kanaatimce bir nevi reçim meselesine kadar varan gayet ince, hassas bir durumla bizi karşı karşıya bırakıyor. Meclisler Anayasaya aykırı kanun çıkardıkları zaman ne olacaktır? Bunun karşısında yalnız Anayasa Mahkemesi değil bir de kanunları yeniden tetkik için iade eden, bu kısır yetkiler içerisinde küçücük yetkiler tanınan Cumhurbaşkanı ile karşılaşıyoruz. İşte bu gibi istişari organlara Cumhurbaşkanının büyük ihtiyacı olduğuna kaaniiz, ki bu kanunları yeniden tetkik için iade ettiği takdirde, iade etmek esbabı mucibesi kuvvetli olsun ve geçen kanunların eğer tahtında Anayasayı ve insan haklarını, veya dibacesinde tesbit edilmiş hakları ihlâl gibi bir husus varsa kendisi ikaz edilmiş ve bu müspet donelerle gerek bu yola, gerek Anayasa Mahke-

mesine dâva yoluna gidebilsin. Diğer milletlerle vâkı anlaşmaların onaylanması mevzuu yine bu makama mevdu bir keyfiyettir. Yani en son mercidir. Acaba bu yapılan anlaşmalar muhakkak tasdik edilmesi icabeden birer keyfiyet midir? Hayır, tetkikine muhtaç birer keyfiyettir. Hattâ Reisicumhuru sorumlu tutan tek hâdise hiyaneti vataniyedir. Bunun dışında görevinden mütevellit hiçbir hâdise ile sorumlu değildir. Ama bu anlaşmalar bazan insanı memleketin menfaatleri ile taban tabana zıt birtakım anlaşmalara ve bu anlaşmaların onaylanmalarına kadar götürebilir. Öyle ise bu sorumsuz, Devletin en büyük müessesesini bir istişare organı ile kendi seçeceği bir istişare meclisi ile tamamlamamız ve kendisine yardımcı bir kurul tesbit etmemiz ve bütçesinde icabederse Devletin en büyük makamını işgal eden bu zat ve bu makama gerekli tahsisatı vermemiz iktiza eder. Ben bütçesinde böyle bir mevzu ile karşılaşmadığım için şahsan üzüntü duydum.

Rejimle ilgilidir dedim. Evet; bundan evvelki Anayasamız tevhidi kuvve esasına göre kurulduğu için bir nevi Başkanlık monokrasisi halinde Meclis ve Başkanı olarak mütalâa ediliyordu. Ve Hükümet normal olarak tek parti sisteminin, hattâ çoğunluk sisteminde Devlet Reisinin arasında fâsıla olmadan ve icra durumunu kapsıyordu. Bugün tefriki kuvve esasına geldiğimiz zaman çıkan kanunların teşrîî organa aidoluşu, Hükümetin tamamen ayrı bir fonksiyonu oluşu ve Cumhurbaşkanının siyasi partilerden dahi olsa, partisi ile rabıtasının kesilmiş bulunması, bizi bu mevzu üzerinde hassasiyetle durma mecburiyetine doğru itmektedir. Binaenaleyh, inşallah gelecek sene bu mevzularda nazarı itibara alınarak hazırlanacak daha geniş bir bütçe ile daha olumlu bir bütçe ile karşılaşmayı temenni ederken, bu bütçenin memlekete ve ifa edeceği vazifelerle birlikte Sayın Cumhurbaşkanına hayırlı, uğurlu olmasını grupum adına temenni ederim. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Açar.

C. H. P. GRUPU ADINA EMİN AÇAR (Manisa) — Muhterem Başkan, Muhterem arkadaşlarım;

Bütçe kanun tasarısının Cumhurbaşkanlığı kısmı hakkında Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupu adına mâruzatımız kısa olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletini dâhilde ve hariçte temsil eden, dahilî ve harici her türlü taarruzlardan koruyan, millî birlik ve memleketimizde tam mânasiyle Garp demokrasisinin yerleşmesi üzerinde, büyük bir titizlikle duran; bilûmum tasarruf ve faaliyetlerinde Anayasa ve kanunlara, adalete harfiyen riayet prensibini kendilerine şiar edinen; olgunluğu, yüksek basiretleri, hâdiselere derin vukufları, hiçbir parti gözetmeksizin tam ve noksansız bitaraf hareketleri, yüksek direktiflerini açık kalpli konuşmaları ile izhar eden Sayın Cumhurbaşkanımızın icraat, faaliyet ve en kritik anlarda ender müdahaleleri hakkında ne kadar konuşsak azdır kanaatindeyiz.

Cumhurbaşkanlığı bütçesi bölüm ve maddeleri tetkik buyurulduğu takdirde; Cumhurbaşkanlığına verilen aylık ve temsil tahsisatı, komşu devletlerle dahi kabili kıyas olmıyacak derecede az olduğu hiç şüphesiz yüksek nazarlarınızdan kaçmıyacaktır.

Muhterem arkadaşlarım;

Bilhassa 1964 yılı zarfında Sayın Cumhurbaşkanımızın ifa buyurdukları şu hususları yüksek nazarlarınıza arz etmek isteriz:

A) Anayasanın 97 nci maddesinin kendilerine bahşetmiş olduğu salâhiyeti kullanarak; milleti iki hasım kampa ayırmak için basiretsiz bâzı siyasi şahıs ve zümrelerin siyasi istismarlarına son vermişlerdir.

B) Yine Anayasanın 73 ncü maddesinin kendilerine bahşetmiş olduğu salâhiyeti kullanarak Yüksek Senatoya çok kıymetli elemanlar seçmişlerdir.

C) Dış ve bilhassa Devleti çok karanlık günlere sürüklemek istidadını gösterebilecek iç olaylara vaktinde yüksek müdahaleleri ile işgal etmiş oldukları yüksek makamlarının liyakatini bütün dünyaya bihakkin göstermişlerdir.

Bilhassa evvelki sene olduğu gibi 1964 yılı zarfında da birçok ciddî ve chemmiyetli haricî ve dahilî hâdiselere rağmen, ne güvenlik kurullarına ne de Vekiller Heyetine sık sık başkanlık etmek salâhiyetini kullanmamış, sadece bâzı zamanlar Başbakan ile: Siyasi, iktisadi, sosyal ve askerî olaylar hakkında istişarelerde bulunmak suretiyle Devlet idaresini yani Anayasanın 105 nci maddesinde mündemiç Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesi işini mesul Bakanlar Kuruluna bırakmışlardır. Bu husus ancak ve ancak en ile-

ri demokrasilerde görülebilir. Bu itibarla hakiki demokrasi ile idare edilen memleketlere dahi nümüne olacak derecedeki faaliyetleriyle şayanı şükran ve bu bakımdan milletin kalbinde yer almış bulunmaktadır.

BAŞKAN — Sayın Açar bu gayet doğrudur, ama bütçe ile alâkalı değildir.

EMİN AÇAR (Devamla) — Benden evvel konuşmuş bulunan, Sayın Sarıgöllü arkadaşımızın temas etmiş bulundukları Cumhurbaşkanının kanunlar üzerindeki hiçbir salâhiyetinin olmadığı hakkındaki konuşmalarına sadece Anayasanın bir maddesinin bu hususta Cumhurbaşkanına vermiş olduğu salâhiyeti okumakla iktifa edeceğim.

Anayasanın 98 nci maddesi hükmü aynen şöyledir: «Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilen kanunları on gün içinde yayınlar; uygun bulmadığı kanunu, bir daha görüşülmek üzere, bu hususta gösterdiği gerekçe ile birlikte, aynı süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine geri gönderir. Bütçe kanunları ve Anayasa bu hükmün dışındadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri gönderilen kanunu yine kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanınca yayınlanır.»

Muhterem arkadaşlarım, aksi bir tasarrufu tasvip tasavvur diktatörlüğe gitmek demektir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Başka söz istiyen? Yok. Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Okutuyorum.

(A/1) Cari harcamalar

B.		Lira
11.000	Ödenekler bölümü BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	150 000
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 733 912
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 147 500
16.000	Çeşitli giderler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	70 000

B.		Lira
	(A/2) Yatırım harcamaları	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	70 000
	(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları	
	II - Transferler	
35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	20 000
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1

MEHMET ÜNALDI (Adana) — Biz bu bütçeyi kabul ediyoruz ama, Riyaseti Cumhurun hiçbir temsilcisini göremedik maalesef. Bu ilgiyle bu kanunun kabul edilmesini uygun görmüyorum şahsan.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Usule uygundur.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, müzakere bitmiştir, bir polemiğe girmiyelim.

Sayın Ünaldı daha evvel hatırlatsalardı daha iyi olurdu.

C) Sayıştay Bütçesi:

BAŞKAN — Sayıştay Başkanlığı bütçesinin müzakeresine geçiyoruz. Söz istiyen arkadaşımız var mı? Yok. Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari Harcamalar

B.		Lira
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	9 913 626
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	709 001

B.		Lira
14.000	Hizmet giderleri	8 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	246 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
	(A/2) Yatırım Harcamaları	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	225 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
	(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları	
	II - Transferler	
35.000	Sosyal transferler	73 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	4 333
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

S ayıştay Bütçesi bu suretle bitmiş bulunmaktadır. Hayırlı olsun.

C) Anayasa Mahkemesi Bütçesi :

BAŞKAN — Anayasa Mahkemesi bütçesine geçiyoruz. Söz istiyen Adalet Partisi Grupu adına Sayın Saim Sarıgöllü? Yok. Halk Partisi Grupu adına buyurunuz efendim. (Sağdan, Sarıgöllü geldi, sesleri.)

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Konuşsun efendim, sonra konuşurum.

BAŞKAN — Nasıl isterseniz. Önce muhalefete söz veriyoruz. Muhalefet hücuma geçer, öteki müdafaaya.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri; daha henüz muhalefet fonksiyonunun icabettirdiği şiddetli hücuma değil de kuvvetli tenkidlere dahi geçemediğimizi beyan etmeyi bir vecibe bilirim.

BAŞKAN — Hücum olursa ne olacak yani.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Devamla) — Muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri, Anayasa Mahkemesi, yeni Anayasamızın getirdiği esaslı müesseselerden birisidir. Bunun evveline bir göz atmak, kanaatimce zaruri. Anayasa Mahkemesi hangi zaruretler altında kurulmuştur. Bizdeki fonksiyonları nedir? Tetkik ettiğimizde görürüz ki, Anayasa mahkemelerinin zarureti birçok memleketlerde ya federe devletlerin veya, konfederasyona dâhil devletlerin yasalarıyla birbirleri aralarında ve yahut konfederasyona ait kanunların çatışmalarını önlemek için zuhur etmiş müesseselerdir. Demokratik sistemde, Anayasa mahkemelerinin zaruretini bu anakanunun gerek teşriî organlarca, gerek Hükümet kararnamelerle dibacelerinde veya madde olarak tesbit ettiği hususlara muhalif birtakım hükümleri bertaraf etmek şeklinde geliyor. Bizim Anayasamız, müstesna. Diğer memleketlerde kuvvetler ayrılığına dayanan demokratik sistemlerde kanunların iptali gibi kuvvetler ayrılığına aykırı olan bir iptal sistemi getirmemişler. Kuvvetler ayrılığı esası göz önünde tutulursa bir organın diğer bir organa bu şekilde bir tesirinî yerinde görmüyoruz. Anayasa müessesesi, iptal müessesini de beraber getirmiştir. Fransız Anayasasını tetkik ettiğimz zaman görürüz k, bilhassa organik kanunlarda Anayasa Konseyi meriyete girmeden evvel Meclis içtüzükleri meriyete girmeden evvel Anayasa Konseyinin tetkikine tabidir. Bunları Devlet Reisi ve Meclis başkanları da ayrıyeten talebedebilirler. Ne yapar bu Konsey? Ancak, bu kanunu, organik kanunun meriyete girmesini önler. Yani meriyete girmiyen kanun da hiçbir müessese tarafından itibar edilecek bir kanun veya karar mahiyetini iktisabedemez.

Bizde ise bu tamamen berâkisdir. Reaksiyonel bir Anayasa olan 1958 tarihli Fransız Beşinci Cumhuriyet Anayasası demokrasinin ve insan haklarının temel prensiplerini müdafaa eden bir memleket olarak Fransızlar getirdikleri anayasalarla demokrasiyi yerleştirememişler ve neticede beşinci cumhuriyeti idrak etmek talihsizliğine uğramışlar. Binaenaleyh, Anayasa hükümleri raflarda anayasaların tozlu kalmalariyle mümkündür. Eğer, hergün maddeleri didik didik edilirse bu anayasalar bu memleketin bünyesine uymuyor demektir. Fransız Anayasası kendi konseyini teşkil ederken dahi bizdeki gibi

teşriî organlara, üniversiteye adaylar göstermek ve seçmek hususunda içtinabetmiş bunu Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi Başkanı ve Senato Başkanına bırakmış. Üçer kişiden dokuz kişi ile kurulmasını öngörmüş. Bizde üniversiteye verilen kontenjana üniversite üyeleri tarafından itibar edilmedi. Bu memleketin en büyük kaza organı Anayasayı ve insan haklarını teminat altında tutacak müesseseyi üniversitelerimiz iltifatta bulunmadılar. Kendilerine ayrılmış olan kontenjana karşılık aday göstermek zahmetine katlanmadılar. Meclislere tanınan kontenjan gördüğünüz gibi turlarını ikmal edememektedir. Sebep; muhtelif tesirler altında, hiçbir siyasi düşüncenin tesiri altına girmiyeceğini mülâhaza ettiğim bu büyük müessese maalesef bu oynamalarla bir nev'i politik mahiyet almaktadır. Şahsi antipatiler, siyasi düşünceler, gerekli neticeye varmaktan bizi alıkoymaktadır. Fransız Anayasası niçin müddetle mukayyet kılmış, organik kanunları ve bilhassa seçim kanunlarını, içtüzükleri? Bunun sebebi vardır. Bu büyük mahkeme, icabında kulağının üstüne yatıp, en mühim bir kanunu Anayasaya belki aykırı olduğu halde tatbikine göz yummasın. Onun için müddet koymuş, 20 gün, 30 gün müddetlerle bu mahkemeyi bir kayıt altına almıştır. Bizde ne diyor: Eğer, iptal dâvası açma zarureti varsa bunu kullanacak müesseseleri tadadetmiş ve 90 günlük bir müddet koymuştur. Eğer, mahkemeye Anayasaya aykırılık hükmüne gerek kendisi ve gerek taraflarca varılırsa bunun için de, bir bekleme müddeti olarak yine üç aylık bir mânada 90 günlük bir müddet koymuş. Bu 90 günlük müddet içerisinde karar verme mecburiyetine tabi tutmamış Anayasa Mahkemesini.. Yalnız mahkeme için meselei müstehire olarak üç aylık bir müddet vermiş. Öyle ise, Anayasa Mahkemesinin kendi teamülünü bizzat kendisinin koyması iktiza eder. Almanya Anayasa Mahkemesi aynı sıkıntı içerisinde ve Almanya'daki fertler ve müesseseler aynı sıkıntıyı duymaktadırlar. Bir şahsa taallûk eden hak dolayısiyle mahkemeye gidip de bunun hakkında Anayasaya aykırılıktan dolayı Anayasa Mahkemesine intikal ettirilmiş bir durum üç sene, bir sene gibi bir müddet beklerse bu ferdin duçar olacağı ıstırabı, karşılaşacağı malî veya iktisadi sıkıntıyı göz önünde bulundurmak iktiza eder. Anayasamıza müddet konmadı diye Anayasa Mahkemesi çok önemli mevzularda bir teamül yaratmak zaruretini duymaz mı? Duyması iktiza eder. Çünkü; bir müessese zarurete cevap vermezse, bir müessese kendisinden beklenen fonksiyonu zamanında icra etmezse ehemmiyetini maalesef kaybeder. Sayın Prof. Hirş son Türkiye'yi ziyaretinde Danıştay'ca verilmiş birtakım kararları idare hukuku ve idari mukaveleler bakımından almış ve Garp âlemine tanıtmak için beraberinde götürmüştür. Bu bize bu müessesenin ne kadar yerinde çalıştığının bir delilidir. Orada kararlar muayyen müddetlerle verilir ki Şûrayı Devlet kararnameler ve kanuna aykırı idari tasarrufların tetkik mercii Anayasa Mahkemesi ise, Anayasa ve Anayasanın dibacesinde yazılı bütün haklara aykırı hükümleri ihtiva eden hem kanunları ve hem kararnameleri tetkikle mükelleftir. Bu teamülü, bu anlayışı kim tâyin ve tesbit edecek? Anayasa Mahkemesi içtihatlariyle, Anayasa Mahkemesi anlayışıyla, Anayasa Mahkemesi kuracağı teamüllerle bunu meydana getirmek zorundadır. Bir iptal müracaatı Anayasa Mahkemesinde yıllarca bekler. Bekler ve fakat Anayasaya aykırılık iddiasında olan her hangi bir fiil veya bir kanun yine hüküm icra etmekte devam eder. Bu kanun hakkında yeni birtakım tadiller gelir ve yine Anayasa Mahkemesi bunu görmemezlikten gelirse kanaatimce Anayasanın kendisine tahmil ettiği görevi ifa etmemiş olur. Binaenaleyh, Anayasa Mahkemesi dediğimiz zaman Anayasada 5 veya 6 madde içinde bir hüküm işgal ettiği itibariyle değil, kendisine bu maddelerle verilmiş olan yetkilerin is'afını ve yetkilerin yerinde ve zamanında kurulması ancak icra ile mümkündür. Anayasa Mahkemesinin bütçesini tetkik ettiğimiz zaman, onda da yalnız günlük birtakım ihtiyaçları tesbitle karşılaşıyoruz. Halbuki bu büyük mahkemenin büyük bir kütüpanesi, bunun büyük bir müstakil arşivi, bunun hattâ tercüme kalemi olması, bunun diğer memleketlerde konstitüsyonel neşriyatı takibedecek yeterlikte olması iktiza eder. Diğer memleketler, aynı sistemi tatbik eden, aynı demokratik sistemi tatbik eden memleketler bu mevzuda ne düşünmüşler, ne karar vermişler? Çünkü bir Anayasanın yalnız maddesi içine girip bağlanmak mümkün değil. Bizim Anayasamız her maddenin altına kanunla düzenlenir, diye kendi müracaat ettiği mehazla-

rın dışında nehyi havi hükümler yerine nehyi gösteren birtakım hükümler koymuştur. Şu hakların özlüğüne dokunulmaz ama, şu sebeple kanunla düzenlenir, takyidedilir... Maalesef diğer anayasalarda bu yok. O hükmünü vaz'etmiş ve ona aykırı kanunların bu aykırılık nisbetinin tâyin ve tesbitini Anayasa Mahkemesine bırakmış. Binaenaleyh, bizde Anayasa Mahkemesinin çok daha titiz, çok daha ehemmiyetle çıkan kanunları göz önünde bulundurması lâzımdır ve bizde o kadar değişik bir şekilde hükme bağlanmış ki, müracaat edilmediği takdirde Anayasa Mahkemesi hiçbir işe vaziyed edemez. Reaksiyonel olan Fransız Anayasası niçin Meclis içtüzüklerini muhakkak Anayasa Konseyinden geçirir diye bir hüküm koymuş?. Esbabı mucibe şu: Bir gün ekseriyeti temin eden bir parti gelir içtüzükte öyle tadiller yaparak Meclis çalışmalarının istikametini değiştirir... Nitekim bizde mânevi şahsiyete dahi haiz olmıyan Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü namı altında öyle hükümler sevk edilmiştir ki, eğer onun iptali de senelere bağlı kalacaksa, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclis fonksiyonları maalesef işlemez bir halde kalacak. Binaenaleyh gönlümüz ister ki Anayasa Mahkemesi bu kendine mevdu iptal kararlarının müddeti bakımından kendisi bir teamül yaratsın.

Muhterem arkadaşlar; biz Cumhuriyet Senatosu olarak itimat oyu müessesesi ile mücehhez değiliz. Binaenaleyh bizim buradaki tenkidlerimiz umumiyetle doktirineldir. Meselenin esasına ilişmektir. Tenkidlerimiz bu yolda yapılmaktadır. Yoksa fasıl ve maddeler üzerinde 5 koltuk, sekiz sandalye, şu kadar kitap bizi ilgilendirmez. Onun için biz temennilerimizi burada dile getirirken Anayasa Mahkemesinin bugüne kadar icra ettiği görevlerden hakikaten üzerinde hassasiyetle durup aldığı kararlardan memnun, fakat uzatmak veyahut zamanında karar vermemek durumunda olduğu ve taytaya kalkmak üzere olan bâzı iptâl dâvalarının da biran evvel karara bağlanmasını gerek demokratik rejim, gerek Anayasayı korumakla mükellef mahkemenin hassasiyetinden bekler, bu bütçenin ve bu büyük mahkemenin icraatının memleket ve millete hayırlı olmasını Adalet Partisi Senato Grupu adına temenni eder, saygılarımı sunarım, muhterem senatörler.

BAŞKAN — C. H. P. Senato Grupu adına Sayın Emin Açar, buyurun.

C. H. P. GRUPU ADINA EMİN AÇAR (Manisa) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler;

Anayasa Mahkemesinin Bütçe tasarısı hakkındaki Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupunun görüşlerini arz etmeden evvelı gözümüz, kalbimiz, Devletimizin istinatgâhi Anayasa Mahkemesine, Anayaas Mahkemesinin çok kıymetli Başkan ve muhterem üyelerine bütün arkadaşlarım ve şahsım namına sonsuz minnet, teşekkür ve hürmetlerimi arz ederim.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu ulvi müessese hakkındaki geniş görüşlerimizi yine bu kürsüden geçen sene arz etmiş bulunduğumuzdan ve Anayasa Mahkemesine ödenek olarak 2 733 993 lira teklif edildiği, 1964 bütçesine göre 13 679 lira noksan olduğu bunun sebeplerinin izah edildiği ve bölüm, madde ve ödenek çeşitleri hepimizce malûm olduğu cihetle; bu hususları teker teker okuyup kıymetli zamanlarınızı almıyacağım. Sadece şu üç husus üzerinde yüksek dikkatlerinizi ve büyük yardımlarınızı istirham edeceğim.

A) Terfih meselesi : Anayasa Mahkemesi Başkanı ve üyelerinin ödenek miktarı ve terfi müddetleri itibariyle vaziyetlerinin pek de iyi olmadığını bilmekteyiz. Ezcümle, Anayasa Mahkemesinin nüvesini teşkil eden, yani Anayasa Mahkemesine en kıymetli elemanlarını veren Danıştay ve Yargıtayda âzalar iki senede bir terfi ettikleri halde, Anayasa Mahkemesi âzaları üç senede bir terfi etmektedirler. Anayasa Mahkemesi âzalarının da yeni bir kanunla terfileri iki senede bir sağlanamadığı takdirde âza membaının kuruyayacağı korkusu kendiliğinden ortaya atılır.

B) Bina meselesi : Anayasa Mahkemesi mevcudolan yabancı devletlerde Anayasa Mahkemesi geniş bahçeler içinde tamamen ayrı müstakil ve saray şeklindedir. En az Devlet reisleri köşkü kadar halk nazarında kudsi ve ulvidir. Sarayın o azameti idare edenlerle idare edilenleri Anayasaya karşı suç işlemekten menetmektedir denebilir. Millî bütçemizin en kısa bir zamanda Türkiye Cumhuriyeti Devletinde de muasır devletlerde olduğu gibi müstakil bir Ana-

yasa Mahkemesi sarayı inşa edilmesine elverişli hal almasını canı gönülden arzu etmekteyiz. Ancak, bu sene de Devlet yatırımlarının istihsali artıran sahalarda olmasının zarureti ve bilhassa kira ödemelerinin muayyen bir nisbetinin âmme geliri olarak tenzil edilmekte olduğu gayrimenkullerin bakım ve tamir masraflarının da bütçe sarfiyatı mevzuu olmamasının faydası düşünülerek, 1965 içinde dahi Ankara Belediyesinin takdir etmiş olduğu senevi 329 550 Türk lirası raiç bedeli icara iltifat edilmiştir. Bu bina da ancak ihtiyacı karşılıyabilmektedir.

C) Otomobil : 1964 yılı başında Anayasa Mahkemesi Başkanı için bir otomobil tahsis edilmiş fakat bu otomobilin ve şoförünün barınacağı bir garaj ve lokal yoktur. Bilhassa şu hususa yüksek dikkatlerinizi celbetmek isteriz. Malûmunuz olduğu üzere her vekâletin daire başkanlarının dahi birer hizmet vasıtası olduğu halde; sadece Anayasanın 147 nci maddesi tetkik buyurulduğu takdirde Anayasa Mahkemesine: Türkiye Büyük Millet Meclisince çıkarılan kanunların T. B. M. M. İçtüzüklerinin Anayasaya uygunluğunu denetlemek, Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı, Yüce Divan sıfatiyle yargılamak salâhiyeti verildiği anlaşılır.

Bu salâhiyetleri haiz Anayasa Mahkemesi üyelerinin şehir vasıtalariyle vazifeye gidiş ve vazifeden dönüşleri yürekler acısıdır. Binaenaleyh hiç olmazsa şimdilik dört âzaya bir otomobil temini iktiza eder kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlarım;

Şu hususta bütün arkadaşlarımızın bizimle hemfikir olacaklarından eminiz: Her milletin nazarında olduğu gibi, Türk Milleti indinde de Anayasa Mahkemesi bir kâbe, bir mabut ve bir güneştir. Anayasamızın, Devletimizin, demokrasimizin, hürriyetimizin ve istikbalimizin teminatı bu ulvi müessese aleyhinde konuşmak kasıtlı kişilere mahsustur kanaatindeyiz. Zira:

Dünya güneş ile,

Devlet Anayasa Mahkemesi ile yaşar.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın arkadaşımız sürçü lisanla «mabat» yerine «mabut» dediler, tashih ederiz...

Buyurun Sırrı Atalay.

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Kars) — A. P. Grupu Adına Sayın Saim Sarıgöllü'nün Anayasa Mahkemesi bütçesiyle ilgili bâzı iddialarına Adalet Bakanı olarak cevap vermek lüzumunu hissetmiş bulunuyorum. Sayın Sarıgöllü, konuşmasında, Anayasa Mahkemesi iptâl dâvalarını gördüğü sırada geçikmenin bahis mevzuu olduğunu işaret ettiler. Ve bu vesile ile Anayasa Mahkemelerini tesbit eden Anayasalardan ve bu arada Fransız Anayasasının yapısı hakkında da bilgi verdiler. Anayasalar, Anayasa Mahkemelerini yani kanunların, Anayasalara uygunluğunu tesbit eden organları çeşitli şekilde tesbit etmiş bulunmaktadırlar. Bizim Anayasa Mahkememiz Avusturya Anayasa Mahkemesine benzer bir tiptedir. Çeşitli memleketlerde Anayasa Mahkemeleri kanunların yani, yapıcı kanun olarak Anayasanın kendisine verdiği şekilde hizmet görürler. Fransa'daki tiple bizim Anayasamızın tesbit ettiği Anayasa Mahkemesi bünyesi birbirinden farklı bulunmaktadır. Bizim Anayasa Mahkemesinin bir meseleyi kendiliğinden tetkik etmesine imkân ve ihtimal yoktur. Bizim Anayasamız bu şekilde kanunların murakabesini Anayasa Mahkemesine bırakmıştır ki; bu da siyasi partilerin yasama organlarının üyelerinden muayyen bir nisbeti, Devlet Şûrası, Temyiz Mahkemesi, ve diğer bâzı yargı organları kendi mevcudiyetlerini ilgilendiren hususlarda, tüzük ve kanunların Anayasaya aykırılığını istiyebilirler. Yani Anayasa Mahkemesinin her hangi bir şekilde kendiliğinden Anayasaya uygun olmıyan bir İçtüzüğün veya bir kanunun tümü veya belirli maddeleri için iptâl dâvası açma yoluna gitmesine imkân yoktur. Böyle olduğuna göre ya doğrudan doğruya Anayasa Mahkemesine tahrik suretiyle bir mesele gider veyahut mahkemelerde dâvaların görülmesi sırasında, iddia olarak ortaya sürülür... İşte burada Anayasa Mahkemesi muayyen bir müddet içinde Anayasaya uygun olduğu veya olmadığı hususunda bir karar verir. Bunun dışında demin söylediğim müessese ile tahrik edilen iptal dâvaları için Anayasa Mahkemesinin, muayyen bir müddet içinde karar vermek mecburiyeti yoktur. Bu demek değildir ki, Anayasa Mahkemesi iptal dâvaları hususunda

dilediği kadar ve dilediği zaman içinde bir meseleyi bekletebilir... Şimdi bizim Anayasamızla kurulan Anayasa Mahkemesinin ilk çalışma devresi içinde çeşitli kanunların Anayasaya aykırılığı bahis mevzuu olduğu ve yığın halinde Anayasa Mahkemesine iptal için dâvalar açıldığı içindir ki, bir kuruluş devresi içersinde gecikmeleri tabiî görmek yerinde olur ve tabiî görülür. Muayyen bir müddet içerisinde bu hizmetleri yaptıktan sonra Anayasa Mahkemesinin iptâl dâvası için çok müddet içerisinde bekletilen bir dâva bahis mevzuu değildir. Tek bir misal gösterilebilir. Bu da, İşçi Partisinin Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin iptâli için açmış olduğu dâvadır. Bu da kolay bir mesele değildir. Çünkü İşçi Partisinin istediği; Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerinin değiştirilmesi değildir. 141 ve 142 nci maddelere bir unsur ilâvesi de değildir. İşçi Partisinin Anayasa Mahkemesinden istediği 141 ve 142 nci maddelerin Anayasa muvacehesinde değerlendirilmesidir. Yani öyle bir mevzu karşısındadır ki, Anayasa Mahkemesi, Türk Ceza Kanununun 140 ve 141 nci maddelerinin bir unsurunun sadece şu veya bu şekilde tadili değil, eğer arkadaşlar tetkik etmişlerse göreceklerdir ki, Anayasa muvacehesinde de bir Anayasa meselesi göstermektedirler. Elbetteki bu Anayasa Mahkemesi bu kadar önemli bir konuyu tetkiksiz tahlilsiz raportörlerine tetkik ettirmeden mücerret iddialarla mücerret hükümlerle değerlendiremez. Elbetteki bu hususta geniş tetkikat yapmaya mecburdur.

Nitekim Almanya'da Komünist Partisinin feshi için yapılan müracaatı Alman Anayasa Mahkemesi 2 yıldan fazla bir müddet içinde tetkik etmiş ve karara bağlamıştır. Anayasa Mahkemeleri muayyen bir mevzuda karar verdikleri takdirde bu kararlar bir memleketin kaderini ilgilendirir. Çünkü, 141 ve 142 nci maddeleri Anayasa Mahkemesi şu veya bu şekilde değerlendirip meselâ iptali cihetine gittiği zaman Türkiye'de Komünist Partisi elini kolunu sallaya sallaya kurulmak imkânını bulabilecektir. Almanya'da Komünist Partisinin feshine Anayasa Mahkemesi karar verebilmek için iki yıllık bir tetkikatı yapmış bulunmaktadır. Anayasa Mahkemeleri elbette ki, önemli iptal dâvalarının açılması bahis konusu olduğu zaman bir tetkik yapmaya mecburdurlar ve bu tetkikin yapılması elbette ki, faydalıdır ve faydalı olacaktır. Arkadaşımız, «Bir müessese kendisine mevdu işleri zamanında yapmadığı takdirde ehemmiyetini kaybeder» şeklinde bir ifadede bulundular. Ben, Anayasa Mahkemesini bu şekilde uzaktan da olsa zedeliyecek, itham demiyeyim, bir kelime veya cümleden tenzih etmek isterim. Ve biz bu müesseselerimizi bu şekilde zedelemiş oluruz. Meseleyi enine boyuna tahlil ve tetkik etmeden bu şekilde yapılan konuşmalar, müesseselerimizi zedeliyen, düşünce ve ithamlar olabilir. Yoksa tetkikat için bir zamana ihtiyacı olan müesseseyi bu zaman içerisinde tetkikatını yapıyor, diye kendi itibarından birşeyler kaybeder mi; asla. Ama ne zaman kaybeder? Biz kıyasıya müesseselere kendi düşüncelerimizi tevcih ettiğimiz zaman ancak bu mümkün olur. Bu sebeple büyük müesseseler hakkında ifadelerde bulunduğumuz zaman dikkatli ve itinalı olmaya mecburuz.

Üniversiteler Anayasa Mahkemesine üye vermekten içtinabetmiş ve vazifelerini yapmamıştır. Böyle bir şey de mevzuubahis değildir. Üniversite Anayasa Mahkemesine üye göstermiştir. Ama bu üyeyi arkadaşımız, kendi bünyesi içinden göstermemiştir, şeklinde değerlendirmek istiyorlarsa, mühim olan kendi içinden veya dışından üye göstermesi değil, Anayasa Mahkemesine Üniversitenin seçim yaparak üye göstermesidir. Üniversite bunu yapmıştır. Bunu yaparken kendi bünyesinden değil de Temyiz Mahkemesinden bir üyeyi aday göstermiş ve seçmiştir. Binaenaleyh üniversite bu yargı organına iltifat etmemiş ve seçim yapmamıştır şeklinde; mütalâaya imkân yoktur.

Kıymetli arkadaşımız bu arada, «Anayasa Mahkemesine müracaat olmazsa dâvaya bakmıyor» dedi. Bunu söyledim; Anayasa hükmüdür. Zaten bizim Anayasamız, Anayasa Mahkemesine çeşitli vazifeler veriyor. İptal dâvası, karar dâvası veriyor... Seçim hizmetini, siyasi partilerin denetimi vazifesini veriyor. Bir de bunun yanında Anayasa Mahkemesine müracaat olmadan ayrıca kendiliğinden meselelere el koymak... Bunu icra ile, bunu teşriî organ ile bağdaştırmaya imkân yoktur... Bir anlayış içinde bulunmaya mecburuz. Bir de ayrıca Devletin muayyen organları içinde, bütün organların üstünde, kanunları ve içtüzükleri kendiliğinden tetkik edecek ayrı bir sistem; ben bunun bir diğer Anayasada ör-

neğini göremediğim gibi, bunu aynı zamanda Devlet hayatımız için, Devlet iktidarımız için çok yanlış, çok tehlikeli ve çok farklı bir müessese olarak mütalâa ederim. Bizim böyle muvazeneli ve mutedil bir organlar sistemi yerine bütün bu sistemlerin üstünde murakabe yetkisini verebileceğimiz bir Anayasa müessesesini biz anlamıyoruz, bu şekilde. Yani Anayasamız buna imkân vermemiştir, ama; bu şekildeki Anayasa Mahkemesine bizim hukuk anlayışımız müsait de bulunmamaktadır.

Arkadaşımız, kütüphane, arşiv gibi hususlarda haklıdır ve söyledikleri yerindedir. Ancak eğer Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünü ve tatbik edilen şekillerini muhterem arkadaşımız tetkik etmiş olsa idiler; görecekti ki, komisyon vardır ve bu komisyon Anayasa Mahkemesinde, Kitaplık Komisyonudur. Kitaplığı tanzim etmektedir. Şüphesiz ki, 3 yıl içinde çok büyük bir kütüphane tesis etmeye imkân yoktur. Fakat nüvesini atmıştır, Anayasa Mahkemesi kütüphanesini tanzim etmektedir. Yine Anayasa Mahkemesinin bir arşivi vardır. Bu arşiv şüphesiz ki; görevleri ile ilgili meseleleri toplayan bir arşivdir. Bu husuda bütçeyi tetkik eden arkadaşlar göreceklerdir ki, 55 bin lira konmuştur.

Sayın Açar Temyiz Üyelerinin 2 yılda bir terfie sahiboldıklarını Anayasa Mahkemesinin bundan mahrum olduğundan bahsettiler. Mahrumiyet bir kanun mevzuudur. Eğer böyle bir kanunu getirirlerse bunu temin ederlerse kendilerine müteşekkir kalırız.

KÂMİL ÇOŞKUNOĞLU (Uşak) — Bakanlık getirsin.

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Kars) — Biz Bakanlık olarak lüzum görmüyoruz.

Bir kanunla tesis edilen bir tasarrufu bir milletvekili de yapabilir, Hükümet de yapabilir. Biz buna zaruret hissetmeyince muhterem arkadaşlarımızdan biri bunu bir kanun teklifi halinde getirebilirler. Anayasa bu hakkı vermektedir Sayın Coşkunoğlu...

KÂMİL COŞKUNOĞLU (Uşak) — Bu hususta sizin görüşünüz nedir?

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Devamla) — Bu bir kanun mevzuudur. Getirirseniz Yüksek Heyet bu hususta karar verebilir. Biz böyle bir ihtiyacı henüz hissetmiyoruz. Bunu bir kanun teklifi halinde getirdiğiniz takdirde görüşümüzü izah ederiz. Mesele bir kanun meselesidir. Gerçekten Sayın Açar'ın ifade ettiği gibi Anayasa Mahkemesine, gönül arzu eder ki, hizmetleriyle Anayasanın kendisine verdiği yüksek yeriyle mütenasip bir yeri bulunsun... Ama bulunabilen zannederim, 17 Temmuz 1962 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyle serbest pazarlıkla yerleştirilmesi, kararlaştırılan 38 oda, 3 salondan ibaret ve Sayın Emin Açar arkadaşımızın da ifade ettiği gibi 329 520 lira yıllık gelirli ve bugün hizmetleri yapabilecek durumdadır ve Anayasa Mahkemesin'n binadan bir şikâyeti mevcut değildir. Yerleşmesi ve vazife yapması mümkündür. Ama gerçekten de kirası çoktur. 329 bin liralık bir kira çoktur. Biz bunu Temyiz Mahkemesinin, Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Su İşlerine bakan dörtgen kısmında Bakanlığa aidolan geniş ve müsait arasında birkaç milyon liraya yaptırılacak 4 katlı bir bina içinde, bu miktara yaklaşan Başsavcılık binasını 329 bin lirayı bulan meblâğıyla Yargıtayın sıkışık durumunu önlemek ve hattâ Yüksek Hâkimler Kurulunun da bir bu kadarı bulan kirasını bir araya getirmek üzere iki yıllık, hattâ bundan daha az, iki veya üç yıllık bir kira ile böyle bir binanın yapılmasının da müsaidolduğu ve fakat plânlamada bu hususlar yatırımın daha süratle diğer gelir temin edilebilecek bina yapımına verilmesi hususları bahis mevzuu olduğu için yerine getirilememiştir. Gönül arzu eder ki, bütün bunları içine alabilecek, Yüksek Hâkimler Kurulunu, Anayasa Mahkemesini ve Başsavcılığı içine alacak bir bina da yapılabilsin. Ve Anayasa Mahkemesi de daha rahat salonlar içerisinde çalışma imkânına sahibolsun.

Mâruzatım şimdilik bu kadardır, arz ederim.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Bir sual sormak istiyorum.

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Kars) — Buyurunuz, sorunuz.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Bendeniz Riyasete hitabettim.

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Devamla) — Ben de hazır olduğumu ifade etmek için söyledim.

BAŞKAN — Buyurunuz, Sayın Batur.

SUPHİ BATUR (Sinop) — Efendim, Anayasa Mahkemesinin, Yüksek Hâkimler Kurulunun ve Yargıtay binalarının, Meclis'in arkasında bulunan geniş araziye yapılması hususu düşünül-

müş müdür? Sayın Bakan bu hususu tetkik etmiş midir? Senede 300 bin liradan on senede 3 milyon israf edilmiş oluyor. Bu hususta ne düşünmektedirler?

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Devamla) — Arz ettim, biraz evvel bina için Meclisin arkalarındaki arsalar olmasa bile Yargıtayın üç tarafı yapılmış, dördüncü tarafı açık olan arsamız da mevzuubahsolabilir, ama bunu Plândan geçirmek ve Bayındırlık Bakanlığının müsaadesinin alınması lüzumludur. Bakanlığın kendisi bugün için bunu maalesef yapamamaktadır. Bu bir plân meselesidir. Bayındırlık Bakanlığının bütçesine girip yer alması hususudur. Temenninize iştirak etmemeye imkân yok.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Sarıgöllü.

Yalnız bir noktayı arz edeyim; program gereğince saatimiz dolduğu için mümkünse daha kısaca ifade buyursanız. Yahut öğleden sonraya bırakalım. («Öğleden sonraya kalsın» sesleri)

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Mümkünse şimdi konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri; gerek C.H.P. Grupu adına konuşan arkadaşım bir noktada, gerekse Sayın Adalet Bakanı verdiği cevaplarda hakikaten enteresan mevzulara temas ettiler. Bir arkadaşım, Anayasa Mahkemesi mevzuundaki konuşmalarımızı bir nevi böyle büyük müesseseye satışma gibi telâkki etti. Aynı Anayasa, Parlmanter kişilere bu kürsüden görüp düşündüklerini söylemek hakkını vermiştir. Ama bir müesseseye satışmadık. Yalnız müessese hakkında vâkıf olduğumuz, yaptığımız tetkikat neticesinde görüşlerimizi arza çalıştık. Yoksa Anayasa Mahkemesi üyelerine otomobil alınması gibi, biraz da Anayasa Mahkemesi ile bağdaşmıyan birtakım yakıştırmalara gitmedik. Mevzuumuz bu büyük müessese hakkında düşündüklerimizi, bu büyük müessesenin mevcut yetkilerini dile getirmek ve rejimle alâkalı bu müessesenin fonksiyonunun üzerinde hassasiyetle durmak idi. Kıymetli Adalet Bakanı, bir nevi grup adına konuşan bu nâçiz arkadaşını üniversiteyle Anayasa Mahkemesinin karşısına çıkarmak gibi, bir tâbiri caiz değil ama, polemiğe kadar işi vardırdı. Biz, Anayasa müesseselerinin değil, memleketteki tüzel kişiliklerin dahi kanunlar muvacehesinde eğer hukukîlik vasfı varsa hiçbir müessesenin karşısında değiliz.

Başka memleketlerden misaller verdi ve Alman Anayasa Mahkemesinin, komünist partisi sebebiyle bir hükmünün iki sene gibi bir zaman bekletildiğini, bir mazeret sebebi olarak ileri sürdüler. Alman Aanayasa Mahkemesi üzerinde bir küçük proşür mevcut. Bizim Türkiye ve Orta - Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü tarafından neşredilmiş, Profesör Karl Erlman tarafından kaleme alınmış. Bu zat der ki :

«Anayasa mahkemelerinin eğer, kararları müddetle takyidedilmemiş olursa veya kendileri bu teamülü yaratmamışlarsa o memlekette huzursuzluk vardır.» Burada detaylarını veriyor. Bendeniz şahsi haklardan bahsettim, siyasi partilerden bahsettim. Bir siyasi parti, hangi tandansta olursa olsun binler, onbinler, belki milyonları ihtiva eder. Bu parti kapanacak mı, kapanmıyacak mı? Eğer bir Anayasa Mahkemesi, iki sene gibi, biraz evvel bir tâbiri de kullanmıştım; o gözlerden kaçtı; artık çocuk taytaya kalksın dedim. İki sene emeklemekten artık geçen bir iş eğer hâlâ karara bağlanmamışsa, bu Anayasa Mahkemesini vazifesini yapmamış addederim. İnsanlar gerek şahsi haklarında, gerek siyasi haklarında teminat diye gördükleri bu müessesenin yerinde vazifesini yapması bir zarurettir.

Diğer kanunlarda böyle bir katî ve takyidi hükümler yoktur, buyurdular. Muhterem arkadaşlarım, var. Fransız Anayasasının 61 nci maddesi. Organik kanunları ilân edilmeden önce ve Parlömanter Meclisin İçtüzükleri tatbikata başlamadan evvel, Anayasa Konseyine sunulurlar. Konsey bunların Anayasaya uygun olup olmadıklarını karara bağlar, iptal etmez. Yani, kuvvetler ayrılığı prensibine sadık kalarak bir müessesenin aldığı kararı kaldırmaz. Ama bizim Anayasamızda kaldırır diyor. Biz de ona bir şey demiyoruz. Yani olmasaydı daha hukukî, daha ilmî, daha Parlömanter rejime uygun olurdu, diyoruz. Ne diyor aynı maddenin ikinci fıkrası?

«Önceki iki fıkrada yazılı hallerde Anayasa Konseyi bir ay içerisinde meseleyi karara bağlamak durumundadır.» Bununla beraber acele hallerde Hükümetin talebi üzerine bu müddet 8 güne indirilmiştir. Değil iki sene, tatbikatta hakları teminat altına alıp, hakikaten Anayasaya uy-

muyor ise o gün veya o muameleyi, o içtüzüğün o maddesini iptal edip, hak bekliyene derhal hakkını vermek durumunu almış ve ne demiş?.. Hükümet eğer lüzumlu görüyorsa bizim Anayasa Mahkemesinde bizim İşçi Partisinin açtığı 141 ve 142 nci maddelere ait dâvalardan başka yaşını idrâk edecek bir dâva daha var. Ben, Sayın Adalet Bakanı bu mevzua temas etmese idi buraya kadar gelmiyecektim. Niçin diyor; Hükümet âcil görürse ehemmiyetli görürse bu biran evvel bir karara bağlansın.

Sebebi şu : Eğer organikse, eğer seçimlerle ilgili ise, eğer Hükümetin icraatiyle alâkalı ise bu kanun öncelikle tetkik edilsin, ivedilikle bir karara bağlansın ve millet bunun neticesini öğrenebilsin. Şimdi biz öyle bir mevzuun içindeyiz ki, Senato üyelerinin ekseriyet sistemiyle seçimi hakkındaki kanunun, nispî temsile tebdili hakkında bir kanun çıktı. Bu kanunun iptali hakkında dâva açtık. Ve fakat bu çıkan kanunun da, yeniden millî küsur sistemine inkılâbı gibi yeni bir kanun daha geldi. Demek ki, Anayasa mahkemeleri bilhassa seçimle ilgili, içtüzüklerle ilgili, ana prensiplerle ilgili kanunlar üzerinde o kadar hassasiyetle durmalı ki, eğer Anayasaya aykırı ise ondan sonra gelen tadiller, ondan sonra gelecek değişiklikler ne iktidarda kalmak arzusunda olan bir partiyi gayrete sevk etsin, ne de memlekette Anayasaya aykırı mı, değil mi, aykırı ise niçin, değilse niçin, neler getirir gibi endişeleri kalksın. Anayasa Mahkemesinin fonksiyonları içinden birisi de bu. Buyurdular ki, «bütçeyi tetkik etmemişler. Etselerdi şu hususları görürlerdi.» Ben arz ettim; dedim ki, bütçedeki 8 tane koltuk, 5 tane kanepe ile meşgul olacak değiliz. Gönlümüz ister ki, Anayasa Mahkemesi kendi itibarına lâyık bir binayı işgal etsinler, gönül ister ki, kendileri malî müzavaka içinde bulunmasınlar ve gönül ister ki, kendileri arabalarını kendileri temin etsinler. Ve fakat kendilerine illâ Devlet tarafından bir araba ihsan edilmesin. Çünkü, Anayasa Mahkemesi, Reisicumhur dâhil, Başbakan ve bakanları da muhakeme etmek yetkisine sahiptir. Ne Anayasa Mahkemesi üyeleri böyle bir talepte bulunurlar, ne de Hükümet böyle bir gayret içine girer. Bütün mesele Anayasa Mahkemesini biz küçültücü her hangi bir ifadede bulunmadık. Üniversite iltifat etmedi, dedik. İltifat etmemesinin sebeplerinin araştırılması bize düşmez. Üniversite'nin, biz mevzuu ile, değeri ile, fonksiyonu ile meşgul olmadık. Biz bu mevzua iltifat etmedik, dedik. Bunlar bu kürsüden beyan edildiler. Biz Anayasa Mahkemesi üyelerinin çalışmamazlığı ile veya her hangi bir şekli ile değil, mevcut dünya anayasa hukuku bakımından bizim Anayasamızın, bizim ihtiyaçlarımıza cevap vermiyecek hükümler sevk ettiğini dermeyan ettik. Ve bu mevcut hükümler içinde de, memleketin muhtacolduğu süratli birtakım kararların çıkması için mevcudolmıyan müddeti, müddetleri teamülle kendilerinin ortaya koymalarını istirham ettik. İşte konulmayınca bu teamüller işte Fransız Anayasasındaki gibi takyidi müddetler konmayınca Anayasaya aykırılığı iddiasiyle sevk edilmiş Türkiye'nin idaresiyle hattâ iktidariyle alâkalı birtakım kanunlar eğer mezkûr müessesede bir sene ve daha ziyade müddet gibi kalırsa, özür diliyerek arz edeyim, o zaman iş bahsettiğim noktaya gelir. Müessesenin emniyet ve itibarı halk nazarında konuşulur olur. Bununla yine küçültücü bir şey söylemiyorum, bilâkis bu büyük müesseseyi ikazda bulunuyorum ve bulunurken şu veya bu dâva diye de tasrif etmedik ama Sayın Adalet Bakanı bir mevzu getirince asıl muradettiğimiz mânanın hakikaten her ikisi de rejimle alâkalıdır. Bunun üzerinde hassasiyetle durmayı bir vecibe bildik ve gönlümüz isterdi ki, Sayın Adalet Bakanı şunu da kabul buyursunlar. Bir memlekette seçimlerle, demokratik esaslarla ve Anayasayla ve bunların hükümleri tanzimle görevli olan Anayasa Mahkemesinin yanında keşke bir de Yüksek Seçim Kurulu müessesesini yine bu Anayasamıza getirmemiş olsun. Çünkü, biri der, Millet Meclisi seçimlerine bir yıl kaldı, ara seçime gidilemez ve fakat bir kanun gelir, seçimleri başka bir güne götürür. Bugün dâva açmaya kalksak, yetkili organlar acaba Anayasa Mahkemesinde kaç yılda çıkacak diye düşünmiyecekler mi? Eğer böyle bir düşüncenin içine girersek, bu müesseseden zamanında bir adalet tevziini veya bir Anayasa kontrolü bekliyebilir miyiz, bunları tarih için söylemiyorum. Bunlar birer vâkıadır, bunlar birer hâdisedir ve bugün Türkiye susadığı adaleti, huzuru beklemektedir Ama müessesenin işi çokmuş, 15 kişilik üye ve şu kadar yedeği. Beri tarafta Fransa Anayasa Konseyi dokuz kişîdir. Ve Fransa nüfus itibariyle, hu-

dutları itibariyle ve takdir buyurursunuz oraya bağlı diğer muhtar memleketlerle birlikte bizden çok daha geniş bir hükümranlığa sahiptir, tabiî ki, ihtilâfları bizden daha çoktur. Dokuz kişilik bir heyet bunlara zaman bulur, şu mevzularda bir aylık Hükümetin zaruri gördüğü hususlarda sekiz, günde karar vermek imkânını bulursa izin verelim, iktidarla ve rejimle alâkalı bir mevzuda bizim Anayasa Mahkememiz lûtfetsin hiç olmazsa bir doksan günde karar bahşetsin. Biz demiyoruz ki, şöyle versin, böyle versin. Nasıl anlıyorsa, bu Anayasayı nasıl düşünürse ona göre karar versin. Binaenaleyh, muhterem senatörler, biz Adalet Partisi olarak bütün müesseselerin yanında bütün iyi niyet ve hareketlerin yanında ve bilhassa rejimin kökleşmesi ve teminata bağlanması bakımından evvelce de arz ettiğim gibi bu Meclisin gördüğü muhalefeti ve görülen şekilde icra etmemek lâzımdır. Yalnız, fikirlerimizi, görüşlerimizi ve nasıl iyi olması iktiza ettiği yolundaki düşüncelerimizi dile getirmeye çalıştık. Kıymetli cevaplarından dolayı hem C. H. P. Sözcüsü arkadaşımıza, hem kıymetli Adalet Bakanı, hak yolunda mücadele etmiş Sayın Sırrı Atalay arkadaşımıza teşekkür ederim. Tekrar bu bütçenin hayırlı olmasını, ve bu müessesenin memlekete hayırlı ve zamanında kararlar vermesini grupum adına temenni eder, hepinizi hürmetle selâmlarım, efendim.

BAŞKAN — Başka söz istiyen?.. Efendim, elimizdeki programa göre saat 13 te ara verip saat 14,30 da tekrar müzakereye başlamamız icabetmektedir. Şimdi Sayın Adalet Bakanı söz istiyorlar, saat biri, yirmi geçiyor. Mesele hukukî münakaşaya gitmiştir. Hukukî münakaşanın da sonu gelmediği bittecrübe sabittir. Bu itibarla Sayın Sırrı Atalay'a da şu dakikada söz verdiğim takdirde, tekrar diğer tarafın söz alması ve bu işin uzaması muhakkaktır. Bu itibarla saat 14,30 da toplanılmak üzere Oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 13.22

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14,30

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit Tigrel

KÂTİPLER : Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S. Ü.), M. Yılmaz İnceoğlu (Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Oturumu açıyorum. Anayasa Mahkemesinin bütçesinin müzakeresine devam ediyoruz. Söz Sayın Adliye Bakanı Sırrı Atalay'ındır. Fakat kendileri buraya gelmemişlerdir. (Burada sesleri) Müsaade buyurun bir noktayı arz edeyim. Yüksek Heyetinizin malûmudur ki, Anayasa Mahkemesi, Anayasa gereğince kurulmuş müstakil bir müessesedir. Adalet Bakanlığı irtibatı teşkilât itibariyle değil, sırf hukukî mahiyeti itibariyledir. Bu bakımdan kendilerine halen Adalet Bakanlığı vazifesini ifa eden Kars Senatörü Sayın Sırrı Atalay olarak söz veriyorum.

ADALET BAKANI SIRRI ATALAY (Kars) — Anayasa Mahkemesinin kuruluşuna ait Kanunun 53 ncü maddesini okuyorum :

«Yasama Meclisleri, komisyon ve Genel kurullarında, bütçe ile ilişkin görüşmeler esnasında Adalet Bakanı veya tensibettiği takdirde Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri hazır bulunur. Bu görüşmeler sırasında Anayasa Mahkemesi Başkan ve üyeleri izahat vermek üzere davet edilemezler.» diyor. Ben burada Kars Senatörü olarak değil, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Adalet Bakanı olarak işte ismini tasrih ettiğim kanunun 53 ncü maddesinin son fıkrası gereğince konuşmakta bulunuyorum ve bahis mevzuu edilen hususlara arzı cevabediyorum.

Burada bir kıymetli arkadaşımız Anayasa Mahkemesinin kendisine tevdi edilen meseleleri, Anayasada bir müddet tasrih edilmemiş

olsa bile gelenek kurarak kısa bir zamanda her hangi bir şekilde karara bağlanmasının zarureti üzerinde durdular. Ve Fransa'dan örnekler verdiler. Öğleden önceki konuşmamda arz etmiş idim ki; Anayasalar çeşitli şekilde Anayasa mahkemeleri kurarlar ve vazifeleri çeşitli şekilde vermektedirler. Bâzı memleketler Anayasaların da sadece kanunların Anayasaya uygunluğu, iptal dâvası açılması veyahut mahkemelerde dâvaların görüldüğü bir sırada Anayasaya aykırılık iddiası üzerinde bir karar verme görevini verirler. Bâzı Anayasalar da diğer vazifeler verirler. Bâzı Anayasalar arkadaş da ifade etti; Fransa'da Konseyin dokuz üyesi sadece muayyen bir müddet içerisinde kanunların yürürlüğe girip, girmemesi hususunda karar verirler. Fransa'da dokuz kişilik Konsey sadece kanunların muayyen bir müddet içerisinde Anayasaya uygunluğu yönünden karar verirler. Bizim Anayasamız, Anayasa Mahkemesine çeşitli hizmetleri, çeşitli görev ve yetkileri vermektedir. Divanı Âli vazifesi vermektedir, siyasi partilerin çeşitli yönden tutum ve davranışlarını denetleme vazifesini vermektedir, iptal dâvası vazifesini vermektedir, mahkeme kararlarının, mahkemede görülmekte olan meselelerin, itiraz ve mahkemede görülmesi esnasında muayyen bir müddet içerisinde görülmesini öngörmektedir. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesine, teşrii organ üyelerinin yasama dokunulmazlığı kaldırıldığı takdirde itiraz üzerine bunları bir karara bağlamaktadır. Böylelikle Anayasa Mahkemesi kuruluş ve işleyişine aidolan Kanunun 20 nci maddesinde derpiş edilen çeşitli hizmetleri görmektedir. Bu hizmetleri gördüğü sırada elbette ki, çeşitli işler hakkında karar verecektir, tetkikler yapacaktır. Bu tetkikler sırasında bir zamana ihtiyaç olacaktır. Bu eski kurumların iptali için 1962 ve 1963 yıllarında 499 dâva açılmış, bunların 423 ü karara bağlanmış, 76 sı 1964 e kalmıştır. 1964 te 47 dâva gelmiş ve o yıl içinde 69 dâva karara bağlanmış, 54 dosya 1965 yılına devredilmiştir. Bu 54 dâvanın 33 tanesi raportörlerde incelenmekte veya müzakeresi yapılmaktadır.

Bu kadar yüklü bir hizmet içerisinde, bâzıları çok tetkik ve çeşitli yönlerden arama ve inceleme istenen bâzı hususlarda Anayasa Mahkemesinin muayyen bir müddet içinde bir karara varamamasını bir kusur şeklinde telâkki etmeye elbette imkân yoktur. Hiç şüphe yok ki, Anayasa yapıcısı, Temsilciler Meclisinde Anayasanın görüşülmesi sırasında geleceğin bu mahzurlarını görmüş olacak ki bir mahkemenin bir davaya bakması sırasında Anayasaya aykırılık iddiası üzerine, Anayasa Mahkemesine işin intikali sırasında Anayasa üç ay içerisinde Anayasa Mahkemesinde bir Karar verme mecburiyetini tahmil etmekte, ama diğer hususlarda Anayasa Mahkemesine böyle bir mecburiyet tahmil etmemektedir. Şüphesiz ki, kanun yapıcısı bunun fayda ve mahzurlarını tartışmış, görüşmüş ve neticede iptal dâvası ve diğer hizmetleri görüşülmesi esnasında muayyen bir müddetle Anayasa Mahkemesini bağlama cihetine gitmemiştir. Şimdi Anayasa Mahkemesinin bu hizmetleri yaptığı sırada, illâ şu kadar müddet içerisinde bir iptal dâvasının neticelendireceksin şeklinde mahkemeyi muayyen bir müddetle takyidetmenin mahzurları olacağında ifade etmek lâzımdır. Sabahleyin söyledim, Almaya'da Komünist partisinin feshedilmesi için açılan dâva uzun tetkikât neticesinde ancak iki yıl içinde bitebilmiştir. Şimdi bizde de kıymetli arkadaşımın ifade ettiği şekilde, seçimlerle ilgili, (1/3) Senato Seçimleriyle ilgili kanun tasarı veya teklifinin Anayasa Mahkemesince iptali iddiası da şüphe yok ki, geniş tetkikat isteyen bir hususdur. Ve bu kadar hacımlı işler arasında elbette ki, tetkik edilir ve bir neticeye bağlanır. Bundan başka mânalar çıkarmaya ve bundan başka şekilde tefsirlerle mânalar aramaya elbette ki, lüzum ve ihtiyaç yoktur. Ama gönül şunu da arzu eder ki, arkadaşımızın temennisine bir yerde iştirak etmek gereklidir. Anayasa Mahkemesinde keşke dâva az olsun, müracaatlar az olsun ve her müracaatı muayyen bir müddet içinde ve süratle bir karara bağlamak imkânına sahip olsun. Bunu hepimiz temenni edelim. Ama kuruluşu daha 3 ncü yılın içinde olan ve 500 ü aşan bir dâva yağmuru içinde bulunan müessesede her dâvayı mutlâk surette muayyen bir müddet içinde çıkarmıyorsun, diye buraya gelip ve şu sözleri söylemek.. Bir müessese, zamanında beklenileni yapmazsa ehemmiyetini kaybeder, iptâl dâvasını zamanında yap-

mazsa Anayasanın verdiği vazifeyi yapmamış sayılır, şeklinde ithama varan ifadeler kullanılmaması lâzımgelir.

Müesseseyi ve Anayasa'nın kendisine tahmilettiği hizmetleri ve Müessesenin çalışmasını ve bu hizmeti yaparken gördüğü işleri insafla tetkik ettiğimiz takdirde ve Anayasanın da bütün bunları sanki önceden görmüş gibi hangi hizmetlerde ve vazifelerde kendisini bir zamanla bağladığı ve diğerlerini de bağlamadığı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişine dair Kanun da da böyle bir zaman kaydının konmasının isabetini bir kere daha burada müşahede etme imkânını arkadaşımız bize vermiş bulunmaktadır.

Kıymetli arkadaşım bu arada millî küsur gibi ve hiçolmazsa 90 gün içerisinde bu meseleyi, yani iptal dâvalarının halledilmesi gibi Anayasaya uymıyan ve Anayasa ile bağdaşmıyan ve bahis konusu ettiğimiz 44 sayılı kanunla da bağdaşmıyan, ama gönlümüzden kopan temennileri burada ifade etmiş bulunmaktadır. Bâzı müesseselerde de, bunu birkaç defa ifade etmiştim, daha önce üniversite ile ilgili bir mevzuda da burada konuşan kendi partime mensup bir arkadaşımın da karşısına dikilmiş ifade etmiştim. Bâzı müesseselerden bahsederken çok itinalı olmak mecburiyetindeyiz. Bunu sabahleyin de söyledim, buna rağmen kıymetli arkadaşım burada otomobil meselesini bahsederek, bir araba Devlet tarafından ihsan edilmesin-tabiî sivri tâbirleri kullanmazsak çok iyi olur-verilmesin diyelim. Ama, bu kadar büyük bir müessesenin üyelerine bir araba verilmesini bir gruptan bir arkadaş istiyebilir. Bunu bir ihsan olarak buraya gelip tavsif etmek yerinde olmaz. Bâzı hususlarda biraz da sivri kelimeleri kullanmazsak iyi olur, saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, başka söz istiyen yoktur. Yalnız Başkanlık Divanınızın naçiz bir uvzu olarak, bir üyesi olarak bir noktayı arz etmek isterim. Anayasaya göre kurulmuş olan ve rejimin teminatı telâkki edilen bu müessesenin chemmiyetinden, ulviyetinden ve hattâ kudsiyetinden her iki parti sözcüleri bahsettiler, yerindedir. Ancak, parti sözcülerinin sözlerinin samimiyetini isbat edebilmek için Bütçe müzakeresini müteakip yapılacak olan Anayasa Mahkemesine üye seçiminde feraatkâr olmaları lâzımdır. Bunu hatırlatırım.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum ; kabul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari Harcamalar

B.		Lira
12.000	Personel giderleri	2 206 440
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim giderleri	493 051
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
14.000	Hizmet giderleri	30 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	4 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

(A/3) Sermaye teşkili ve transfer harcamaları

II - Transferler

B.		Lira
35.000	Sosyal transferler	10 522
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	1
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

Anayasa Mahkemesi bütçesi bu suretle Yüksek Heyetinizce kabul edilmiş bulunmaktadır. Program gereğince Başbakanlık bütçesinin müzakeresine geçiyoruz.

D — Başbakanlık Bütçesi :

BAŞKAN — Söz alanları arz ediyorum : A. P. adına Çanakkale Senatörü Sayın Termen, C. H. P. adına Sayın Emin Açar, söz almışlardır. Bunların haricinde sırayla Âkif Eyidoğan, Sakıp Önal, Sami Küçük, Cemal Tarlan, Fethi Tevetoğlu, Mehmet Ali Demir, Ali Rıza Ulusman ve Niyazi Ağırnaslı söz almışlardır.

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Bendeniz grup topluluğu adına söz aldım.

BAŞKAN — Peki efendim.

Efendim, ilk söz A.P . Sözcüsü Sayın Ziya Termen'indir.

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Muhterem Başkan, muhterem senatör arkadaşlarım :

Adalet Partisi Senato Grupu adına, 1965 malî yılı Başbakanlık Bütçesi üzerindeki mâruzatıma başlarken, grupum adına ve şahsım adına Yüksek Heyetinizi, saygı ile selâmlarım.

Başbakanlık makamı, takdir ve teslim buyurulacağı üzere, Hükümet ve hattâ tüm Devlet vazifelerinin temerküz ettiği, ve yüksek politika hizmetlerinin mihraklaştığı, önemli bir Anayasa müessesesidir. Geniş bütçe tenkidlerine muhatap ve müsait bulunan bu bakanlık bütçesi üzerindeki mâruzatıma başlarken, huzurunuza getirdiğim meselelerin, bütçenin tümü üzerindeki dünkü yumuşak müzakerelerde temas olunmıyan ana meseleleri ihtiva etmesine, bilhassa itina gösterdiğimi, arz ve tebarüz ettirmek isterim.

Yüksek Senatonuz, tıpkı Batı senatoları gibi, siyasi olgunluk ve insan süzülmüşlüğünün bihakkin nümunesi vasfındadır. Arz ve iftiharla ilân olunmalıdır ki, yeni tarihine rağmen Türk Senatosunun bugüne kadar sunmuş olduğu genel mâna yıkıcı gayretlerin tenkidlerine rağmen, daima seviye ve isabet kaydedegelmiştir.

Senato kürsülerinin, Parlâmento kürsülerine nisbetle, daha sakin ve ciddî daha hakikatçi ve hâkim, bir müzakere üslûbuna malik oluşu, siyasi literatürün öteden beri işaret eylediği, ezelî bilgi ve kaidedir. Bu itibarla, takdim edeceğim kritiklerin, bu esasları bilen bir arkadaşımız tarafından yapılmakta oluşunu takdirle, zaman zaman, acı mânalar ortaya koyacak olan tenkidlerim esnasında, muhalefetimizin muhalefetini yapmak ihtiyacını hissedecek olan iktidar partisi senatörleri arkadaşlarımın, bana, senatoların olgun müsamahakârlıkları ile orantılı şekilde, rahat konuşma imkânları lûtfetmeleri hususunu, bilhassa istirham edeceğim.

Aziz arkadaşlarım :

Başkanlık bütçelerini, iki mâna istikametinde tenkide tabi tutmak gerekir. Birincisi, (Siyasi, idari, malî ve sosyal) hizmet alanlarını ihata eyliyen memleket genel politikasından mesul kişi olan Başbakanın politik kritiklere hedef tutulması cephesi ve diğeri de, her vekâlette ve müstakil Devlet müesseselerinde var olduğu üzere, bütçenin maddesinden, yani cari harcamalar olarak tetkika tabi tutulması, gerekli akçalı yön olmak icabeder.

Mâruzatımızın tamamını, bu bakanlığı temsil eyliyen Muhterem Başbakanın, Türkiye genel politikası münasebetiyle vâkı mesuliyet ve tutumlarının nirengileri teşkil eecektir.

Arkadaşlarım :

Bir memleket iktidarını meşru bir icra heyeti halinde elinde bulunduran hükümetlere, meşru hükümetler tâbir olunur. Şu anda, Türkiye'nin sevk ve idaresini Parlâmento itimadı ile elinde bulunduran bir Hükümetin, Türk millî hudutları içinde Türk milletine tatbik edegelmekte olduğu genel politika tatbikatı üzerinde, tetkik ve münakaşalar yapmak mevkiindeyiz.

İlk ve mühim bir nokta olmak üzere derhal arz edeyim ki, geniş tetkik neşterlerimize hedef olacak olan karşımızdaki Hükümet, küçük partiler iştirakinin ve müstakiller iltihakının iştirakleri neticesi, küçük farkla da olsa, şekli meşruiyetin sahibi ve malikidir. Biz, Adalet Partisi olarak bu şeklî meşruiyeti esas telâkki etmenin yanında, vaktiyle, bugünkü Hükümet Başkanı İnönü'nün resmen ihya ve ilân eylediği bir izah tarzından hareketle, (Azınlık Hükümeti) tâbirinin de tarihî bir teşhis ve takdir olduğu esasını benimsiyor, bu teşhis ve tesbitimize, bu açıdan siyasi önem vermeye çalışıyoruz. Bu itibarla, tenkidlerimde belki kullanabileceğim (Şeklî meşruiyet sahibi Hükümet) tâbirimin, meşruiyete sahip bulunmasına rağmen kendilerince özenilen koalisyon sisteminin acı gerçeği ve sonucu halinde, yine de millî iradeyi bihakkın temsil etmiyen bir Hükümet anlamı taşımakta oluşu kabul edilmelidir.

Muhterem senatörler :

Hükümetin, Türkiye'de cari ve hâkim politikasının, genel mâna ve manzarasını tesbit ve tahlil edebilmek için, siyasi - idari - malî - ve sosyal alanlardaki resmî gayriresmî bilcümle tasarruflarını, tetkikimizden geçirmek icabeder.

Hatalı bir tetkikin ise, kısa zaman ölçüsü içerisinde mümkün olamıyacağı, yüksek malûmunuzdur. Senato kürsüsünün normal imkân ve gayreti halinde arz edeyim ki, teferruat meselelerinin ihtirası yapılmak suretiyle, yine de, memleketi yıllardan beri tedirgin kılan öz siyaset meselelerimizin mücmel bir kritiği, ortaya konulmak mümkündür. Nâçiz bir arkaşınız sıfatımla, bu neticeyi, sizleri sıkmıyacak bir üslûp içinde, başarabileceğimi ümidetmekteyim.

Bugünnü iç siyasetemizin, problemleri :

Aziz arkadaşlarım :

İnkâr kabul etmez bir hakikat halinde itiraf olunmalıdır ki, Türkiye'miz bugün, tarihinin hiçbir devresinde raslanmıyan enginlikte, aşikâr bir nizamsızlığın, esaretindedir.

Siyasi partilerin umumi tutumları ve Devlet ve Hükümetin tutumları bir tarafa, memleketin sair (siyasi, idari, malî, iktisadi, sınai, kültürel), alanlarında yer alan bilûmum müessese ve teşekkülleri, izah bulmaz korkunç bir tedirginlik çalkantısı içinde, memleketin, âdeta boşlukta sallanır bir heyulâ halini aldığında, müttefiktirler.

Türkiye'ye ârız problemler, sonsuzdur. Parlâmento huzursuz, halk bezgin ve muhtaç basın müstereddit, üniversite susmuştur.

Siyasi partilerin karşılıklı ithamları, büyük himmetlere muhtaç öz memleket meseleleriyle meşguliyete, imkân tanımıyan, gidişat ortasındadır. Devlet mephut ve mütehayyir, Hükümet idare siyasetinde kasıtlı ve inatçıdır.

Bu neticelerin öz mahiyetine samimî teşhisini koyarak, icrada tekâmül ve tarafsızlık sunulabilecek hayırhah bir Hükümet, henüz ortalıklarda görülmemektedir. Ortada görülen belirli vetiriler : ! Mütemadiyen kuvvetlenen muhalefet) (faaliyetini pervasızlık hudutlarına dayayan Türk Sosyalisti) (Siyasi niyetini son Seçim Kanunu mânası içinde fâş eden iktidar) ve geride, işsizlik, sefalet, bedbinî ve millî sükût..

Bu tablo, fevkalâde ferah bütçe müdafaası yapan değerli Maliye Vekili arkadaşım Ferid Beye, kendi açısından değil, mensubu bulunduğu Hükümetin mâruz kaldığı müşküller açısından, öyle tahmin ederim ki, bugünkü Türkiye meselelerinin sadece bir bütçe meselesi teşkil etmemekte olduğu fikrini telkin edebilecektir.

Türkiye'mizin bugünkü mücessem dertlerini artık uyanan milletin, insan gibi yaşama istikametindeki direnmesi olarak görmenin izahında bulmalı, onun şuuruna ermeliyiz.

Asırlardan beri içinde sürüklenen Türk Cumhuriyetin ilânı tarihindeki 20 yaşlı genç de dâhil bugün, fiilen kırkını bitirmiş, yahut altmışını idrak etmiş, bilgili, görgülü, duygulu bir yeni nesil, hakikatleri müdrik bir yeni millettir; tüccar mı, müstakar bir ticaret nizamı ve emniyet; mühendis mi, müspet hacımlı bir iş hayatı; memur mu, emniyetli ve seviyeli bir barem politikacı mı, rejim münakaşalarını Anayasa gölgesinde şerefli bir tatbikata bağlıyan, ruhlu iktidar; esnaf mı, ancak kendi kavrulacak yağının, nısfına göz dikmiyen bir Hükümet ve nihayet köylü mü, vaitleri kanun olan sevgili bir Hükümet. Yeni millet ve yeni nesil, işte bunu bekliyor. Bu şartlara mütehassir bekliyor.

Tarih zincirinin hayli yol aldığını bilmiyen Ankara'mız ve Türk halkının nerelerden gelip nerelere ulaştığının farkında olmıyan sayın Başbakanımız, 1965 Türkiye'sinin sessiz durgunluğunu biran evvel teşhis ederek tedbirlerini almazsa, memleketin hakiki sahibi olan millet memleketi anlamamakta ısrar gösterenlere ,acı dersler verecektir. Merkezlerden kopan klâsik politika, yeni çağda, aşağılardan gelen politikanın emrine girme çağındadır. Dikkat ve beliren işaretlere riayet ancak bu çağın idarelerini kurtarabilecektir. Şu anda Senato şerefinden işlerinin çokluğu yüzünden olsa gerek, kendilerini mahrum bırakan Muhterem Başvekil, bu beyanlarımı dikkatle, ve hattâ üç kere, döne döne okumalıdırlar.

(Soldan; Başbakan geldi, işte burada sesleri)

Geldi ise bu beyanlarım zabıtlardan çıksın; muhterem Riyasetten istirham ediyorum.

BAŞKAN — Riyasetin çıkarmaya hakkı yoktur.

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Ben hüsnüniyetimi ifade ettim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Uyanan ve haklı arzuları şahlanan milletlere, hizmet iksirinden başka ilâç sunulamıyacağı, kabul olunmalıdır ve bugünün nesline mûnis gelmiyen yeni kanunlar gölgesindeki mutasavver iktidarlara, fazla ümit ve itibar, bağlamamalıdır.

Çok muhterem arkadaşlarım :

Takdime çalıştığım huzursuzluk tablosu, iktidar partisi militanlarının memleket sathına yaydıkları şekilde, öyle Adalet Partisi tutum ve mesuliyetlerinden doğan mânada, bir yuvarlak masa başına oturup üç celselik müzakerelerle hal yoluna konulabilecek meselelerden değildir. Milletçe içinde çırpındığımız müşkülât, mâna ve seviye kazanan Türk içtimai bünyesinin, Batı idare ilkeleri ve refahı seviyesine, biran önce ulaştırılması iştiyakından gelen, sosyal bir gayret, kendisini bu seviye ve istikamete götürmeye memur hükümetinin genel tutumuna, hayır diye homurdanan, öz milletten gelmektedir.

Yeni nesil, yani yeni yeni millet, Devletinden ve Hükümetlerinden, Türkün kaderine yeniden hükmedecek kurtuluş adımları ve, Türk'ü yükseltici, yeni seviyeler bekliyor. Bu bekleyiştir ki, bu bekleyişe muvazi resmî tutumum ve davranışların hâlâ ümit vermiyen hâlidir ki, hayal dünyesı yıkılan insanoğlu, mevcut nizamları sarsmaya, batının «seviye ve garantilerini göremediği Türk dünyesını zorlamaya ve binnetice âdeta, bir pasif mukavemet anlayışında yürüyerek gidişata kumanda etmeye kendisinde hak hissetmektedir. Milletin bu cehdini tabiî görmek ve gerekleri üzerine artık eğilmek, zarurettir. Bu istikametteki mâruzatımla, memleket kubbesine bir kurşun kâbus gibi çöreklenen umumi huzursuzluğun, hangi mantıkî ve içtimai seyir ve tekâmülden geldiğini izah, ve mukaddem resmî teşhislerde öne sürülen esbabın, niçin ve neden teçhiz olunamıyacağı hususunu, birgûna arz ve takdime çalışmış bulunmaktayım.

Bu teşhis münasebetiyle, zaruret ve aşikâr bir mantığı, bilhassa ortaya koymak isterim;

C. H. Partisi iktidarının ve onun lideri ve Başbakanının, gözden ırak tuttukları yegâne önemli konu, 27 Mayıs hareketidir. 27 Mayıs hareketinin bu memlekete getirmek istediği yeni ruh, bu ekibin idareden çekilmesiyle idareyi ele alan Halk Partisi zimamdarları ve şefleri tarafından, asla anlaşılamamıştır. İdareyi teslim aldığı ilk günden beri 27 Mayısı, mukabil bir darbenin muhtemel acı neticelerini önleme pahasına himayeye mazhar tutmak ve fakat bu hamlenin bizzatihi getirip teslim eylediği seviye ve ruhu gerilerde bırakmak, idarede reform ve rönesans yaratmak iyi niyetini; âlenen çiğnemek ve eskiyi, eski idarecilik ve tahakküm şartlılığını, tekraren temsil etmekten öteye, geçememiştir. Canlar pahasına milletçe yaşanan dünkü mazinin bugünkü kaderi, bu mu olmak lâzımdı?

Bu Seçim Kanunu nedir? Millet oyunun Ankaraya harmanı, ve bu harmandan millet tevecciih ve iradesinden mahrum kalanlara bahşiş saçış neden? Batı âleminde yıllarca önce denenerek terkolunan sistemler, Batı âleminin halen tatbik ettiği bizim terk ettiğimiz sistemlere neden tercih olunur?

Millet huzurunda aziz Halk Partili arkadaşlarım; kimsiniz? Kaç kişisiniz? Ve şayet ilâmınız nerdendir? Bu siyasi tahakküm, bu ince tertip, bu millet arzu ve temayülü karşısında insafsız direniş ve binnetice huzur, huzur diye inliyen zavallı dilsiz millete, ne vakte kadar bu şekilde hükmedeceksiniz? Bu sorulara, cevap veremezsiniz.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Sizin gibi adamlar bulundukça daha çok şeyler olur...

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Sizin gibi adamlar diye zannınca hareket ediyorsun, ama sen haraketlerin en büyüğüne lâyık adamsın. Hakaret edilmeye lâyık adamsın.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Sen bunlardan bahsedecek adam değilsin.

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Oradan bağırma, gel buraya, konuş.... Ben millet namına aslanlar gibi seçilerek gelmiş yirmi senedir politikacı bir memleket çocuğuyum.

BAŞKAN — Bu konuşmalarınızı şahsi şeylerle gölgelemeyiniz efendim..

A. P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Sayın Başkan, size hürmet göstereceğim.

Bu geniş izahlardan sonra bugünkü Türkiye'yi tehdit eyliyen tek konuya temas etmek isterim.

Bu konu ne millî zafiyet, ne islav husumeti ne doktrirün, ne Kıbrıs'tır, bugünkü Türkiye'yi tehdit eden tek konu cümlenizde belki mevcut siyasi ihtirastır.

Adalet Partisi Sayın İnönü ve arkadaşları işbaşına geldiği günden beri, bir suçluluk psikozu usturupunda hattâ silâhlar gölgesinde bir terbiyeye tabi tutulmak istenmiştir. Halen yer yüzü muhalefetlerinin en munis ve mütavaatkâr mümessilliğini ifa etmekte bulunan Adalet Partisi Tedbirler Kanunu, dokunulmazlıkların ilgası kolay mebusluklarm ihyası şeklinde ele alınabilecek kanun ve tatbikat meselelerinin vahametine rağmen, Kızılay meydanlarını işgale teşebbüs etmiyorsa, bu C. H. P. sinin A. P. yi korku paraleline sokması şeklinde değil, Adalet Partisinin, millet nef ve hayrına, memlekette candan istediği sulhü sükûnun, teessüsüne hizmet açısından, ele alınmak icabeder. 25 milyonluk hakperest kütlenin, köylü, şehirli, münevver, işçi, memur ve toptan milletin malı olan, hattâ milletin ta kendisi olan A. P. nin (hep benim, hep ben olmalıyım, benden başkasına tûfan) diyen anlayışı, şimdilik mütalâa ediş şekli, politika olarak budur.

Dikkat buyurduysanız, samimî ve üryan konuşuyorum arkadaşlarım. 1965 yılının bu kertesinde, meselelere hakikat açılarından girmenin, net ve samimî tahlil ve münakaşalar vasıtasiyle teşhis koyma ve tedaviye geçmenin, üslûbunu cümlemiz, benimsemeliyiz. Gayrisamimî sunuş ve sunuşların, memleketi özden tehlikeye salacağını, kabul eder olmalıyız. Senato müzekereleri, forumdur, Senatoları mizansen, yakışmaz. Senatörler, hakikatçi kişilerdir, îvicaçlı politika, kongrelerdedir. İş başına yeni gelecek her Hükümet ekibi, bu milletin artık sulta rejimleri ile tehditler sistemi ile idaresinin mümkün olamıyacağını klâsik Hükümet formülleri gölgesinde Hükümet icra etmenin müşkülât ve imkânsızlığını, idrâk etmeli kendisini ve ekibini, bu temayül ve teannüdden kurtarmalıdır.

Uyanan millet, günlük hayatımızın basın hayatımızın her safha ve gayretinde görülebileceği şekilde Batının Batı olmasını temin eden meseleler istikametinde, önemli ekonomik ve sosyal konuları, münakaşa eder seviyeyi kazanmıştır. İşçi hakları mücadelesine erişmiş köylü Devlet ve vatandaş karşılıklı hak ve vazifelerinin ve rejim gereklerinin esasına vâkıf olmuş, tüccar aksıyan Devlet tatbikatının nedenlerini izah edebilecek tecrübe ve bilgi seviyesini, elde etmiştir. Genel, gidiş istikametinde intibah bulmıyan ve terakki kaydetmiyen tek kuvvet Ankara hükümetleri kalmıştır. Sayın Başbakan, artık köy kahvelerinde, ağırlaşan Devlet umurunu mütemadi vergi salmaları ve yükseltmeleri yolu ile temin eden Hükümetlerin, başarısız Hükümetler olduğu şeklindeki kahve müzakeleri ve hükümlerini, bilmelidir. Yaratıcı ekonomiden habersiz köhne bilgi ile mücehhez, demode ve tehdit yüklü idare anlayışiyle melûf Hükümetlerin, ancak köy saz şairlerine konu teşkil eder seviyeye indiği hakikatine, erişilmelidir.

Bugün Türk münevveri başta olmak üzere, Türk halkınca istenilen beğenilir Hükümet tatbikatı, şudur. Yeni gelen Hükümet, hürriyetler ve müesses kanun ve sistemler alanında, bir evvelki Hükümetten teslim aldığı maddi mânavi seviyeyi değil ihlâl ve geri mânalara yöneltmek, teslim aldığı mâna ve seviyeyi, daha da ilerilere götürmek amaciyle, tıpkı bir bayrak yarışındaki öz mânaya muvazi davranış içinde geliştirmeli, yükseltmelidir.

Temel kanunların yeniden işbaşına gelen Hükümetlerin tasallût ve taarruzuna hedef tutuluşu hali de, millet tarafından temaşayı mucip mânalar sunmaktadır. Kendi çıkarları uğruna, taraftarlarının saadet ve selâmeti uğruna, memlekette müesses kanun ve nizamlara sık sık müdahale eli uzatanlar, bir gün yine bir gün benliğine sahip ve hâkim hali elde eden milletlerce, bu teşebbüslerinin çukuruna kolayca itilebilmişlerdir. Temel kanunlar, dünyanın her noktasında, bu kanunlara pervasızca yeni şekil vermek istiyen kasıt erbabına siyasi mezar olmak tarihini getirmiştir.

Muhterem arkadaşlarım :

Buraya kadar ki mâruzatımla, her istikametteki tedirginliklerin öz sebepleri üzerinde durdum. Sayın Hükümet Reisinin yüksek idare ve politikalariyle ilgili hataları, elbetteki bu kısa mâruzat silsilesi içinde yer alan, umumi konular değildir. Genel mânalar dışında, Sayın Başbakan, 39 aya vâsıl olan bu kısa tarih zinciri içinde, büyük tenkidlere hedef teşkil edebilecek ağır mânalı nice ihmal ve hataların içindedirler. Bu konuları yeğân yeğân heyetinize sunmak, hakkında hâlâ dönüş ümitleri beslediği-

miz Sayın Başbakana, yeni imkânlar tanımak mânasını, tardederek. Biz memleketin biran önce arzu edilir seviyeye ulaşması uğruna, her fedakârlığa göğüs gerebilen, iyi niyetli insanlarız. Bu bütçe münasebetiyle belirtmeye çalıştığımız tek husus, bugünün Türkiye'si gereklerine paralel düşmiyen Sayın Başbakanın politika ve dünya görüşünün, isabetsizliği konusudur. Mühim derdimiz, 1965 kültürünü, 1915 kültüriyle idareye şiddetle heves gösteren bir Başbakana arzu ve tahassürden ibarettir. Muhterem Başbakanın hizmet anlayışındaki sabit görüş ve inatlarında ısrar göstermemeleri gereklidir. Arkadaşlarım; son yıl içinde, Türkiye'de terakki kaydeden Türk sosyalizmi cereyanlarının durumuna da kısaca temas etmek istediğimi bilhassa arz etmek isterim.

Türk sosyalistleri, Türkiye ekonomi nizamında, isabetli bâzı Batı örnekleri göstermek suretiyle, yarı doktrinel anlamda, bir içtimai adalet tecellisi yönünü, müdafaaya girişmişlerdir.

Türkiye'mizde mülkiyetin ve istihsal vasıtalariyle istihsalin toplumlaştırılmasını hedef tutan bu fikir, hangi haklı vetirelerden hareketle arzu edilmektedir, henüz sıhhatli ve ilmî bir izaha Türkiye'de bu konu istinadettirilmemiştir. 700 000 km. karelik Türkiye toprakları, nüfusun % 3 üne tekabül eden bir topraksız kütleyi ihata eylemekte ve devleşen işçisinin haklarını vermiyen anlamda bir sermayedar tahakkümü problemi, Türk dünyasını işgal eyliyememektedir. Vâsi sermayenin esasen Devlet elinde bulunduğu Türkiye'de, 37 000 köyde ziraatle iştigal eden 23 milyon köylü, devletleştirilmek arzu edilen ziraat vasıtası olarak, karasapan ve öküz sistemiyle ziraat icra etmektedir. Şu hale nazaran, sosyalizmin Türkiye'deki envanteri, büyük şehirlerdeki apartmanlarla, büyük toprak sahibi olan 800 ailenin, servetinin sosyalleştirilmesi gibi, genel kaideyi asla ilzam etmiyen bir şekli, karşısında bulacaktır. Açlığın, işsizliğin alabildiğine sefalet yarattığı iddia olunamıyacak Türkiye'de, sosyalist doktrine bel bağlayış, mevsimsiz bir hayal olsa gerektir. Bu hayalin, kestirme metotlarla Devleti ele geçirme sevdalısı gruplarca piyasaya sürülüşü, millî istikrarı tahdideder anlam hudutlarına, sokulmak istidadındadır. Hükümetin, mülkiyeti ilgaya müncer olacak erken siyasi davranışlara mâni olması, tatbikiyle mükellef bulunduğu, Anayasanın elbette gereğidir. Küçük zabıta vakalarını şeriatın ihyasına kadar dayamaktan çekinmiyen Muhterem Hükümet tutumunun, bacayı saran hakiki kominist gayretlerine, kanunların emrettiği müsamahasız şekiller yardımiyle dur demesi zamanının geldiğini takdir etmesi lâzımdır. Şayet bu alanda istikbalde, bir zümre hareketi başgösterirse, yahut bu ekonomik doktrini bir sistem halinde bir başka grup ve zümre tatbika teşebbüs eylerse, o tarihte Türk Milleti, 30 milyonu mütecaviz köylüsü ve şehirlisi ile hiçbir makam ve teşkilâttan emir ve kumanda beklemeksizin, bu teşebbüsün mütecasirini ezip imha eylemekte, birgûna hak sahibi olacaktır. Parlâmentonun her siyasi fikre temsil hakkı tanıması hali bir anlayış olarak başka yer üstüne çıkan hakiki Marksist gayretinin Hükümet olarak kontrol ve frenlenmesi vazifesi, başkadır. Türkiye'yi sağ tehdidinde görenler, daha önce sol tehdidin büyük önemini idrak içinde bulunmalıdırlar. Brezilya'nın, Kanada, Belçika, Şili ve Portekiz'in, kominist savletine karş kiliseleri marifetiyle ne yolda bir mücadeleye giriştiklerine, Sayın Hükümet Başkanının bilhassa dikkat nazarlarını celbederim. Sosyalizm maskesi ve süsü altında mülkiyete göz dikenler kısa yoldan, cazip açıdan, Devlete ve Anayasaya kasdedenlerdir. Türk Milleti, normal tarihi içinde, kapitalist nizamın henüz hiçbir ezgisine muhatap ve esir olmıyan mânâda ve halâ feodal ekonomi sisteminin bizzarure esiri halinde, kendi hayatını yaşıyan, bir heyeti içtimaiyedir. Kitabi macerelara bu milleti sürüklemek istiyenler, evvelemirde, köylüden korkmalıdırlar. Onun din, aile, toprak konularına el atmak cesaretini gösterenler, köylüden taş ve tırpan bulacaklardır. İdeal cemiyet olmak sevdasından önce, bu çağın cemiyeti olmak için çırpınan Türkiye, her evlâdından, dağarcığında ki, yapıcı fikiri gözetliyor. Demokratik nizam içinde hallolunmıyan meseleler bulunamıyacağı hakikati, Batı medeniyeti tetkikinde, kolayca anlaşılır. Elverirki demokrasiyi benimsiyen milletimiz ve hükümetleri, halk dert ve ihtiyaçlarına, samimiyet ve ciddiyetle eğilebilsin. Bu hususları, Sayın Başvekile, ve Sayın Başvekil çevresinde yer alan okumuş Devlet adamlarımıza, bilhassa hatırlatmak isterim.

Aziz arkadaşlarım :

40 dakikalık zaman ölçüsü boyunca, Başbakanlık bütçesinin politika ve idare alanlarındaki, genel konuları üzerinde fikirler sundum. Bu bütçenin kadro ve cari harcamalarla ilgili genel tutumu üzerinde, görüş arzına geçmedim.

Konuşmamın son paragrafı halinde arz edeyim ki, Başbakanlık bütçesinin bu kısmı üzerinde, hiçbir itirazın, işaret yahut temenninin taraflısı bulunmamaktayız. Ceman 40 milyonu kapsıyan genel giderler, büyük devletler manzumesinde yer alan büyük Devletimizin, tabiî ve normal ve hattâ kısıntılı ihtiyaçlarından ibarettir. 624 milyar dolârlık yıllık millî gelire sahip Amerika haşmeti muvacehesinde, Türkiye'yi istikbale emniyet ve refah içinde götürmek vazifesiyle mesul bir Başbakanlık bütçesinin bu derece mütevazi rakamlarda hapsolunuşu, hakikatte yürekler acısıdır. Fakat zamanla, bu devleti, yeni inanışlar ve prensipler yardımiyle elbet yükseltecek, ilerleteceğiz. Yeni nesiller, uyanık ve milletçe seviye kazanmasının âşıklısıdır. Bütün temennimiz insnaoğlunun ölüme mahkûm canlı oluşu hakikatinden hareketle, çok muhterem Hükümet Reisinin, bencilikten vazgeçerek, son yıllarının en büyük hizmeti halinde, Türkiye'ye müsbet eserler kazandırması gayretini benimsemesini ve bilhassa sâlim işliyen bir rejimin, müstakâr mânâlara oturtularak, yeni nesillere teslimine hizmet vermesini, dilemekten ibarettir.

Yüce Heyetinizi saygılarla selâmlar, sabırla dinleme nezaketinize, minnetlerimi arz ederim. (Sağdan, alkışlar)

BAŞKAN — Söz sırası evvelâ gruplarındır. Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına Sayın Emin Açar, buyurun.

C. H. P. GRUPU ADINA EMİN AÇAR (Manisa) — Muhterem Başkan, muhterem Hükümet erkânı ve muhterem senatörler,

Başbakanlık 1965 yılı bütçe kanun tasarısı hakkındaki C. H. P. Senato Grupunun görüşünü bilhassa Anayasanın 105 nci maddesi ışığı altında Sayın Başbakanımızın Bakanlar Kurulu Başkanı sıfatiyle 1964 yılında Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesi hususundaki gözetlemelerine kısaca temas etmekle, arzı malûmat edeceğim.

Şüphesiz, genel siyaset tâbiri geniş mânada olup ihtiva ettiği müesseseler ve 1964 yılındaki ehemmiyet sırasiyle söze başlıyacağım:

A) Dış politika: Dış politikada cihan şümul mânası olan ve yeni devletlere emsal olmuş bulunan Atatürk'ün tesis ettiği milletin ekonomik, kültürel, siyasi, adlî, askerî ve saire istiklâli dâhilinde, «Yurtta sulh, cihanda sulh», prensibi Hükümet için esas olmuştur. Bu esas üzerinde dış politikayı gözetliyen Sayın Başbakanımızın maksadı barışçı bir politikayı her hal ve vaziyette izliyerek milletimizin refah ve saadetini dünya barışında görmek olmuştur. Hiç şüphe yok ki, bu prensip esas kabul edilmiş olmakla beraber, hiçbir zaman Türk vakar ve haysiyeti asla rencide edilmemiş, hal ve vaziyetin icabettirdiği anda zor dahi kullanılmıştır ve bundan böyle de kullanılacaktır. Bu sırada bilhassa Sayın Başbakanımızın şu veciz beyanını burada ifade etmek isterim. O da, «Çizmem yok, aklım var», çümlesidir. Filhakika uzak ve yakın siyasi tarih tetkik edildiği takdirde netice itibariyle hulâsaten İkinci Dünya Harbine kadar bilûmum siyasi, iktisadi, askerî nizalar boyundan aşağı kısımlarla yani pazu kuvveti, kılıç, silâh, idman ve nefesle halledilmiş olduğu halde İkinci Dünya Harbinden sonra boyundan yukarı kısımla yani, akıl, mantık, iz'an ile halledilmiştir. Hakikaten basit bir tâbirle ifade edilmek istenirse, denebilir ki, kalabalığın içine girmek kolay, çıkmak zordur.

Şu hususu memnuniyetle kaydetmek isteriz ki, bütün dünya milletlerinin insanlığın sonu denebilecek bir nükleer çatışmaya meydan vermemek için çalıştıkları son senelerde Sayın Başbakanımızın faaliyetleri sayesinde bütün devletlerle, bu meyanda komşu devletlerle ve hususiyle Büyük Atatürk'ün, «İki memleketin çetin zamanlarında kurulmuş, 15 senedir türlü imtihanlardan daha kuvvetli çıkmış bir dostluğun daima yüksek kıymeti haiz olmasında tereddüt edilemez.» buyurdukları Sovyetlerle dostluk ve iyi komşuluk münasebetleri kurulmuş ve kurulmaktadır.

Yine Sayın Başbakanın, Güney Amerika, Afrika, Asya devletleri ve hususiyle tarafsız 57 devletle iyi münasebetlerin inkişafını yakinen izlemekte ve hususiyle âza adedi 115 i bulan ve dünya meselelerini müzakere ve münakaşa ile halle çalışan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile sıkı münasebetler kurmakta olduklarını ve bu suret-

le Türkiye Cumhuriyetinin devlet haysiyeti içerisinde şahsiyet sahibi bir politikaya sahibolmaya başladığını memnuniyetle müşahede etmekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım

Türkiye Devleti için ehemmiyetli ve dünya meselesi halini alan Kıbrıs mevzuunda da Sayın Başbakanımızın yüksek başarılarını görmemek ve takdir etmemek insafsızlık olur kanaatindeyiz. Bâzı muarızlarımız tarafından bidayette Türkiye için kaybedilmiş bir dâva olarak bakılan Kıbrıs meselesinde biz Cumhuriyet Halk Partisi Senato Grupu olarak Hükümetin başında bulunan Sayın Başbakanın neticeyi istihsaline emin olarak baktık ve bakmaktayız. Filhakika bidayette bütün dünya siyasilerinin gözleri Makarios ve Atina'ya bakmakta iken; aradan geçen zaman zarfında vaziyet tamamen değişmiş, mevcut anlaşmaların yürürlükte olduğu bütün büyük devletler tarafından kabul edilmiş, komşumuz Sovyet Rusya Enosisi kabul etmiyeceğini, iki cemaatin mevcudiyetini, tezimiz olan federal idareyi kabul ettiğini dünyaya ilân etmiş ve bu suretle bütün gözler Sayın Başbakanımıza tevcih edilmiş; Makarios'un ve onu destekliyen Yunan Hükümetinin Birleşmiş Milletlerde kolayca temin edeceğini umduğu muvaffakiyet, Enosis bir hayal olmuştur.

B) İç politika: Partizanlığa, siyasi istismara ve polemiğe doğru en ufak bir inhiraf göstermeden huzurun teessüsü için unsur olarak lüzumlu addedilen sosyal, psikolojik ve idari hususlar 1964 yılı zarfında da en titiz bir şekilde izlenmiş, yurtta asayiş, emniyet, huzur temin ve 5 Yıllık Kalkınma Plânında tesbit edilen toplum kalkınması kurulları teşkil edilmiştir.

C) Malî, iktisadi ve ticari politika: Bu sahalarda Sayın Başbakanımızın; plânlı kalkınma ile memleketin malî, iktisadi, ticari ve sosyal gelişmelerine en iyi hizmet tarzları, enflâsyon hudutları; dünya ekonomisinin inkişafı sıkı bir surette izlenmiş, ilgili vekâletlere direktifler verilmiş, toprak reformu ele alınmış, Devlet yardımları daha ziyade istihsal unsurlarına yatırılmış ve bilhassa Personel kanunu tasarısı hazırlanmıştır.

Bilhassa seçim endişesi duyulmadan memleket menfaatlerine olan: Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Vergi Usul Kanunu, Motörlü Kara Taşıtları Vergisi Kanunu, Dış Seyahat Harcamaları Kanunu, Emlâk Alım Vergisi Kanunu, Değerli Kâğıtlar Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Harçlar Kanunu, Gider Vergileri Kanunu ve Gümrük Vergisi kanunlarının çıkarılmasında Sayın Başbakanımızın gösterdikleri bitmek tükenmek bilmiyen mesailerini Türk inkılâp tarihi altın yazılarla yazacaktır.

D) Eğitim Politikası: İfratlı emellerine nail olmak için Hükümet, hürriyet ve demokrasi nizamları, Anayasa ve Büyük Millet Meclisi aleyhine çalışan aşırı sağ ve sol cereyanlar yakinen izlenmiş ve Hükümet kuvvetlerine ve adliyeye direktifler verilmiş, Türk toplumunun orta cereyanını kuvvetlendirmek için Türk eğitim seviyesini yükseltmek, eğitim sahasında kabiliyetli olanların millî eğitim işlerinde istihdam etmek; ilmî kudreti kuvvetli din adamı yetiştirmek hususları ele alınmıştır.

İşte muhterem arkadaşlarım, kısaca izaha çalıştığım 1964 yılı dış siyasi olayların ehemmiyeti ve geçirmiş bulunduğu safhalar nazara alındığı takdirde Hükümetin idare mesuliyetini deruhde eden Sayın Başbakanımızın devamlı olarak gösterdikleri siyasi faaliyet, ittihaz buyurdukları siyasi tedbirler şayanı şükrandır.

Muhterem arkadaşlarım, benden evvel konuşan Ziya Termen arkadaşımın konuşmalarına teferruat itibariyle temas etmiyeceğim. Hiç şüphesiz ki, olgun Senatonun ve hattâ ve hattâ mensubolduğu grupun ekseriyetinin dahi tasvibini bulmamıştır. İşte muhterem arkadaşlarım, bir partinin kurucusu olarak bu gibi unsurların bu partiye girmesi üzerine istifa etmiş bulunuyorum. İstifamın sebeplerini zannediyorum ki, Yüksek Senato bir kere daha takdir edecektir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Grupları adına başka söz istiyen yoktur. Dün aldığımız karar gereğince içtüzükte yeri olmamakla beraber bir toplum halinde bulunan partilerin sözcülerine tercihan söz verilmesi icabetmektedir. Bu itibarla kararınıza uyarak Y. T. P. topluluğu adına Sayın Mehmet Ali Demir'e söz veriyorum.

Y. T. P. TOPLULUĞU ADINA M. ALİ DEMİR (Tunceli) — Sayın Başkan, sayın senatörler ve Sayın Hükümet erkânı;

Y. T. P. Senato topluluğu olarak Başbakanlık bütçesi üzerinde görüş, kanaat ve temennilerimizi arz etmek üzere söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar; bakanlıkların topyekûn vazife ve mesuliyetlerini bünyesinde toplamış olması bakımından vatandaşın gözünde en fazla dikkati çeken bir teşekküldür. Bundan dolayı Başbakanlığın Devlet bünyesindeki bilûmum kuruluşlarda daha itinalı, vatandaşlarla temasında âzami dikkat ve aynı derecede sadakat göstermesi lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar; vatandaşın Hükümete olan güven hissi sarsılmışsa, vatandaş temsilcilerinden, Parlâmentodan umduğunu bulamıyorsa, yerleşmesini ve devamını arzuladığımız demokratik rejim için gerekli ortam sağlanmıyorsa, bundan Parlâmento üyeleri sorumlu iseler, birinci derecede sorumlu olan Hükümet Başkanıdır. Vatandaş bunu böyle bilmekte ve kabul etmektedir.

Muhterem arkadaşlar; ihtilâl sonrasını yaşıyan bir memlekette Anayasanın mutlak mânada hâkimiyetini tesis etmek ve demokratik rejimi yerleştirmek kadar önemli diğer bir husus da iktidardaki hükümetlerin tutumları ile yekdiğerlerinden uzaklaşan vatandaş topluluğunu ve topluluğun Parlâmentodaki temsilcilerini birleştirmek yolları aranmalıdır. Zıt kutuplar arasındaki mücadeleler yalnız ve yalnız seçim zamanlarına inhisar ettirilmelidir.

Kabullendiğimiz seçim sisteminin neticesi olarak bu memlekette sık sık Hükümet buhranları meydana gelebilir. Her Hükümet dağılışından kuruluşuna kadar, Hükümet buhranı olarak isimlendirilen bu süreler, ana dâvalarının hallini esaslı formüllere bağlanmış memleketler için anormal sayılmaz. Fakat bizim gibi henüz kalkınmanın eşiğinde bulunan memleketler için Hükümetlerin ömürlerinin kısa oluşu ekseriyete dayanmıyan hükümetlerin kuruluşu vatan ve vatandaşın hayrına olmıyacağına Y. T. P. topluluğu olarak inanmış bulunuyoruz.

Yine Y. T. P. topluluğu olarak hükümetlerin her kuruluşunda sorumlu şahısların değişmesiyle gerçek kıymetlerin bir tarafa itilmesini yakınlarına yeni makamlar icadedilmesini aynı siyasi görüşe sahip kimselere birinci plânda ve öncelikle yer verilmesini uygun buluyoruz? Değişen hükümetler ve bakanlar, muhtelif kademelerde vazife görenlerin, ihtısas, kabiliyet kardeşlerine, hizmetlerine ve hizmet sürelerine bakmadan, hissî veya partizanca bir düşüncenin, hattâ muhtelif kademelerden gelen baskıların tesiriyle görevlerinden uzaklaştırılmalarını, memleketin menfaatleriyle bağdaştıramıyoruz.

Zaman zaman Yüce Parlâmentoda mükerrer şikâyet konusu olan ve geride bıraktığımız yıllarda acısı fazlasiyle milletçe çekilen bu hayati konu üzerinde bir kere daha sünger çekmeye kimsenin hakkı olmaması icabeder. Buraya da bir mim koyduktan sonra, birkaç cümle ile de şu hususlara değinmek isteriz. Vatandaş Hükümetle temasında ona âzami kolaylık sağlanmalıdır. Bugün git yarın gel parolası artık tarihe terk edilmelidir. Bâzı olaylar karşısında vatandaşın kanuni haklarını aramaktan dahi vazgeçtiği bir vâkıa ve bir gerçektir. Vatandaşın işi sürüncemede bırakılmamalıdır. Siyasi görüş, ve düşünceleri ne olursa olsun, vatandaşlar idari cihazlar karşısında eşit muamele görmelidir. En ufak tâyin ve terfilerde siyasi mülâhaza, görüş hâkim olur. Parti himayesi kanat gererse, orada huzur ve adaletten bahsedilmez.

Muhterem arkadaşlar; Y. T. P. Senato topluluğu olarak şuna inanıyoruz. İktisadi ve sosyal kalkınma istediği kadar plân ve programa istinadetsin, kütlenin hizmetinde bulunan cihazlar idari bir reform yapılmadıkça halen tatbik edilmekte olan maaş ve yevmiyeler arasındaki uçurumlar kaldırılmadıkça tek cümle ile sosyal adalet düzeni kurulmadıkça, plânın başarıya ulaşmasını tahmin etmek güç olur. Bu düzenin kurulacağını 160 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı olarak vazife gören Personel Dairesinden beklemekteyiz. Devlet sektörü ile çeşitli âmme hizmetlerinde görevli personelin tabi oldukları rejimin ıslahını muhtevi kanun tasarısı geçen bütçe yılının ilk günlerinde Meclise sevk edilmişti. Bir yıldan beri aynı noktada saymakta olan bu kanun tasarısının Hükümetle komisyonlar arasındaki dolaşmasından dolayı, kadük duruma düşürülmeden devresi içerisinde çıkarılması temennilerimizden biridir.

Tasarı her seçim devresinde iktidar Hükümetlerinin memurlarımıza iktidarın bir hediyesi kabilinden verilmek istenilen avutma politikasına artık son verilmelidir.

Muhterem arkadaşlar; her türlü siyasi görüş ve düşüncelerden, baskılardan uzak, bitaraf idareciliğin dâva problemlerini kavramış, salâhiyet ve mesuliyet derecesini bilen, yarınından emin personelleri yetiştiren memleketlerde Hükümet

buhranları ve bu buhranların uzaması, âmme hizmetlerini zerre kadar aksatmamaktadır. Biz millet olarak bunda muvaffak olduğumuz gün başaramıyacağımız tek bir iş kalmıyacaktır.

İşte o vakit Hükümet programında yer alan ve kısa vâdeli hususlar yalnız Hükümet programının sayfalarında yer almakta kalmıyacaktır.

Muhterem arkadaşlar; Başbakanlık bütçesi üzerindeki görüş ve temennilerimize şu iki hususa da birkaç cümle ile temas etmek üzere konuşmama son vereceğim. Ayrı ayrı zamanlarda kabul edilen kanunlarla kurulan Devlet Personel Dairesi, Millî Savunma Yüksek Kurulu, Türkiye - Orta - Doğu Âmme Enstitüsü, Atom Enerjisi, ayrı ayrı birer ünite olarak Başbakanlık bünyesinde vazife görmektedir.

Arzulanan her yeni müessesenin kurulması değil, verimli işliyebilmesi iyi bir çalışma düzenine kavuşturulmasıdır. Halbuki Başbakanlığa bağlı müesseseleri bugün için arzulanan çalışmadan yoksun görmekteyiz.

İkinci hususa gelince; basınımızın ve Parlâmento üyelerinin hassasiyetle üzerinde durduğu resmî araba saltanatıdır. Ne 237 sayılı Taşıt Kanununu ve ne de arabaların bir kenarına yazılan «Resmî hizmete mahsustur.» ibaresi, bu saltanata son veren tedbirler olmamıştır. Çıkarılan kanunlar tatbikten uzak kaldıkça, bizzat tatbikçiler kanuna riayet etmedikçe, saltanatların sonu gelmesi şöyle dursun, gün geçtikçe pervasızca yapılmaktadır.

Muhterem arkadaslar; görülüyor ki, dünyadaki ıstırapların çoğunluğunun, Türkiye'de toplanmış olmasına karşılık, derde deva bulabilecek insanların azınlığı da yine Türkiye'de yaratılmıştır.

Bugüne kadar halledilmesi lâzımgelen hususlardan biri de, iktidar Hükümetinin muhalefette bulunduğu yıllarda müşteki ve mustarip olduklarını ifade ettikleri antidemokratik kanunların halen mevcudolmasıdır. Ve halen antidemokratik kanunların mevcudoluşu ve iktidardaki Hükümetler, geçmişteki hataları tekrarlarsa, tek cümle ile o iktidarın samimiyetinden, ve vatandaşa hizmetinden de şüphe etmek icabeder.

Muhterem arkadaşlar; önemli konulardan biri de, memur kadrosunun şişkinliği ve özellikle kadroların merkezde teksif edilmesidir. Çemişkezek, Şemdinli, Nazimiye, Pülümür'deki bir daire âmirinin yalnızlığına, hattâ hademesizliğine karşılık, Hükümet merkezinde bir evrakın hattâ yerine konulması için 4 - 5 memurun birden görevlendirilmesi bilmem ki, ne derece doğrudur.

Muhterem arkadaşlar; bilinen hakikat şudur ki, yalnız memur kadrosundaki dengesizlik, bu memlekette kalkınmayı köstekliyen bir unsurdur. Ve bugün için bu memlekette topyekûn bir dengesizlik mevcuttur. Her alanda denge sağlanmadığı müddetce Ankara'nın Yenişehir semtiyle, Hakkâri'nin Çukurca kazası, Tunceli'nin Ovacık'ı, Mazgirt'i Nazimiye'si ve Pertek'i aynı açıda mütalâa edilmedikçe, bu memlekette dengeli kalkınmadan bahsedilmek hayal olur.

İşte muhterem arkadaşlar; biz Y. T. P. Senato topluluğu olarak şuna inanıyoruz. Bütçedeki rakamlar ne olursa olsun, Başbakanlık, bakanlıklar arasında bağlılık kurulmadıkça, Edirne'den, Hakkâri'ye, Samsun'dan Hatay'a kadar alt kademeden üst kademeye kadar yurt sathındaki bütün memur ve vatandaşlar arasında tam bir tesanüdü sağlamadıkça, vatandaşı Devlet kapısından usandıran, kırtasiyeciliğe kesin olarak son verilmedikçe Başbakanlık olarak görevin yapıldığına kaani değiliz.

Muhterem arkadaslar, birkaç cümle ile de iktidarda bulunan Hükümette vazife alan bakanlardan bâzılarının tasarruflarına değinmek suretiyle, Başbakanlık bütçesi üzerindeki görüş ve temennilerimize son vermek isteriz.

Sayın Hükümet Başkanı emin olsunlar ki, Hükümette vazifeli kıldıkları bakanlardan bir kısımları kanunlarımızın kendilerine tanıdığı zırha bürünerek, giriştikleri icraat ve bakanlık bünyesindeki muhalefet yıllarında daimî surette taraflarında şikâyet konusu olarak yaptıkları işler, nerede ise geçmiş iktidarlara rahmet okutacak duruma gelmiştir. Bir bakan altı aylık icraatı sırasında onbir genel müdürlükten dokuz genel müdürü ve, o kadar müdür, muavin değiştirir, vazifesinden aldığı genel müdürleri de sandalyesiz müşavir yaptırırsa bilmemki o bakanın icraatından ne beklenir. Matlubolan müsteşar ve müdürleri değiştirmek değil, vatandaşın hayat şartını, değiştirmektedir. Vatandaş bu şekilde hizmet edecek bir Hükümetin hasretini çekmektedir.

Muhterem arkadaşlar; memleketimizde demokratik rejimin yerleştirilmesi ve Büyük Türk Milletinin çoğunluğu ile kabul olunan Anayasamızın hâkim kılınmasında, çalışan ve çalışmalarında sa-

mimî olan iktidarlar, Y. T. P. Senato topluluğunu daima yanlarında, aksi istikamette çalışan ktidarlar da, daima bizleri karşılarında bulacaklardır.

Başbakanlık bütçesinin aziz milletimize hayırlı, uğurlu olmasını temenni eder, hepinizi topluluğumuz adına saygı ile selâmlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Söz Sayın Başbakanındır.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Malatya Milletvekili) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, Adalet Partisi sözcüsünün Başbakanlık bütçesi münasebetiyle yapmış olduğu hitabeyi dikkatle takibettim. Büyük bir şikâyet ve sunî bir ıstırap havasına bürünmeye çalışılan bu uzun hitabede, Hükümetin dikkatini celbedecek hususi bir iyileştirme ve düzeltme yolu, memleketin hayrına alınması lâzım olan kararlarda amelî bir ışık izini bulmaya çalıştım. Muayyen elle tutulacak, hiçbir fikir, hiçbir tedbir bulamadım.

Şimdi evvelâ, bu hitabenin umumi heyetine hâkim olan karakterini tahlil etmek isterim, ondan sonra Hükümet olarak bütün bu mülâhazaların üstünde nasıl yapıcı, verimli ve aydınlık bir program takibolunduğunu kısaca arz etmeye çalışacağım.

Hükümetin, azlık ve azınlık Hükümeti karakteri üzerinde durulmuş ve benim muhalefet yıllarımda bahsettiğim «Azınlık Hükümeti» tezine değinilmiştir. Nispî temsilin tabiatı icabı 1961 senesinden itibaren hiçbir Hükümet yalnızbaşına çoğunlukta kalmamıştır. İşlere mutlaka koalisyonla başlamak zarureti hâsıl olmuştur. Ve işlere koalisyonla başlamak 1961 senesi havasında ve ondan sonraki devrede bir nimet, bir isabet olmuştur. Büyük bir itimatsızlık ve siyasi partilerin birbirlerine karşı aşikâr ve gizli geniş uzaklıkları karşısında bu siyasi partilerin bir arada Hükümet kurmaları vatandaşlar arasında geçimsizliğe ilk çare olmuş, vatandaşlar arasında beraber yaşama şartları vücut bulmuştur. Hem esefe, hem hayrete şayan nokta şurasıdır ki; vatandaşlar bu tekâmülü gösterdikleri halde ilk kurduğumuz, Adalet Partisi ile kurduğumuz Koalisyon Hükümeti siyasi partiler arasında huzur için bir terakki gösterememiştir. İlk koalisyon bu tarzda bitti. İkinci koalisyonu yaptık. Bu koalisyonlar zamanında memleketin iç huzuru demokratik rejime girdiğimiz zamandan beri, çok partili hayata girdiğimiz zamandan beri görülmiyen bir ölçüde artmıştır. Partizanlık kalkmıştır, zulüm kalkmıştır, (Soldan alkışlar) dinleyin, dinleyin; keyfî hareket ve suiistimal kalkmıştır. (Soldan alkışlar) Siyasi partilerin birbirinden ayrı, birbirinden uzak olan siyasi partilerin beraber çalıştıkları bir memlekette partizanlık olmaz. Hiç kimse, hiçbir parti diğer bir partinin zulmüne ve hevesine âlet olmaz. A. P. si olmamıştır, ondan sonraki koalisyon partileri olmamıştır. Binaenaleyh, netice olarak partizanlık yapılmamıştır, suiistimallere göz yumulmamıştır, memleket huzura kavuşmuştur. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Benim bahsettiğim azınlık Hükümeti çoğunluk sisteminin kötüye kullanılmasından doğan başka türlü bir azınlık Hükümeti idi. Milletin yüzde ellisinden az reyle Meclise geliyordur. Hükümet 3/2 ekseriyetten fazla Mecliste rey sahibi idi. Ve bu Hükümet millî iradeyi temsil ettiğini iddia ederek, Anayasayı bir tarafa bırakmış, vatandaş hakkı, Millet Meclisi hakkı diye, hiçbir kayıt tanımadan kendi hususi iptidai zihniyetini tatbik etmeye çalışıyordu. Oydu azınlık Hükümeti. Şimdi, Koalisyon hükümetleri bir araya geldikleri zaman, hem milletin reyinden aldıkları rey itibariyle, hem Millet Meclisi üyelerinden her vesileyle güvenlik oyu alıyorlar, her mevzuda Millet Meclisinin çoğunluğu ile kararlara varıyorlar. Arada dünyalar kadar fark vardır.

Gelecek hükümetlerin de Koalisyon Hükümeti olması ihtimalinden büyük bir şikâyet edası ile bahsedilmektedir. Nispî temsilin tabiatı bu. Bir iki defa vesile ile Meclislerin huzurunda da arz etmişimdir, çok partili siyasi hayata girdiğimiz zaman, tek dereceli seçime geçme kararı verildiği günlerde o zaman iktidarda bulunan C. H. P. li hep beraber şu samimî kanaatte idik ki; seçimde nispî temsil sistemi muğlak bir sistemdir. Demokraside uzun tecrübesi olan milletlerin kolaylıkla tatbik edebilecekleri bir sistemdir. Zorundan, sistemin gücünden başlamıyalım, daha evvel kolaylıkla yürütülmesi mümkün olan çoğunluk sisteminden başlıyalım, kanaatiyle çoğunluk sistemini kabul ettik. Bunun tecrübesi bize gösterdi ki, demokratik sisteme geçen bir memleket için çoğunluk sistemi çok daha ileri, idarede, siyasette, anla-

yışta tekâmül merhalesidir. Güç olan, çoğunluk sistemini dürüst bir surette işletmektir. Hattâ, bundan daha ileri, daha yeni bir sistem olarak ufak seçim dairesi, bir kişilik, nihayet iki kişilik seçim dairesi arzusu ideal bir arzudur, fakat sistemlerin en gücüdür. Demokratik rejim tecrübeleri, bilhassa bizim bıraktığımız, biz bıraktıktan sonra gelen idarelerin şekli bize o kanaati muhalefet sırasında verdi ki, biz demokratik rejimi yerleştirmek istiyorsak hiç olmazsa 20 sene nispî temsilin tecrübelerinden memleketi geçirmemiz lâzımdır. Nispî temsil böyle doğmuştur. Nispî temsil böyle doğunca, tabiatiyle bunun güç neticelerinin tedavi edilmesine çalışmak siyasi partilerin vazifesi olmuştur. Şikâyet ettiğimiz bütün konular yanında, biraz evvel izah ettiğim gibi vatandaşlar arasında düşmanlığın kalkması, bir arada yaşama mecburiyetinin anlaşılması ve hiçbir Hükümetin, hiçbir siyasi partinin elinde aşırı bir kudret bulunmaması büyük ölçüde huzuru sağlamıştır.

Yeni başladık, memleketin talihi, imkânı varsa hiç olmazsa 20 sene nispî temsili takibederiz.

Muhterem arkadaşlar; bu nispî temsilin getireceği koalisyon hükümetlerinden korkmamak lâzımdır. Gerçi ben koalisyonların hepsini tecrübe ettim ve her birisi müddetini doldurduktan sonra diğer bir tecrübeye kendi vazifesini devretti. Yeni seçimden sonra işin ne kadar güç olduğunu benden sonra kâfi derecede anlamış olmak lâzımdır. Çünkü ben koalisyonlar tecrübe ettiğim partilerarası koalisyonları artık yeniden tecrübe etmeye kendimde imkân ve iktidar görmediğimi beyan ve ilân ettiğim halde diğer siyasi partilerimiz bir araya gelip, bir Hükümet kuramamışlardır. Memleketin iktidarsız, Hükümetsiz, içte ve dışta hesapsız meseleler karşısında tam bir boşlukta kalması üzerine bizim vazife anlayışındaki dürüst ve fedakâr zihniyetimiz Büyük Millet Meclisinin huzurunda her gün hesap vermeye hazır bir Hükümet olarak bizi vazife almaya sevk etmiştir. Her gün Meclise geldiğimiz zaman karşımızda bulunan siyasi partilerin bir araya gelerek Hükümeti, azlıkta, resmen vazife icabı azlıkta bırakmak ihtimalini görerek, bilerek Meclislerin huzuruna çıkıyoruz ve böyle bir cesaretle bir seneyi mütecaviz bir zamandan beri memleket işlerini Koalisyon hükümetleri zamanında değil, ondan evvelki hükümetler zamanında da model olacak bir istikamette yürütebiliyoruz. (Soldan, alkışlar)

Şu tabloya bakınız lûtfen; siyasi partilerin umumi tutumları, şikâyet ettiği konular;

Siyasi partilerin umumi tutumlarından şikâyet etmek için A. P. sözcüsü en geride kalması lâzım olan sözcüdür.

Devlet ve Hükümetin tutumları; millî idari, siyasi, kültürel her sahada korkunç bir tedirginlik ve boşluk.... Ne suretle kötüliyeceği ve vatandaşı tedirgin edeceği zihnnide kendisini tatmin edecek bir türlü olgun hale gelemiyen çaresiz bir siyasinin bunalmış sözleridir. (C.H.P. sıralarından bravo sesleri ve alkışlar)

BAŞKAN — Senatör olmıyanların alkışa iştirak etmemelerini rica ederim.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Parlâmento huzursuz, dediler. Parlâmento huzurludur. Elverir ki, A. P. si parlâmento huzuruna ehemmiyet verir bir zihniyetin takipçisi olsun.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — C. H. P. başta.

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Halk bezgin ve muhtaç... Halk bezgin değildir. Halk kalkınmanın huzurunun muayyen hedeflere doğru emniyetle, isabetle ilerlemekte olduğunu bilmekte ve anlamaktadır. (Sağdan, o size göre, sesleri) Siyasi partilerin karşılıklı ithamları; her halde bu ithamlarda C. H. P. si önde bir mevkii işgal etmemektedir.

Hükümet kasıtlı ve inatçıdır...

Muhterem sözcünün lügatçesinde sebat vasfı inatçı şeklinde belirmektedir. Hükümet inatçıdır, doğrudur. Hizmet kastından başka bir şey aramamak lâzımgelir. Ne ise kasıt açıktan söylensin. Millete hizmet iksirinden başka bir iksir sunulmıyacağı gerçektir. Ve bugünkü Hükümet yalnız millete hizmet iksirini sunmaya çalışarak ve o hizmet iksirinin her gün Meclisin kontroluna ve düşünmesine tabi olduğunu bilerek yürümektedir.

Milletin hayır demesiyle kime bir dehşet vermek istediklerini anlıyamıyorum. Ben muhalefet zamanlarında da büyük ölçüde şiddet ve tecavüz tedbirlerinden bahsedildiğini ve bununla çalım yapıldığını görmüşümdür. O zaman yaptığım nasihatları tekrar etmek istemiyorum ve

öyle şiddetli tedbirlerle siyasi hayatımıza korku vermek istiyen politikacılara çok ihtiyatlı olmalarını tavsiye ederim. Ellerine fırsat geçtiği zaman şiddet tedbirleri istedikleri gibi koyabileceklerini zannederler, hattâ koyabilirler, yalnız getirdikleri şiddet tedbirlerinin ne netice verdiğini gördükleri zaman akılları başlarından gider. (Sağdan, bravo, sesleri) Bunu unutmamak lâzımdır.

A. P. si, İnönü ve taraftarları iş başına geldiği andan itibaren bir suçluluk psikozu tutumundadır, bunu anlıyamıyorum, iş başına A. P. ile beraber geldik, o günden beri yanımızda çalışırken A. P. suçluluk psikozu içinde mi idi?

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — O zaman yoktu. (Soldan gülüşmeler)

BAŞBAKAN İSMET İNÖNÜ (Devamla) — Arkadaşlar, görüyorsunuz başı sonu düşünülmeden kendisini mi itham ediyor; muhatabını mı itham ediyor, bilmeden söylenen sözler bunlardır.

Nihayet, bir aşırı cereyanlara karşı Hükümetin zayıf durumundan şikâyet edası vardır. Hayır, zayıf durumundan değil, irtica hareketlerine karşı mübalâğalı durumundan ve sol cereyanlara karşı zayıf durumundan şikâyet durumu vardır. Siz, bir yerinde söylemek cesaretini bulduğunuz gibi 20 milyonluk bir kütleyi temsil etmek hayali hâmındasınız. Geldiğiniz zaman irtica hareketlerini himayenize mi alacaksınız? Niçin aşırı sağ ve aşırı sol cereyanların ikisini de bu memleketin menfaatlerine aykırı bulduğunuzu cesaretle ilân etmiyorsunuz? (Sağdan gürültüler) Birine sahip çıkıp ötekiyle Hükümeti itham etmeye çalışmak yanlış yoldur. (Sağdan gürültüler) Bu milletin 1965 senesindeki ileri seviyesini bilmemektir. Bunun zararını görmüşüzdür.

Bir temennisi vardır, Adalet Partisi Sözcüsünün. Hükümet Başkanının bencillikten, inattan vazgeçerek memleketin yeni nesillere teslimine hizmet vermesini, yani Hükümetin Başkanının şimdi bir tek vazifesi vardır, ondan bir vazife de bekliyorlar. Yeni idarenin, ilerdeki iktidarın kendilerine verilmesini ben Hükümet başkanı olarak temin etmekle mükellefim. Bunu nasıl, hangi hakla istiyorsunuz.

Şimdi arkadaşlar içinde bulunduğumuz, yapılan işleri size hulâsa edeyim. Bir defa biz bir ihtilâlden sonra bir rejim meselesi karşısında kaldık. Ve Hükümet daha B. M. Meclisi açılmadan evvel Meclis açılamıyacak ve Hükümet kurulamıyacak ihtimali önünde bulunduk. Askerî ihtilâl memkelete inanılmıyacak, tarihte emsali görülmemiş derecede kısa bir müddet içinde büyük fedakârlıklarla, fedakârlık dediğim zaman memleketin nef'ine olan fedakârlık, yalnız bunu kasdetmiyorum, bilhassa nefisleri ve şahısları için davet edebileceği bütün tehlikeleri göz önüne alarak demokratik rejimi getirdi, seçimi yaptı ve iktidarı bıraktı (Soldan bravo sesleri) Adalet Pertisi şimdiye kadar bir defa, demokratik rejimi getirmiş olan inkılâpçılara yalnız bu hizmetlerinden dolayı olsun bir teşekkür ifade etmemiştir. (Sağdan gürültüler, «gammazlama» sesleri) Bu rejim, koolisyonları kurduk, yürüttük, ârızasız geçmedi; silâhlı mukavemet gördü... Sebebi? Sebebinin özünü siyasi partilerimizin gösterdiği huzursuzluk ve memlekete itimat vermekte eksik kalışlarıdır. işte siyasi partiler bu memlekette demokratik rejim olamaz, bunlara memleketin kaderi nasıl teslim olunur. Memleketin iki ucundan, iki ihtilâf ucundan hepsi bu kanaati bir uçtan öbür uca kadar yardılar. Bunun karşısında ordunun başında bulunan kumandanlar kendi kıtalarına hâkim oldular ve başlıca siyasi parti olarak koalisyonları tanzim etmiş olan ve yürütmeye çalışmakta olan C. H. P. insanlar, mesulleri, demokratik rejimi her türlü ifrat cereyanlara karşı behamehal korumak lâzımgeldiğine ısrar ettiler, sevk ettiler. 2 sene zarfında birinci patlama yani silâhlı bir ayaklanma, ikincisinde kıyasıya ellerinden gelen bütün zorlukları kullanmak kararında olan silâhlı ayaklanmayla karşılaştılar. Her ikisini de memleketin ve demokrasinin lehine olarak tasfiye etmişlerdir.

Bu büyük hizmettir arkadaşlar. Demokratik rejim ancak bu tarzda bu zihniyette bulunan kumandanların hakikaten vatansever gayretleriyle teessüs edebilmiştir. (Sağdan ve soldan alkışlar) ve bunun mükâfatı olarak da Adalet Partisinin bugünkü politikasını görüyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; iç huzur böyle, sağlam bir zemine oturmuş, demokratik rejim bütün icaplariyle hal için teessüs etmiş, istikbal için her türlü teminatı göstermiştir. Bu iç politika, ilk günden beri bir kalkınma programını

hedef almıştır, bir gün geçirmeden... Kalkınma programı demek, her şeyden evvel malî kudret demektir. Esaslı bir plân hazırlanması olduğu kadar memleketin mali gücüne güvenmek ve o malî gücü vatandaşın imkânının son haddine kadar artırmak kararı demektir. En güç ameliyattan biridir. Ancak bu gayreti ve bu iradeyi gösterdikten sonradır ki, dış politikamızda yakınlarımız ve dostlarımız ellerinde olan imkân derecesinde bize yardımcı olmayı kabul etmişlerdir. Malî iktidar o kadar harap bir haldeydi ki, bugün bu 1964 senesinde ve 1965 senesinde Devletin ödiyeceği borçlar asil olarak büyük ölçüde 1960 dan evvelki birikmiş ısraf borçlarıdır. İnsaf etmez misiniz; bu memlekete ne gayretler gösterilir. 1964 de ödediklerimiz büyük ölçüde 1960 dan evvelki ısraf devrinin size yüklediği ağır yükün karşılığıdır. 1960 ı ödiyebilmek için yine o devirden gelen borçların tecili çareleri ile uğraşmaktayız. Böyle bir vaziyette enflâsyonsuz, muntazam tediyeli millet âzami derecede fedakârlık yapmaya çalışan bir malî politikayı tesis edebilmiştir, bu beğenmediğiniz Hükümet...

Muhterem arkadaşlarım; karma ekonomi, memleketin iktisadi hayatında ilk defa karşılıklı kutuplarda bulunan insanların birbirini düşman gözü ile görmeksizin ekonomik ve siyasi huzur içinde kabul ettikleri bir terim olmuştur. Özel sektör mensupları ve Devlet sektörü mensupları bir araya gelip beraber çalışma imkânlarını düşünüyorlar, arıyorlar ve müşterek tedbirlere bağlıyabiliyorlar...

Sosyal adalet hiçbir devirde cesaret edilemiyecek kadar ciddiyetle ele alınmış ve tatbika konmuştur. Bizim memlekette grev hakkı tanımak ne demektir? Grev hakkının getirebileceği mahzurları göze almayı hiç kimse üzerine alamamıştır. Bu işçilere verilen hakların bugünkü ölçüde tatbik olunmasını, Çalışma Bakanlığını tesis ettiğimiz zaman tasavvur etmemiştik. Zannediyorduk ki, evvelâ Çalışma Bakanlığı müessesesi teşekkül etsin, bunun zamanında memleket bir tecrübe geçirsin, mesuliyet duyguları herkesde, her tabakada artsın; ondan sonra oralara gelebilelim. Biz 1950 de iktidardan gideceğimiz zaman bizim aleyhimize grev hakkı silâh olarak kullanıldı. Kaybetmek üzere olduğumuz iktidarı grev hakkı yüzünden sallandığını gördüğümüz halde henüz aklımız ermediği için biz iktidarda kalırsak grev hakkını getireceğiz demedik. Kanaatimizde ısrar ettik vakti değildir, getirmiyeceğiz dedik. Karşımızda bulunanlar bizi bertaraf etmek için biz grev hakkını getireceğiz diye bayrak açtılar. Sonra, üç sene, beş sene altı sene durduk, zamanı gelmiştir dedik. O zaman sosyal adaleti, işçilerin haklarını bir dâva olarak prensiplerimize aldık. Tabiî bizden evvelki misal göz önüne alınarak, «muhalefette iken verilmiş avutucu bir vaittir, fakat iktidara geldikleri zaman yapmıyacaklardır» propagandasından kendimizi kurtaramadık. Bu, koalisyon hükümetleri zamanında ve bir seneden beri geçirdiğimiz Hükümet zamanında bu sosyal adalet prensiplerini, işçi haklarını kanunlaştırmak mümkün oldu ve bunların türlü aşırı, haklı, aksaklı bütün tatbikatlarını yenmek, önlemek ve bir doğru yola yöneltebilmek mümkün olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım, yine bu Hükümet zamanında memlekete yeni ışık gösteriyoruz. Reformlar dâvasını takibediyoruz; nazari olarak söylemiyoruz. Bu Büyük Millet Meclisinin sağ duyusuna güvenerek karşısına getirdiğimiz hizmete, karşısına getirdiğimiz teklife elini vicdanına koyarak rey verecek ve bu teklifleri tutacak bir çoğunluk buluruz ümidiyle geliyoruz ve reformları yürütüyoruz. Toprak reformunu yürüteceğiz. Meclisin karşısına çıkacağız. Toprak reformunu Meclisten çıkaracağımıza güveniyoruz. Toprak reformu memleketin kalkınmasında en çok, en büyük fedakârlıkları, memleketin bütün çilelerini büyük fedakârlıkla geçirmiş olan Türk köylüsünün asgari hakkıdır. Bunu vereceğiz. (Bravo sesleri, alkışlar) Toprak reformunu gerçekteştirerek ve Türk köylüsüne kalkınma imkânını hayalinde yaşatarak tahakkuk ettireceğiz.

Muhterem arkadaşlarım, bu son Hükümetin bir seneden beri dış politikada meşgul olduğu çetin mesele Kıbrıs meselesidir. Kıbrıs meselesinin bir seneden beri ne kadar dalgalı safhalardan geçtiğini biliyorsunuz. Bütün milletimizce oradaki Türk cemaatinin emsalsiz kahramanlığından gurur duyuyoruz ve çektikleri ıstıraplara memleketin her ailesinde, her köşesinde iştirak ediyoruz. Alınacak tedbirler hususunda bilhassa Adalet Partisi ile hiçbir zaman mutabık olmadık. Sakin konuştuğumuz zaman, çekingen,

ürkek, vazifesini yapmayan Hükümet ithamına uğradık. Heyecan zamanında ciddî tedbirleri tatbik etmeye kalktığımız zaman dünyadan, dünyanın her tarafından bizim karşımıza engeller çıktığı zaman Adalet Partisinden yardım görmedik. O zaman şiddet politikasını, ciddî tatbikat politikamızı vakti geçmiş tedbir mahiyetinde küçümsemeye ve ciddî tatbikatımızın dostlarımızda ve ecdatlarımızda uyandırdığı nefiseleri istismar etmeye heves eder halde gördük. Bir dış politika muhalefetin bu tarz tutumu ile idare edilemez. Bu güçlükler içinde Kıbrıs meselesi başladığı durum müstesna çok daha ümitli olan bugünkü safhasına ulaşabilmiştir. Yakın ve uzak bütün siyasi cereyanların Türk halkını başlıca tehdit konusu olarak ittiham ettikleri itirazlar yumuşamış, hattâ lehimize kazanılmıştır. Bunlar dâva için mühim neticelerdir.

Muhterem arkadaşlarım, Senatoda hiç hazırlanmadığım, bu açıklamayı yapma imkânını bana verdiği için Adalet Partisi Sözcüsünün çok insafsız ve kışkırtıcı tahriklerini iyiye aldım. Huzurunuzdan size saygılarla ayrılıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Adalet Partisi Grupu adına Sayın Ziya Termen.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Çanakkale) — Çok muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım; Muhterem Başvekilimizin, Adalet Partisi Grupu Sözcüsü olarak, Başbakanlık bütçesi münasebetiyle yaptığım konuşmaya vâki cevaplarını büyük bir dikkatle dinledim. Şimdi aynı geliş sebeplerine dayanan mânada Muhterem Başvekile kendi cevaplarına cevap teşkil etmek üzere ve aynen kendilerinin lûtfettikleri üslûba muvazi mânada ben de Adalet Partisinin görüş ve tutumunu ve ortaya attığı müdafaa meseleleri üzerindeki mukabil hücumlarımızı Yüksek Heyetiniz huzurunda arza çalışacağım.

Arkadaşlar, evvelemirde şu noktayı belirtmek lâzımdır ki; Muhterem Başvekil, benim konuşmam sırasında Senatoya teşriflerini haber aldığım anda baktığımda bir levha halinde gazete okumakta idiler ve benim Adalet Partisi Sözcüsü olarak 10 sayfalık hacım içinde ve fakat 20-30 sayfalık hacma ancak sığabilir mânadaki meseleleri büyük bir dikkat ve itina ile ihata eden metnime âşina bulunmıyan bir üslûp içinde salonda yer almışlardır. Bu hakiki bir vakıa... Şimdi;

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Elâzığ Milletvekili) — Doğru değil, sizin metninizi okuyordu.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — O halde nutku okumanın sonunda mânalara ererek konusunu arz ediyorum. (Gazete değil, sizin nutkunuzu okuyordu sesleri) (Gürültüler) Gazete okuduğunu zannediyordum, gazete şeklindeki ithamını tamamen geri alıyorum, ben hüsnüniyet sahibi bir adamım, sinirlenmeyiniz.

Şimdi kendileri Cumhuriyet Halk Partisi Lideri ve tenkidolunan Başbakanlığın kanun muvacehesindeki mümessili bulunmaları itibariyle müdafaalarında ortaya sürdükleri hususlara sıra ile ben de kendilerine gayet kısa hacımlarla cevaplarımı arza başlıyorum.

Muhterem Başvekil benim Adalet Partisi olarak tavsif ve tasvir ettiğim Türkiye'deki ıstırap mevzuuna katiyen lâyık bir sıfat olmadığı istikametinde beyanda bulundular ve Türkiye'nin mustarip bir memleket olmadığı hakkında müdafaaya giriştiler.

Aziz arkadaşlarım, Türkiye'nin ıstırabı tamamen ekonomik sebeplerden gelen sebeple çok yükselen nüfus artışı muvacehesinde muayyen bir tarihten bu tarafa Hükümetlerimizin lâzım ve lâyık vetireleri ihya ve tahsin edememeleri neticesinde, maalesef bugün ekonomik mânada büyük bir çırpınışın içindedir. Türkiye mustarip bir memlekettir. Bunu çeşitli endeks ve grafiklerde, malî istikamette, sınai istikamette, içtimai mânada daima ve daima görmek ve müşahede etmek mümkündür. O halde Türkiye'nin mustarip bir memleket olmadığına inanan Muhterem Başvekil, Türkiye'nin Muhterem Başvekilinin noktai nazarına rağmen mustarip bir memleket olduğunu söyliyen bir Adalet Partisi ile elbette karşı karşıya bulunacaklardır. Bu konuda hakikatin ne mertebe ve ne merkez ifade ettiğini Muhterem Türk Milleti şu münakaşaların sonunda elbette bir hükme bağlar.

Benim konuşmamda yapıcı tenkidler olmadığını, daima menfi bir ruhun hâkim bulunduğunu, lûtfen izah ettiler. Kendileri benim konuşmamı dikkatle tetkik neticesinde tamamen yeni bir ruhta, büyük bir yapıcılık anlayışı içinde yeni

bir Türkiye yapmanın sevdalısı olarak konuştuğumu göreceklerdir. Bize Koalisyon idarelerinin mükemmel idareler olduğu hakkındaki sabık fikirlerini bir defa daha lûtfettiler. Tamamen ilim muvacehesinde hata içindedir. Bugün Batı medeniyetlerinin pek çoğu koalisyon sistemlerini zayıf, müstakar mânası olmıyan, memleketi çeşitli büyük hamleler istikametinde zayıf ve perişan eyliyen bir Hükümet sistemi olması muvacehesinde koalisyon sistemlerini tamamen kaldırmak bir tarafa, koalisyon sistemlerini intacedecek seçim sistemlerini tamamen memleketlerinden atmışlardır. Çoğunluk sistemi bütün literatürde hâkim mânada ortadadır ki, yarı geri kalmış mânalı memleketleri, otoriter bir nizamın çoğunluk, parti hâkimiyetinin altında azınlığı ezen mânadaki bir çoğunluk değil. Bunun emniyet sübaplarını yeni Anayasamız Anayasa Mahkemesi olarak ve Meclis ötesinde ve üstünde bir Senato olarak vaz'etmiştir. Bu itibarla çoğunluk sisteminden Türkiye'de bugün korkmanın mânası ilmî açıdan asla izah olunamaz. Bugün Türkiye, klâsik bir anlam içinde çoğunluk sistemiyle seçim yapmaya mecbur bir Devlet manzarasında bulunduğu halde, bugün Türkiye maalesef çoğunluk sisteminin kaymış kütlelerin rey vermiyeceği ihtimali ile mütemadiyen bu reylerin parçalanmasını, atomik bir mâna içine ifrağı ile Meclise mahruk mânalı bir kuvvetler âleminin intikalini Muhterem Başvekil ilim arkadaşlariyle beraber müzakere edip bir karara bağlamış ve Türkiye'yi bu istikamette dört seneden beri götürmenin yoluna girmiştir.

Bugün kendi Kurucu Meclisindeki büyük çoğunluğunun arzusu ile ortaya konulan Seçim Kanunu Adalet Partisinin 1960 dan bu tarafa güzeran eden bir zaman içinde daha büyük kuvvet iktisabetmesi muvacehesinde ve o sistemin de nâkâfi bulunduğuna hükmederek o sistemin de Adalet Partisine bahşedeceği imkânları tırpanlıyabilmek için, daha bölücü bir sistemi Meclise getirmekte ve kanunlaştırmak yolunu ihtiyar etmektedirler.

NEJAT SARLICALI (Balıkesir) — O zaman intikamcılık hesaba katılmamıştır.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — İntikamcılık mevzuu üzerinde, konuşmamın sonunda mâruzatta bulunacağım, Sayın Hazer.

BAŞKAN — Hatibin sözünü kesmek iyi bir taktik değildir.

MEHMET HAZER (Kars) — Ben bir şey söylemedim.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Affedersiniz, Grup Reisi olarak zatıâlinizin müdahale ettiğini zannettim.

MEHMET HAZER (Kars) — Ben sana söylemeye tenezzül etmem.

BAŞKAN — Devam buyurun, Sayın Termen.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Sayın Başkan, işittiğiniz sert müdahalenin cevabını Başkan olarak lûtfetmeniz lâzım. Dikkat buyurun, Grup Başkanı sıfatınız ile diye çok nazik olarak seslendiğim arkadaş bana sana seslenmeye tenezzül etmem diyor.

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanının bu tarzda konuşmasını Riyaset Divanı asla tecviz etmez. (Alkışlar)

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Teşekkür ederim. Eğer bir tenezzül meselesi mevzuubahsolursa yüz defa daha tenezzül etmiyecek durumdayız.

BAŞKAN — Bu söz de doğru değil.

BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Elâzığ Milletvekili) — Reis Bey, bu sözü tasvip ediyor musunuz? Etmiyorsanız deminki lâfınızı tekrar etmenizi rica ederim.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Baskı yok.

BAŞKAN — Sayın Başbakan Yardımcısı, müsaade ederseniz; burada vazifesini ifa eden arkadaş vazifesini lâyıkiyle müdriktir ve lâzımgelen cevabı vermektedir. (Sağdan alkışlar) Devam ediniz efendim.

A.P. GRUPU ADINA ZİYA TERMEN (Devamla) — Çoğunluk sistemi, Türkiye'nin muhtaç bulunduğu hakiki sistemdir. Bugün Batı memleketlerinde modern anayasalar, - kitaptan aldığım bilgiye göre arz ediyorum - bugün Batı memleketlerinde 61 demokratik nizamı benimsemiş memleket içinde 39 u çoğunluk sistemiyle idare olunmakta ve bu sistemle yapılan seçimlerle meclislerini terkibe sevk etmektedirler. Nispî temsili geçenlerde bundan evvelki tarihte Türkiye'yi kurtaracak bir sistem olarak methe lâyık gören muhterem C.H.P. Liderinin Kurucu Meclis tarafından ortaya konulan nispî temsil sisteminin yarısı D'Hont, yarısı Brillante istika-

metinden alınan meselelerle mahlût bir sistem halinde getirilişini hatırlamalıdırlar. Omlet yapmanın mutfak âleminde bir kaidesi vardır. Yumurta, peynir, yağ ve maydanoz. Ama bu omleti martı yumurtasından yaptığınız zaman, bu omletin adı müşteriye ikram olunacak omlet olmaktan uzak mânalara düşer. Bu itibarla geçen seçim sisteminin dahi sahibi bulunan Muhterem İsmet İnönü o sistemde dahi ilmin izah ve tarif ettiği mânayı millete getirememişlerdir.

Sayın İnönü bugünkü maliyenin müşkülâtını, 1950 - 1960 arası Hükümetlerinin müterakim borçlarından ve o borçların ödenmesi istikametinde yorulan Hükümetinden de bahsetti. Evet, Hükümetler daima borç içindedirler. Şu anda 1950 - 1960 arasının ne müdafii ne avukatıyız. Mâzimizde o partinin mebusluğunu yapmak gibi benim şahsan başarılı ve şerefli birtakım hatıralarım vardır. Ama o partinin şu anda müdafaası bana düşmez. Bu hakikatin önünde yine de söylenmesi muktazi olan bir konu vardır ki, 1950 - 1960 arasında Türk Hükümetlerinin yaptığı 11 küsur milyarlık borçlar, 1960 da 1965 eşiğindeki bugünkü devre arasında 14 milyar yeni ve munzam bir borçla karşılanmak icabeder. O halde on yıllık devrin 11 milyarlık borcu bir borç halinde bugün burada baş kaldırıcı yapılırken, mukabili olarak gelecek yumruğun da haşmetini Muhterem Hükümet Başkanının hesaplaması icabederdi.

Beni kâzip bir siyasi olarak tavsif ettiler. Ben çok Muhterem Başbakana çocukluğumda dahi bu memleketi idare etmekte olan onun büyük şahsiyetine bu kâzip şekildeki yalancılık ifade eden mânadaki ithamlarına sert mânada cevap vermekten tevakki edeceğim. Ancak ben de kendilerine millet ne derse desin muannit bir siyasi olduklarını bu vesile ile hatırlatmak ve tescil etmek isterim.

Benim hizmet iksiri tâbirime Muhterem Başbakan sinirlenmişler. Evet bugün milletleri ancak ve ancak hizmetler bir iksir halinde kurtarıp ihya edebileceklerdir. Ben Sayın Başbakana memlekette hizmete hizmet vermiyen bir Başbakanı şekinde konuşmamın metninde en küçük bir imada bulunmadım. Çalışmanın ne olduğunu 1924 ten 1950 ye kadar Muhterem İsmet Paşa Türkiye tarihine hediye etmiş adamdır. Fakat çalışmanın daha da, daha da neleri olduğunu 1950 - 1960 yılları arasında da ben ve benim kibim ortaya koymuştur. Bu itibarla bugün 1960 yılından bu tarafa biz daima seviye ve hızını yükselten, bir anlam içinde memlekete hizmet etmenin âşıkı vazifeliler halinde elbette ve elbette bu memlekete hizmet vermeye mecbur kişileriz.

Aşırı cereyanlara karşı Hükümete zayıf dediğimi beyan buyurdular. Aşırı cereyanlara karşı Hükümet zayıf demedim. Hükümet bu zafiyetini hissettirdiği anda aşırı cereyanlar o Hükümetin de cümlemizin de en kısa zamanda başını yer. Bir zafiyetten asla bahsetmiş değilim. Ben aşırı cereyanlara karşı, Hükümetin, hız alan temposu muvacehesinde büyük dikkat ve itina sarf etmeleri hususunu arz ve rica ediyorum.

Sonra, biz Adalet Partililer, konuşmamın bir noktasında arz ettiğim gibi, büyük bir Tanrı kaderidir bu, kurulduğu günden beri Adalet Partisi olarak gericiliğin, cehaletin, bilmem nenin bigûna mümessili halinde Cumhuriyet Halk Partisince tavsif olunmakta bulunuyoruz. Bizim gericilikle alâkamızın olmadığını ispat için meseleleri ortaya koymaya lüzum yoktur. Türkiye'de çok adedde rey alan parti, Türkiye'de ondan daha az adedde rey alan Halk Partisi ile eşit mânada Türk Milletinin âdeta elmanın ikiye bölünmüş iki şıkkı gibi tamamen nesic, usare ve (musk koku mânasında) olarak aynı mânayı ihata eden Türk Milletinin parçalarıdır. O halde Adalet Partisini muayyen merkezlerin gözünden düşürebilmek için Adalet Partisini mütemadiyen gerici kuvvetlerin temsilcisi halinde göstermekteki bu klâsik tutumu da Muhterem Başbakanın yarım asrı bulan siyasi anlayışı ile bağdaştıramıyorum. Bırakınız bu konuyu, bu temayı, Başvekil İsmet İnönü değil, onun küçük mânalı daha küçük mazi sahibi, daha küçük politikacıları yürütsün. Biz sağdan gelecek tehlikenin şuuruna müdrik bir partiyiz. Sağ; geleceği tarihte asla ve kat'a şunu bunu dinlemez ve hesabetmez. O kör bir kuvvettir. O kör kuvvet bu memlekette C.H.P. sinin ne kadar tedirgin olabileceğini ümidettiği bir mânayı sunuyorsa, asgari C.H.P. si kadar A.P. si cenahını teşkil eden arkadaşlarımız tarafından da cümlemiz tarafından da elbette aynı mânanın içinde mütalâa olunmaktadır. Bizim sağ ve sol olarak ileri mânalı bir tutuma taraftarlık halimiz ortaya konulamaz.

Muhterem Başbakan 27 Mayıs İhtilâli hareketini yapan arkadaşlarımızın methine girerken gûya, Senato içinde bir yeni yardım anlayışından medet umar mânada ele almak istediler. 27 Mayısı yaratan, yapan arkadaşlarla sizin kadar asla ve kat'a alâkası olmıyan ve tarihî bir seyrin, bir mânanın operasyonunu yapmış olan bu ekiple şu ekibin de asla mazi olarak bir irtibatı ve muhassesatı, düşündüğü muayyen bir konusu yoktur, olamaz. Bu memlekette biz yeni bir hız halinde yeni bir anlayış halinde elele verip zavallılaşan mânalarımızı gerilerde bırakmak ve zavallı Türkiye'nin muhtaç bulunduğu mânayı bir nebze kalkındırabilmek için yeni bir havayı yaratamazsak esasen bu memlekete siyasi bakımdan kurtuluştan bahis açmak imkânsız hale gelir.

Kalkınma programı üzerinden bahsettiler, kakınma programı hakikaten bir memleketin kalkınması meselesini, benim siyasi devrimin yaptığı gibi lâubali mânalar içinde, yine mânalı programlar içinde yapmamak suretiyle devam etse idi esasen memleket perişanesi aynı mâna ve hızla yürüyebilirdi. Ben İsmet Paşa Hükümetinin getirdiği ciddî mânalı program anlayışının A.P. li arkadaşlarım ve toptan parti camiamız olarak tamamen benimsediğini bir hakiki mevzu halinde ortaya konulması istikametinde bir sözcülük vazifesini şu anda rahatlıkla yapabilirim. Programlar memleketlerin kalkınmasında katî reçetedir. Buna kimsenin itirazı yoktur. Ancak malî takati örselemeden, milletin nafaka, seviye ve hızını vergiler yolu ile kısmadan bir mâkul hacım içindeki gelirlerin yardımı ile kalkınmayı yapmak, yahut Almanya'da Hitler'in iktidara geldiği tarihte yaptığı gibi Doktor Şat, Funt, Kladyüs gibi büyük ekonomistlerin, büyük operatörlerin bir büyük ve zavallı harb sonu Almanyasını nasıl ve muktedir bir Almanya haline getirme cehtleri misali Türkiye'yi tamamen halkı yormadan, halkın kaynaklarını zorlamaya lüzum hissetmeden Türkiye'yi kalkındırabilecek formülleri ortaya koyan bir Hükümetin yaratacağı kalkınma da bu millet için ebedi mefharet teşkil eder.

Muhterem Başbakan, sosyal adalet konusundan bahis buyurdular. Sosyal adalet meselesi işçi grevi hakkı demek değildir. Sosyal adalet meselesi bambaşka vetirelerden başlar. Sosyal adalet meselesinin baş konusu ferdin yararını düşünmiyen bir cemiyette yaşamasını intacedecek sebeplerdir.

Yeni Türkiye'de bugün yüzbinlerce insan yarın nasıl öleceğinin probleminde yaşadığı halde, bugün bana burada grevden bahsedip sosyal adaleti getiren Muhterem Başvekil, hâlâ bu kanunun izinde ve üzerinde değildir. Yarının nasıl olacaktır diye Türk vatandaşını ele almıyan Hükümetin sosyal adalet konusunu grev hakkı olarak bilmem filân, filân İşçi Sigortaları Kurumu istikametindeki yardımların, bilmem nelerin teminatı halinde param ithal ederek izahına girişmek modern sosyal adalet anlayışının gereklerinden asla ve asla değildir.

Sonra Muhterem Başvekil, 1950 de grevi getirmediğini korktuğunu ve bunda direndiğini sabit mizaçlı bir Hükümet olarak bu direnişini lûtfettiler. Biz otorilin inatla devamları halinde başka meseleleri de hatırlarız. Gizli rey, aleni tasnif prensibinde de muhterem Başbakan inat sahibidirler. Eskiyi karıştırmıyalım. Eskiyi asla karıştırmıyalım. Eski, tamamen 1960 senesinin 27 Mayısı gününe kadar cümlemiz bir üslup halinde lûtfedip terk edelim. Memleket selâmeti buradadır ve bizi 4 X 100 bayrak yarışı gibi meseleyi, bayrağı 27 Mayıstan elimize alıp koşumuza devam edelim. (A. P. sıralarından alkışlar) Eğer bu Parlâmentoyu mütemadiyen mâzi ve hal olarak bir çalışma sahnesi yapacaksak dakikada 22 bin liraya malolan bu mesainin giderine yine bu zavallı millet adına hakikaten acımak lâzımdır.

Toprak reformunu çıkaracağız buyuruyorlar. Hayır, toprak reformunu elbette çıkarsın, isteriz. Biz gökten gelmiş yabancı meselelerin ve temayüllerin insanı değiliz. Toprak reformu bir mâkul ve mutedil meseleyi, bu milletin ihtiyacını ifade ediyorsa kendileri kadar büyük bir ekseriyet halinde iştirak ederek biz de rey verelim. Ama getirilen reformun hukuku sebeplerin, içtimai gereklerine milleti inandırmak gerekir.

Kıbrıs meselesi üzerinde Muhterem Başbakan son bir mesele olmak üzere, bir nebze durdular. Kıbrıs meselesi üzerinde dururlarken, A. P. Kıbrıs meselesinde bizimle beraber olmadı, olamadı, dediler. Bunu bir şikâyet konusu halinde ortaya attılar. Aziz arkadaşlarım Kıbrıs meselesinde bizim Muhterem İsmet Paşa gibi düşünmemize hakikaten imkân yoktur. Ve

o geleceğimizi ümidetmişse, bunu ilk günlerdeki tutumundan itibaren bu tutumun yanlışlığını gören bizim buna karşı gelmemizi bilmesi iktiza ederdi. Biz yanına gitmemekte haklı idik. Muhterem Başvekil Kıbrıs meselesinin Türkiye'de ilk cereyan eden hâdiseler esnasında maalesef Kıbrıs'ta yüzde 50 haklarla mücehhez Kıbrıs Anayasasının hukukî mânada ihlâline girişen Yunan çetecilerinin tutumunu bu mesele daha vahîm mânalara intikal edebilir, diye bir anlayış içinde polisiye bir tatbikat halinde ve bu tatbikatın da gereklerini bütün dünyaya muvakkat mânalı bir işgal olmak üzere küçük adedlerle, öyle büyük donanma hareketlerine falan lüzum hissetmeden gerillâ tertibatını işgal ve ihtiva eden faraza bin kişilik bir kuvvetle Lefkoşe'yi basmak suretiyle çeşitli anormal tehditlerle Lefkoşe'deki Anayasayı ihlâle giden kuvvetleri teskine gitmiş ola idi; bu memleket bu kangrene mânayı almıyacaktı. Benim şu fikrimin yanlışlığını zanneden Muhterem C. H. P. li arkadaşlarıma Kıbrıs meselesinin yaz tatili içinde bu kürsüden konuşulduğu sırada gecenin saat dokuzunda ve cümlesinin şeref verip salonda bulunmadıkları bir saatte yaptığım konuşmayı ve o konuşmanın derinliklerini lûtfen tetkik buyursunlar. Şu halde muhterem Başbakan, Adalet Partisi olarak bizim hicran ifade eden bir mânada ortaya koyduğumuz Başbakanlık bütçesi kritiklerini Başbakana yakışır, şahıslarına yakışır bir ağırbaşlılık içinde ortaya koydular. Ben de kendilerinin bu tutumuna tamamen muvazi mânada bu mesele üzerindeki mukabil noktai nazarlarımızı ortaya atmış bulunuyorum. Yüksek Heyetinizi bugünkü bu derin mânalı münakaşalarda hassasiyetle dinliyen ve bizlere ilgi gösteren arkadaşlarım olarak cümlenize hürmetlerimi arz ediyorum. (A. P. sıralarından, alkışlar)

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlar, program saati dolmuş olmakla beraber müsaade ederseniz iki grupun sözcülerine söz verdikten sonra müzakereyi kapıyayım. Bu suretle müzakerenin devamını oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun Sayın Hazer.

C. H. P. GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Değerli arkadaşlarım, müzakerelerin bu son safhasında Adalet Partisi namına yapılan bir konuşmanın tahrik ettiği ve cümlemizi üzen bu havanın tesiri ile birkaç noktaya cevap vermek lüzumunu hissettim. Evvelâ arkadaşın grup adına yaptığı konuşmayı dikkatle dinliyenler görmüşlerdir ki, bu konuşma tam mânasiyle bir sınıf mücadelesinin tahriki mahiyetindedir. O dereceki, tırpanla, kürekle yapılan ayaklanmayı, Kızılay işgalini bir tehdit vasıtası olarak konuşmasına sermaye yapmak, bu memlekette sınıf kavgası yaratmaktan başka neyi ifade eder arkadaşlar? Bu bir ihtilâl havasıdır.

Sayın Başkana bu noktada bir şeyi hatırlatmak istiyorum. Ben yerimde otururken hiçbir şey konuşmadığım halde bana sataşan arkadaşımızı ikaz etmesi yerine benim konuşup, oradan söz atmamı tasvibetmediklerini söylediler. Evvelâ, ben bir şey söylemedim ki, tasvibetsinler veya etmesinler. Bu bakımdan hiç olmazsa benim orada durup dururken şahsıma vâkı olan bir taarruza karşı tutumumu nazara alan Başkanın bu itham edici konuşmaya daha başlangıçta mâni olması lâzımdır. Bunu yapmadı...

BAŞKAN — Müsaade ederseniz arz edeyim. Siz orada konuşan hatibe «tenezzül etmem» diye ifade buyurdunuz. Onun için bu yakışmıyan...

MEHMET HAZER (Devamla) — Arz edeyim efendim....

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Bunu söylemekle beraber Sayın Satır, dikkat etmemişlerdir. İfadelerimde sizin de konuşmanız doğru değildir, diye ihtarda bulundum. Binaenaleyh, ben vazifemi yapmış oldum.

C. H. P. GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Kars) — Şimdi arkadaşlar niçin tenezzül etmiyeceğimi ifade ettim. Arkadaşlar; insan istese de, istemese de şahıslarında bâzı şeyleri hatırlamak mecburiyetindedir. Hatırlıyorum; ben Ziya Termen'i siyasi hayatın çeşitli safhalarında görmüşümdür ki; (Sağdan, şahsiyet yapma, sesleri)

RASİM GİRAY (Elâzığ) — Grup sözcüsü şahsiyat yapmaz.

BAŞKAN — Şahsiyat yapmayın.

MEHMET HAZER (Devamla) — Şahsiyat yapmıyorum. Böyle bir safhadan geçmiş insanla karşı karşıya kalmak hakikaten hazindir, hakikaten benim için bir tenezzüldür. Ama; ne ya-

palım ki, bugün bu Senatonun içinde bulunan bir insandır.

BAŞKAN — Rica ederim; şahsiyat yapmayın.

MEHMET HAZER (Devamla) — Bu şahsiyat değildir. Böyle bir şahsın bir grup namına konuşma yapması bir talihsizliktir. Bu talihsizliğin muhatabı olduğum için kendim müteessir ve mükedderim, arkadaşlar. Şimdi grup adına yapılan hakikaten baştan sona kadar kendi ifade ettiği gibi menfi bir havaya bürünen bu konuşmayı grupun idarecileri gözden geçirmiş olsalardı, zannediyorum, bu haliyle söylenmesine müsaade etmezlerdi.

MEHMET NURİ ÂDEMOĞLU (Adana) — O bizi alâkadar eder, sizi alâkadar etmez.

MEHMET HAZER (Devamla) — Sizi alâkadar ettiği kadar bizi de alâkadar eder. Partiler arasındaki münasebet Senatonun bir nizam içinde çalışması karşılıklı anlayışları; konuşulanların bir üslûp ve edep içinde yapılmasına bağlıdır. Eğer bu edep ve üslûp bozulursa, konuşmaların nereye gideceğini münasebetlerin ne hal alacağını siz de bizim kadar düşünmek mecburiyetinde değil misiniz? Şimdi arkadaş konuşurken, birtakım meseleleri kendi zaviyesinden ele alıp sağa ve sola çektiler. Bakalım şu Senatoya, kaç partiden mürekkep, bu partilerin mevcudiyetini bir vâkıa olarak, bir hukukî vâkıa olarak, bir Anayasa meselesi olarak niçin görmüyorlar da, memlekette iki kutup var, iki parti var, ikiye bölünelim, iki tarafa gidelim, diye hâlâ israr etmektedirler. Daha dün ikiye bölünmenin, iki kutupta toplanmanın neler getirdiğini bu memlekette hepimiz görmedik mi, arkadaşlar? Yine aynı gün ve aynı yere gitmemek için diyoruz ki, partiler arasındaki münasebetleri yumuşatalım, iktidarları tek partinin tahakkümü altına değil, partilerin müşterek münasebeti haline getirelim.

İşte seçim sisteminde yapılmak istenilen değişiklik bu maksadı gütmektedir.

İSENDER CENAP EGE (Aydın) — Yani illâ evet mi diyeceğiz?

MEHMET HAZER (Devamla) — Evet demeyiniz ama bunların Adalet Partisi lehine terekkübeden oyların dağıtılması, parçalanması, diye tavsif etmeyin. Ben size bir şey söyliyeyim arkadaşlar. Bir kere daha söylemiştim.

RASİM GİRAY (Elâzığ) — Seçim Kanununu mu görüşüyoruz?

BAŞKAN — Müsaade ederseniz bu mevzuda Sayın Termen uzun boylu konuştular. Biraz da bu konuşsun canım.

MEHMET HAZER (Devamla) — Siz bir noktada çok yanılıyorsunuz. Milletin oylarını ceplerinizde sanıyorsunuz. Milletin oyları sandığa girmeden kimsenin değildir ve son anda hayal kırıklığına uğrıyacaksınız. Avuta gidecek topun arkasından bakarak bir gol kaybettik, diye çırpınıp duracaksınız. Çok gördük bunu biz. Bunun için şimdiden hayal görmeyin. Ne milletin tamamı, ne yarısı sizinledir. (Sağdan, «millet gösteercek» sesleri) İşte göreceğiz milleti. Gördükte. Birtakım seçimler geçirdik. Hepsinden alınan neticeler meydandadır. Halk Partisi daima terakki kaydetmekte ve siz donup kalacaksınız. Ve bundan sonra da donup kalacaksınız. Çünkü; yeni bir fikir getirmiyorsunuz. Çünkü; cemiyetin dertlerine cevap verecek bir çalışma göstermiyorsunuz. Hakikaten arkadaşımız diyor ki, gericiliğin temsilcisisiniz. Hayır efendim, biz böyle bir şey demiyoruz. Siz kendi içinizde bulunan bir gölgenin daima kendinizi takibettiği şüphesi altındasınız. O gölgenin sizi takibetmemesini biz temin edemeyiz. Onu siz ancak kendi vicdanlarınız ile kendi hareketleriniz ile bunu silip atabilirsiniz. İçinizde böyle evham, şüphe ve korku olanların daima kendisini mustarip, daima kendisini huzursuz addetmesi kadar tabiî bir şey yoktur. Huzuru birkaç insanın korkusu ile bütün memlekete teşmil edip kıymetlendirmek insanı daima hatalı bir yola götürür. Huzur evvelâ insanın kendi içinde ve kendi fiillerinde aranması lâzımgelen bir keyfiyettir. Huzuru bozulmuşları huzura kavuşturmak için bulunmuş olan her tedavi çaresi kâfi gelmemiştir. Huzur evvelâ insanın kendi yüreğinde, kendi içinde doğmalıdır. Arkadaşlarımız huzur istiyorlarsa, cemiyetin dertlerine kulak vermeli memleketin hangi safhada, nerede bulunduğunu bilmelidirler ki, huzura kavuşsunlar. Arkadaşımız biz 1950 - 1960 yıllarının müdafii değiliz, dediler; ama o devrin de müdafaasını yaptı Arkadaşlar, 1950 - 1960 yılları arasını müdafaa edemez. Müdafaa edemez. Çünkü, o devrede de kendisi pek o kadar itibar görmüş bir insan değildi.

(Adalet Partisi sıralarından «şahsiyat yapıyorsun» sesleri) Şahsiyat değil. Böyle insanları bu cemiyete tanıtmak mecburiyetindeyiz.

HALİL AĞAR (Adıyaman) — Cemiyet kendisini tanıyor. Tanıyor ki seçip göndermiş.

MEHMET HAZER (Devamla) — Cemiyet tanımıyor. Vatan cephesine girerek apartmanlar kurmak, kredi yağmasına iştirak etmek, bir insanın mâzisini birden bire unutturmaya kâfi gelmez, muhterem arkadaşlarım.

BAŞKAN — Rica ederim, şahsa hitabetmeyiniz. Fikir beyan ediniz.

MEHMET HAZER (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; sistemlerin mücadelesi, münakaşası her zaman yapılabilir. Hoşlanmanın hududu dün fazla idi, bugün çoktur, olabilir. Bütçeeyi tasvip etmiyoruz diyebilirler. Ama; konuşmalarında millet dilsiz, memleket boşlukta millet huzursuz, köyü tedirgin (Sağdan, doğru doğru sesleri) Doğru değil mi? Bir anket açılsa bu doğru diyenlerin hepsini utandıracak neticeler alınacağına şüphe yoktur. Bugün Türkiye'de hamdolsun köylümüzde huzur içindedir, memur da huzur içindedir, Mecliste huzur içindedir. Eğer bâzı noksanlarımız varsa, eğer iktisadi alanda alınması lâzımgelen tedbirler varsa bunların da alınmasına hep beraber mecburuz. Biz hazır Hazineler, bol imkânlar bulduk da bunun hepsini birden bir tarafa mı attık? Biz bunları hususi maksatlarla mı kullandık. Aldıklarımızı sizlerin de tasviplerinden geçen bir programla millet hizmetine vermekteyiz.

Kıbrıs meselesi gibi çok muğlak, çetin bir meseleyi İsmet Paşa'nın çizmesi kadar asker olmıyanlar çok kolay hal etmek yolunu tutmuşlardır. Okadar kolay olsaydı şimdiye kadar bu mesele halledilebilirdi. Bugün Kıbrıs meselesi başladığı günle mukayese edilirse dün Kıbrıs'ın karşısında olan Doğu Bloku bile bugün Kıbrıs'ı hiç olmazsa, iki milletin camiasının yaşadığı bir yer olarak kabul etmiştir. Kıbrıs'a arkadaşların heyecanına kapılıp bir çıkarma yapsaydık. Donanmayı göndermeye lüzum yokmuş. Küçük küçük kuvvetlerle Kıbrıs işgal edilebilirmiş. Ne kolay iş? Koca Genelkurmay mensupları, askerler, memleketin bütün vazifelileri bu kadar kolay şeyi görememişler de Ziya Terman Bey hemen askerî bir deha ile bunu tesbit etmiş.. O kadar kolay bir formül bulmuşlar da acaba niçin şimdiye kadar lûtfetmemişler. Bu memleketin ordusu da, Hükümetleri de, partileri de bundan istifade etsin? Arkadaşlar, insaflı olalım. Kıbrıs gibi çok muğlak ve dünyayı Üçüncü Cihan Harbine götürmesi muhtemel Akdeniz'in bir noktasında yeni yeni birçok meselelere gebe olan bu büyük dâvayı bu kadar küçük görmiyelim. Kıbrıs'ta hakikaten Kıbrıs'lı Türkler zulüm görmüşlerdir. Dünden beri takibedilmektedir. Bugün de yine Rum'ların yığınak yaptıklarını haber alıyoruz. Takibediyoruz.

Fakat bunları takibetmek, bunları haber almak Rum'ların elini kolunu bağlamaya kâfi gelmiyor. Bunun tedbirlerini yine usulü içinde yine kanun yolu ile, yine Dünya sulhü içinde arayıp bulmaya mecburuz. Biz sulh içinde dâvaların sonuna kadar halli kararını aldık ve bugün de ayni noktada durmaktayız. Eğer bütün bu teşebbüslerimiz bir netice vermezse o zaman elbette müdahale hakkımızı kullanarak Türk Milleti Kıbrıs dâvasını o yolda halleder. Ama; oraya gitmeden evvel takibolunacak birtakım yollar vardır ve alınacak birtakım tedbirler bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; Sayın Başbakana verilen cevapları dinlediniz. Başbakanın sözlerine yumrukla cevap verir gibi bir ifadede bulundular. (Sağdan, «o da yalancı dedi» sesleri) Yalancı demedi, fakat yumrukla cevap verme kabadayılığı bu memlekette sökmez arkadaşlar. Yumrukla cevap vermeye kalkanların başına nasıl yumruklar ineceğini kimse kestiremez. Onun için yumrukla değil akıl ile fikir ile cevap vermek lâzım.

İsmet Paşa gibi bir insana resmî sıfatı da üzerinde bulunduğu bir sırada yumrukla cevap vermek istiyen bir insanın bir partinin sözcüsü olmasını siz de kabul etmezsiniz. (Sağdan polemik yapma sesleri) (Demogoji yapma sesleri, Demogoji yapma sesleri) Demogoji yapmıyorum Demogojiyi yapanlar sizin gibi olur. Yumrukla cevap vermesini kabul ediyor musunuz? (Metni oku sesleri) Dinledin, sen oku.

BAŞKAN — Rica ederim; karşılıklı konuşmayım.

MEHMET HAZER (Devamla) — Şimdiye kadar bu Senatoda konuşulanların hepsini de dinledim. Ziya Termen'in getirdiği havayı sa-

yın arkadaşlarımızın hiç olmazsa üzüntü ile karşılamaları lâzımgelirdi. Birbirimize düşmek için, birbirimizi yemek için, iki düşman gelseydi bu kadar tahripkâr bir formül, bu kadar tahripkâr bir zemin hazırlıyamazdı. Bu zeminden uzaklaşmak için insaf edin, arkadaşımıza dikkat edin. Biz arkadaşlar arasında hazırlanan konuşmalarda tariz olmasın diye çok dikkat ettik. Birçoklarını da hattâ sildik. Rica ettik, tashih ettik. Maksadımız Senatoda yapılan müzakereleri kendi hudutları içerisinde, kendi hüviyeti içerisinde tutmaktı. (Adalet Partisi sıralarından «Sildiğiniz şeyleri gösterebilir misiniz?» sesleri) Göstermeye lüzum yok. Arkadaşların çoğu bilirler bunu. bilmiyenler, buraya yeni gelmiş, yeni iltihak etmiş ve kendisine bu yeni iltihakın verdiği hava ile, heves ile birtakım hareketler yaratmak istiyenler yapmaktadırlar. Adalet Partisi sözcüsü konuşurken böyle bir hava ile konuşmamıştır. Bütçenin tümü hakkındaki konuşmaları dinlediniz. Ziya Termen'in konuşmasını Adalet Partisi başından sonuna kadar takibederse bu Senatoda bundan sonraki müzakerelerin elbette dejenere olacağını kabul ederler. Bunun için arz ediyorum, bunun için rica ediyorum; bırakın şunları. Beraberce çalışacağız. Bu memleketin meseleleri var, diyorlar, vatan hizmeti bizi bekliyor diyorlar... Vatan hizmeti böyle mi halledilir? Bir Hükümet, bir devlet kurulmuş Anayasa var, kanunlar var, Anayasa Mahkemesi var, her ihlâl edilen hakkın aranacağı merci vardır. Bunların karşısında sanki memlekette bir anarşi var, memlekette bir diktatorya var gibi konuşmak insafa sığar mı? Arkadaşımız ne tavsiye ediyor bize? Şahtı, Funt'u bulun, kalkınmayı onunla yapın.. Kim bunlar?.. Faşistlerin akıl hocaları. Biz... (A. P. sıralarından yanlış anlamışsın sesleri) Öyle dedi efendim. Niçin yanlış anlıyorum, yanlış anlamadım, doğru anladım.

Dedi ki, nasyonal sosyalist Almanya kalkınmasını Şaht ve Funt'u gibi insanların dehasından, fikrinden istifade ederek tahakkuk ettirdi. Eğer Hükümet, kalkınma istiyorsa, böyle insanların fikirlerinden istifade ederek kalkınmayı yapsın, dedi. (Soldan, o şekilde de kalkınma olur, dedi, sesleri) O şekilde de olur ama, âkıbeti de öyle olur. Biz bütçenin tümü hakkındaki konuşmalarımızda da arz ettik. Bir diktatorya metoduyla yapılacak kalkınmayı, hızlı da olsa biz benimsemiyeceğiz, dedik. Sağdan, soldan gelen cereyanlar karşısında C. H. P. nin tutumunu arkadaşımız söylediler. Soldan gelen cereyanlara karşı C. H. P. sarih vaziyet almıştır. Başvekil ifade etmiştir, grup sözcüleri ifade etmiştir. Takibat buna göre yapılmakta da Komünizmi biz tel'in edip takibetmiyor muyuz?.. Bir tane gösterebilir misiniz?

AHMET ÇEKEMOĞLU (Sivas) — Yön mecmuasını okuyunuz.

MEHMET HAZER (Devamla) — Arkadaşımız Yön Mecmuasını okuyunuz diyor? Kendisi de avukattır; arkadaşımız. Bu memlekette hâkimler var mı, mahkeme var mı? Bu neşredilip bütün dünyaya yayılıyor mu? Suç varsa mahkemeler ne güne duruyor, savcılar ne güne duruyor? Hakikaten komünizm varsa avukat arkadaşım ne güne duruyor.

AHMET ÇEKEMOĞLU (Sivas) — Savcılar Hükümetin emrinde. Hâkimler kimin emrinde, siz kimin emrindesiniz?

MEHMET HAZER (Devamla) — İşte aramızdaki fark bu. Biz fikirlerin serbestçe konuşulmasını kabul ediyoruz. Ve fikirler meydana çıksın konuşulsun, sağ sol fikirler. Ama, aşırı olmıyan, komünizme gitmeden, Faşizme gitmeden fikirler. Bu milleti, bu memleketi 15 nci Asrın karanlığına götürmiyen fikirler söylensin, diyoruz. Niçin Hüryol'dan şikâyet etmiyorsunuz? Niçin Adalet Gazetesinden şikâyet etmiyorsunuz? Bunun cevabı yok... Çünkü arkadaşlar, A. P. li arkadaşlarım istese de istemese de, söyleseler de söylemeseler de bir şeyin karşısında dayanamıyorlar. Oy, oyun karşısında. Komünistin oyu az ama, Hüryol'cuların oyu çok belki onun için. Ama... (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Hazer mevzu ile alâkası olmıyan şeyleri niçin ortaya atıyorsunuz, canım?

MEHMET HAZER (Devamla) — Arkadaşım demin neler konuştu. Hüryol her gün bu memlekette mukaddesata hücum etmez mi? Her gün bu memleketin evlâtlarına çamur atmaz mı? Tıpkı solcu gazeteler gibi, tıpkı komünistler gibi bu memlekete zararına değil midir? Atatürk ilkeleri, vatan sevgisi, şimdiye kadar takibedip, tasarrufla müdafaa ettiğimiz Cumhuriyet ilkeleri bunu emretmiyor mu?. Hepimiz Cumhuriyet devrinin insanlarısınız.

Atatürk daha 1924, 1925, 1926 da bu hareketlerin karşısında değil miydi, arkadaşlar? Yobazlara pirim vermemek için Atatürk'ün aldığı tedbirleri niçin hatırlamıyoruz?. Niçin bunları kendi benliğimize, kendi imanımıza kendi içimize sindirmiyoruz?.. Arkadaşlar, bu memlekette sağ ve sol, aşırı cereyanlar yani ifrat kutupları karşısında hepimiz birleşmek mecburiyetindeyiz. Beraber olmadıkça, sağdan veya soldan şuna taviz vermek, öbürüne taviz vermek hiçbirimizin hayrına olmıyacaktır. Bunu bilelim. (Sağdan, biz de öyle diyoruz, sesleri) Sağ ve sol hücumlar karşısında bir olmak, beraber olmak için taviz vermemeye açık olmaya mecburuz.

Dış ticaretin devletleştirilmesi mevzuu çıkmıştır.

BAŞKAN — Sayın Hazer bunların yeri değildir, efendim.

MEHMET HAZER (Devamla) — Müsaade ediniz.

BAŞKAN — Müsaade edemem, efendim.

MEHMET HAZER (Devamla) — C. H. P. bunun karşısında sarih vaziyet almış demiştir ki, ben özel sektörle kamu sektörünü yanyana kabul ediyorum ve bir arada yaşamaları lâzımgeldiğine inanıyorum. (Gürültüler) Böyle diyen Hükümeti nasıl komünistlikle itham edersiniz? Nasıl komünizme taviz veriyor diyebilirsiniz?

İSKENDER CENAP EGE (İzmir) — Bunlar nasıl sözler?

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim, görüyorsunuz ben müdahale ediyorum, rica ediyorum.

Eğer Sayın Hazer bütçenin çıkmasını arzu etmiyorsa buyursunlar, sabaha kadar konuşsunlar. Buyurun. (Alkışlar)

MEHMET HAZER (Devamla) — Ben bütçenin çıkmasını arzu ediyorum, ama, Sayın Başkan bütçenin çıkmasını arzu etseydi bidayette bu tahriklerin mihrakını kurutabilirdi. O zaman yapması lâzımdı.

Arkadaşlar, sözlerimi hulâsa ediyorum. Bütçenin çıkmasını Sayın Başkandan ve diğer arkadaşlarımın çoğundan evvel ben istiyorum.

BAŞKAN — Kimseye hakkı rüçhan tanımayız.

MEHMET HAZER (Devamla) — Şimdi bu memlekette hizmet iksirinin formülünü de Ziya Termen verememiştir. Hizmet iksirinin formülü hukuka dayanan, plâna dayanan, prensibe ve proğrama dayanan bir tutumla ancak mümkün dür. Biz işte bu hizmet iksirinin prensibini, formülünü hürriyet içinde hızlı kalkınmada görüyoruz ve bunun tatbikatçısı olarak da Yüksek Meclisin huzuruna gelmiş birtakım kanunlar getirmiş, Hükümet proğramını bu Meclisin tasvibine sunmuşuzdur.

Zayıf Hükümet, kuvvetli hükümet meselesi. milletin reyi ile buraya gelenlerin ekseriyetinin oyu ile tesbit olunabilir. Yani Meclis bir hükümeti tutuyorsa, o hükümet hizmet görecek, âmme hizmeti görecek, devlet hizmeti görecektir, o hükümeti kuvvetli kabul etmek mecburiyetindeyiz Aksi takdirde bundan vatan zarar görür, aksi takdirde millet zarar görür, devlet hizmeti zarar görür. Hizmetlerin zarar görmesini, vatanın zarar görmesini ,milletin zarar görmesini istemiyenlerin bu sloganı bırakması lâzımdır. Hükümeti değiştirmek mümkün, hükümeti beğenmemek mümkün, ama, hükümeti zayıf göstermekle birşey kazanılmaz. Zayıfsa değiştirin elinizdedir; toplanırsınız, değiştirirsiniz. Ama, değişmedikçe hükümeti zayıf göstermek sarsmak, hizmetleri aksatmaktan başka bir netice vermez. 1965 bütçesi yüksek huzurlarınıza gelmiştir. Bundan sonra kanunlar gelecektir, hepiniz serbestçe rey lerinizi vereceksiniz; sizin reyleriniz nasıl tecelli ederse Hükümet ona göre hareket etmeye mecburdur. Hem rey vermiyeceksin hem Hükümet iş başında kalacak bu mümkün değil. Ekseriyetin reylerine lâyık olmadığı gün Hükümetin Allaha ısmarladık demesinden başka çaresi yoktur. Biz bu anlayış içindeyiz. Ve Hükümeti sizin de böyle kabul ederek desteklemeniz lâzımdır. Çünkü, Hükümet sizin hizmetlerinizi de görüyor, milletin hizmetlerini görüyor, milletin bir ferdi, bir kolu bir cephesi bir veçhesidir. Hükümetleri beraber destekliyelim arkadaşlar, düşünceye kadar bizim hükümetimizdir. Düşerse yeni gelen hükümeti de hangi partiye mensup olursa olsun hep beraber tutmaya mecburuz. (A. P. sıralarından ve C. H. P. sıralarından alkışlar) İşte biz bu anlayışla çalışıyoruz. Hükümeti milleti bu anlayış içinde tutmak, Anayasa prensiplerini kabul etmek, 27 Mayıs ilkelerini kabul etmek bahsinde birleşmek demektir. Aksi takdirde bu mevzudan

ayrılmak demektir. Bu ayrılığa mâni olalım, hep beraber bu milletin hizmetini el birliği ile, güler yüzle, menfi telkinler yaparak değil, her gün şikayet, her gün ıstırap var, huzursuzluk var, harb çıkacak, paralar kaçacak, paralarınıza el konacak, her ağaçtan vergi alınacak telkinleri, tesirleri bu memlekete ne kazandırır? Hani hiç birisi olmadı arkadaşlar? Tavuklarımızdan vergi alınacak, her ağaçtan vergi alınacak dediler. Bir istatistik yapılıyor...

BAŞKAN — Sayın Hazer Başvekâlet bütçesini müzakere ediyoruz. Rica ediyorum bu temas ettiğiniz hususlar günlerce konuşulabilir. Lûtfen bütçe üzerindeki görüşlerinizi açıklayın.

C. H. P. SENATO GRUPU ADINA MEHMET HAZER (Devamla) — Hûlâsa muhterem arkadaşlarım, bundan sonraki müzakelerin ümidederim ki, artık temeline Ziya Termen gibi arkadaşlarım bomba koymasın. Hep beraber birbirimizi anlıyarak, birbirimizi severek, meselelerimizi halledelim, fikir mücadelesi yapmak için bütün meydanlar açıktır. Fakat tahrik ve tahripler için imkân vermiyelim. Hepinizi hürmet ve saygı ile selâmlarım. (Alkışlar).

BAŞKAN — Söz Millî Birlik Grupu adına Sayın Yıldız'ındır. Yalnız Sayın Yıldız, müsaade ederseniz sözlerinize başlamadan evvel iki noktayı Yüksek Heyetinize arz etmek isterim. İki tarafın fikirlerinin hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğu hususunda mütalâa beyan etmek benim vazifem değildir, salâhiyetim dâhilinde değildir. Ancak, şunu ifade edeyim ki iki tarafın da ifade tarzını, beyan üslûbunu Riyaset asla tecviz etmemiştir. İki taraf da gayet sarp, dünkü müzakerelerle mukayese edilemiyecek şekilde haşin bir tarzda konuşmuşlardır, Şahsiyata girilmiştir. Bunların tekrar edilmemesini bilhassa rica ederim.

2 nci husus, burada konuşan parti sözcüsünü öbür taraf dinlemeye tahammül edemiyor. Konuşmak için, fikir beyan etmek için evvelâ dinlemek lâzımdır. Dinlememek bizim okumuşlar ve ihtiyarlar Meclisine asla yakışmaz. (Gülüşmeler ve alkışlar).

Buyurun Sayın Yıldız biraz sizi geç bıraktım affedersiniz.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım, söz almak niyetinde değildik. Esasen partiler arasındaki çatışmada, çekişmede her hangi bir şekilde söz almaya hevesimiz de yoktur. Yalnız seyrinden derin bir üzüntü duyduğumuz bir tablo karşısında Senatonun bir üyesi olarak görüşlerimizi, temennilerimizi, hayal kırıklığımızın umuda dönmesi hususunda bütün senatörlerin yardımlarını rica etmek üzere huzurlarınıza çıktım. Gerçekten Senatonun yüksek olgunlumunun bir ocak, bucak kongresine dönüşü, seçimlerden dört yıl geçtikten sonra, bu tabloyu seyrediş çok hazin olmuştur. Evet arkadaşlar, demokratik rejim aleyhindeki bütün akımlara, bütün yermelere sanki hukukî bir gerekçe verme inadiyle bir konuşma ve bir sataşma bu kürsüye çıkarılmış bulundu. Bundan rejimin sadece zarar göreceğini, rejimi seven herkesin, rejimin gerektirdiği, seviyeyi tutmada titizlik göstermesi gerekliliğini sanırım ki, bütün arkadaşlarım en az benim kadar benimser. Sonra böyle bir seviye buraya geldiği zaman, gerçeklere ve hakikaten gerçeklere de göz yuman konuşmalara tartışmalara kayıverdi. Hattâ o dereceye geldi ki, 1950 - 1960 devresi arasının ekonomik yönden övülmek ve bu devreyi yermek gibi bir hevese kapılındı. Ben burada bir şey söylemiyeceğim, yalnız içi yanan bir Senato Heyetinin Amerika Senato Heyetinin bir sözcüsü tekrar edip geçeceğim. Yanan diyorum, çünkü raporunu okudum. Senatör Guenin Başkanlığındaki Heyet «1950 - 1960 arası Türkiye'de ekonomik kargaşalık devridir» dedi. 1962 sonu bu. Şimdi böyle bir şeyi dahi övme hevesine kapılabilme ancak heyecandan iradesini yitirmekle mümkündür.

Sayın arkadaşlarım; birbirimize şu veya bu şekilde sataşırken bunun da bir seviyesi olmak gerekir. Sonra, sataşma muhakkak ki saygı duymamız gereken her oyunun oynanmasında tarafların saygı görmesi gereken kuralları bozmadan yürümelidir. İşte böyle bir seviyenin Senatoya gelişinden zannederim ki, bütün partilere mensup arkadaşlar en az benim kadar üzülmüştür. Sayın Adalet Partililere bir şeyi söylemek isterim. Şimdi sanırım bir gerçekte niye ısrar ettiğimizi anlıyorlar. Kendilerine samimî hasbıhallerimizle daima deriz ki «27 Mayıs'tan evvelki devirle alâkanızı kesiniz» «Kestik» derler. «Bu devirle hiçbir bağlantı kurmayın. Ne yapalım, tarihimize geçişi kötü bir şans ama geçmiştir. Hepimiz onu unutalım. Bir firma idi, iflâs et-

ti. Görüyorsunuz ki, o firma ile işbirliği yapan bir kimse, o işbirliğini övmeden kendini alamıyor. İşte arkadaşlarım, o firma ile işbirliğini her alanda kesmek rejimin selâmeti için şarttır. Bu bakımdan onun belirtileri aramıza geldikçe cidden ben de üzüldüm, onun için zaten söz aldım. Arkadaşlarım, hakikaten Adalet Partisi sözcüsü 27 Mayıs hareketini, evvelâ «hareketi» kelimesiyle söyledi, sonra «hareket ve devrim»dedi. Demekki, dili biraz daha yatıştı. Çünkü ben anlıyorum, 27 Mayıs ihtilâli diyen ve devrimi diyen ve hareketi diyenlerin hepsinin mantığı farklıdır. Ama hepimiz birleşelim, bu bir ihtilâldir, ama yeni deyimi ile belki devrimdir. Ama bir hareket değildir. Bunda biz de Sayın Başvekilin iltifatlarına kendisi de katıldı. Şunu açıkça arz edeyim ki, iltifatlara teşekkür ederiz ama, biz kişiliğimize karşı hiçbir iltifat istemiyoruz. Biz uğrunda her türlü tehlikeyi göze almayı şeref saydığımız amaçlara ulaşmakta dürüstçe, feragatlı bir şekilde memleket huzurunda verilen sözlere sadık bir şekilde bağlılıkta en büyük saygıyı buluyoruz. Ve memlekette saygıyı böyle bir harekette buluyoruz.

Sayın arkadaşlar, gerçekten 27 Mayıstan başlıyalım lâfına hepimiz katılıyoruz. Fakat yine bir şey soracağım ve Sayın Adalet Partili arkadaşlarıma bir hatırlatma yapacağım. Acaba neden hep böyle 27 Mayıstan evvelki devir mevzuubahsolunca yalnız buradan bir ses çıkıyor? Madem ki hiçbirimizin irtibatı yok, olmıyacak, o devir kapandı, firma iflâs etti, birisi onun için söz ediyorsa; hep Adalet Partisinden böyle bir tepki çıkıyor... Bana karşı da çıkıyor. Kim konuşursa ona karşı da çıkıyor... O ruhu içinizden silin. O ruh memlekete çok zarar getirdi, içinize de bir daha girmesin. Kucaklaşalım, hep birlikte böyle bir kötü hâtıranın silintisi üzerinde temiz Türkiye'nin kurulmasında kafalarımızı ve kalplerimizi birleştirelim, dil kâfi değildir.

Sayın arkadaşlarım; Kıbrıs olaylarına çözüm gösteren mantık ve o mantıkla uyarlı şekilde konuşma seviyesinin son bulacağı inancı ile ve bir daha o seviyeye dönülemiyeceği temennisiyle saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, biraz evvel iki grup sözcüsü konuştuktan sonra ara verme kararı aldık. Bu sebeple Sayın sözcüye ancak saat 19,00 da söz verebileceğim.

Saat 19,00 da toplanmak üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 17,35

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 19,00

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit Tigrel

KÂTİPLER : Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S. Ü.), Mustafa Yılmaz İnceoğlu (Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Oturumu açıyorum. Başbakanlık Bütçesinin müzakeresine devam ediyoruz.

Söz Adalet Partisi Grupu adına Grup Başkanı Sayın Sarıgöllü'nün, buyurun.

ADALET PARTİSİ GRUPU ADINA O. SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri, bugün müzakeresini takip buyurduğunuz Başbakanlık Bütçesi müzakereleri, maalesef istediğimiz seyir ve istikamette cereyan etmedi. Sözcüler birbirlerine ve netice itibariyle de siyasi teşekkülleri yekdiğerlerini tahrik edici konuşmalar yaptılar. Bunun dışında kalanlar da, özür diliyerek arz edeyim; aynı hududun dışına çıkıp, Başbakanlık Bütçesinin gerektirdiği ağırlık içinde müzakerelere gerekli önem ve mahiyeti veremediler.

Konuşmalarda, grupumuza tevcih edilmiş bâzı hususlar var, bunlara cevap vermekle yetineceğim. Adalet Partisi muayyen mevzuları konuşmaktan içtinabeder, değerli hareketleri tasvip ve takdirden kaçınır gibi sözler sarf edildi.

Adalet Partisi, 1961 seçimlerini bugüne kadar görülmemiş bir doğruluk, tarafsızlık ve ciddiyet içinde yapan, Parlâmentonun kapılarını bir çok güçlüklere rağmen Türk Milletine açan Millî Birlik Hükümetini ve Millî Birlik Üyelerinin gayretlerini daima bir vatanperverlik hissi içinde takdirle karşılar. Fakat bir taviz mukabili değil. Sağ ve sol cereyanlar mevzuunda, sağ cereyanlardan niçin bahsetmeyiz diye konuşuldu. Biz aşırı sağ ve aşırı solun karşısında olduğumuzu sözcümüz söylediği gibi, grupumuz adına bendeniz de aynı şeyi tekrar ediyorum. Biz, aşırı sağ ve aşırı solun karşısındayız. Şikâyetimiz, niçin hep aşırı sağdan bahsedilir ve aşırı sol daha hafif alınır mealindedir. Yoksa her ikisinin tamamen karşısındayiz. Partimiz yalnız rey çoğunluğuyla memleketteki demokrasinin temelini teşkil eden müesseselerin tamamen aynı düşünce ve aynı kanaatinde olarak memleketin idare edilebileceğini ve bütün müesseselere hürmet ve saygı gösterdiğini her şekilde beyan etmiştir. Yalnız, sözcüler konuşurken, biraz evvel arz ettiğim gibi, bâzı atıflar ve telmihlerde bulundukları içindir ki, verilen cevaplar yine aynı atıf ve telmihlerle partimize doğru bir istikamet aldırılmak istenmiştir. Biz beyanlarımızda samimiyiz. 22 Şubatı, 20 - 21 Mayıs olaylarını bütün tedbirleriyle kendi içlerinde bir tasfiye olarak hakikaten vatansever ve demokratik rejimin teminatı olan silâhlı kuvvetlerimizin, kendi milletimizin askerlerinin hiç bir zaman karşısında olamayız. Onların her zaman yanında ve onlar da bizlerle - partimiz ile de değil - bizler ile millet ile birlikte olduğuna kaani ve bunu tekzibedecek hiçbir tutum ve hareket bizim için vatanperver bir hareket olarak kabul edilmez, hangi taraftan ve nereden gelirse gelsin.

Yine konuşmalar arasında ilerde alınacak şiddetli tedbirlerden ve bu tedbirlerin yaratacağı akislerden ve geçmişteki bir takım hâdiselerden bahsedildi. Bunu tahmin ediyorum Sayın Başbakan yanlış tefsir ettiler. Alınması lâzımgelen tedbirlerin bu aşırı sağ ve sol cereyanlarla ilgili olarak mütalâa etmek iktiza eder. Yoksa iktidara gelen bir parti - hangi parti olursa olsun - eğer aşırı bir takım tedbirler, eğer zorlayıcı bir takım tedbirler alır ve o yola giderse, tarih göstermiştir ki, bu tedbirleri alanlar kendilerini yıpratırlar.

Binaenaleyh; Adalet Partisi bugün mevcut ve şu sakfı Türk Milletine temin eden Anayasanın tâyin ettiği hudutlar çerçevesi içinde bir gün iktidara da gelse, bu anakanunun çerçevesi içinde gereken ve kendi uhdesine düşen kendi prensipleri olan karma ekonomi içindeki hususi sektör prensibinden bu memleketi kalkındırmaya, kendi prensipleri içinde gayret edecektir. Bundan kimsenin şüphe etmemesi iktiza eder. Siyasi partiler yek diğerlerini gayet iyi anlamalılar ve siyasi partiler gibi diğer teşekküller de partileri, çok rica edeceğim, herhangi bir konuşma veya yanlış anlamadan dolayı topyekûn ithama kalkmamalıdırlar. Bu hem bir usul, hem bir konuşma icabı, aynı zamanda da bu memleketin şartlarının getirdiği bir zarurettir. Binaenaleyh biz Adalet Partisi olarak sizlere ve bütün Türkiye'ye şunu tekraren beyan ederiz ki Adalet Partisi kendi tüzüğüne ekli program ve prensiplerinin içinde mücadelesine devam edecek ve kendi siyasi fonksiyonunu hukukilik ve Anayasa nizamı içinde gerçekleştirmeye gayret edecektir. Hepinizi hürmet ve saygıyla selâmlarım muhterem arkadaşlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Gruplar adına konuşmalar bitmiştir. Başbakanlık bütçesi üzerinde söz şahısların konuşmasına geliyor. İlk söz Sayın Akif Eyidoğan'ındır.

AKİF EYİDOĞAN (Zonguldak) — Efendim bendeniz plânlama ile ilgili mâruzatta bulunmak üzere söz almıştım.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Eyidoğan burada da söylersiniz. Buyurun Sayın Sakıp Önal. Konuşmaların on dakika ile mukayyedolduğunu hatırlatmak isterim.

SAKIP ÖNAL (Adana) — Sayın Başkan, sayın senatörler, üç senelik siyasi hayatımızın Mecliste geçen safhaları hepimizce malûmdur. Bu haytın en büyük ağırlığı Başbakanlık makamına aidolmaktadır. Onun için bu ağır yükün altında yürürken partilerarası münasebetlerin

ölçülü ve bir nizam içinde yürümesinde zaruret vardır. Fakat bu yönden biz aradığımızı, bu Parlâmento çatısı altında bulamadığımız gibi, vatan sathında da bulamadık. Konuşmalar hakikaten tatmin edici oluyor bazan, ama tatbikatına gelince, tatbikatla ifade birbirini tutmuyor. Bu yüzden memleket bir huzursuzluk içerisinde kıvranıp duruyor. Siyasi huzursuzluk devam etmektedir. Bunun esbabı mucibesinin ne olduğuna gelince; nâçiz kanaatim şudur: Efkârını kaybetmiş, azınlık haline gelmiş bir siyasi partinin plâtformu üzerinde vücut bulan hükümetler bu mevkileri muhafaza etmek sadedinde birçok tedbirlere başvururlar. Biz bunu burada maalesef müşahade etmekteyiz. Gönül isterdi ki azınlık Hükümeti de olsa efkârını kaybetmiş olsa dahi, bu efkârı tekrar kazanmak için bu memlekete iktisadi, siyasi, ticari huzuru getirmek, dâhilinde refah yolunda kanun ve nizamların mütesaviyen tatbik edildiği bir memleket olmak, tam mânasiyle hürriyete kavuşmuş olmak. Bir Tedbirler Kanunu vardır; bunu bütün partiler kabul etmiştir. Fakat tatbikatında maalesef taraf tutulmaktadır. Bunlara misal zikretmiyeceğim. Onun için bir Başbakan, hem de bir parti lideri olduğu zaman bu memleketin bütününü, bütün insanlarını bir baba şefkati ile sevmek, bunları yarının mesut Türkiyesine kavuşturmak zorundadır. Biz bunlardan maalesef mahrum haldeyiz.

İdari hayata gelince, Sayın İnönü'nün muhalefet yıllarında söylediği sözler var, bunları tekrar etmiyeceğim,. denkler bağlanmış emirler beklenmekte... Bunun çok daha canlısını maalesef görmüş durumdayız. Elliden fazla valinin tâyini, ikiyüzden fazla kaymakamın yine tâyini, bundan daha fazla nahiye müdürlerinin tâyini, idarede huzursuzluğu sağladığı gibi, diğer memurlar üzerinde de, «Haa, Halk Partisi ve bugünün idaresiyle en ufak bir harekette bulunan şu veya bu sebepten ve hattâ görülen lüzum üzerine nakil ve tâyin edilebilir.» Bu siyasi bir baskıdır aynı zamanda. Bunları hiçbir zaman doğru dürüst ve bir hüsnüniyete makrun olduğunu kabul edemiyoruz. Belki bunların içerisinde hakikaten nakil ve tâyinleri yapılması lâzımgelen idare yönünden lüzumlu olanları vardır. Ama 67 vilâyetten 55 - 60 valinin değiştirilmesinin bir mânası vardır. Valiler vilâyetlerde Başbakanı temsil etmektedirler. Böyle yüce bir makamı işgal eden insanları oradan oraya dama taşı gibi değiştirince diğer vekâlet bünyesi içinde memurlar huzursuzluk içinde kalırlar.

Bir şeye temas edeceğim. Vaktiyle yine bunun tenkidi yapılmıştı. Tarih tekerrürden ibaret olduğu için ben de burada arz etmekte bir mahzur görüyorum. Artık ehliyet, liyakat, ilim, irfan değil, rozetler makamlara tâyini sağlıyabilecek duruma gelmiştir. Bir işçiyi dahi bir fabrikaya gönderdiğimiz zaman kendi sahasında yetişmiş bir eleman olmasına rağmen bunun mahiyeti tetkik tahlil ediliyor; eğer başka bir partinin mensubu ise yer yok deniliyor. Maalesef bunlar yapılmaması lâzımgelen şeylerdir. Efendim, işin başından bağladığımız için idarede huzursuzluğun başı en nihayet vilâyetlerde valiler olduğu için oradan başladık. Kusura bakmayın bâzı sözler geliyor, bunları söylemek mecburiyetindeyiz. Siyasi hayatımız istikrarsızdır. Hakikaten istikrar yoktur. Bir siyasi parti vardır üç senededir Başkanı, Başbakan olarak bu memleketin başında bulunmaktadır. Üç koalisyon denenmiştir, sonuncusu koalisyon değildir. Katıksız C. H. P. iktidarıdır. Artık şu parti böyle etti de muvaffak olmadım, bu parti böyle etti de muvaffak olmadım, böyle bir şey yok. Katıksız iktidardır. Ya muvaffak olacaktır. Olamadığı takdirde ben efkârımı kaybettim, derme çatma, koalisyonlarla da icrai sanat edemedim, af buyurun, Hükümet edemiyorum, buradan çekiliyorum demesi lâzımgelirdi. Dâhildeki huzursuzluk bu esasa dayanıyor; partilerarasındaki münasebetlere. Daima ekalliyet Hükümeti olarak, efkârını kaybetmiş bir partinin başta bulunması sebebiyle huzursuzluk devam ediyor. Hariçte ise Türk Devletinin itibarı sarsılıyor. Bir Kıbrıs hâdisesinde, maalesef varlığımızı tam mânasiyle hissettiremedik. Evet, politik bâzı sebepler vardır, ama, ölmesini bilmiyen milletin yaşamaya hakkı olmadığını da, benim ecdadımın sloganı olarak bilmekteyim. Haklı yerlerde Hükümet cesareti medeniye ile işlere girişmeli idi. Kıbrıs dâvası çıktığı zaman, Rusya perişan halde idi. Keşmir dâvası dolayısiyle Hindistan'a Rusya'nın garanti vermesi silâh yardımı vaadi dolayısiyle Kızıl Çin ile arası çok açıktı. Bu şartlar altında ve Türkiye'nin stratejik mevkii bakımından da Rusya'nın hayati noktalarına yakın bulunması dolayısiyle

Kıbrıs konusuna dokunulduğu veya müdahale edildiği takdirde Kızıl Çin ile arası açılmış bulunan, böyle bir sarı tehlike ile karşı karşıya bulunan Rusya onu bırakıp da Birleşmiş Milletlere karşı, onun NATO üyesi olan Türkiye'ye karşı bir harekete girişemezdi. Bunu bir Devlet Başkanının bilmesinde zaruret vardır. Amerika'da seçimler vardı. Bu arada Kıbrısı alıp bize veremezdi. Ama, biz dördüncü maddeyi tatbik etmekte maalesef çok geçiktik. Yapamadık ama daha cesur hareket edilebilir ve bu netice de alınabilirdi.

Millî idarenin tecellisi için, mutlak tecellisi için Millî Bakiye Kanununu yine bu Hükümet getiriyor. Bu Millî iradeye hürmetten ziyade Atatürk'ün koymuş olduğu «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir» vecizesini rencide eder kanaatindeyim. Çünkü bu vecize bütün esir milletlere hürriyetini, istiklâlini sağlamalarında rehber olmuştur. Burada da: Parlâmentomuzda da yazılıdır. «Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir» diye, fakat altına Mustafa Kemal ismini yazmaya çekiniyoruz, bu da ayrı bir meseledir. Okuması yazması olmıyan, müşterek listelerle oy sandığı başına gidecek, ne olacak, ya o partinin ya bu partinin lâalettayin birisinin ismine atacak. Bu şekilde yüzde altmıştan fazlası okumamış bir memlekette millî iradenin tam tecellisini isterken küçük partileri mesuliyetin merkezi olan Parlâmentoya gelebilmelerini sağlamak için onlara lûtuf ve atıfette bulunurken, okumamışlara reyi kullandırma hakkını bu şekilde almak millî iradenin tecellisini sağlamak demek değildir. Bu vatandaşa diyoruz ki; harb var vatan müdafasına buyur, koşuyor. Vergi diyoruz vergi veriyor. Memleketin buna benzer hizmetlerinde canını, malını maddi mânevi varlığını esirgemiyor. Ama okumamış olmasından dolayı Hükümet kurmaktaki Parlâmento âzalarını seçmekteki hakkı müktesebini vermemek yoluna gidiliyor. İşte siyasi huzursuzluğun...

BAŞKAN — Sayın Önal, bir dakikanız kaldı.

SAKIP ÖNAL (Devamla) — Peki efendim, bağlıyalım.

Siyasi huzursuzluğun ana hatlarından birisi de budur. Ama neden budur? Çünkü, efkârını kaybetmiş olan bir siyasi partinin bugün Hükümet olarak iş başında bulunmasından faydalanarak bâzı kanunları getirip çıkartmasıdır.

Küçük partilere gelince; bunlar da muhalefet partileridir. Şunu arz edeyim ki esasında küçük parti yoktur. Çünkü partiler dâvalarına sahip çıktıkları zaman ve milletin takdirini kazanırlar ve bir anda büyük parti olabilirler. Bu bakımdan o sözlerimi geri alıyorum. Yalnız bu partilerin mensupları diyorlar ki biz arkadaşlarımızı muhalefet yapsın diye gönderdik ikazlarda bulunsun diye gönderdik. Memleketin iktisadi, siyasi ticari hayatı mefluç halde yaşanmaz hale gelmiş memleket liderlerimiz çıkıyor konuşuyorlar, güzel beğeniyoruz. Ama bir güven oyuna müracaat edildiği zaman, koltuk değneği gibi İsmet Paşanın koltuğuna giriyor tekrar koltuğa oturuyorlar. Onun için Millî Bakiye Kanununa rağmen biz kendi partimize dahi rey vermiyeceğiz, diyorlar. Daha dün Adana'da temas ettiğim C. K. M. P. li arkadaşlarımın noktai nazarlarını arz ediyorum. Yani Millî Bakiye Kanunu ile dahi bu neticeye rağmen millet bu oyunu da bozacaktır. Ve bu memlekette millî irade tam tecelli edecek buna rağmen kuvvetli hükümetler inşallah bu memleketin başına geçecek, milleti ile millî sınırları içinde yarının kudretli kuvvetli Türkiye olmasına namzet olacaktır.

BAŞKAN — Müddetiniz bitmiştir efendim, müsaade buyurun.

SAKIP ÖNAL (Devamla) — Bir cümle efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

SAKIP ÖNAL (Devamla) — Burada harice giden bakanlar hakkında bir takrir vermiştik, tam üç ay oluyor. 45 gün içerisinde 17 bakan harice gitmiş gelmiştir. Bunların memlekete neler getirdiğini, ne gibi menfaatler sağladığını sormuştuk, Hükümet icraatının tebellür etmesi için halk efkârına bu bir fırsattı. Maalesef vermediler ve soru aktüalitesini kaybetti. Sayın Başbakandan ve yardımcısından rica ediyorum, Meclis murakabesini Hükümet üzerinden eksik ettikleri zaman daima hatalı yola girerler. Bu onlar için bir fırsattır. İcraatlarını övmek ve noksanlarını telâfi etmek için Meclis murakabesini mutlak istemeli ve günü gününe cevap vermelidirler. Hürmetlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Sami Küçük'ün.

Yalnız bir istirhamda bulunacağım; muhterem söz istiyen arkadaşlardan müzakeresini ettiğimiz mevzu, Başbakanlık bütçesidir. Seçim kanunu değildir. Dikkatinize arz ederim. Muhtelif bu gibi şeyleri dile getirirseniz netice almaya imkân yoktur.

ENVER KÖK (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Efendim müsaade ederseniz konuşmak istiyorum, sataşma var...

BAŞKAN — Söz sıranızı yazmışımdır. Evet, partilere sataşma var. Ama (Gülüşmeler)

SAMİ KÜÇÜK (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, Sayın bakanlar, muhterem arkadaşlarımı Başbakanlık bütçesi dolayısiyle geçen sene de bu kürsüden dile getirmeye çalıştığım iki konu üzerinde tekrar fikirlerimi belirtmek için söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlarım; Anayasanın 153 ncü madesi devrim kanunlarını teminat altına almış bulunmaktadır. Bu devrim kanunları içerisinde bir tane Tevhidi Tedrisat Kanunu diğeri de Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Kanunu mevcut bulunmaktadır. Anayasanın teminatı altında bulunan bu iki kanundan Tevhidi Tedrisat Kanununa göre Türkiye Cumhuriyeti hudutları içerisinde yalnız ve yalnız Tevhidi Tedrisat Kanunu ki ilkokulu içerisine alan bu kanun uygulanır. Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Kanununa göre de yalnız ve yalnız Türk harfleri kullanılır, Arap harfleri kullanılmaz. Fakat, gerçekler bu merkezde değildir. Bugün köy, kasaba, şehirlerin kenar mahallelerinde mevcut ve miktraları her gün artan Kuran kursları, Kuran okulları ve hattâ medreseler mevcuttur. Buralarda yapılan öğretim eski Türkçedir. Arapça değildir. Bu suretle Anayasanın teminat altına aldığı bu iki kanun maalesef buralarda ihlâl edilmektedir. Her ne kadar buralarda Kuran okul ve kurslarının açılmasında bâzı şartlar aranmakta ise de maalesef bu şartlara da riayet edilmez. Evvelâ, buraya devam edecek öğrencilerin ilkokulu bitirmeleri lâzım. Hayır, ilkokul çağında olan çocuklar gider. Buranın hocalarının özel vasıfları bulunması lâzım. Hayır, bu vasıflar aranmaz. Açılmaları müsaadeye tabidir. Hayır, bu müsaade hiçbir suretle aranmaz. Karakurt'taki hâdise de bunun açık bir misalidir. Bugün ne Millî Eğitim Bakanlığı ne Diyanet İşleri Başkanlığı Türkiye'de ne kadar Kuran okulu, Kuran kursu ve medrese mevcudolduğu buralarda ne kadar öğrencinin bulunduğunu maalesef bilmemekte, bilmediği için de kontrol edilememekte.

Anayasanın açık hükümlerine rağmen müsaadesiz açılan, devrim kanunlarına aykırı öğretim yapan ve vasıflı hocalardan yoksun bulunan bu kurs, okul ve medreseler hakkında gerekli takibatın yapılarak izinsiz açılanların kapatılmasını Hükümetten rica ederken yarının mutlu Türkiyesi için çok lüzumlu olan bu çocukların en kısa zamanda açılacak tarım ve sanat okullarına aktarılması hususunda Hükümetin gerekli tedbirleri almasını ve Atatürk'çü Büyük Millet Meclisinin de bu kararları desteklemesini samimiyetle istirham etmekteyim.

Muhterem arkadaşlarım; dünyada galiba kendi diliyle ibadet etmiyen yalnız biz Türkler kaldık. Hem öyle bir millet ki, fertlerinden ayrı dine mensubolanlar; meselâ, Mardin ve Midyat'ta bulunan Hıristiyanlar gibi İncil'i Türkçe okur ve ibadetlerini Türkçe yaparlarken yüzyılların verdiği bâzı alışkanlıklardan ötürü bâzı yerlerdeki Müslüman Türkler ibadetlerinin bâzı kısımlarını başka lisanla yapmaktadırlar. Hepimizin bildiği üzere İslâm Dininde kul ile Tanrı arasında aracı yoktur. Kuran okunup anlaşılsın diye Arapça izah edilmiştir. Dünyada yalnız Arapça konuşulmadığına ve İslâm Dini diğer diller arasında da yayılmış bulunduğuna göre Kuran'ın okunup anlaşılması için diğer dillere tercümesi zaruridir. Nitekim, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi yayınlarından Dr. Neda Arlaner'in Nurculuk kitabında şu husus mevcuttur. «Kuran-ı Kerim pek çok dillere çevrildiği gibi, yüzyıllardan beri Türkçe tercümeleri yapılagelmiş ve gelecektir de.» Çünkü, Kuranı Kerim'in mânasının bilinip anlaşılmasının esas olduğu âyetlerde açıkca belirtilmiştir. «Bunlar, her şeyi apacık bildiren kitabın âyetleridir. Ona, aklımızı erdiresiniz diye Arapça olarak Kuranı indirdik» (Yusuf Süresi 12/2).

«Biz sana kitabı ancak onların ihtilâf ettiklerini beyan etmek için ve mühim olan kavme hidayet ve rahmet olsun diye indirdik.» (Nahl Sûresi, 16/64).

Yüce kitabımızın tercümeleri elbette ki dil bilmiyenlerce anlaşılsın ve emirleri, irşatları yerine getirilsin diye yapılmaktadır. Hattâ bunun farz olduğu dahi ileri sürülmektedir: Mısır'da,

Mecelletü'l Ezher'in 1926 yılında yayınladığı bir makalede, Maliki mezhebi âlimlerinden ve Fas Devletinin Maarif Nâzırlığını yapmış bulunan Muhammed Hasan Hacevî, Kuran'ı tercüme etmenin bütün İslâm ümmetine farz olduğunu, eğer bu yapılmazsa bütün ümmetin günahkâr olacağını ifade etmektedir.

Ayrıca, birçok imam ile müctehit ve bu arada bilhassa İmamı Azam ki Hanefi mezhebinin banisidir, Besim Atalay Beyin «Türk Diliyle İbadet» kitabında da belirttiği üzere, Kuran'ın Türkçe okunması ve duaların da Türkçe yapılması hakında fetvalar vermiş bulunmaktadırlar.

Hepimiz bilirsiniz ki, Büyük Atatürk: «Ülkesini ve yüksek istiklâlini korumasını bilen bu millet, dilini de yabancı dil hâkimiyetinden kurtarmasını bilecektir.» buyurmuşlardır. Artık Atatürk'ün bu vasiyetini, dinî farizalarımızı, kendi öz dilimizle araya yabancı bir dil olan Arapçayı katmadan, yapmanın zamanı gelmiştir. Bunun en büyük faydası, halkımızı dini kendi çıkarlarına kullanan yobazın tasallutundan, kurtarmak olacaktır.

Büyük Türk Filozofu ve sosyoloğu Ziya Gökalp'ın bir şiirinden bir parça ile bu konuya son vereceğim:

Bir ülkei camiinde Türkçe ezan okunur
Köylü anlar mânasını namazdaki duanın
Bir ülkeki hutbesinde Türkçe Kuran okunur
Büyük küçük herkes bilir buyruğunu hüdânın
Ey Türk oğlu işte senin orasıdır vatanın...

Güvenlik kurulları :

Sayın arkadaşlarım :

Üzerinde kısaca durmak istediğim bir konu da Emniyet ve Millî Emniyeti içine alan Güvenlik kurullarıdır.

Anayasanın sosyal Devlet kavramını izah eden gerekçesinde:

Başka bir deyimle çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır.

«Sosyal Devlet» fertlere yalnız klâsik hürriyetleri sağlamakla yetinmeyip aynı zamanda, onların insan gibi yaşamaları için zaruri olan maddi ihtiyaçlarını karşılamalarını da kendisine vazife edinen Devlettir.

Bu sebepledir ki «sosyal zihniyet», yalnız fertlerin refah ve saadeti için bir teminat değil, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz garantisidir. Zira komünizme karşı en tesirli kalkan, onu lüzumsuz hale getiren sosyal adaletin gerçekleşmesidir.» denilmektedir.

Dikkat buyurulsun, sözü edilen bu kavramlar, 27 Mayıstan evvel ağza alınmaz ve alanlar da, gizli polisçe derhal komünistlikle fişlenirlerdi. Anayasanın bu açık ifadesi karşısında, miktarları onbinlerin üstünde olduğu söylenen ve ekserisi o günün havası ve anlayışı içinde düzenlenmiş bulunan fişli dosyaların ehil ellerde tekrar gözden geçirilerek bir tasnife tutulmasının zamanı gelmiş ve hattâ geçmiştir bile. Bugün bütün müesseseler Anayasa düzenine girdiği bir sırada bu kurulların da kendilerine düşeni yapmaları ve Hükümetin de bunlara uyarıcı direktifler vermesi lâzımdır ve bunu beklemekteyiz.

Sayın arkadaşlarım.

Bu gibi millî müesseselerin, millilik vasfına uygun olarak münhasıran millî bütçeden beslenmelerinin sayılmıyacak kadar faydaları vardır. CENTO veya diğer kanallarla direkt olarak bu müesseselere yapılacak malî yardımlar, bu müesseseleri, yardımı yapan devletlerin kendi millî menfaatleri istikametinde kullanmalarına her zaman, istenmese dahi, imkân açar. Nitekim bu kanalla yapılan yardımların, son neşriyata karşı, aşırı sağın âdeta birer destekçisi bulunan bâzı yayın organlarının beslenmesi, bu suretle de bu millî müessesenin iki zıt kutbu çarpıştırarak «çubuğunu yak, keyfine bak» politikasını takibeder görünmesi ne Devlet anlayışına ve ne de Anayasa düzenimize uygun düşmektedir.

Sayın Devlet Bakanı, bütçe müzakereleri sırasında, Millî Emniyet hizmetlerinin istişari bir organ olduğunu ifade etmiş ise de gerçekler ve her gün cereyan eden hâdiseler, maalesef bu müessesenin Anayasanın fertlere tanıdığı hürriyetleri ihlâle varacak faaliyetler de bulunduğunu göstermektedir. Bunun çok acı bir misalini; yabancı bir firmanın Türkiye'de yapmayı tasarladığı büyük ölçüdeki yatırımları hakkında araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gönderdiği Türk ırkından Türk uyruklu temsilcisine karşı uyguladığı, hâkim kararı olmadan onu caddede tevkif ve onu hürriyetinden alıkoymak ve bilâhara da sudan bâzı sorulardan sonra dostça bir veda merasimini mütaakıp serbest bırakmasıdır. Bir insanın hürriyeti, kişi ve iş itibarı ve bu

arada millî menfaatler bu kadar sudan sebeplerle, ihlâl edilemez. Aksi halde vatandaş kendini kendi vatanında kendi millî müesseleri önünde emniyette hissedemez. Bu kişi hakkında arzu edilirse Sayın Başbakan Yardımcısına ve bilgisi dışında yapılmış ise Sayın Millî Emniyet Başkanına veya yardımcısına gerekli bilgiyi vermeye hazırım.

Bu gibi millî kurulların bilimsel metotlarla tekrar ele alınarak reorganize edilebilmesi için M. E. T. Kanununun biran evvel çıkarılmasını temenni ederim.

Sözlerime son vermeden evvel Türkiye Bilimsel Teknik Araştırma Kurumu hakkında kısaca bir ifadede bulunmak istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Küçük, bunları başka bir vesile ile söylerseniz memnun olurum.

SAMİ KÜÇÜK (Devamla) Teşekkür ederim, hürmetlerimle.. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Başbakanlık bütçesi dolayısiyle, son zamanlarda aleyhinde kasıtlı ve sistemli neşriyat, gerici ve yıkıcı propağandalar yapılan millî emniyet teşkilâtımız üzerinde kısaca mâruzatta bulunacağım.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defadır ki: Başbakanlığa bağlı fakat siyasi ilişik bakımından daima tarafsız olmuş, yalnız millî güvenliğimiz üzerinde vazife göregelmiş, en şerefli millî müesseselerimizden biri bulunan «Millî Emniyet Teşkilâtımız» Hükümetin de müsamahayı aşan ilgisizliğinden faydalanan mahdut kimseler tarafından hücuma uğramış ve yıpratılmak istenmiştir.

İç ve Dışişleri hiç de düzeninde olmıyan bir memleketin vatandaşları ister iktidar, ister muhalefet mensubu bulunsunlar; üzerlerine titriyecekleri ve tenkit haklarına müstahkem birer mevki tanıyacakları Devletin bu çeşit temel müesseselerine çullanırlarsa bu vatanseverlikle bağdaşamaz; bilâkis gaflet, kasıt veya ihanet olur.

Bu çeşit kötü davranışların ilk berbat örneğini, örfi idare tarafından bir süre kapandıktan sonra, örfi idarenin kalmasiyle tekrar yayına başlıyan, yaşıyan ve ölmüş kızılları da kadrosunda toplıyarak hürriyeti hürriyet düşmanlığı için kullanan bir dergi vermiştir.

Bu dergi, kasıtlı bir iftira tertibinin eseri olarak bir grup Parlâmento üyesinin, içlerinde 4 vekil bulunan 63 kişilik diğer bir Parlâmento grupunu Millî Emniyet Teşkilâtına jurnal ettikleri yalanını yayınlamıştır.

Parlâmento üyelerini, Sayın Başbakan Yardımcısı dâhil 4 vekili ve 59 C. H, P. senatör ve milletvekillerini böylece Parlâmentoyu ve bilhassa Millî Emniyet Teşkilâtımızı küçük düşürücü, kötü zan altında bırakıcı bu maksatlı tertibin failleri, ilgili makamlar ve vazifeliler tarafından hiçbir muamele görmemişlerdir.

İşte bundan cesaretlenen ve şımaran dergi mensupları yayımlarında büsbütün azıtmışlardır. Dâvalarını ortaklaştıkları yazar ve sözcülerde bulunca bu Millî Emniyeti yıpratan kampanyalarına yardım ve destek de görmüşlerdir.

Devletin iç ve dış güvenliğini sağlıyan «Millî Emniyet Teşkilâtı» nın başında bulunmuş kıta görevindeki bir sayın generale ve halen teşkilât Başkanı bulunan muhterem zata şiddetle çatılmış ve bu teşkilâta ait mahrem belgeler yayımlanmaya başlanmıştır.

Bugün de yönü maiûm aynı dergide ve ona muvazi neşriyat yapan bâzı gazetelerde gizli Millî Emniyet raporlarının açıklanmasına devam olunmaktadır. Ayrıca, Maarif Vekâletinin vaktiyle yakılışı misali, bütün millî emniyet dosyalarının da Kızılay'da yakılmaları istenmiştir.

Cumhuriyet Senatomuzun 10 Kasım 1964 Salı günkü Oturumunda ilgilileri uyarıcı ve vazifeye çağırıcı bir konuşma yapmıştık. Yurdumuzun iç ve dış manzarasının hiç de güven verici ve iç ferahlatıcı olmadığına işaret etmiştik.

Köylümüzün, esnaf ve tüccarımızın müşkül durumlarına ve: Yurdumuzun maddi, ekonomik buhran ve çöküntü tehlikesi yanında; milliyetimizin mânevi, moral ve ideolojik uçurumun da kenarında bulunduğuna dikkati çekmiştik.

(Ne vahim, ne iftira; gerçeğin açık ifadesi şudur; Türkiyemiz bugün vahim bir sol tehlike ile yüz yüzedir.) Sözümüzü iki sayın Bakan bu kürsüden redetmeye çalışmışlar ve sözlerimizi karamsarlıkla vasıflandırmışlardı.

Fakat henüz iki ay bir müddet geçmeden bugün görüyoruz ki; Sayın Başbakan ve üniver-

sitelerimizin sayın yöneticileri, bizim işaret ettiğimiz, Türklüğü tehdideden bu tehlikelerin vahametini kabul ederek, bunları önleme çareleri peşindedirler. Biz de bu ciddî tehlikeler karşısında, bütün millî kuvvetlerimizi Atatürk yolunda birleştirmeye çağırmıştık.

Bir muhalefet mebusu olarak Hükümete şu gerçeği tekrar hatırlatalım: Yarınından kaygu duyan Türk halkına, gerekli güvenin en kısa zamanda verilmesi, kazandırılması zaruridir.

Bunun ilk şartı da: Millî Emniyet Teşkilâtını yıpranmaktan korumak; ve bu teşkilâtı günün gerçeklerini karşılıyacak derecede takviye edip kuvvetlendirmektir.

Millî Emniyet Teşkilâtının dinamitlenircesine kasti hucumlara uğrayışında teşkilâtın bağlı bulunduğu Başbakanlığın ve Hükümetin takındığı kayıtsızlık tavrını, âdeta hücumlara cesaret verir mahiyettedir. Filvaki, Başbakan Yardımcısı: «Hiçbir şekilde aslı olmıyan bu haberlerin sahipleri elbette adalet huzurunda hesap verecekledir» beyanatında bulunmuştur. Bugüne kadar «ihbar mahiyetinde kabul edilmesi» işaretiyle çeşitli neşriyat da yapılmıştır. Fakat bütün bunlara rağmen ilgili ve vazifelilerin milletimizin bu hayatî emniyet konusuna gösterdikleri kayıtsızlığın nedenlerini çözmek cidden güçtür.

Vazifeliler unutmamalıdırlarki: Millî Emniyet Teşkilâtını yıpratmak, yoketmek kasdiyle yapılan tertip ve iftiralar yanında, bu teşkilâta ait mahrem vesikaların da açıklanması, pek çok kimseyi zan altına sokmaktadır.

Yapılan bâzı neşriyatta da işaret olunduğu gibi: 27 Mayıs hareketinin başında bulunan ve Devletin bütün evrakına el koyan Sayın Millî Birlik Komitesi üyeleri, ihtilâle katılan diğer vazifeliler, Millî Emniyet ve İçişleri Bakanlığı mensupları ve bu vesikaları ele geçirebilip yayınlıyan dergi gazete sahip ve sorumluları bu neşriyatında ifade ettiği gibi hep zan altındadırlar.

Haksız yere şüphe altında kalan suçsuz kimselerin bu zandan derhal kurtarılmaları lâzımdır. Vazifelerini kötüye kullananlar varsa onların da ayıklanmaları şarttır.

Bunun için de bu işin aydınlığa çıkarılması ve mahrem vesikaları alanların tesbiti daha fazla geciktirilmemelidir.

Ve bilhassa, bu kritik zamanda, Millî Emniyet mensubu vatan sever vazifelilerin kırılmıyan bir şevk ve imanla görevlerini her zamankinden büyük bir dirayet ve başarı ile yapmalarına lüzumlu imkân ve şartlar sağlanmalıdır. Bu teşkilât milletimizin huzur teminatıdır ve bu memleketin millî emniyeti birimiz için değil, hepimiz içindir.

Saygılarımla.. (Sağdan, alkışlar)

BAŞKAN — Ali Rıza Ulusman? (Yok) sesleri)

Sayın Niyazi Ağırnaslı.

NİYAZİ AĞIRNASLI (Ankara) — Muhterem arkadaşlarım, ben Başbakanlık bütçesinde bâzı israflarla kısa konuşmama başlamak arzusundayım. Bu israflar Başbakanlıkta yapılıyor mânasına alınmamalıdır, böyle değildir şüphesiz. Ama, bizim bütçemizin, bizim dar imkânlarımızın ölçüsü içinde hakikaten bu israfların üzerine alabildiğine eğilmek zorundayız. Bunların başında Avrupa memleketlerini dolaşmış arkadaşlarım görmüşlerdir, hatırlarlar hepsi de, hiçbir memleket çok benzin yakan, çok yağ yakan büyük araba kullanmıyor. Kendi memleketlerinin küçük vasıtalarını kullanıyor. Opel, Volkswagen kullanıyor, bilmem Fiat kullanıyor filân ve kendi arabalarını kullanıyor. Biz bugün için belki kendimiz araba yapamıyoruz, diyelim, ama, araba yapacak imkânları da bir an evvel hazırlıyalım. Halk tipi araba yapma yoluna gitmeliyiz. Ama, bunu yapamadığımız takdirde, her halde sadece Devletin alacağı vasıtalar için değil, kotalardan lüks arabaları, büyük arabaları kaldıralım. Bizim bünyemizle bu bağdaşmıyor. Bunda başlıyor bir kere israfla mücadelenin bence ölçüsü. Başbakanlık vekâletlerle, Ticaret Vekâletiyle filân pekâlâ anlaşıp bunu yapabilir. Rica ediyorum, bunun üzerinde ehemmiyetle dursunlar.

Kıymetli arkadaşım Sami Küçük, köy çocuklarının sanata imale edilmeleri, sevk edilmeleri hususundaki benim de yürekten katıldığım temenii ifade buyurdular.

Başbakanlık bütçesinde Diyanet İşleri kısmına Karma Bütçe Komisyonunda 23 milyon liralık bir ilâve yapılmıştır. Din adamları yoksul durumdan kurtarılsın, bu zam yapılsın buna bir diyeceğim yok. Ama, her halde İmam - Hatip okullarına tamim yapıp parti taşlamanın, parti basmanın bunların vazifesinin dışında olduğunu da Başbakan-

lık, bir an evvel lûtfedip hatırlasın. Çünkü 14 - 15 yaşında daha zekâsı hareket haline geçmemiş yavrularımıza, bizim yavrularımıza, fakir fukara çocuklarına bu memleketin çocuklarına tutup şu parti kötü, bu parti iyi diye taşlatmak, insan taşlatmak, insan yuhalatmak gibi tahrikler devam ederse; bunun nerelere kadar istikamet alacağını, nerede duracağını kestiremeyiz.

Muhterem Başbakan Yardımcısı kanaliyle Hükümetten Şarkışla olayları üzerinde dikkatle durmaları istirhamındayım. Eğer gazetelerde okuduklarımız doğru ise bir kaymakam vekili, tahrirat kâtibi yanında jandarma kumandanı ile muhtarı köydeki evinden alıp dövmüş, sürüklemiş ve ölümüne sebebolmuşlardır, diye yazıyor gazete, ve ciddî bir gazete yazıyor bunu.

Muhterem arkadaşlarım, rejimi, demokrasiyi benimseten, tarafsız idareyi kökleştiren şahısların başında idareciler gelir. Hiçbir surette, hangi suçtan mücrim de olsa, muhtar, muhtar da olmasa vatandaş evinden sürüklenerek alınıp götürülmesi, dayak atılması, tokatlanması yakışık almaz. Belki de, bir, bu bir kaymakam vekili tarafından, tahrirat kâtibi tarafından yapılmış. Elbette mülkiye mezunu, hukuk mezunu bir kaymakam, tahsil yapmış, aklı başında bir insan bu hareketi yapmazdı, yapmamalı idi. Bunun üzerinde ciddiyetle durulmalı ve eğer gerçekten böyle bir vaka varsa hemen ölüme sebebiyetten haklarında takibata geçilmeli, vazifeden uzaklaştırılmalı o zevat. Ve tevkiflerini gerektiren sebep varsa tevkif edilmeli. Devletin itibariyle alâkalı bu nev'i, vatandaş üzerindeki zulüm hareketlerine müsamaha, müsaade etmiyeceğinden Sayın Hükümetin, emin olarak bunun üzerinde ciddiyetle durması ricasındayım.

Muhterem arkadaşlar; partiler arası huzur meselesi hep üst kademelerde vakit vakit düşünülüyor ve fakat açıkça ifade etmek isterim ikili hareket ediyoruz. Buradaki yahut partiler arası yüksek kademe huzurundaki konuşmalar aynen köye kadar, ilçelere kadar veya parti kademelerine, teşkilâtına kadar götürülmüyor. Demokratik zihniyette elbette biribirimize karşılıklı tahammül göstereceğiz. Elbette biribirine zıt fikirler burada ortaya serilecek, belki Senatoda ekseriyet kazanmıyacak, fakat bu fikrin hakemliğini millet yapacak ve o fikri desteklemiş olan siyasi teşekkülü büyütecek veya küçültecek. Bu, milletin elinde olacak. Buna karşı da elbette ki, hazırlı olacağız. Bir gürültü ile burada söylenmemiş telâkki edelim. Çok temenni ederim, söylenmemiş olmalıydı... Yalnız, partisine mensup Sayın Grup Başkanı arkadaşımız bu kısmı şahsının üzerinde bıraktığı için elbette ki; ben de çok memnun ve müsterih oldum. Yoksa biz tırpanı, orağı sadece tarlada, köylülerin yonca, ekin biçme vasıtası olarak telâkki ederiz. Tırpanla, orakla, çekiçle ağızlarından salyalar akan bir zihniyetin, bir tek insanı sokakta da imha etmesine, bu memlekette göz yumulmıyacaktır ve oraklar, tırpanlar onun istediği şekilde kalkarsa kimin başına ineceği de belli olmaz. O itibarla ben tebrik ederim sayın grup başkanvekilini; tenzih etmiş oldu partisini... Hakikaten ben de bu kanaatteyim. O arkadaşımız bir zühule kapıldı ve böyle manâsız bir ifadede bulundu. Bunun ne bu Senatoda ne bu Mecliste, ne de bizim yeni demokratik zihniyet ve anlayışımızda ve ne de açık rejimi sonuna kadar savunacak olan sevgili Türkiye'mizde yeri olmıyacaktır, olamıyacaktır. Eğer bununla memleketin yoksulluklarından bahseden insanları sindirecekleri ümidine düşenler varsa, eğer bununla gerçekleri bildiği gibi Devletçi açıdan memleketin kalkınması daha kolaydır, diyenleri sindirecekleri umudunda olanlar varsa; boşa hayal ediyorlar. Bu memlekette vergi kaçakçılarının arkasına düşülecektir. Bu memlekette kökü dışarda olan petrol şirketlerini idare edip de memlekette büyük söz sahibi olmaya kalkışanların arkasına düşülecektir. Yoksulun pençesi bunların yakasında olacaktır. Ve demokrasi böyle böyle gelişecektir. Elbette ki, aşırı cereyanlar karşısında olunması demek fikir ortamının, özgürlüğün yok edilmesi manâsına getirilemiyecektir ve gelmiyecektir. Hepinizi saygılarımla selâmlarım. (Ortadan alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Alâeddin Çetin.

ALÂEDDİN ÇETİN (Çorum) — Çok muhterem senatörler, benim bahsedeceğim mevzu başka bir bütçede de konuşulabilirdi. Fakat Başbakanlığın dikkatini çekmekten başka çare kalmadığını gördüğüm için Başbakanlık bütçesinde kısaca bundan bahsetmek ve çaresini de kısa yoldan istirham etmek zaruretini hissettim. Efendim, malûmuâliniz, bir kalkınma gayreti içindeyiz. Kalkınmanın unsurları pek çok. Fakat ekseriya biz bunun büyük çapta olanlarını görürüz. Bize ilk devrede ehemmiyetli gibi para

işi gelir, teknik eleman işi gelir, şu gelir, bu gelir... Gözden kaçan veyahut da derdini anlatamıyan kütleleri mustaribettiği için pek kaale alınmıyan idari şikâyetler vardır ki, veyahut da kanuni müşküller vardır ki, itimat buyurun yalnız halkın ıstırap çekmesi değil, plânlı kalkınmamızı da bugün baltalamaktadır. Bu gibi mevzuat çoktur. Fakat şimdi halkın çok ıstırap çektiği, bizzat Hükümetin, Başvekâletin de bütün imkânlarını kullanarak ele alması lâzımgeldiğine kaani olduğum bir ıstırap vardır. O da Trafik Kanunumuzun bünyemize uygun olmıyan bir şekilde tanzim edilmiş olması ve tatbik edilişidir. Muhakkak ki, Trafik Kanunu medeni bir kanundur. Bunun şehirlerdeki tatbiki üzerinde bir itirazımız yok. Fakat sayın senatörler bizim memleketimizde bir de geniş köylü kütlesi vardır. Bu köylü kütlesinden de biz zirai kalkınmayı bir an evvel yapması için gayret bekliyoruz. İstirham ederim, pazarları geniş olan Anadolu şehirlerine güneş batarken veya battıktan sonra Devlet adamları uğrar veya mesul şahısları gönderirlerse görecekleri manzaradan kendileri de üzüleceklerdir.

Benim memleketim Çorum'da pazarlara kesif köylü kütlesi gelir. Bütün ilgililerden istirhamımıza rağmen çaresini bulamadık. Tablo şudur : Köylü pazarından çıkar bir sürü traktörle gelmiştir, yüzlerce traktör vardır, eşya almıştır, şunu almıştır, bunu almıştır, traktöre bindirmezler pazara çıkacak diye. Hasta kadını vardır, hasta çocuğu vardır. Bunları da bindirmezler. Kıştır, yağmurdur.. Yazsa toz, toprak, fırtına vardır. Bir ıstırap manzarası... Yüzlerce, binlerce insan traktörleri köşelerde durur. Polis kesmiştir, halk ister ki polis gitsin, traktöre binsin... Binemez... Polis mümkün mertebe gitmemeye çalışır. Nihayet bir ara yarış başlar. Polis bir traktörü kovalarken öbür traktörler kaçar... Bu hem komik, hem de hazin bir manzara. Bu arada, olmasın denilen kazalar ekseriya olur, traktörler devrilir, birkaç vatandaşın hayatına mal olur.. Köyden geliş de aynıdır.

Muhterem senatörler; garip bir durum var: Köylüye demişiz ki, makinalaş... İntibak etmiş, becermiş... Şayanı hayret derecede becermiş.

Efendim, varlıklı olan köylere, yolu olan köylere kamyon, hattâ nadir olmaksızın otobüs bile işletenler var. Ama, Anadolu köylerinin hepsi bu imkâna sahip değildir. Öküzünü satmış, hayvanı ve vesaiti pek kalmamış, bütün köyün mahsulü gayet tabiî traktörle gidecektir. Peki adam ne ile gitsin? Bizde büyük çiftlikler yoktur. Bilhassa Şimalî - Anadolu'da ufak tefek arazi sahibi köylüler ayrı ayrı nakil vasıtası alamaz. Köye otobüs işlemez, kamyonla gidemez, çünkü kamyonun üzerine binmek yasaktır. Peki on tane köylü var. Bunların beşer ölçek buğdayları bulunmakta. Elli ölçek buğdayı traktörüne ve onun traylerine yüklemişlerdir. E, bu adam pazara nasıl gidecek? Köy 4 - 5 saattir. Kendisi gitmeden bunu sat bana parasını getir diyemez. Hâdise belki ilk veçhede küçük görünebilir. Ama bütün Anadolu şehirlerinde, 500 küsur kaza ve 67 vilâyette her hafta birkaç defa tekrar eden, milyonlarca insanın muhatap bulunduğu ve bu yüzden ıstırap çektiği bir tablodur. İtimat buyurunuz, sırf şu yüzden de hem köylü ıstırap çekmekte, hem de gerek istihsal bakımından, gerek malı değerlendirmek bakımından, gerekse insan sağlığı bakımından birçok mahzurlar doğmaktadır. Bir günde iki, üç defa ceza verenler vardır. Her milletin bünyesine göre kanun çıkarılmadıkça bu kanun bu millete ferahlık, rahatlık yerine ıstırap getirir. Hattâ felâket getirdiği de olur. Türk Milletinin bünyesine, köylünün bünyesine uygun şekilde traktörlere ait hattâ köylerde işliyecek nakil vasıtalarına ait bir Trafik Kanunu tedvin etmek zorundayız. Aksi takdirde köylünün ne pazarla işini yapmasına, ne de başka bir şeye imkân vardır. Veyahut da mümkünse her köye bir Devlet olarak kamyon, bir otobüs tahsis edelim. Bunun malî gücüne uygun şekilde bununla git, gel diyelim. Hem malını nakledelim, hem kendisini.. Takdir edersiniz ki bu mümkün değildir. Bu mümkün olmadığına göre bunu bilhassa Başbakanlıktan istirham ediyorum. Süratli bir kanun maddesi tadiliyle bunu Senatoya getirmelidirler. Eğer Hükümet bunda ihmal ederse o zaman bu iş Yüce Meclisin himmetine kalacaktır. Tahmin ederim ki, Yüce Meclis geniş kütleleri, bu köy ve şehir arasındaki münakale zaruretinden doğan ıstırabı giderecek bir yol bulacaktır.

Sözlerimi bağlarken, kısaca bir şeye dokunacağım.

Muhterem senatörler, biz lâik bir Devletiz. Anayasamız bunu tam mânasiyle tarif ederek tesbit etmiştir. Lâik bir Devlette dinin Devlet idaresine, politikaya karıştırılması esası; zaten onun ruhunda mündemiçtir. Ama bütün ihtilâfın çıktığı bir nokta vardır. Devlet din işine karışacak mı? Devletin buradaki rolü, Devletin buradaki vazifesi sadece dinin siyasete alet edilmesine mâni olmaktır; bendenizin anladığına göre. Anayasada da böyledir. Ama, Devlet kalkar da bir de ibadet şekillerini bu dinin kendine ait usullerini tefsire kalkarsa, bunu değiştirmeye kalkarsa o zaman lâiklik unsuru bozulmuş olur. Ve zaten halkla münevver arasında veya idareciler arasında ara sıra vâkı olan ihtilâflar, çatışmalar, anlaşmazlıklar bu noktada gelmektedir. Artık bu noktada gayet medeni, gayet anlayışlı olmak durumundayız. Herkes vicdanen hürdür. Dinin de kendi usullerine göre ibadet yapar. Kuranın Türkçeye tercümesinin yüzlercesi var. Dedelerimiz de yapmıştır. Yasak diyen yok zaten. Aklı ermiyen demiştir onu. Asırlardır bunun tercümesi yapılır durur. Henüz de vardır, faydalıdır ama halka, «sen böyle ibadet et, böyle ibadet et» demeye hakkımız yoktur. Bu vicdan hürriyetine sığmaz. Halen böyle bir asırda budistleri kendilerini yakmak suretiyle protesto etmeleri ve bunların kendi dinlerini icrası şu veya bu şekilde garip karşılansa dahi medeni âlem buna müdahale etmediği ve hattâ kınamadığına göre biz aslında, esası anlaşıldığı zaman ne terakkiye, ne de medeniyete mâni olmıyan, bilâkis bugünkü medeniyetin, bir iki asırdır beşeriyetin öğrenmeye başladığı sosyal adalet mefhumu dâhil insan hakları, kadın hakları dâhil, beşeriyetin, dünyanın zindan içinde olduğu bir devirdeki bir din hakkında ne gelişigüzel konuşabiliriz, ne de peşin hükümler verebiliriz. Zaten Yüksek Meclis arz ettiğim gibi lâyıklık prensibini tatbik etmekle mükellef olup, ona aidolduğu mevzuatı düzenler. Onun dışındaki müdahalelerimiz de yerinde olmadığı gibi, bu türlü mevzular konuşulmamalı, onu aidolduğu daireye bırakmakla iktifa etmeliyiz. Ama dinin siyasete karıştırıldığı vâkı ise ona müdahale etmemizi yine şu veya bu gayretkeşlik içinde halkı incitecek şekilde onun vicdani kanaatleriyle oynıyan vazifelisi, sorumlusu varsa onlar hakkında da keza aynı hassasiyeti göstererek, artık halkın vicdanı ile oynanıyormuş hissini vererek halktaki incinmelere de elbirliğiyle mâni olmamızda fayda vardır. Rejim bakımından da, millî huzurumuz bakımından da, nihayet hepimizin mensubolduğu Müslüman Türk Milletine olan hürmetimiz bakımından da bu mevzularda hassas olmaya ve konumuza dâhil olmadığı cihetle de üzerinde durulmamasını doğru bulmaktayım. Hürmetlerimle arz ederim.

DEVLET BAKANI İBRAHİM SAFFET OMAY (Ankara) — Nasıl bir ibadet şekli düşündüklerini lûtfen tavzih ederler mi? Cevap vereceğim.

ALÂEDDİN ÇETİN (Devamla) — İbadete karışılamaz, diyorum. Bu bizi alâkadar etmez. Bunu din adamları, din bilir, diyorum. Yanlış anlaşılmasın Hükümet demiyorum. Demin konuşan Sayın Sami Küçük Beyin sözlerini belki yanlış anlamadım. Türkçe ibadet yapılsın, şeklinde anladım. Bunu tavzihan arz ediyorum. Sami Küçük Bey böyle bir iddiada bulunmamış ise hassaten özür dilerim.

BAŞKAN — Müsaade buyurun, bu sual bana tevcih edilmeli ve cevabını da ben vermeli idim. Bu şekil daha isabetli olurdu kanaatindeyim. Sayın Fahmi Alpaslan.

FEHMİ ALPASLAN (Artvin) — Pek değerli arkadaşlarım, bugün Başbakanlık bütçesi görüşülürken, belki muhalefetin de çok hoşuna gidecek şekilde bâzı noktalar üzerinde tenkidlerde bulunmak isteği ile söz almayı düşünmüş idim. Bugün İstanbul'dan geliyorum, otomobilde Meclis çalışmalarını takibettim. Radyodan dünkü görüşmeleri takibettim, dinledim. Orada çok kıymetli arkadaşım Lûtfi Tokoğlu'nu Adalet Partisinin sözcüsü olarak kendi sesiyle rahatlıkla dinlemek imkânını buldum ve cidden haz duydum ve cidden hislendim. Evvelâ öyle bir devreye gelmiş bulunuyoruz ki, muhalefet de rahatlıkla söylediği sözleri Devletin, milletin radyosundan ilân etmek imkânına sahiboluyor. Bir Kurucu Meclis üyesi olarak elbette ki özlediğimiz bugünün hazzını ve gururunu duymak hakkımdır. Mâna itibariyle belki ağır tenkidleri vardı. Fakat kendisine has üslûbu ve efendiliğiyle mevzuları dile getiriyorlar ve belki de görüşüme katiyen uymıyan noktai nazarlarını

da saygı ile dinlemek imkânını veriyorlardı. Biraz evvel yine çok muhterem şahıslarında, hemen büyük ekseriyetimizin çok sevip saydığım Adalet Partisi adına konuşan zat (C. H. P sıralarından, kimmiş o? sesleri) Ziya Termen, birçok meselelere temas etti. Ben Ziya Termen'in şahsına verdiğim değerden ötürü değil, kendisinin Adalet Partisine nasıl sözcü olarak tâyin edildiğine hayret ettim. Kendisini 1957 seçimlerinde Hürriyet Partisinden aday olarak ortaya atıldığında yakinen tanımış olmamdan ötürü konuşmalarından dehşete kapıldım. Ve gösterdiğim reaksiyona karşı bana «Kendisine hakaret etmeye tenezzül dahi etmem.» demek cesaretini bile gösterdi.

Arkadaşlar, bazan insanlar nedense kendilerini sarması lâzımgelen, içeriden ve dışarıdan, kendilerinin üzerinden dökülüp akan hususları görmezler ve kendilerini bir şey zannederek, bir de tenezzülden bahsetmek imkânını bulurlar. Ziya Termen'in şahıs olarak tenezzül edecek bir tarafı artık yoktur.

BAŞKAN — Rica ederim, şimdiye kadar güzel güzel müzakere cereyan ediyordu. Tahrik etmeyin.

FEHMİ ALPASLAN (Devamla) — Tahrik etmiyorum. Kendileri söylediler. Ben de diyorum ki, tenezzül edecek tarafı zaten yok. Teşekkür ederim, kendisine, kendi vasfını ortaya koymuş oldular.

Şimdi Adalet Partisini ilzam etmemesini çok temenni ettiğim bir kaç sözüne cevap vereceğim. Kızılay'ı insanlarla doldurmaktan bahsettiler, arkadaşım. Arkadaşlar, eğer Kızılay'ı insanlarla doldurmak vatanseverliğin icabı haline gelirse, bunu mahza yapmamış olmak vatanseverlikten uzaklaşmak mânasına alınır. Eğer Türkiye'de Kızılayları doldurmayı icabettiren hâdiseler cereyan ediyor da, Adalet Partisi; «bunu yapmıyorum» diyorsa, o zaman vazifesini yapmıyan, ifa etmiyen bir teşekkül haline düşer. Kızılay'ı doldurmak için Türkiye'de sebep nedir? Böyle bir sebep bulunursa, Kızılay meydanı, devam sahipleri tarafından elbette ki dolar, taşar ve neticeye vâsıl olunur. Ama sebebolmadığı zaman, 27 Mayısı iki saat içinde hiç elini kana bulaştırmadan derleyip toplıyan insanlardan daha da büyük hareket teşebbüsleri olmuştur. 22 Şubatlar olmuştur. Bütün etraftaki askerler emirlerinde gibi görülmüştür, ama haklı bir sebebolmadığı için durmuştur. 21 Mayıslar olmuştur. Ama köklü bir sebebolmadığı için bertaraf edilmek imkânı bulunmuştur. Binaenaleyh lûtfetsin, Adalet Partisi böyle bir sözcü kullanmasın. Bu memlekette böyle Kızılay'ı doldurmak filân gibi lâflarla işler yapılamaz. Sonra, meselenin Adalet Partisinin vatanperverliğiyle izahının da caiz olmadığını ifade etmek isterim. Bir başka hâdise gördüm. Bırakınız Kızılay'ı, nerede ise Çankaya'yı işgal etmeye tevessül edenler çıktı. Ama arkasından bu milletin sağ duyusu harekete geçmek suretiyle dersini vermek imkânını buldu. Mesele buradadır. Böyle bir zihniyete hizmet etmek amaciyle lâf etmek istiyenlere yüksek huzurunuzda göğsü heyecanla dolu olan bir arkadaşınız olarak hemen haber vereyim ki, Kızılay'a bu gibi insanlar çıkamazlar, hiç bir zaman çıkamazlar ve hiç bir zaman da çıkamıyacaklardır.

Sevgili arkadaşlarım, bu vesile ile yine bir kıymetli arkadaşımın, Sakıp Önal'ın, üzerinde hassasiyetle durduğu bir söz vardır. (İradei milliye) Ben çok isterdim bu iradei milliyeyi rahat bir zamanda diyelim, diye. Nedir iradei milliye? İradei milliye yani hilâfeti isterseniz getirebilirsiniz diye çoğunluğa izafe edilecek bir kuvvet midir, yoksa millî irade Türk Milletini hattâ bazen büyük ekseriyeti istemese dahi tekâmüle, medeniyete, insanlığa, götüren iltifat etmek, itibar göstermek mânasına mıdır? Benim ciddî olarak merakıma mucibolan husustur bu.

SAKIP ÖNAL (Adana) — İkincisi, birincisi olmaz.

FEHMİ ALPASLAN (Devamla) — Teşekkür ederim. O halde bu iradei milliyeyi bugünkü Hükümet en iyi şekilde tecelli ettirmekte ve tatbik etmektedir. Zayıf hükümet temasını tutturuyorlar arkadaşım.

Arkadaşlar, bugünün şartlarında ihtilâlden henüz geçmiş olan bu memlekette binbir meselenin su yüzüne çıktığı bir zamanda bu Hükümet eteğinden mütemadiyen asılınmasına rağmen eğer hizmetler verebiliyorsa, diyebilirim ki, gelmiş hükümetlerin, geçmiş hükümetlerin ve gelecek hükümetlerin en kuvvetlisi ile karşı karşıyayız. İnsaf ile meseleyi mütalâa edelim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Geleceğe hükmetme.

FETHİ ALPASLAN (Devamla) — Geleceğe hükmediyorum, Sayın Kalpaklıoğlu, sebebi şu. Gelecekte inşallah cemiyetimizin böyle bu kadar büyük meselesi olmıyacaktır. İnşallah gelecekte hepimiz biraz daha siyaset sahasında tekâmüle gitmek suretiyle etek çekme sevdasından uzaklaşacağız.

Aziz arkadaşlarım; yine tenkidlerde bu tâyin, tenkid meseleleri ele alındı. Bir personel politikasını bir Personel kanunu geç kalmış olsa dahi getirildiği için Hükümete teşekkür etmek lâzım.

Bu vesile ile yüksek huzurunuzda cesaret ile, bir konuya temas etmek istiyorum. Nakiller yapılıyor, tâyinler oluyor diye söylendi. Burada memurların müktesep haklar üzerinde durmak istiyorum. Politika hudutları alanına girmiş olan İktisadi Devlet Teşekküllerinde her bakımdan kendisinin üstünde sayısız insanlar durduğu hal de mevcut tatbikatta vazife olarak atlama taşı mevkilerini alan insanlara bu mevkileri müktesep hak olarak tanıyacak mıyız? Kime bunu tanıyacağız? Bu memlekette hukukî düzene göre tariflerin yapılması yerine, siyasi ahlâk rejiminin yer almadığı, Hükümetin ancak siyasi davranışlarına göre muamele yapılan bir zamanda bu yerleri işgal edenleri, mutlak müktesep haklarla mücehhez addedip dolayısiyle tabiî hak sahiplerini köşelerinde bırakacak bir fobi içinde bağlanıp kalacak mıyız? Huzurunuzda cesaretle derhal bu yuvaların dağıtılması suretiyle hakikaten bu memlekette haysiyetiyle, bilgisiyle o mevkileri işgal etmek mevkiinde bulunduğu halde bu haklarından mahrum olan insanlara bu sahanın açılması lüzumuna inandığımı ifade ediyorum.

Aziz arkadaşlarım, meselelerin esasını, zannediyorum ki, bu geç zamanda biraz da konuşmaların heyecanlarını kaybettiği bir zamanda dile getirmiş bulunuyorum. Hepinize teşekkür ederim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Enver Kök.

ENVER KÖK (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, saygı değer senatörler; Başbakanlık bütçesinin görüşülmesi münasebetiyle A. P. ve C. H. P. sözcülerinin çok çetin mücadelesinden sonra ortalığın yatıştığı bir sırada ortalığı kızıştırmak için söz almış değilim arkadaşlarım. Adalet Partisi sözcüsünün en nihayet partisi adına yaptığı konuşmada, C. H. P kanadını tahriş eden, tırmalıyan taraflarına onlar karşılıklı cevaplarını verdiler. Bundan bize hisse ayırmamışlardı. Ben bu bapta kendilerine teşekkür ederim. Yalnız, arkadaşımız Sakıp Önal öyle zannediyorum ki, Türkiye'de geçmekte olan hâdiseleri kendi partisi içinde dahi fark etmemektedir. Çünkü, küçüklük ve büyüklük terimi izafidir. Ama geçen sene, bir arkadaşım küçüklüğü başka türlü tarif etmişti. Buna verdiğim cevabı burada tekrar etmek beni üzer ve Sakıp arkadaşıma da böyle bir cevap vermek istemiyorum. Bunu kendisi de tashih etti; büyüklük ve küçüklük dâvasını. Ondan sonra bu koltuk değneği meselesine değineceğim.

Arkadaşlarım, parti sözcüleri gruplarının anafikirlerini söyledikten sonra, elbetteki her senatör bütçe üzerinde fikirlerini gelip söyliyeceklerdir. Ama, kendi parti sözcülerinin anaprensipler üzerinde değinmedikleri hususlara münferidolarak değindikleri zaman o partinin topluluğunda da bir hikmeti mâna kalmaz. Ben bu noktadan arkadaşım Sakıp Beyin sözlerinden bir parça alındım. Grup sözcüsü dokunmadı, sen neye dokunuyorsun?.. Ben de kendisine bir şey tavsiye edeceğim. Git; Türkiye Büyük Millet Meclisi zabıtlarını oku. O senin koltuk değneği dediğin parti koca Halk Partisinin karşısına çıktı, al aşağı etmek için gensoru müessesesini işletti. Kıbrıs dâvasında, Maarif Vekili dâvasında. Eğer senin topluluğun orada tam mânasiyle güven oyunu vermeseydi Hükümet düşerdi. Koltuk değneği olan bir parti bunu yapar mı? Bu noktanın tasrihi babında huzurunuza çıktım. Gecenin geç vakitlerinde sizleri rahatsız ettim. Beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuzdan dolayı hepinize teşekkür ederim. Sağ olun, var olun.

BAŞKAN — Sayın Suphi Karaman.

SUPHİ KARAMAN (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri; bundan takriben bir ay kadar evvel millî emniyet hizmetleriyle ilgili bir açıklamayı evvelâ Bütçe Karma Komisyonunda, bilâhara da Senatoda yüce huzurlarınızda ortaya koymuştum. Senatoda yaptığım konuşmanın sonunda bütün Senatonun, C. H. P. nin en sol kanadından, Adalet Partisinin en sağ kanadına kadar tasvip gördüğünü hatırlıyorum. Bu tasvibin gerçek mânası, benim o gün yaptığım açıklamalardaki inandırıcı hususlar idi. Ben evvelâ 21 Mayıs vakalarından ötü-

rü cereyan etmiş bir hâdiseyi dile getirmiştim ve o zaman gerçek sebeplerini söylememiştim. Vicdanımda kanayan bir yara var; 1 500 Harbiyeli tard edildi, yüzlerce subay ordudan çıkarıldı, şehitler verildi, yaralılar verildi ve üç senedir kendisiyle mücadele ettiğim birkaç insan, söylememiştim şimdiye kadar fakat söylüyorum nihayet, yaşamalarını isterdim, asıldılar. Ben İstanbul vilâyetinden dahi, teyidederek, millî emniyetten bir haber almaya lüzum yok, teyid ederek burada böyle bir açıklamada bulunmuştum. İkincisi gayet sarih olarak biliyorum; millî emniyetin CENTO kanalı ile almış olduğu paraları Türkiye'de gerici ve irticai mahiyette faaliyette bulunan yayın organlarına yardım yapmaktadır. Bunu da biliyorum, teyid edecek durumdayım. Bu yüzden inandırıcı olarak yaptığım bu konuşmalarım neticesinde Yüce Senatoda da tesvip görmüş ve alkışlanmıştım. Bugün Başbakanlık bütçesi dolayısiyle bir konuşma yapmak niyetinde değildim. Fakat biraz evvel A. P. den Sayın Fethi Tevetoğlu arkadaşımız millî emniyete son günlerde yapılan hücumlardan bahsetti ve mahut sözcülerden bahsetti. Arkadaşlar, ben şahsan kendim için söylüyorum, hiçbir kimsenin müdafaasını yapacak değilim. Ben 27 Mayıs ihtilâlinin önderliğini yapmış insanlardan biri olarak İsmet Paşanın başına Uşak'ta taş atıldı, Topkapı'da yolu kesildi diye ihtilâlci olmuş değilim. Ben bu memlekette, geçmiş devirden bahsetmiyelim çok istiyoruz, fakat milyonlar yenildiği için, milyonlar heba edildiği için ve memleketin istiklâlinin 1957 den itibaren süratle komünizme kaydığını gördüğüm için 27 Mayıs ihtilâlcisi oldum. Binaenaleyh benim hiç kimseye bayrağını vermiyeceğim milliyetçiliğim hakkında hiç kimsenin en ufak bir söz etmeye hakkı yoktur. Bu itibarla Sayın Fethi Tevetoğlu «mahut» kelimesini kullanmış olduğu için ve millî emniyete de benim ağzımdan en büyük hücum yapıldığı için almış ve bu kürsüye çıkmış bulunuyorum. Arkadaşlar, ben inanıyorum ki, Millî Emniyet mâzide, halde ve gelecekte bu memlekete çok büyük hizmet edecektir. Bütün Millî Emniyet meselelerimiz bütün vatanın dış ve iç komplolara karşı korunması mutlaka Millî Emniyetimizin uyanıklığı sayesinde olacaktır. Bu itibarla bu hizmetin büyüklüğüne, katî surette inanıyorum. Ancak son zamanlarda, şunu ifade etmek isterim, 27 Mayıs idaresinde 17 ay iktidar etmiş bir zümrenin mensubu olarak hiçbir surette Millî Emniyette en ufak bir dosya, en ufak bir vesikaya ne ben, ne bir arkadaşım ne bakmışız ne tenezzül etmişizdir. Biz değil bir Millî Emniyet bütün müesseselerin ve bütün partilerin hattâ hepinizin bizi daima yamayarak görmeye çalıştığınız Cumhuriyet Halk Partisinin de tepesinden bakmışızdır ihtilâlde. Bu itibarla Millî Emniyetten dışarıya vesika sızmasını şahsan uygun görmüyorum. Ama bu neşredildiği vakit ki, bunlar yalnız bir taraftan değil, diğer taraftan da neşrediliyor. Bu memlekette kimler komünist, kimler komünist değil, Millî Emniyet vesikalarına istinaden yayınlar da yapılmıştır; çok yakınlarda. Binaenaleyh, bu vesikaların sızmasında bir otorite noksanlığı hissediyorum ve bundan üzülüyorum. Ama şunu biliyoruz ki, Millî Emniyetin sızan bu vesikalarının ışığı altında çok caniyane hareketler yapılmaktadır. Meselâ; bir öğretmenin başından geçenleri, siz yazarı beğenin veya beğenmeyin ama bir yazarın gerçek kaleminden Millî Emniyet raporlarına istinaden bir öğretmenin işine nasıl son verildiğini, ne kadar acı şekilde hareketlerde bulunulduğunu her halde bu gazetede okumuşsunuzdur. Bunun misalleri bir değil, pek çoktur. Binaenaleyh; Millî Emniyeti bugünkü sosyal Devlet anlayışına erişememiş bir müessese olarak şahsan tenkid ediyorum. Ve bu günün sosyal Devlet anlayışında, hattâ daha acısı var. Bir iki sene evvel bu müessesenin başındaki zatlara, kişilere dahi bunu anlamaları için Anayasa gerekçesi kendilerine verildi, fakat yine bu anlayışa varamadıkları görülmüştür. Bugün memleketimiz Anayasa ile ifade edildiği gibi evvelâ bir hukuk Devletidir. Vatandaşın düşünce özgürlüğü, söz hürriyeti teminat altındadır. Sosyal Devlet ve sosyal adalet ilkelerine sahiptir. Binaenaleyh, sosyal Devlet değildir diye bir arkadaşımızın ifade ettiği gibi 1960 tan evvel, 1946 dan evvel, bu memlekette dile alınırken komünist diye vasıflandırılan sözleri bugün hepimiz burada rahatça söyliyebiliyoruz. Şu halde evvelâ bu şuura erişmek lâzımdır. Maalesef Millî Emniyetimiz bu şuura erişemediği için daima ithamlar mesnetsiz kalmakta, şuursuz olmaktadır.

Arkadaşlarım ben yarın yapılacak Adalet Bakanlığı bütçesi münasebetiyle konuşmalarımda da değineceğim. Ben ve arkadaşlarım bu yolda belki bâzı çevrelerin uygun görmediği mücadeleyi her şeyin üstünde milliyetçi insanlar olarak Atatürk

milliyetçisi olarak yapıyorum. Milliyetçiliğin bütün tarihi boyunca olan anlayışı içinde daima ilericilik vardır. Daima bir yenilik hareketi için milliyetçilik yapılmıştır. Türk tarihinin bütün yakın geçmişinde başta en büyük milliyetçi olan Ziya Gökalp'tan itibaren daima ileriyi terennüm etmiştir. Milliyetçilik Mustafa Kemal'in elinde devrimlerin kaynağı olmuştur. Fakat bir zaman sonra yakın bir mâzide Türkiye'de milliyetçiliğin maalesef sahipsiz kaldığını görüyoruz. Bu sahipsizlik dolayısiyle milliyetçilik devrimlere düşman bir çevrenin eline geçme durumuna düşmüştür ve milletçilik bugün Atatürk devrimlerine lâyık olmıyan istikamette kuşatma taarruzları yapan din çevrelerinin eline geçmiştir. Milliyetçiliğin bugünkü anlayışı Anayasamızın ilkelerine uygun, Atatürk devrimlerine sahip bir anlayış olmalıdır. Anayasadaki sosyal Devlet anlayışına sahibolamıyan, bunu kavramıyan çevreler bugün her ileri harekete ki, mâzide biraz evvel ifade ettim, her ileri hareketin sembolü milliyetçilik olduğu halde bugün, her ileri harekete maalesef komünizm damgası vurulmaktadır. Ben yarın yapacağım bir konuşmada buna da değineceğim. Millî Emniyetin sahipsiz kalmaması lâzımdır. Millî Emniyet mâzide olduğu gibi yarın da memlekete büyük hizmetler edecek bir müessesedir. Maalesef itiraf ediyorum, Hükümetimiz Millî Emniyete sahip değildir. Eğer Hükümet Millî Emniyete sahibolmuş olsa idi, Millî Emniyetin savunuculuğu maalesef biraz evvel burada tavsif ettiğim kişilerin eline düşmezdi. Ve komünistliğin beynelmilel ticaretini yapmak suretiyle şöhret peşinde koşan insanların Millî Emniyete sahip çıkmasını şahsan çok acı karşılıyorum. Hürmetlerimle. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Sayın Tevetoğlu.

FETHİ TEVETOĞLU (Samsun) — Sayın Karaman sözlerinin başında hakikaten gayet olumlu, gayet iyi bir şekilde dâvayı vaz'ettiler. Yalnız benim yaptığım konuşmadaki kasıtlarımı, yani ortaya koymak istediğim gayeyi açıkça örnekler, misaller vererek burada arzına çalıştığım ve zabıtlara geçmiş olan konuşmamın kendisiyle ilgili ve kendisini telmih eden ve bilhassa benim asıl hedef tuttuğum Millî Emniyet Teşkilâtımızı korumak mevzuunda Hükümetimizi ikaz etmek iyimser niyetiyle yaptığım konuşmamı evvelâ şahıslarına telmihde veya tarizde bulunulmuş düşüncesiyle, konuşmasının sonunda da açıktan açığa haksız, yersiz mesnetsiz ve bilgisinin dışında hudutlar haricine çıkarak şahsıma taarruzda bulunmak suretiyle bitirdiler.

Muhterem arkadaşlar, evvelâ şunu söyliyeyim ki, hakikaten Millî Emniyet Teşkilâtı, Sayın Karaman da diğer asker arkadaşlarım da bendenizi tanırlar. Safları arasında bulunmakla şeref duyduğum 19 sene üniformasını taşıdığım bir asker arkadaşınızım. Millî Emniyet tıpkı ordumuzdan lâf edilemediği gibi onun üzerinde de öyle olur - olmaz neşriyata, yorumlara, yıpratıcı ve hele yalana, hakikate uymıyan birtakım sahte, kasıtlı tertiplerle Millî Emniyetin yıpratılmasına, bu milletin tarihinde asla gidilmemiştir ve buna ne hükümetler müsaade etmiştir ve ne de bu büyük millet şahit olmuştur. Benim burada huzurunuzda belirtmek istediğim husus bu idi. Örfi idare hakikaten içinde Türk mahkemelerinin komünist diye mahkûm edip Türk hapishanelerinde yatırdığı sicilli komünistleri de kadrosuna alan ve bugün başka bir memlekete kaçtıktan sonra memlekete yaptığı muzır tahribat yetişmiyormuş gibi, ölene, geberene kadar Türk Milletinin ve vatanının aleyhinde bulunan bir kızıl şairi vatanperver diye bu memleketten birtakım gericilerin hücumuna uğramış da onun için kaçmış diye âdeta ilâhlaştırılarak bir vatanperver sembolü olarak, gösterip neşriyat yapmak cüretini gösteren ve Atatürkçü silûeti ile bu adamın şiirlerini süslemek cesaretini ve küçüklüğünü gösteren bir dergi örfi idaremiz tarafından kapatılıyor. Örfi idare kalkınca bu dergi yeniden intişar etmeye başlıyor, kadro aynı kadrodur. İçinde birkaç gaflet içinde bulunan tertemiz arkadaşlarımız da yazı yazabilir, bulunabilir. Bizim vazifemiz bunları da uyarmak. Ama bunların içinde Türk ordusundan ihraç edilmiş, kovulmuş, Türk mahkemelerinde komünistlikten mahkûm edilmiş, hüküm giymiş Sabahattin Ali'lerle ortaklık eden birtakım yazarlar mevcuttur.

Bu mecmua, bu dergi tutuyor ilk nüshasında bir büyük şantaj hâdisesini ortaya çıkarmak ve bir büyük sürüm vasıtası temin etmek düşüncesiyle bir parlâmento grupunu, içlerine ben de dâhilim, gûya Sayın Başbakan Yardımcımız dâhil, dört vekilimizi ve 59 C. H. P. li arkadaşımızı, 63 kişilik bir grupu komünist, diye bir jurnal halinde tanzim, tertibedip Millî Emniyet Başkanına verdiğimizi iddia ediyor ve

böyle bir yalanla neşriyatına başlıyor. Ertesi gün derhal biz bunu tekzibettik, Sayın Başbakan Yardımcısı da tekzibettiler. Fakat daha sonra bu konuyu bir yana iterek bu yalan ve iftira tertibinin üzerinde fazla duramadan eline her nasılsa geçirdiği. Millî Emniyete ait Parlâmentomuzla, şahıslarımızla, bizlerle hiçbir alâkası olmıyan, birtakım vesikaları neşretmeye başladılar. Bu iş böylece devam edip gelmektedir. Bu kasıtlı, yıkıcı bir harekettir Bunu hiçbir parlâmento âzasının ve hiçbir arkadaşın tasvibetmediğine ve edemiyeceğine inanıyorum. Ama, arkadaşlarımızdan birisi çıktı dedi ki, bu Millî Emniyetin birtakım vatandaşlar için tuttuğu binlerce, yüzbinlerce dosya vardır ve bunlar Kızılay meydanına getirilip yakılmalıdır, dedi.

Suphi Karaman arkadaşım eğer konuşmamı dikkatle takip buyurdularsa, takdir ederler ki, ben yalnız bu konuşmaya telmih ettim. bu konuşmaya telmih etmekte haklıydım. Çünkü; vaktiyle Millî Eğitim Bakanlığı binasını da bu şekilde dosyalar yakılsın, diye yakmışlardı.

Muhterem arkadaşlar, arkadaşımın burada bu bütce münasebetiyle ilgisi bulunmadığı halde, milliyetçilik anlayısını ortaya koyuşu ve bir kısım gerici milliyetçiliği yok efendim, komünizm ticaret yapmak şeklinde tamamen şu elimdeki derginin ağzıyla sarf ettiği sözler bana ait değildir. Cünkü ben, çok genç yasımdan itibaren kendisini milletinin, memleketinin iyiliğine ve saadetine adamış naciz arkadaşlarımızdan bir tanesivim. 30 seneye yakın bir zamandan beri yazdığım vazılar, çıkardığım kitaplarım, fikirlerim ortadadır, meydandadır ve bunların hiç birisinde Elhamdülüllah bana en ufak bir leke teşkil edecek bir cümlemi dahi kimse, eğer, sahte vesikalar, birtakım uydurma ve bana ait olmıyan şevleri, bir takımlarının bana vaktivle yaptığı gibi düzmedikten sonra bana ait bir tek şey çıkartmaya da imkân yoktur. Onun için muhterem arkadaşımın tehevvürle ve zannediyorum ki; benim yaptığım yapıcı, hakikaten Hükümetimiz ile, yalnız bu müessesenin değil buna benzer bütün millî müesseselerimizin büyük bir hassasiyetle korumasına, yıpratılmamasına, ancak bu sayede güven ile, itimat ile yaşayabileceğimize, ayakta durabileceğimize telmih ettiğim konuşmamı yanlış anladıklarını ifade etmekle zamanınızı tekrar aldım. Özür dilerim. Hepinize hürmetler ederim.

BAŞKAN — Zaten cümlenin maksudu bir ama rivayet muhtelif. İkisi de ıslahını istiyor. Efendim; Başbakanlık bütçesi hakkında söz istiyen kalmamıştır. Sayın Başbakan Yardımcısı buyurun.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Elâzığ Milletvekili) — Muhterem Başkan, sayın senatörler Başbakanlık bütçesi münasebetiyle değerli arkadaşlarımızın kâh yeren, kâh uygulıyan, kâh metheden tenkidlerini teşekkürle karşılarız. Bizim için her istikametten gelen bu konuşmalar ders alıcı, bize tecrübe kazandırıcı mahiyettedir. Binaenaleyh, sözlerime her hangi bir görüşü karşılamak üzere değil, burada serd edilen bâzı hususlara ve fikirlere cevap vermek üzere çıkmış bulunuyorum. Siyasi hayatımızın henüz körpe denilecek bu çağında bir kısım arkadaşlarımızın hattâ resmî sıfat taşıyarak aşırı ithamlarda bulunmaları bizi üzmektedir Fakat, itiraf etmek lâzımdır ki, bu, aşırı ve üzücü beyanları dahi genç olan demokratik rejimimizde merhale kazanmamız için, tecrübe kazanmamız için birer vesile olmaktadırlar. Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Termen arkadaşım kendisinden ümidetmediğimiz aşırı beyanları ile bugün celseyi elektriklendirmişti. Fakat, bilâhara Adalet Partisinin değerli idarecisi Saim Sarıgöllü arkadaşımız bir parti idarecisine yakışan bir vakar ile arkadaşının konuşmalarını beğenmedim demedi ama takındığı tavır, konuşma tarzı, üslûbu o fikir ile, o davranış ile beraber olmadığını ifade etmesi bakımından daha evvelki havayı yatıştırıcı beyanlarına teşekkürlerimi arz etmek isterim.

Simdi Adalet Partisinin resmî Sözcüsü olarak konuşma yapan Ziya Termen Başbakandan sonra kürsüye çıkarak yaptığı beyanlarda, hakikati ifade eden bir konuşma yapmamıştır. Rakamları tahrif etmiş ve birtakım ahkâmlar çıkarmıştır. Başbakan, bugünkü idarenin ne kadar zor şartar içinde, ne kadar kötü miraslarla ele alındığını ve bunun nasıl başarı ile götürüldüğünü ifade ettikten sonra, kürsüye gelen Ziya Termen arkadaşımız 1950 ile 1960 yılları arasında 11 milyar borç, 1960 ilâ 1964 yılları arasında ise 14 milyar borç vardır gibi bir beyanda bulun-

dular. Dün bütçenin heyeti umumiyesi görüşülürken, Maliye Bakanı arkadaşımız bu hususta mukni ve çok uzun süren beyanlarda bulundular. Görülüyor ki, Adalet Partisi Sözcüsü söylenmiş olan ve resmî vesikalara istinat eden bütün bu konuşmaları bililtizam bir kenara itti ve sırf eski devrin methiyesini ve bugünkü idarenin de kötülenmesini sağlayıcı beyanlarda bulundu.

Şimdi hakikat nedir? Bu Devlet demokratik rejime girdiğinden sonra ve girmeden evvel aslında fakir bir memlekettir. Bir fakir memlekette icrai hükümet edilmektedir? İhtiyaçlar her geçen gün artmakta ve fakat bu ihtiyaçları karşılıyacak olan gelir kaynakları ise o nisbette çoğalmamaktadır. Devlet olarak borçluyuz. İçeride borcumuz var, vatandaşlarımıza; dışarıda borcumuz var, yabancılara... Bunları inkâr etmek için hiçbir sebep ve vesile yok... Bunları bildikten sonra bu borç yükünden kurtulup haysiyetli bir iktisadi istiklâliyete kavuşma arzusundan dolayıdır ki, bir plânlı idareye girdik. Ve böyle çalışıp, kısa bir devre içerisinde başkalarına avuç açmaktan kurtulmanın çare ve imkânlarını arıyor ve bu gayret içerisinde bulunuyoruz. Ben inanıyorum ki, Cumhuriyet Parlâmentolarında vazife görecek bizden sonraki ve daha sonraki Hükümetler de bu millî politikadan ayrılmıyacaklar, vatandaşları haysiyetli olarak yaşamanın imkânlarına kavuşturacak ve Devleti borçsuz bir halde, başkalarına muhtacolmıyan bir Devlet haline getirmenin gayret ve çabasını hiçbir zaman eksik etmiyeceklerdir. Bu inanç içinde bulunuyorum ve tereddüt etmeden inanıyorum ki; herkes bu inancı mutlaka paylaşmaktadır. Çünkü Türküm diyebilmek için, Türk Devletinin sahibi olduğumuzu idd'a edebilmek için bu gelişmeyi mutlaka zaferle neticelendirmemiz ve bu gelişmeyi başarmamız lâzımdır ve biz buna mecburuz.

İç borçlar ve dış borçlar var demiştim. İç borçlarımız 1959 sonu itibariyle 1 634 000 000 lira idi. Aynı iç borçlar 1964 Eylülü sonu itibariyle 9 515 000 000 lira görülmektedir. Şöyle bir baktığımız zaman 1960 tan 1964 e kadar 7 881 000 000 lira kadar bir iç borcun çoğaldığı manzarası ile karşı karşıya kalıyoruz, zâhiren. Ama; hakikatte bu böyle değil. Hakikatte 1960 tan 1964 sonuna kadar artan borç miktarı 880 milyon iç borç. Bunun 7 milyarı 1960 senesinden evveline aidolup, İktisadi Devlet Teşekkülerinin borcudur. Ve Millî Birlik Hükümeti zamanında çıkarılan bir kanunla, 154 ve 250 sayılı kanunlarla Merkez Bankası ile İktisadi Devlet Teşekkülleri arasında bir konsolidasyon tesbit edilmiş ve böylelikle bu gizli gibi görünen borçlar açığa çıkmış, nevama 1960 yılından sonra yapılmış borç gibi bir kısım arkadaşlarımız tarafından ya bilinmiyerek, yahut bildikleri halde bile bile 1960 tan sonraki devreyi bir batak iktisadi vasıfla muttasıf kılmak için bilerek söylemektedir. Ama, aslı şimdi arz ettiğim gibidir.

Bu yedi milyarlık borç 1959 senesinden, 1960 senesinden evveline aittir. Sonraya ait değildir.

Dış vaziyetimiz ne âlemdedir: Dış borçlarımız da, 1960 - 1964 yılları arasında dış borçlarımızda 144 milyonu faiz olmak üzere 475 milyon lira asıl borç olmak üzere yekûnu 619 milyon dolârlık borç ödemişizdir. 1960 tan 1964 sonuna kadar 619 milyon dolârlık borç ödemişiz. Buna mukabil 1960 tan 1964 sonuna kadar kullandığımız dış kredi, dış para, dolâr olarak 753 000 000 dolârdır. Yeniden 753 milyon dolâr almışız. 1960 tan 1964 e kadar bunun 619 milyon dolârını ödemişiz. Demek ki; dört sene, beş sene zarfında Devlet olarak 134 milyon dolâr yeniden borç sahibi olmuşuz. Bu borçlar evkiden olduğu gibi kısa vâdeli olan borçlar değil; uzun vâdeli olan ve düşük faizli olan borçlardır ve bu borçlar 1960 tan bu yana yapılan yatırımlar ise bu borçlarla mukayese edilemiyecek kadar fazladır.

Bir defa bir değerli arkadaşımın deminden ikaz ederek ifade ettiği gibi, 1960 tan evvelki borçların bir kısmı zaten dolâr olarak kıymet ifade ediyor. 280 kuruş üzerindendi. 1960 tan sonra yapılmış olan borçlar ise dolâr kurundaki değişiklik dolayısiyle 9 liradan alınmakta ve kıymet itibariyle bunu ifade etmektedir. Yani şimdi üç dolârlık yaptığımız borç evkiden bir dolâr olarak yaptığımız borcun karşılığındaki hizmeti görmekle karşı karşıya bir durumda bulunuyor. Borç az yapılmaktadır, buna mukabil hizmet haddinden fazla artmıştır. Bunun ifade ettiği mâna şudur; 1960 tan bu yana yapılan işler ve bilhassa plânlı devreye girdikten sonra görülen hizmetler başarılı olmuştur, müessir olmuştur, müsmir olmuştur.

Aziz arkadaşlarım, bu noktaları sırf tavzih için Yüksek Huzurunuza gelmiş bulunuyorum. Sayın Sarıgöllü arkadaşım hakikaten kendisinden beklediğimiz bir olgunlukla, kendi partisinin adı-

na çıkıp kendisinden evvel sözcü tâyin ettikleri bir arkadaşlarının sözlerini tavzih etmek için çok güzel, çok yumuşak üslûp kullanmışlardır. Bu bakımdan bir kere daha teşekkür etmek istiyorum.

Şimdi Sarıgöllü arkadaşımız bu yumuşak ve bir politikacıya yakışır üslûp içinde konuşurken ve Başbakanın konuşmalarını değerlendirmeye çalışıp onu kendisinden evvel A. P. sözcüsü olarak konuşan arkadaşın sözlerinin yanlış anladığı mânasında tashihler yapmaya gayret etmiş ve biz kendi partisinin noktai nazarını ifade ederken biz aşırı sağın da, aşırı solun da karşısındayız. Ancak biz niçin aşırı sağ ile gereği kadar mücadele edildiği halde aşırı sola gerektiği kadar karşı konulmamasından yakınıyoruz demiştir. Değerli arkadaşım burada hüsnüniyetle konuşmuştur. Bundan hiç şüphe etmiyorum. Ama yarın bir siyasi mücadeleye girmiş bulunuyoruz; seçim kampanyası içine girmiş bir halde davranıyor, siyasi partiler. Göreceksiniz ki, burada konuşulmuş olan bu mâsum kelimeler ve biraz sonra Tevetoğlu arkadaşımın sözlerine de temas ederek onlara da cevap vermek istiyeceğim. Bu mâsum konuşmalar yarın, öbürsü gün bu Yüce Senatonun zabıtlarından çıkarılmak suretiyle, C. H. P. sinin aşırı solu himaye ettiğini Meclis kürsüsünden de söyledik, işte vesikaları, diyeceklerdir. (Yok öyle sesleri) Zatıâlinize karşı söylemiyorum. Bunun böyle istismar edilmemesi için tavzih etmek istiyorum ki, C. H. P si aşırı olarak fikir ister sağdan gelsin, ister soldan gelsin mutlaka bunun bu vatana zarar verdiği kanaati ile onun peşindedir ve onu bu memleketten kazımak için mücadele etmektedir. (Soldan alkışlar)

TARIK REMZİ BALTAN (Zonguldak) — Fiilî neticelerini görmek istiyoruz.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Devamla) — Neticesini görürsünüz, beyefendi, ve görüyorsunuz, ama görmek istemiyorsunuz. Şimdi söyliyeyim siz niçin görmek istemiyorsunuz. Bu memlekette aşırı sağ ve aşırı solla mücadele etmek için Ceza Kanununun kendisine mahsus maddeleri vardır. Yüksek Senatonun değerli üyeleri hiçbir zaman gaflet içinde bulunmazlar ki, bu memlekette Anayasa hâkimleri teminat altına almış ve onlara istiklâl vermiştir. Şimdi savcılar ne yaparlar... Savcılar kendilerine intikal eden, ettirilen ve müşahede ettikleri hususları hâkimleri yüce takdirlerine arz ederler.

Hâkimler bu hususta karar vermeye yetkilidir, müstakildir. Bunun üzerinde ne A. P. ne C. H. P., ne de diğer değerli partilerimiz müdahale etmek hak ve imkânına sahip değildirler. Hakikat budur.

Şimdi her gün görüyorsunuz, aşırı sağdan bizi takibediyor diyerekten nasıl nurcular, nasırlarına basılmış insanların feryadı içinde bağırıyorlarsa birtakım sol temayüllü yazarlarımız da bir gün, haftada 5 gün mahkemeye sürülüyoruz, nerede bunun fikir hürriyeti, nerede bunun vicdan hürriyeti nerede kalem hürriyeti diyerekten gazete sütünlarında feryat etmektedirler. Demek oluyor ki, bugünkü iktidar her iki tarafı da memnun edemediğine göre, doğru yolda iyi istikamettedir. Hem sağ ile mücadelededir, hem sol ile mücadelededir. Niçin solcular bizden memnun değil, niçin sağcılar bizden memnun değil? Çünkü memnun olamazlar. C. H P. si iktidarı vazifesini yapmaktadır. Aşırı sağı da, aşırı solu da bu memlekete zararlı olarak telâkki etmekte ve bunun peşini takibetmektedir. Suçumuz bundan ibarettir. Ama değerli Senatör arkadaşlarım ve bilhassa Sayın Sarıgöllü arkadaşım biz C. H. P. sinin aşırı solları niçin aşırı sağ kadar takibetmediğinden yakınıyoruz, diyor. Zannediyorum ki, şurada verdiğim izahat onun vicdanına bir huzur getirmiş ve onu tatmin etmiş olması lâzımgelir. Misal olarak hiçbir zaman şu aşırı solu himaye ettiniz veya şu müttakiyi, şu Anayasanın teminatı altında bulunan vicdan hürriyetiyle karşı karşıya vazifesini yapmaktan öteye bir kusuru olmıyan aşırı sağ denilen vatandaşı takibettiniz ithamına hiçbir zaman bizi mâruz bırakamıyacaksınız. Çünkü, böyle bir dâvanın peşinde değiliz. Şimdi keza Sarıgöllü arkadaşım Başbakanın A. P. sözcüsüne, ilerde alınacak şiddetli tedbirlerden ve onun akislerinden bahsedildi, bunu Başbakan yanlış tefsir ettiler buyuruyorlar ve ilâve ediyorlar ki, şayet rüyaları tahakkuk ederse A. P. iktidara gelebilirse, alacakları şiddetli tedbirler aşırı sağa ve aşırı sola müteveccih olacaktır, buyuruyorlar. Seçmen vatandaş takdir eder A. P. iktidara gelebilir. Seçmen vatandaş takdir eder, yine C. H. P. iktidara ge-

lebilir, Ama değil mi ki, henüz iktidara gelmeden peşin hüküm olarak, biz iktidara gelirsek, sigayı şartiyesi ile konuşup hem aşırı sağ ile, hem aşırı sol ile mücadele edeceğiz diyorlar, kendilerini tebrik ederim. İktidara gelmeseler dahi, herhangi bir rakamla geldikleri zaman bir partinin değerli grup başkanvekili olarak biz aşırı sağın da, aşırı solun da karşısındayız taahhüdü hepimizi müsterih etmiştir, hepimizi memnun ve minnettar bırakmıştır. Kendilerine bu bakımdan bilhassa teşekkür etmek isterim. A. P. iktidara geldiği zaman, A. P. si kendi prensipleri istikametinde özel sektöre hususi bir ehemmiyet vererek kalkınmamızı hızlandıracağız buyurdular. Cümlenin maksudu bir, rivayet muhtelif. Bu memlekette aklı başında olan ve olmıyan her hangi bir sade vatandaştan en büyük otoriteye varıncaya kadar bütün Türkler bu iktisadi kalkınmanın hasreti içinde bulunuyorlar. Biz de C. H. P. si olarak bu kalkınmanın sevdalısı, ona gönül vermiş olan insanlarız. Ama, biz inanıyoruz ki, bu memleketin henüz sermaye terakümünden mahrum bulunan bu memleketin kalkınması betahsis özel sektör eliyle olamaz. Bu memleketin kalkınması hem özel sektöre lâyık olduğu ehemmiyeti vermek, onu emniyet içinde bulundurmak, ona yatırma cesaretini aşılamak, aynı zamanda da millî imkânları beraber kullanmakla mümkündür. Bu karma ekonomi dediğimiz, işte bu sistemi bugün biz uygulamaktayız. Bu sistemin uygulanmasında başarı daha da çok olabilirdi. Bu başarının bugün daha az olması, bir taraftan dış siyasi şartlarla birlikte, öbür taraftan içerde suni olarak siyaset adamlarımızın yarattığı huzursuzluktan da ileri gelmektedir. Az gelişmiş bir memleketin çocukları olarak neyimizi taksim edemiyoruz, neyi paylaşamıyoruz, arkadaşlar? İktidarda biz, siz ve diğer partiye mensup kıymetli arkadaşlarımız olabilirler. Bundan ne çıkar. Yeter ki birtakım millî dâvalarımızda elbirliği ve gönül birliği yapmanın siyasi seviyesine yükselelim. İllâ çelme takmak, illâ yapılan her iyi hareketi kötülemek bir memlekette siyasi vazife görmek değildir. Eğer 1960 dan bu yana yaptığımız hareketlerde çelme takma zihniyetinden uzak bulunup el birliği ile, gönül birliği ile millî dâvalarımızı dile getirip onu gönülden destekleme imkânlarına sahibolsaydık bugün kalkınma hızımız kitaplarda yazılanın belki de iki misli olacaktı. Bu açıları tekrar ifade etmek istiyorum. Çünkü, biz nihayet bir seçim sathı mailine inmişiz; partiler bu gelecek, şu gelecek, bunlar teferruat ama, şahıslar olarak belki Parlâmentoya geleceğiz veya gelemiyeceğiz. Ama, burada bu kalkınma hızını köstekleyici unsurları dile getirip, zabıtlara geçirmek suretiyle bizden sonra geleceklere bir intibah dersi verebiliriz.» ümidiyle konuşuyoruz. Biz konuşuyoruz, siz konuşuyorsunuz, başkaları konuşuyor. Dert burada düğümlenmektedir. Yeter ki, bunu hep beraber idrak ederek bunun bundan sonra tekerrür etmemesine, hataların bir daha tekerrür etmemesine gayret edelim ve bunun çare ve imkânlarını elbirliğiyle arıyalım.

Dış politika; Başbakanlık bütçesi münasebetiyle şüphe yok ki, her şeye temas edilir. Bu meyanda bir değerli A. P. li arkadaşımız veya arkadaşlarımız dış politikanın başarısızlığından bahsettiler. Aziz arkadaşlarım, biz bu Kıbrıs dâvası başlarken hep beraber **millî politikamız diye bağırıyorduk** ve hep beraber Kıbrıs'taki Türklerin istiklâlini, onların haysiyet ve şerefinin muhafazasını ve Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a ilhak edilmemesi tezini savunuyorduk. Ve biz hepimiz bir federal sistemi can kurtaran bir formül olarak telâkki ediyorduk. Ve biz bu tezi savunduğumuz zaman bizim karşımıza dost ve müttefiklerimiz çıkıyor, Ada'ya karşı her hangi bir hareketimizde ya Sovyetler bu işe müdahale ederse diyerekten umacı gibi bize Sovyet Rusya'nın Kıbrıs politikasında **Türk tezinin karşısında olduğunu, Papazla ve** Yunanistan'la birlikte olduğunu ifade ediyorlardı. Zaman geçti, bir iyi istikametli politikayı getirdi, o gün Türk tezinin karşısında olan Ruslar; müttefiklerimizden daha önce Kıbrıs'ın istiklâlini ve Kıbrıs'ta federal bir Hükümetin teminatlı bir şekil olarak düşünüldüğünü ifade etti. Nerede o bizim millî politikacı arkadaşlarımız? Bir gün çıkıp da Hükümete teşekkür ederiz, bu tezin karşısında olanları bu tezin savunucusu haline getirdiniz diyemediler. Diyemezler de.. Ama beri taraftan C. H. P. ni Sovyet Blokunun yanında gibi göstermenin çabası içinde bulunmaktadır. Yazık böyle politikaya arkadaşlarım... Cumhuriyet Hükümetlerinin ne C. H. P. nin ne de başka Hükümetlerin Atatürk'ün çizdiği millî politikanın dışında bir politikası olmadığını ve böyle bir politik istikamete memleket mihverini çevirme kuvvetinde de olmadığını bilmemiz lâzım hepimizin...

Biz millî politika olarak kaderimizi hür, demokratik milletre bağlamışız. Ama biz millî politika olarak kader bağladığımız milletler içinde T. C. Hükümetinin Sovyetlerle en düşman millet halinde olmasını arzu etmiyoruz... Amerikalıların Ruslarla ne kadar dostluk yapabiliyorlarsa, İngilizler Ruslarla ne kadar dostluk ve alış - veriş yapabiliyorlarsa, Ruslarla, komşu olan Türklerin bu haklarının tanınması keyfiyetini biz tanımıyoruz. (Bravo sesleri) Biz millî politikayı böyle anlıyoruz.

SAKIP ÖNAL (Adana) — Ya kültür anlaşması?

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI KEMAL SATIR (Devamla) — Oradan hiç bilmiyen bir arkadaş kültür politikasından bahsediyor. Bilmesi lâzımdır ki, Türkiye'nin Ruslarla yaptığı kültür politikası Amerika'nın Ruslarla yaptığı kültür politikasının yarısı bile değildir. Ama, insan hem cehlini bilmez hem de lâf atar. Politikanın bugünkü zaıfı bundan ileri gelmektedir. Biz Amerika'dan da daha haysiyetli bir milletiz kendimize göre ve biz kendimize güvenen bir milletiz. Bunu bilmek lâzımdır.

Biz jeopolitik vaziyetini Cumhuriyet kurulduğu günden beri biliyoruz. Ve dünyanın Sovyetlere karşı boyun eğdiği devirde bu karşımızda konuşan arkadaşınız da o zaman Hükümet üyesi idi, Rusya'nın taleplerine karşı hiç kimseye danışmadan reddeden bir Hükümetin âzası idim. Ve öyle bir Hükümet bugün iş başındadır. Bunu bilmek lâzım aziz arkadaşım.

Şimdi bütün bu konuşmalar esnasında iktidarın birtakım kanunlarda tarafsızlığı sağlıyamadığı iddiası ortaya atılmıştır. Tedbirler Kanunundan bahsettiler ve Tedbirler Kanunu tek taraflı işliyor dediler... Arkadaşlarım; Tedbirler Kanunu işliyor ama tek taraflı işlemiyor. Tedbirler Kanunu kimin için işliyor? Partilerine mensup bir sayın senatör veya milletvekili Bingöl'de imzası altında beyanname neşrediyor, din istismarcılığı yapıyor, bölgecilik yapıyor, millî vahdetimizi bozucu teşebbüslerde bulunuyor. İşte Terbirler Kanunu bunun için çalışacaktır, benim için çalışacak değil ki... Birtakım arkadaşdarımız şurada burada aşırı beyanlarda bulunuyorlar, bulunuyorlarsa elbette bu kanun çalışacaktır. Ama bulunmıyanlar için, «illâ da C. H. P. lilere de bu Tedbirler Kanununu tatbik edelim» diye suç işlemeseler dahi bu kanunun tarafsız tatbik edildiğini göstermek için C. H. P. lilere de tatbik ediyoruz demenin bir mânası yok Eğer ki, siz haksız olarak Tedbirler Kanununun işlediğini ifade ediyor ve bunun için misaller gösterebiliyorsanız; bunun karşısında hata işlemiş isek hatamızı açıkça ifade etmek cesaretini gösteririz. Eğer gösterdiğiniz misallerde hata yoksa onları da tavzih etmeye çalışırız.

Siyasi hayatımızda istikrar yoktur ve arkasından gayet güzel bir misal, bunun misali, olarak da bir parti liderinin üç seneden beri Başbakan olmasıdır.

İkimizde aynı mektep de okuduk ama bize aynı şeyi okutmadılar. Son Hükümet muvaffak olamadı diyecek sanatperverliğinden dolayı icrai sanat dediler sonra tavzih buyurdular, teşekkür ederim.

Millî bakıye buyurdular. Millî bakıye sistemi Yüksek Mecliste konuşulmuş, müzakeresi yapılmış ve orada kabul edilerek Senatonun tasvibine ve müzakeresine sunulmuştur. Şüphe yok ki, bu kanun Yüksek Senatoda konuşulurken değerli arkadaşlarımız her türlü ifadelerini söyliyecekler ve bunlar cevaplanacaktır. Ama bir noktayı bu kanun üzerinde durmadan bir noktayı tavzih etmek isterim. Çünkü, burada söylenmekle kalmadı, bir siyasi partinin kendi teşkilâtına yaptığı bir tamimde de ifadesini buluyor. Nedir bu? Millî bakıye sistemi okuma - yazma bilmiyenlere oy hakkını tanımıyor.... Şimdi, iftiranın vüsatine bakınız; vatandaşa gidecekler ve diyecekler ki «bakın ey okuması - yazması olmıyan vatandaş; bunlar size rey hakkını bile çok gördüler...» Böyle bir şey yok... Kim demiş? Eğer bir okuma - yazma, oy kullanmakla birlikte mütalâa edilecek olsa bu son kanunda ve hele müşterek oy puslasında üstelik işaretler var yani büsbütün kolaylaştırmış. Ama bir ahlâk getiriyor bu, kanun... Bu kanun yeni bir ileri hamle getiriyor. Muska sisteminde oy puslası vererek, kimin nasıl bir oy kullandığını ve hangi bedel karşılığında bu oyu kullandığını tesbit etmenin imkânlarını ortadan kaldırıyor. Tek liste halinde geliyoruz, Ve bu tek liste halin-

deki oy puslasına artık Ahmet Bey böyle oy kullandı, Mehmet Bey böyle oy kullandı diyerekten teşhis koyma imkânı ortadan kalkıyor. Ve bu millî bakiye sisteminde sade vatandaşın oyları araya gitmeden değerleniyor. Deniz sathına nazaran ufak bir tepe irtifadır, Toros tepelerine nazaran değil. Şimdi bu kanun hem tepeyi kıymetlendiriyor, hem de dağların kıymetini belirtiyor. Dâva diyerek tepeleri inkâr ettirmiyor. Böyle bir istemin nasıl bir şikâyet konusu olacağını doğrusu anlıyamıyoruz. Şüphe yok ki, bu Yüce Senatoda konuşulurken hepsinin hakkında mütalâalar dinlenecek ve biz de Hükümet olarak, kanunu sevk etmiş insanlar olarak noktayı nazarımızı arz edeceğiz.

Âziz arkadaşlarım; millî emniyet dâvasına bir, iki kelimeyle temas etmek isterim. Bu Millî Emniyet Teşkilâtımızın lerinde bulunan arkadaşlarımız, aleyhinde bulunan arkadaşlarımız, her ikiside ve diğerleri de bu Millî Emniyet Teşkilâtının memlekete yapacağı hizmetler hususunda mutabık beyanlarda bulunmuşlardır. Her iki tarafta bunun çalışma tarzının kifayetli olmadığı noktasını ileri sürmektedirler. Şüphe yokki bu teşkilâtımız sağlam temelli teşkilâtlarımızdan birisidir. Ve her gün inkişaf edecek ve kendisine düşen millî hizmetleri yapacaktır. Bu esnada şahsımızdan ve arkadaşlarımızdan da bahsedildiği için kısaca dokunacağım.. Bir dergi, dört bakanın millî emniyette komünist fişi olduğuna dair bir rivayetten bahsetti. Ertesi gün bir gazete, böyle bir rivayeti de iterek (Adalet Gazetesi) dört bakanın komünist olduğunu söyledi. Hani millî emniyette böyle fiş olduğunu söylemedi. Doğrudan,doğruya komünist olduğunu söyledi. Biz bunları mahkemeye verdik. Gerek o zamanki millî emniyet reisimiz, şimdi kıta hizmetindedir, kendisi böyle bir şey vâkı olmadığını ifade etti. Gerekse Sayın Tevetoğlu ve diğer arkadaşlar böyle bir meselenin asıl ve esastan uzak bulunduklarını ifade ettiler ve biz de bu dergiyi, bu gazeteyi mahkemeye vermiş bulunmaktayız. Adalet inşallah yakında tecelli edecektir ve bir netice alacağız.

Trafik Kanununun işleyiş tarzında aksaklık ifade edildi ve bunun daha müspet bir hale getirilmesi için arkadaşlarımın ikazlarına teşekkür ederim. Zaten üzerinde çalışıyoruz, inşallah yakın bir zamanda neticelenir.

Arkadaşlarım, huzurunuzu daha fazla işgal etmek istemiyorum. Birtakım değerli fikirleri ilgili bütçeleri sırasında arkadaşlarımızla beraber burada cevaplandırmak imkânına sahibolacağız. Vaktinizi aldığım için özür dilerim. Hürmetler eder, teşekkür ederim. (Soldan, alkışlar).

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkanım bir sualimiz var Sayın Başbakan Yardımcısından.

BAŞKAN — Sayın Başbakan Yardımcısı.

DEVLET BAKANI VE BAŞKAKAN YARDIMCISI KAMAL SATIR (Elâzığ Milletvekili) — Kürsüye çıksın söylesinler cevabını arz ederiz.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Kalpaklıoğlu.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Kıymetli arkadaşlarım; partimin sözcüsünün parti adına vâkı konuşmasından sonra, kendisinden ümidettiğimiz şekilde Sayın Başvekilin cevap mahiyetindeki ağır ithamlarını bu kürsüden verdiğini benim gibi sizler de dinlemiş bulunuyorsunuz. Üzüldüm... Fakat sual sormak için geldiğimden cevap vermiyorum, başka arkadaşlarım buna cevap verirler... Fakat Sayın Başbakanı dinlediğimde günlerden beri bugünkü Hükümetin sloganı haline getirdiği toprak reformu meselesini de Sayın Başbakan burada üstüne basa basa reklâm mahiyetinde şu kürsüden ifade etti. Benim partimin bu mevzuda ne söylediğini Sayın Başbakan bilmesine rağmen burada bir polemiğin içine girdi maalesef ve dedi ki «bu fakir köylüye elbet bunu yapacağız; bu, bizim Hükümet olarak vazifemizdir.» Sanki Adalet Partisi fakir köylünün göz yaşlariyle alay eden bir partiymiş gibi. Değil arkadaşlarım; en aşağı biz de Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarım kadar yaşlı gözlere derman arıyan bir partiyiz. Biz de onlar kadar fedakâr ve vatanperver insanlarız. (Bu sual mi, sesleri) Suale geldim arkadaşlarım. Şu tetkik ettiğimiz bütçede, sizden soruyorum kıymetli arkadaşlarım, bir tek kuruş, santim toprak reformu için var mıdır? Bir fasıl var mıdır, açılmış mıdır? Bu kadar samimî olan, bu iddiada da bu kadar ısrarlı olan, aylardır bunun propagandasını yapan Cumhuriyet Halk Partisi Hükümeti eğer hakikaten samimî ise; milyonları, milyarları aşacak bir meblâğın hiç olmazsa küçük bir parçasını bir samimiyetin ifadesi olarak şu bütçeye koyması lâzımgelirdi.

Sayın arkadaşlarım, şunu da ifade edeyim ki, evet ifade edeyim (Gürültüler) telâşlanmayınız. Sayın Maliye Vekilimiz burada... (Gürültüler) Sizlerden evvel yine bu kürsülerde bizler konuşuyorduk. Çok daha evvel Sayın Ekrem Bey, konuşuyordu burada. Siz İstanbul'da avukatlık yaparken biz bu kürsüleri işgal ettik. Sayın Maliye Vekili henüz...

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Ben de orada sizin zihniyetinizle mücadele ediyordum. Sual sorun.

BAŞKAN — Sayın Özden rica ederim, sözü kesmeyiniz.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Sual soruyorum. Hatibe müdahale etmeyiniz. Oturunuz oturduğunuz yerde. Reis Bey susturun...

BAŞKAN — Sayın Özden kürsüye çıkmıştır, 10 dakika konuşmak hakkını haizdir.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Hükümete sual sorsun.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Hükümete sual soruyorum. Siz muhatabım değilsiniz, karışmayın...

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Siz de buna karışmayın.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Reis Bey rica ederim bir muhalefetin sözcüsü iktidara mensup bir üye tarafından kürsüden bu şekilde mi karşılanır? (Soldan, suali sor sesleri) Sual soruyorum, cevabını bekliyorum ve diyorum ki ey Maliye Vekili buraya milyonların tasarrufunu burada, henüz kanunları kabul edilmeden, bütçeye koydurmuştu.

Biz yine geldik, bunun kanunları çıkmadan tahsisatları koyarak nasıl bütçeyi denk diye getirirsiniz, bu kanunlar Parlâmentonun hükmi şahsiyetine tecavüz teşkil eder dedik. Ama görüyorum ki, yine telâşlanıyorsunuz. O zaman kanunlar çıkmadığı halde oralardan gelen paralar sanki buraya gelmiş gibi konuyor da bunu düşünen Hükümet neden, niçin toprak mevzuunda bu kadar samimî ise bir tek santimi şu elimizdeki bütçe tasarısına koymadan muazzam bir toprak dâvasının sanki sahibidir ve hakikaten bunun tahakkukuna sebep ve âmil olacak bir Hükümetmiş gibi burada geliyor Hükümet Başkanı adına ve onun ağzından; «Biz fakir köylüye elbet bu toprağı dağıtacağız» diyor. Görüyoruz ki, samimî olup olmadıkları şu bütçe tasarısı ile ortada durmaktadır. Hakikaten Hükümet toprak reformu mevzuunda samimî ise, hiç olmazsa bunun bir faslını açıp, gücünün yettiği nisbette muayyen bir miktarda karşımıza gelmesi lâzımgelirdi. Bunun cevaplandırılmasını Sayın Başbakan Yardımcısından istirham ediyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Başka sual soracak varsa hepsine birden cevap arz edeyim.

BAŞKAN — Yok efendim. Buyurun

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem Başkan, kıymetli arkadaşlarım. Bir soru vesilesiyle kürsüye gelen kıymetli Kalpaklıoğlu arkadaşım, bu vesile ile Sayın Başbakanın, müzakereler başladığı zaman yaptığı konuşmaya değindiler ve konuşmalarında toprak reformunu çıkarmak hususunda Yüce Senato önünde yaptıkları vait ve taahhüdü sanki Adalet Partisini itham etmiş, Adalet Partisinin toprak reformunun karşısında olduğunu ifade etmiş gibi, bunu belirtmiş olmasını, Adalet Partisine bir itham saydılar.

Başbakan konuşmasında, Hükümetin programında öngördüğünü vadettiği, taahhüt ettiği reformları getireceğini bir sefer daha teyit ve ifade etti. Bir Hükümet Başkanının zannediyorum hem vazifesidir, hem de sarih hakkıdır. Bunu belirtirken, Türk köylüsünün buna müstahak olduğunu, Türk köylüsüne bu hizmeti mutlaka getireceğini söyledi. Bunun üzerine basa basa söylemiş olması, öyle zannediyorum ki, Adalet Partisinin bunun karşısında olduğu yolunda bir ithamı tazammun etmez. Onun için Sayın Kalpaklıoğlu müsterih olsun. Şayet Muhterem Adalet Partisi de toprak reformunun karşısında değil de, yanında ise kanun geldiği zaman elbirliği ile bunu en mükemmel şekilde çıkarır; ve bu hizmeti böylece vatandaşa mal ederiz.

Gelelim toprak reformu için bu bütçeye niçin tahsisat konulmadığı sorusuna. Bu soruya bendeniz Millet Meclisinde bir sözlü soru münasebetiyle cevap arz ettim. Toprak reformu Meclisin huzuruna geldiği zaman bu reformun bu kanunun gerektirdiği, istilzam ettiği masrafları da beraber, karşılıklariyle beraber getirmiş olacaktır. Ayrıca gelmemiş, çıkmamış bir kanun için

bütçelerde tahsisat konmuş olması bütçe tekniğine uygun değildir, bir.

İkincisi; şimdiye kadar, 1962 den bu yana bütçelerimizde çeşitli hizmet kolları için konulan tahsisat, toprak reformunun hazırlayıcı istikamette birtakım çalışmalarını kolaylaştıracak tahsisatı da muhtevi bulunmaktadır. Ezcümle, toprak reformu tapu ve kadastro ile birlikte yürüyecektir. Toprak reformu tarımın birtakım çalışmalarına ihtiyaç gösterecektir. Bu çalışmalar, bu hazırlıklara kendi bakanlıkları tarafından talebedilmiş ve konulmuş bulunan tahsisatlarla beraber yürütülecektir. Kala, kala Sayın Kalpaklıoğlu'nun endişe ettiği istimlâk bedellerinden ibaret ise bunu da arz ettiğim gibi kanunla beraber istilzam ettiği tahsisat da talebedilerek huzurunuza gelmiş olacaktır. Ayrıca toprak reformunu gerçekleştirirken Hükümetin düşündüğü kaynaklardan birisi de şimdiye kadar Toprak Tevzii Kanunu ile tevzi ettiğimiz toprakların vatandaşlar tarafından taksitlerle ödenmekte olan bedelleridir ki, onlar bu fonda toprak reformunu gerçekleştirecek kaynaklara ek bir kaynak olarak bunu besliyecektir. Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sarıgöllü.

Yeterlik müessesesi kalkmıştır.

A.P. GRUPU ADINA OSMAN SAİM SARIGÖLLÜ (Aydın) — Muhterem Başkan, muhterem Cumhuriyet Senatosu üyeleri, yeterlik müessesesini evvelâ Sayın Divan Başkanı reddettiler. Kendilerine bilhassa teşekkür ederim.

Sayın Başbakan Yardımcısının geçen elektrikli bir havadan sonra Grupumuz hakkında sarf ettiği anlayışlı ve yerinde sözlerine bendeniz de teşekkür ederim. Ancak bendenizin beyanlarında bâzı noktaların yanlış anlaşıldığı kanısındayım. Biz diyoruz ki, karma ekonomi içinde hususi sektörü ön plânda alacağız. Halk Partisi buyuruyor ki, karma ekonomi içinde Devlet sektörünü ön plânda alacağız. Bütün mesele, ayrılık bu noktadadır. Binaenaleyh, mesele bu kadar sade.

İktidar mevzuuna gelince; rüyamızda bir iktidarı düşünmüyoruz. Eğer seçimler bir partinin iktidarını tâyin edecekse, bu fiilî hareket yarının iktidarını tâyin edecektir. Bu bir rüya değil, belki yakın bir hakikatin yakınlaşmış bir ifadesi olacaktır. Dış politikadan bahsederlerken muhalefetin, ki ana muhalefet partisinin, kendi muvaffakıyet diye bahsettikleri mevzuu takdir etmediğimizi buyurdular.

Üzülerek arz edeyim ki, iktidar ana muhalefet partisi ile gerekli yakınlığı ve bu mevzuda mecbur olduğu izahatı ana muhalefet partisine zamanında vermemiştir.

Bir noktaya daha değineceğim. Mevki işgal eden arkadaşlar, bugün Senatoda bulunan arkadaşları bu hava içinde bilirler, bilmezler, anlamazlar şeklinde itham etmemelidirler, ve bilgisizlikle itham etmemelidirler. Hiç kimse bütün mevzuları bütün etrafiyle, bütün mânasiyle ihata edemez, eğer kendi mevzuuna dâhil değilse.

Millî Bakiye Kanunu, yani seçim kanunlarındaki tadil mevzuuna geldiler. Gönlüm isterdi ki, Sayın Başbakan Yardımcısı henüz müzakereye arz edilmiş bir kanun tasarısı üzerinde kendi savunmalarını, kendi fikirlerini telkinden içtinabetsinler.

Tedbirler Kanunu mevzuuna temas buyurdular. Ben de kendilerine iltihak ediyorum. Memlekette hâkim teminatı varken kanunların şu veya bu istikamette tatbik edildiği üzerinde durulması hakikaten yerinde değildir. Ancak, Hükümetin bir nevi emrinde olan savcılar eğer bu dâvaları takipte ihmal eder, kusurları olursa, bu mevzuda iktidarın üzerinde durması gerekli bâzı hususlar mevcuttur. Ve iştikâ zannedersem hâkimler yönünden değil, hâdiselere gerekli ehemmiyeti vermiyen; hepsi için değil, vermiyen bâzı vazifeli eşhas hakkındadır. Bu sebeple bu son görüşmelerde artık Başbakanlık Bütçesinin kendi yükünden ve ehemmiyetli taraflarından ziyade, teferruatiyle meşgul olunarak gecenin bu saatinde geldikten sonra kıymetli vakitlerinizi fazla almak istemem. Hepinizi grupum adına hürmetle selâmlar ve hepinize teşekkür ederim. Saygılarımla (Alkışlar.)

SAKIP ÖNAL (Adana) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

SAKIP ÖNAL (Adana) — Sayın arkadaşlar, aynı mektepten mezun olduğumuzu söyliyen Kemal Satır arkadaşımızın Ruslarla Kültür Anlaşması dolayısiyle beni cahillikle itham edişlerini reddederim. Arkadaşımın nasıl mekteplerde okuduğunu Adanalılar ve Kayserililer gayet iyi bilirler. Tıbbiyedeki okuyuş tarzını da bilirler. Ben ise aynı tıbbiyeden derece alarak çıkmış ve muvaffak olmuş bir arkadaşımı kalkıp politikada bunu anlamıyorlar deme-

sinin mâna ve mahiyetini ben de anlıyamadım. Halbuki aynı mektepte okumuştuk. Kültür Anlaşması, bir vücuda açık bir yaradan nasıl bir mikrop girerse, bademcikten vücudumuza mikrop girerse aynı rejimlerle bağlı olmıyan milletlerarasında kültür anlaşmaları bir milletin rejimine, diğer bir milletin rejiminin girişinin kapısı demektir. Atatürk bu mevzuda gayet hassas davranmıştır. Millî politikayı esas aldığımıza göre, bunu Kemal Satır da kabul etmiş bulunduğuna göre, bir kültür anlaşması değil, bir iktisadi, siyasi ve ticari anlaşmayı kabul ederim. Ama, kültür Anlaşması demek, ayrı, ayrı rejimlerde olan milletlerin birbirine nüfuz etmesi demektir. Bu, açık kapıyı ardına kadar açmak demektir. Bu yönden bunu anlamadığımı söylemek istiyen Kemal Satır'a, bu şekilde anlamış olduğumu arz ederim. Kültür Anlaşmasının nerede başlayıp nerede biteceğini de bilmiyoruz, bu yönden cahilizdir. Yarın Türk üniversitelerine şu kadar talebe göndereceğim diyebilir Rusya. Belki imkânımız yok dersek size üniversite de açacağım, bunun malî külfetine katlanacağım dersе acaba ne buyuracak Hükümetimiz? Bu bakımdan da kültür Anlaşmasının gahsan aleyhinde olduğumu arz etmiştim. Yine Halk Partisinde vekillik yapmış, ismini burada açıklamıyacağım, çünkü kendilerine sormadım, üç arkadaşın da Kültür Anlaşmasına taraftar olmadıklarını, demokratik memleketlerle Kültür Anlaşması olabileceğini, ama Ruslarla yapılan Kültür Anlaşmasının memleketin rejimine zarar getirebileceğini söylemiş olduklarını da Kemal Satır Beye arz etmek isterim, duyan arkadaşlar lûtfen söylesinler. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Başka söz istiyen yoktur. Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Başbakanlık Bütçesinin bölümlerini okutuyorum.

(A/1) CARİ HARCAMALAR

B.		Lira
11.000	Ödenekler bölümü BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	78 000
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	11 325 125
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	766 540
14.000	Hizmet giderleri BAŞKAN — Kabul edenler.... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 737 767
15.000	Kurum giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul eidilmiştir.	5 935 560
16.000	Çeşitli giderler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	4 410 145

(A/2) YATIRIM HARCAMALARI

21.000	Etüt ve proje giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	3 647 000
22.000	Yapı, tesis ve büyük onarım giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	8 185 585
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 200 000

(A/3) SERMAYE TEŞKİLİ VE TRANSFER HARCAMALARI

I - Sermaye teşkili

32.000	Kamulaştırma ve satınalmalar BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1

II - Transferler

34.000	Malî transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	499 730

B.		Lira
35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	69 173
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1

Başbakanlık bütçesi Allah'a şükür kabul edilmiş bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi Devlet Plânlama Teşkilâtı, Danıştay, Devlet İstatistik Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Vakıflar Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçeleri vardır ki, bunları bu akşam bitirmekle mükellef bulunmaktayız. Aksi takdirde Anayasa hükmünü yerine getiremiyçeğiz. Şimdi bir takrir gelmiş bulunmaktadır, okutuyorum.

C. Senatosu Başkanlığına

Programın tatbik edilebilmesi için, Başbakanlığa bağlı:

Plânlama Teşkilâtı, Danıştay, İstatistik Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Tapu ve Kadostro Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçelerinin ayrı ayrı değil, beraberce görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Şadi Koçaş

BAŞKAN — Takriri oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Şu halde sözcüler her genel müdürlük için değil, bir defa ve heyeti umumiyesi üzerinde konuşacaklardır. Şimdi ilk defa olarak parti sözcülerine söz vereceğim. Sayın Adalet Partisi bu mevzuda hangi sözcüyü tavzif etmek istiyor. Çünkü birkaç sözcü vardır. Karar alınca o sözcüye söz verilecektir. Sayın C. H. P. sözcüleri de söz istemiyorlar. Millî Birlik Grupu adına.. O da yok.

MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Efendim bundan böyle bütçeleri yaparken hakikaten isabetli bir karar olur. Gruplara evvelce tamim yapılsa idi çok isabetli bir karar olurdu.

BAŞKAN — Ama bu Başkanlık Divanının elinde değildir. Geçen sene de bu usul tatbik edilmişti. Heyeti umumiyesi müzakere ediliyordu.

Sayın Mehmet Ali Demir, buyurun efendim, diğer arkadaşlar konuşmalarına başlayıncaya kadar...

Y. T. P. TOPLULUĞU ADINA MEHMET ALİ DEMİR (Tunceli) — Çok Muhterem Başkan, sayın senatörler.

Y. T. P. Senato topluluğunun Devlet Plânlama bütçesi üzerindeki görüş ve düşüncelerimizi ifade etmek maksadiyle söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar; raportörlerin raporunda da ifade edildiği gibi, bizler için pek yeni bir tarihe sahibolan plânlama fikri aslında yeni bir görüş ve düşüncenin mahsulü değildir.

Asrımızda bütün nimetlerden faydalanma imkânına kavuşan milletler hiç şüphe yokki bu sonucu, kendi bünyelerine göre uyguladıkları plân ve programa borçludurlar. Bizdeki başarısızlığın sebeplerini hükümetlerin devam edip gelen elîm hatalarında ve bünyemize uygun istikrarlı plân ve programın mevcudolmayışında aramak lâzımdır. Oysa emsallerine nazaran üstünlük kazanmış bir millet tasavvur ve tahayyül edilemez ki, başarılarını plân ve programa borçlu olmasınlar.

Muhterem arkadaşlar; geniş salâhiyet ve ulvi gayretlerle kurulan bu teşekkülden Parlâmento olarak, vatandaş olarak ve millet olarak beklenen şudur:

Plânda yerini bulan işleri, zayiat verdirmeden hedefine ulaştırmak neticelerini kıymetlendirme yollarını araştırmak, esası teşkil eden unsurları arayıp bulmalıdır. Başarının temelini teşkil edecek esaslı unsurlar ve yurt sathındaki nirengi noktaları tesbit edilmeden atılan temellerin verimli olacağını önceden kabullenmek biraz güç olur.

Muhterem arkadaşlar; Yüksek Senatonun malûmdur ki, Beş Yıllık Kalkınma Plânının anahedefleri, ekonomimizin genel dengesini veya istikrarını bozmadan Türk ekonomisinin % 7 kalkınma hızını sağlamak, yeni istihdam imkânlarını yaratmak, dış ödemelerin biran önce azalmasını temin etmek, bölgelerarasındaki gelişme farklarını son hadde indirmek, çeşitli sosyal, ekonomik gruplar arasında sosyal adaleti ger-

çekleştirmek, her sahada ve yeterlikte ilim adamları ve teknik eleman yetiştirmektir.

Üzülerek ifade etmek isterim ki, iki üç yıllık tatbikatın neticesi yalnız Parlâmento üyelerini değil, bütün vatandaşları ümitsizliğe sevk etmiştir. Plânın ilk hedefi, kalkınma hızının % 7 nin üzerinde bulundurmakdır. Bu 1963 yılında kısmen tahakkuk ettiği halde, 1964 yılında % 3, onda dokuza düşmüştür. İlgililer kalkınma hıziyle ilgili rakamların düşüş ve yükselişini o yıl havaların iyi veya kötü gitmesi, dolayısiyle mahsulünde bol veya noksan oluşu arasında bir irtibat kurmaktadır.

Plânın gerçekleşmesini, dışarıya gönderilen işçilerden sağlanacak dövize ve her yıl cereyan edecek hava şartlarına, bugün için dışarıya giden turistlerin bıraktıkları dövizle, gelenlerin bıraktıkları ve yılda 12 - 13 milyon liralık bir fark yapan turist gelirlerine bağlamak ve gerçekleşeceğini düşünmek saf dillilik olur.

Muhterem arkadaşlar; bugün için şu gerçeği kabul etmek lâzımdır. Beş Yıllık Kalkınma Plânında vatandaşa çok çalışma ve kazanma imkânları sağlanmamıştır. Özel sektöre emniyet ve güven hissi verilmiştir. Vatandaş yarınından emin değildir. İktidar Hükümetlerinin, icraat ve tutumları, vatandaşın plâna karşı olan güvenini sarsmıştır. Bu ve buna benzer olaylar ister istemez ekonomimizde durgunluk yaratmıştır. Sonucolarak Beş Yıllık Kalkınma Plânının başarıya ulaştığı ve plânın öngördüğü hedeflere varıldığı ve varılmak üzere bulunduğu söylenemez. Bunun aksini düşünmek veya söylemek gerçekleri inkâr etmek olur, kanaatindeyiz.

Muhterem arkadaşlar; ekonomimizin sosyal hayattaki gelişmelerini teşhis mâsasına yatırmakla görevli Devlet Plânlama Teşkilâtı, görevini doğru, bitaraf ve bütün etkilerden uzakta yapmalıdır. Hakiki yarayı bulup neşteri oraya vurmalıdır. Bu da ancak bütün yurt sathındaki memleket gerçeklerini bilmek ve yaşamakla mümkündür. Memleket gerçeklerini bilmiyen yaşamıyan kavramıyan ve hissetmiyenlerin; çalışmalarını henüz doğruluk nisbeti % 50 yi bulmıyan istatistik raporlarına bağlıyanların yapacakları çalışmalardan fayda ummamaktayız. Plânda öngörülen hedeflere ulaşma, plânda, istikrarı devamlılık ve vazifelilerde sebat ister. İstikrarsızlık, devamsızlık, sebatsızlık plânın üstün kademelerinde kendini hissetirir, bu teşekkül kuruluş gayesinden uzaklaşır, yalnız dış memleketlere eleman ihraceden bir ekol mahiyetinde çalışırsa, her yıl ayrı bir ekip işbaşına gelir veya getirilirse, o vakit Devlet Plânlama Teşkilâtı, kuruluş gayesinden uzaklaşır ve bunun sonucu olarak da, kendisinden beklenilen başarıyı sağlıyamaz. Devlet Plânlama Teşkilânının iki yıllık icraatı şu gerçeği ortaya koymuştur. Memleket meselelerini, memleket gerçeklerine göre plânlamakla görevli teşekkül, önce kendi bünyesinde istikrarlı bir plân yapar, kuruluştaki noksanlıklarını tamamlar, memleket gerçeklerini bilenlere, sevenlere yer verirse, o vakit millete faydalı olur. Aksi halde plândan yoksun bir teşekkül memleket meselelerini plânlıyamaz.

Bunu böylece tesbit ettikten sonra, Y. T. P. Senato topluluğu olarak üzerinde en çok durmak istediğimiz plânda, öncelikle yer verilen bölgeler arasındaki gelişme farklarını azaltmak ve çeşitli sosyal, ekonomik gruplar arasında sosyal adaleti gerçekleştirmek, problemi üzerinde olacaktır.

Biz Y. T. P. topluluğu olarak şuna ianmıyoruz: İnhisarcı bir tutumdan kendimizi kurtarmadığımız, az gelişmiş bölgelerle, nisbeten gelişmiş bölgeler arasındaki mesafeyi kapatacak ekonomik faaliyetlere imkân hazırlamadığımız, alınması lâzımgelen tedbirleri kâğıt üzerinde kalmaya mahkûm bıraktığımız müddetçe, vatan sathında dengeli bir kalkınmadan bahsedilemez.

Hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Plânında, az gelişmiş bölgelere öncelik tanınacağına dair açık kayıtlar bulunmasına rağmen, plânlı devrede geride bırakılan yıllarda sağlık işleri müstesna yapılan çalışmalarda az gelişmiş bölgelerde özellikle Doğu - Anadolu Bölgesinde göz doyuracak bir kalkınmayı bünyesine alan öncelik emaresine rastlanmamıştır.

Muhterem arkadaşlar; yıllar yılı kaderleriyle başbaşa bırakılan ve halen aynı yolun yolcusu olan, dün olduğu gibi, bugün de yaşayışlarında bir değişiklik olmıyacağına inandığımız, az gelişmiş bölgeler, özellikle Doğu ve Güney - Doğu bölgelerinin hakiki yerini bulmadığını belirtmek isterim.

Bunun nedenleri, icraatçı ve tatbikatçılar tarafından bilinmekte, fakat her nedense dün olduğu gibi bugün de benimsenmemektedir.

Sosyal adalet, bölgeler arasında dengeli kalkınma sözde kalmamalı, tatbikatta yerini bulmalıdır. Gerçekleştiğini görmekten haz ve gurur duyacaklar var ise, basit bir hesap ameliyesiyle iddialarımızın doğruluk derecesini bütün çıplaklığı ile göreceklerdir.

Muhterem arkadaşlar; 600 yıllık Osmanlı İmparatorluğu devri bir yana bırakılırsa Cumhuriyet Hükümetleri zamanında az gelişmiş bölgelerde özellikle Doğu - Anadolu Bölgesinde her bütçe yılında yapılan yatırımların toplamını yüzdelersek, o vakit görülecektir ki, yatırımların ancak yüzde bir ilâ ikisi, yıllarca kaderleriyle başbaşa bırakılan bölge sakinlerine yüzde 98 ve 99 unun da nerelere, kimlerin seçim bölgelerine verildiğini söylemiye lüzum görmüyorum. Mensubu bulunduğum partinin üyeleri arasında az gelişmiş bir bölgenin ve bugün için büyük bir çoğunluğu henüz tarihten evvelki yani eski çağ hayatını yaşıyan vatandaşların temsilcileri olarak gerçeği ifade etmekliğimizde bir mahzur yaksa, Y. T. P. Senato topluluğu adına ve hislerine tercüman olmaya çalıştığım vatandaşlar, yalnız Osmanlı İmparatorluğu devrinde değil, Cumhuriyet devrinde de Devletin kuvvetini, Hükümetin de varlığını, köye gelen tahsildarda ve jandarmada görmüşlerdir. Yıllar yılı Hükümet bu bölgelerden yalnız almasını bilmiş, fakat vermeye yanaşmamıştır. Bu yalnız dün değil, maalesef bugün de böyledir. Bu doğunun ve doğuda yaşıyan vatandaşın kaderidir ve alın yazısıdır. Bu böyle gelmiş böyle gidecektir. Temennimiz bu, kader ve alın yazısının değiştirilmesidir.

Y. T. P. Senato topluluğu olarak diyoruz ki, hizmetlerin yalnız programda da yer alması kâfi değildir. Tatbikatta geniş yer verilmelidir. Uzun seneler hep kalkınma edebiyatı ile avutulanlar, bugün de plâna dayalı ayrı bir kalkınma edebiyatı ile avutulmaya çalışılmaktadır. İktidar Hükümetleri bu kere de, Doğu'ya ait programlarındaki açıklıkları yeni bir buluş olan kalkınma edebiyatı ile doldurmaya çalışmaktadırlar.

Seçimlerden seçimlere, radyolardan gönderilen selâm ve sevgiden sonu bir türlü gelmiyen vaitlerden artık vazgeçilmelidir. Artık tarih önceki zamanları yaşıyan bu bedbaht kimselerin yaşayışlarına bir son verilmelidir. Bu bölgedeki insanların yaşayışlarını görmiyenlere, yaşamıyanlara zaman zaman basınımızda intişar eden ve bu bölge halkının yaşayışlarını hiç olmazsa okumalarını tavsiye ederiz.

Yalnız 1963 yılında 3 - 4 vilâyete yapılan yatırımların toplamı 1963 - 1964 yıllarında 30 - 35 vilâyete yapılan yatırımların toplamına eşit olduğunu söylersek, plânlı ve plânsız devrelerde bölgeler arasındaki gözetlenen ve tatbik edilen adalet ölçülerinin ne olduğunu takdirlerinize bırakmakla iktifa ediyoruz. Bölgeler arasında dengeyi sağlama yolu bu olmasa gerek. Eğer dengeden kasıt bizlerin anladığı mânada ise emsallerine nazaran gelişmiş bölgelere daha önce yapılmış yatırımlarda dikkate alınarak az gelişmiş bölgelere öyle yatırım yapılmalıdır.

Yıllardan beri bir kere olsun hatırı sorulmıyan vatandaşlar, 20 nci asrın bütün nimetlerinden istifade imkânlarına mâlik vatandaşlarla aynı seviyeye getirilmedikçe, onlarla eşit şartlar altında mütalâa edilmedikçe bu memlekette ne bölgeler, ne vatandaşlar, ne yatırımlar ve ne de gelirler konusunda denge sağlanamaz. Eşitlikten de, dengeden de kimse bahsedemez.

Muhterem arkadaşlar; Y. T. P. Senato topluluğu olarak bu anda hissiyatına tercüman olmaya çalıştığımız vatandaşlara yıllarca bol keseden sonu gelmiyen vaitlerde bulunulmuştur. Toprak reformu denilmiş, yapılmamıştır. Zirai reform denilmiş, üzerinde bile durulmamıştır. Kredi denilmiş, âdil ölçülerle dağıtılmamıştır. Biz şuna inanıyoruz ki, bölgeler arasında dengeli bir kalkınmanın gerçekleşmesi Parlâmento üyelerinin memleket ve millet dâvalarına tercüman oluşu derecesi nisbetinde icraat ve tatbikat durumunda olanların da dâvaları üzerine benimsiyerek eğilmelerine bağlıdır.

Muhterem arkadaşlar; bölge plânlamasının kalkınmasındaki önemi dikkate alınarak bölgelerin dayanağı olan hususların yetkili mütehassıslar tarafından en kısa bir zamanda hazırlanmasını arzu etmekteyiz. Bilhassa tarım sektöründe ve büyük şehirlere doğru olan iş gücünün önüne geçilmez bir hal almıştır. İnsanların çalıştıkları topraklar üzerinde göçleri kıymetlendirmesine çalışılmalıdır. Yeni sanayi sahaları tesbit edilirken bu göçler esas tutulmalıdır. Büyük şehirlere doğru akını zorlayıcı tedbirler yerine bulunduk-

ları yerlerde iş sahibi yapma yolu ve tedbirler aranmalıdır.

Az gelişmiş özellikle Doğu - Anadolu bölgesinde hayvancılığı geliştirmedikçe madenlerini işletmedikçe, mahsullerini değerlendirme yolları aranmadıkça, Anayasamızda yer alan resmî dille meramını ifade edecek kadar bir tahsil vatandaşa verilmedikçe, ecdat yadigârı olan patika yollardan kurtulmadıkça, Nuh-u Nebi'den kalma vasıtalarla nehirleri geçmeye çalıştıkça, tabiat kuvvetlerinin yardımı ile meydana gelen yeri mesken olarak kullanma durumundan çıkarmadıkça, bölgeler arasında dengeli kalkınmadan kimsenin bahsetmeye hakkı yoktur. Bugün medeni milletler arasında yerini alan İtalya'da ve Japonya'da olduğu gibi ayrı ayrı bölgeler için kalkınma plânları ve bu işle görevli teşekküller kurulmadıkça az gelişmiş bölgelerin gelişmiş bölgeler seviyesine çıkarılması imkânsızdır.

Muhterem arkadaşlar; teşkilâtın yeni olması dolayısiyle, aksak tarafları mevcuttur. Aksaklıklar giderilirken, memleket meseleleri ele alınırken mevcut istattistik rakamlarına o kadar itibar edilmemelidir. Bizdeki istatistiklerin sıhhat derecesi herkesçe malûmdur. Yalnız yavaş, yavaş hakiki değerini bulmaktadır.

Bu kuruluşta vazife görenler, vazife ve salâhiyet hudutları dairesinde çalışmalıdır. Bâzı anlarda ve yerlerde Maliye Bakanlığının bir şubesi durumunda çalışma yapmasını tasvibetmediğimiz gibi, icra mevkiinde olan Hükümetin dahi denetler gibi bir vaziyette hareket etmesini asla doğru bulmuyoruz. Temennilerimizden diğer biri, özel sektörün faaliyetini ve yatırımlarını köstekliyen unsurlar bertaraf edilmelidir. Özel sektör sahiplerine her türlü imkânlar aranmalıdır. Bu yolda yapılacak bir çalışma plânın en kısa yoldan en az masrafla hedefine ulaşacağına inanıyoruz.

Muhterem arkadaşlar; son söz olarak vatandaşın Hükümete güven beslemesi, geleceğe güvenle bakması, ancak ve ancak bölgeler arasında dengeli kalkınmaya müstenit bir plân ve programın tatbikiyle mümkün olacaktır. Bu temel fikrin gerçekleştirilmesini görmek, biz Y. T. P. Senato topluluğunu bahtiyar kılacaktır. Y. T. P. Senato topluluğu olarak iktidarda bulunan Hükümet hangi partiye mensubolursa olsun, vatandaşlar arasında eşitlik, bölgeler arasında dengeyi kurmaya çalışmaların daima yanında bulunacağız.

Hepinizi hürmetle selâmlar, Plânlama Teşkilâtında görevli bulunanlara da başarılar dilerim.

Müsaade ederseniz bir, iki cümle ile tapu ve kadastroya temas etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlar; bir milletin bir memleketin gerçek yönleriyle tanınabilmesi, memleket üzerinde serbest tetkikler yapılabilmesi, o memleketin kadastro işlerinin gelişmesi ile orantılıdır.

Bu orantı Anayasamızın teminat altına aldığı temel haklardan mülkiyet hakkının korunması, emniyetin sağlanması, hiç şüphe yok ki, birinci derecede tapu ve kadastro işlerinin intizamlı olarak yürümesine bağlıdır. Bugün için vatandaşın bilhassa köylü vatandaşların Hükümetle olan münasebetlerinin kısmı âzamisi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün görevleri arasında bulunmaktadır. Mevcut hakikatler karşısında Y. T. P. Senato topluluğu olarak şuna inanmış bulunuyoruz.

Vatan sathında sosyal düzenin hak ve adalet yolunda yürütülmesinde hâkim olan unsurlar yanında kadastro işlerinin de tamamlanmasının etkisi vardır.

Asırlardan beri devam edip gelen, tapu ve kadastro işlerimiz, memleketin gerçeklerini kapsıyacak şekilde bir istikamet verilmediğinden, bugün adlî cihazları en çok meşgul eden mal dâvalarının sebebolduğu dâvalar teşkil etmektedir. Resmî istatistikler sözlerimizin en yakın şahidi ve delilidir.

Atalarımız, mal canın yongasıdır, demişler. Bu yüzdendir ki, insan varlığının teminatı canı üzerinde ne derece hassas ise, hayatının idamesi addolunan mal konusunda da o derece hassastır. Malın, canın yongası oluşu, çoğu vatandaşın hürriyetinin elinden alınmasına ve birçok aile ocağının sönmesine asırlık kan dâvalarının sonunun gelmemesine âmil olmuştur. Bu acı, acı olduğu kadar da üzücü olan gerçekler karşısında, biz Y. T. P. Senato topluluğu olarak diyoruz ki:

Kadastro artık gayrimenkulün sınırını katî olarak tesbit etmelidir. Mülkiyet hakkı mutlak surette emniyet altına alınmalıdır. Vatandaşı maddi ve mânevi bakımdan harabeden ihtilâflara bir son verilmelidir.

Muhterem arkadaşlar; reformcu bir Hükümet olduğunu, vatandaşı empoze etmeye çalışan üçüncü İnönü Hükümeti, memleketin sosyal düzenini bozmadan, adlî cihazların işlerini çoğaltmadan

vatandaşı maddi ve mânevi yönden yıkmadan, Hükümet programında yerini bulan Toprak Reformuna geçilebilmesi, ancak bütün yurt sathının hakiki kadastrosunun yapılması ile mümkün olabileceğine inanmaktayız. Vatan sathında kadastro işi tamamlanmadan toprak reformuna gitmek, vatandaşa hizmet değil, bilâkis zulmet yapmaktır. Memleketin kadastrosu bitirilmeden toprak reformunun tatbikatına gidildiği an, kimin haklı olduğu o zaman meydana çıkacaktır. Bunun en tipik misali kadastro yapılmıyan bölgelerde faaliyette bulunan Toprak Tevzi Komisyonlarının faaliyeti, vatandaşlar arasında yaptığı husumet, bir kısım vatandaşların yıllarca mahkeme koridörlarında süründükleri hepimizin malûmudur.

Muhterem arkadaşlar, bir memlekette kadastro işinin tamamlanması demek, o memlekete sayısız derecede fayda sağlaması demektir. En basiti vergi kurallarından biri olan vergi adaletinin sağlanması, vatandaşın Devlet gelirlerine âdil ölçülerle iştiraki yer altı ve yer üstü servetlerimizin gün ışığına çıkarılması ve gereği şekilde değerlendirilmesi ancak, sıhhatli bir şekilde arazi kadastrosunun yapılması ile mümkün olur. İktidar Hükümeti yukarıdan beri tadadedilen hususların gerçekleştirilmesini istiyorsa, bir yıl içerisinde arazide yapılması kabul edilen 200 günlük çalışma müddetinin noksansız olarak yapılması, ve noksansız olarak yapılabilmesi için de, yeteri kadar tahsisatın verilmesi, yeteri kadar teknik elemanlarla tavkiye edilmesi, noksan vasıtaların ikmali, ve son olarak da mümkün olduğu nisbette arazinin modern sistemlerle kadastronun yapılması elzem ve şarttır.

Kadastro işlerini böylece tesbit ettikten sonra, tapu teşkilâtımızın da görev ve önemi üzerinde biraz durmak isteriz. Şurası bir gerçektir ki, kadastro işlerimiz ne kadar yetersiz ise, tapu işlerimiz de bir o kadar kifayetsizdir. Kifayetsiz oluşunun başlıca sebepleri tapu sicil muhafızlarının çoğu teknik malzemeden, teknik elemandan, mahrumdur. Kadroları kifayetsizdir. Liyakatları sicil âmirleri tarafından sabit olanların çoğu, yıllardan beri çoğunun terfileri yapılmamıştır.

Her an için büyük bir vatandaş kütlesinin hizmetinde bulunan tapu daireleri, gayrisıhhi ve yetersiz binalardan ibarettir ve buralarda vazife görülmemektedir. Büyük değerleri bulunan evrakların çoğu rutubetli mahzenlerde âdeta çürümeye terk edilmişlerdir. Geçen bütçe yıllarında da, bir nebze temas etmiştim. Çoğu Arap harfleriyle tanzim edilmiş olan tapu kayıtları henüz istenilen şekilde tanzim edilmemiştir.

Millî bir servet ve kıymetli bir Hazine olan tapu kayıtlarını ihtiva eden evrakların muhafazası için, muhafız teşkilâtı bulunan vilâyetlerimizde küçük de olsa birer arşiv binalarının yapılması şarttır. Hemen hepsi, 10 - 15 yıldır miadını dolduran ve kaydının terk edilmesi lâzım gelen mefruşat da ve içinde bulundukları bu fecî ve acıklı durumdan kurtarılma yolları aranmalıdır.

Muhterem arkadaşlar; kısa bir, iki temenni ile bu genel müdürlük hakkındaki görüş ve düşüncelerimize son vermek isterim. Kadastro biten yerlerde itirazlı bırakılan işlerin bir an evvel sonuçlandırılması için Kadastro Mahkemelerinin sayılarının, salâhiyetlerinin ve verilen hâkimlerin miktarları artırılmalıdır.

Vatandaşla Hazine arasındaki en çok ihtilâf olan vilâyet ve kazaların kadastrosunun yaptırılmasına bir öncelik tanınmalıdır.

Teşkilâtta görevli teknik personelin diğer genel müdürlükler teşkilâtlarında görevli teknik elemanlara tanınan hakları misillû haklar tanınmalıdır.

Biz, Y. T. P. Senato topluluğu olarak bu temenni ve tenkidlerimizin, yalnız zabıtlara geçmesi ile kalmamasını, 1965 ve 1966 yıllarında kısmı âzamisinin gerçekleşmiş olduğunu görmek, bizler için bahtiyarlık olacaktır.

Y. T. P. Senato topluluğu adına, hepinizi hürmetle selâmlar, bütçenin memlekete hayırlı, uğurlu olmasını temenni ederim. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Bir takrir vardır, okutuyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Başbakanlığa bağlı Devlet Plânlama Teşkilâtı, Danıştay, Devlet İstatistik Enstitüsü, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Tapu Kadastro, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçeleri hakkında grup sözcülerine ayrı ayrı her bütçe hakkında söz verildikten sonra, hatiplerin ise bütçe bölümlerinin tümü üzerinde söz verilmesini arz ve teklif ederiz.

İzmir	Antalya
Hilmi Onat	Mehmet Pırıltı

Yozgat
İsmail Yeşilyurt

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, bir defa bütçenin küllolarak müzakeresi kabul edilmiş bulunmaktadır. Arkadaşlarımız diyorlar ki, bir hatip değil, her mevzuda başka bir hatip konuşsun. Bu hususu, yani yine küllolarak müzakere edilmek üzere, Sayın Mehmet Ali Demir üç defa buraya çıkacağına bir defa gelip çıkmış oldu. Fakat muhtelif olunca meselâ plânlama hakkında sözcü gelip konuşacak, inecek akabinde Diyanet İşleri hakkında hatip gelip konuşacak. Teklifiniz bu değil mi efendim? (Evet, sesleri) Bunu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Şimdi 1 nci sırada olan Devlet Plânlama Teşkilâtıdır. Muhalefet partisinden - muhalefet partisi çok ya - anamuhalefet partisinden söz Sayın Alâeddin Çetin'indir. Yalnız ben de bilhassa istirham ediyorum, arkadaşlarımız daha iyi takdir ederler, zamanımız dardır, ona göre vaziyeti idare etsinler.

A. P. GRUPU ADINA ALÂEDDİN ÇETİN (Çorum) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri.

1965 yılı bütçe konuşmaları münasebetiyle Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Plânlamanın uygulanması üzerinde Adalet Partisi Senato Grupu adına görüşlerimizi arz etmek için huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Önce şunu belirtmeliyiz ki, Adalet Partisi, en kısa yoldan millî ekonomimizin gelişmesini, sosyal adalet prensiplerine uygun bir şekilde millî gelirin artarak, Devletimizin, «refah devleti» haline gelmesini amaç edinmiştir Bunun da plânlı bir kalkınma ile olacağı kanısındadır.

Yine belirtmeliyim ki, bize göre sosyal adalet, bütün vatandaşlara açlıktan kurtulmak hürriyetini sağlıyan, sosyal dayanışma ve yardımlaşma şuuru içinde her ferde maddi, mânevi gelişme imkânı veren, eğitimde öğretimde, iktisatta eşit fırsatlar hazırlıyan, sosyal güvenlik prensipleri ile ferdî gerçek yaşama hak ve hürriyetine kavuşturan bir düzendir. Bulunduğumuz yüzyılın verdiği fikrî seviye, edinilen sayısız tecrübeler icabı ferdi kaderiyle başbaşa bırakmak doğru ve hattâ mümkün değildir. Gerçek milliyetçilik de zaten bunu lüzumlu kılar. Yalnız burada çok dikkat edilmesi lâzımgelen bir nokta vardır : Sosyal dayanışma ve sosyal güvenlik yoliyle, kısaca herkese ekmek, herkese iş, herkese mesken prensibi ile sosyal adalet tahakkuk ettirilirken kişinin maddi ve mânevi varlığını koruyan, vicdan hürriyetine, insan hak ve hürriyetlerine gölge düşürmiyen bir ortamın yaratılması ve muhafazası da şarttır.

Bu şart yerine getirilmezse sosyal adalet, bir nevi sosyal esaret olur. Çünkü idare edenlerden ibaret muayyen bir azınlık, cemiyetin ve ferdin haklarını kısıtlamak imkânını bulur, hizmet değil, zulüm getirir.

Türk Milletinin tarihî gelenekleri, Türk cemiyetinin bünyesi, ahlâk, inanç ve davranışları yardımlaşma ve dayanışmaya müsait milletimizin tabiatı, sosyal adalete her milletten daha elverişlidir. Görülüyor ki Anayasanın istinat ettiği temellerden biri olan sosyal adalet ve plânlamanın esas hedeflerinden biri olan sosyal plânlamaya ortam bakımından cemiyetin bünyesi uygundur. Sadece sosyal plânlama tahakkuk ettirilirken esas gayret ve sorumluluk tatbikatçılara ve iktidara düşmektedir. Zira umumiyetle halk - münevver, halk - Hükümet münasebetlerinde normal ve anlayışlı bir ortam yaratılamamıştır. İdareci ve münevver zümrenin ekseriya halkla münasebetlerinde peşin hükümlerin ve tek taraflı davranışların etkisinde kaldığı malûmdur. Plânlama Dairesi ise, belki de kuruluş şartları ve zaman kifayetsizliği sebebiyle, bürokratik bir hava içinde fildişi kulesinden dışarı henüz çıkmış değildir. Demokratik ve sosyal bünyemizi süratle etüt edip ortaya koymalıyız. Bunu yaparken Hükümet olarak da plânlama olarak da halka rağmen, halka empoze edici, zorlayıcı bir davranıştan ve peşin hükümlerden uzak kalarak ilmî metot ve araştırmacı bir zihniyetle, fakat mutlak bir halk sevgisi ile halkın içine girmek ve halkı tanımak zarureti vardır. Az gelişmiş olmamızın sebebi halk değildir; halkı anlamak lüzumunu duymıyan, hükümetler ve idarecilerdir. Bu tip Hükümet ve idareciler, halkı umursamadan, halka rağmen icraatı tabiî görmüşlerdir. Halktan mukavemet ve soğukluk gördükleri zaman da iyiniyetlerini halk takdir etmiyor gibisine infiale kapılmışlardır.

İstidadı, imkânı, kabiliyeti, derdi ve çareyi keşfedememişlerdir. Halkla idareci arasında fert veya toplum olarak nâdiren de olsa, anlayış kurulduğu zamanlarda olmuştur, bunun feyizli neticeleri de görülmüştür.

Plân, bu psikolojik ve moral unsurlardan mahrumdur. Gerek sosyal plânlamanın ve sosyal adaletin süratle, verimli bir şekilde tahakkuku gerekse plân fikrinin benimsenmesinde psikolojik unsurlara mutlak riayet zaruridir. İktisadi kalkınma plânı; halkın, milletin iktisadi kalkınması, refah ve saadeti için, daha rahat ve iyi yaşaması için yapılır. Plânın muvaffakiyeti; halk tarafından benimsenmesine bağlı olduğu gibi, uygulayıcıların ve plâncıların halkın istidat, kabiliyet ve imkânlarını tesbit etmelerine ve halka değer vermelerine de bağlıdır.

Umumiyetle halkın idare edenlerden ve münevverlerden geri bir davranış içinde olduğu sanılır. Ziraatin teknik yöne çevrilmesinde köylü ve çiftçinin gösterdiği kabiliyet yenilikleri ve tekniği uygulamaktaki yatkınlığı bu fikri canlı olarak yalanlamıştır. Şimdi idareciler ve münevver mahcup ve müşkül durumdadır: Köylü ve çiftçi zirai alet ve makina ister yetiştirilemez, sulama yapmak, arazi ıslah etmek ister teknik yardım yapılamaz. Hülâsa; bu sahada talep o kadar artmıştır ki, Hükümet halktan geri kalmıştır. Eğer Hükümet kredi, teçhizat, teknik pazarlama sahalarında önderlik yapabilse Türk çiftçisi istihsalde medeni milletler seviyesine çıkardı. Eğer zirai kalkınmamız kifayetsiz ise kabahat çiftçinin değil idarenindir. Plânlamacılar tarafından bu gerçeğin tesbitinde fayda vardır. Her millet de köylü ve çiftçi muhafazakâr, yeniliklere mukavemet edici bir davranış içindedir. Bizim köylü ve çiftçimiz davranış itibariyle daha ileridir. Teknik yeniliğe heves ve anlayış gösterir. Geçim zorluğu da faydalı yeniliklere karşı köylüyü çok istekli yapmıştır. Faydası fiilen sabit her şeyi süratle benimsetmek mümkündür. Yalnız idareci - köylü münasebetinde moral bakımından, «incitmiyen» bir davranış içinde bulunmak lüzumludur.

Muhterem Senatörler;

Plânlı devredeki bütçeler plânın yıllık dilimlerine göre yapıldığına göre plân - bütçe tedahül halindedir. Bütçe tenkidlerinde plânın nazari ve teknik mütalâası yapılmış olacaktır. Bu sebeple nazari mütalâalar serd etmek yerine müşahhas, prâtik tenkidler ve hal çarelerini arz edeceğiz. Bu metotla plân gibi tatbikî vasfı ağır basan bir konuda daha faydalı bir netice alınacağı kanaatindeyiz.

Memleketin en muktedir elemanlarını plânlamada vazife almış görmek, işin selâmeti bakımından inşirah verici olur. Yeni bakanlık ve kadrolar ihdas etmekte hayli acele ve cömert hareket eden Hükümetin plânlamayı ihmal edişi, bilmediğimiz bir mucip sebep ve maksat yoksa, ancak plânlamayı ciddiye almamakla izah edilebilir.

Birçok değişiklikler olması ve bu kadar az bir kadro ile bugüne kadar hayli kıymetli araştırmalar yapan eserler veren bu teşkilâtın gayretini takdirle karşılamak lâzımgelir. Yine Hükümetin, programdaki esasları kaale almadan, bu esaslara zıt tasarruflarda bulunduğu görülmektedir.

Bu da Hükümetin bizzat plâna sırt çevirdiği mânasına gelir.

Ehemmiyetine binaen plânı umursamıyan bir hareket üzerinde de duracağım: Devlet Plânlama Teşkilâtı İstanbul Belediyesi ile ilgilenmiş, İstanbul'da iktisadi ve sanayi bakımdan da ehemmiyetini düşünerek belediye yatırımlarını programa bağlamak istemiştir. Belediye bu teklife iltifat etmemiş, oysa ki, Belediye Başkanı Halk Partili ve Sayın Başvekilin teveccühüne mazhar bir zattır. İstanbul Belediye Reisi plânı umursamazsa başkalarından fazlasını beklemek yersiz olmaz mı?

Bâzı Devlet dairelerince bilerek bilmiyerek, plânlama bir atlatma ve savsaklama vesilesi yapılmaktadır.

Birçok belediye işleri plânlamaya havale edilmekte işler daha çok sürüncemede kalmaktadır. Plânlama ile münasebetli ve plânlama ile yazışmayı icabettiren işlerin sınırı tesbit edilmeli bu lüzumsuz yazışmalar ve geciktirmelere mâni olunmalıdır.

Sayın Senatörler,

Şimdi de yüksek müsaadenizle 1964 plân uygulamasının aksaklıklarından bâzı misaller arz edeceğim.

Bunlardan en mühimmi şudur : Yurt dışındaki işçilerimiz istismar edilmiş, sömürülmüş mühim döviz gelirimiz heba olmuştur. Yüksek malûmlarıdır ki plân, dış ödeme açığımızı kapatmak için başlıca iki konudaki gelişmeye ümit bağlamıştır.

1. — Dış memleketteki işçiler, 2. — Turizm, 1960 yılından beri işçilerimiz Almanya'ya gitmeye başlamışlardır. Resmî gayriresmi gidenlerin

sayısı 100 bin kadardır. Ayrıca Fransa, Belçika, Hollânda, Avusturya'da da işçilerimiz vardır. Hepsi 120 bin kadardır. Yıllardır bu işçilerimizin durumunu gazeteler yazar durur, politikacılar, idareciler gider, gelir, Parlâmentoda sözlü sorularda bütçede bahis konusu olur. Ama Hükümet bir türlü ciddî bir alâka göstermez, plânlama da merak edip bu işi sosyal, ticari, malî bakımdan plânlamaya yanaşmaz. Neticede Bütçe Komisyonunda Başbakan yardımcısı Sayın Kemal Satır'ın itiraf buyurdukları gibi döviz avcısı teşekküller ve şahıslar türer onlara soyulurlar. Bâzıları çaresiz kanunsuz yollara sapar parasını posta mektubiyle gönderir, postada çalınır. Anadolu'da çoluk çocuk da perişan para bekler. Üstelik yakalanırsa para gönderen işçi de savcılıkça kanunî takibata uğrar. Ne acı tablodur: Köylü, şehirli Türk delikanlıları yurtlarında iş bulamayınca kendi yarattıkları imkân denecek şekilde bir gayretle dış ülkelerde kendilerine iş bulurlar. Bin bir maddi mânevi sıkıntı ile giderler. Birden memleket için döviz kaynağı haline gelirler. Bu imkânı Hükümet görmez, başka yerlerden para ararsa bu acı değilmidir? Çalışma Bakanlığı bütçe raporundan öğreniyoruz ki, her işçimiz Almanya'da ayda 50 dolâr senede 600 dolâr tasarruf edebiliyor. Bu yalnız Almanya'daki işçilerimiz için senede 60 milyonluk bir tasarruf toplamıdır. Bizim Sayın reformist Maliye Bakanımızda reform kanunlariyle zenginden fakirden ne kadar daha para toplarım diye derin bir meşgale içindedir. Sayın Bakan, bu dövizleri getirmeyi belki düşünüyor. Fakat reformist olduğu kadar, tam bir maliyeci zihniyetiyle formalist de olduğu için beynelmilel para anlaşmasına uygun düşmez endişesi ile formül aramakta fakat bu arada diğer milletler formülünü çoktan bulmuşlar, İtalyan'lar yıllardır Almanya'daki İtalyan işçilerinin dövizlerini memleketlerine su gibi akıtıyorlar. Yine Bütçe Komisyonunda Sayın Kemal Satır'ın beyanına göre Almanya'daki 290 bin İtalyan işçisi İtalya'ya senede 700 milyon dolâr gönderiyor.

Bizim ihracattan elde ettiğimiz dövizin iki misli bütçemizin yarısı kadar bir para.

Muhterem Senatörler,

Bu kadar büyük bir işçi topluluğunun gurbet illerde soyulmasına, sömürülmesine, dolandırılmasına, çoluk çocuğunun nafakasının heder edilmesine Hükümet neden seyirci kalmıştır! Dünyada bunun başka bir misali olacağını sormak güçtür.

Nihayet 1964 yılında 499 sayılı kanunla kifayetsiz bir çare bulunmuştur. Birçok formaliteleri icabettiren bu kanun da işçilerimizin tasarruflarını tamamen memleketimize döviz olarak aktaracak nitelikte değildir. Döviz gelişinde biraz hızlanma olmuştur, miktarı henüz malûm değildir. Gönlümüz temenni eder ki, bu suretle çoğalsın.

Hem maliyeci hem de plânlamacı olan eski Plânlama Müsteşarı Almanya'da halen elçidir. Konsorsiyumla münasebet bakımından da bu vazifenin uygun görüldüğü söylenmektedir. Almanya'daki dövizlerin transferi işlerinde de faaliyete sevk edilmiş midir, bunu da plânlamış mıdır, bilmiyoruz. Sosyal plânlamaya yalnız Türkiye'deki vatandaşlar mı dâhil? Plânlanmanın, dışardaki işçilerimizin sosyal durumunu düzenlemek vazifesi midir, değil midir? Vazifeli ise bu konuda plânlama ne gibi keşiflerde bulunmuştur?

İkinci kaynağımız Turizme gelince: Onun hali de malûm. Bu kadar verim beklediği bir sahaya yatırım programları hazırlarken plânlama cesaretsiz ve mütereddit davranmıştır. Bu sahaya hamle yapılacak çok kısa vâdeli bir sahadır. Turizm sahasında personel yetiştirilmesi dahi önemle ele alınmamış. Bilgimize göre 30 talebelik bir okul var. Söz, sosyal adalet icabı Devletin mâni olması lâzımgeldiği istismara intikal etmişken, üzerinde Parlâmento olarak durmamız icabeden ikinci bir istismardan bahsedeceğim. Çiftçi ve köylüler de istismar edilmekte, sömürülmekte maalesef Hükümet ve plânlama buna da göz yummaktadır. Tarımın kalkınmasında pek çok faktörler var. Mühim bir faktör de ziraat alet ve makinalarının ucuz olarak çiftçiye ve köylüye intikalidir. Malî gücü malûm olan köylü ve çiftçimiz dünyanın en zengin çiftçilerinden daha çok ziraat alet ve makinalarına para öder. Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin 1964 yılında yayınlandığı bir broşüre göre : Küba Traktör Sanayii gelişir ümidiyle istiyene müsaade verilmiş 8 aded montaj fabrikası kurulmuş. Montaj talimatnamesine riayet etmez hileli yollarla mamul traktörden pahalıya satarlar. En az 10 bin lira daha pahalı.

Bir İngiliz çiftçisinin 18 160 liraya satınalabildiği traktörü Türk çiftçisi 43 bin liraya satınalır. Ayrıca ikinci bir haraç daha ödemektedir % 40 ını peşin olarak ödediği traktörün, eğer üst tarafını başka kredi almışsa, başka çiftçimizden faizini traktörün satış bedelinin yekûnundan alır; yani çiftçi peşin ödediği kendi parasına da ayrıca faiz ödemektedir. Hulâsa: Ortalama senede memlekete giren 6 bin traktöre karşılık köylü fazladan 60 milyon lira ödemektedir. Bu sömürülmek değil de nedir?

Biçer - döğerler de aynıdır. Bir İngiliz çiftçisinin 75 bin liraya aldığı biçer - döğeri, Türk çiftçisi 130 - 150 bin liraya maleder. Bunun 40 - 45 bin lirası aracılara gider. Tabiîdir ki bu şartlar altında Türk zirai mahsulleri dış pazarlarla rekabet edemez, istikbalde ortak pazarla münasebetimiz de tehlikeye girebilir. Bu hali süratle önlemek öteden beri israr ettiğimiz gibi, toprağımıza, şartlarımıza elverişli bir traktörü ve bütün ziraat aletlerini Türkiye'de imale mecburuz. Plânlamanın bunu ele almasına rağmen üzerinde durmayışı, Türkiye'de traktör fabrikası kurulamayışı sebebi nedir? Plânlama bu işi, tarım sahasındaki diğer bir dilimlerle beraber bir plâna bağlıyamazsa hem zirai kalkınma tahakkuk etmez hem de plân prestijini kaybeder.

Sayın Senatörler,

Ortak Pazarla münasebetimiz ikinci ve üçüncü devrelerde kritik bir safha arz edebilir. Plânlama bâzı çalışmalar yapıyormuş ama kifayetli olacağını sanmıyoruz. Şimdiden, tarımda, ihracat sanayiini de, hattâ her türlü imalât sanayiinde maliyeti düşürücü ucuz istihsali ve rekabet imkânını sağlıyan tedbirler almak iktisadi bünyemizi hazırlamak lâzımdır. Şeker şirketi kendi sahasında bir etüt yaptırmış. (Ortak Pazar ülkeleri ve Türkiye Şeker Şirketi) adiyle büyücek bir eser neşretmiştir. Mukayeseli tahlillerle, ikna edici vazıh delillerle şeker sanayiimizin Ortak Pazarla rekabete şimdiden hazır olduğunu ileri sürüyor. Sevindirici bir etüt. Acaba bütün iktisadi Devlet Teşekkülleri, hattâ serbest sektöre böyle etütler yaptırılıyor mu? Yaptırılıyorsa bunların neticelerini özet olarak da olsa plânlama neşretmeyi düşünüyor mu? Yerinde bir hareket olacaktır.

Türkiye'de fazla gayret ve yatırıma lüzum kalmadan hattâ mevcut imkânları iyi organize etmek şartiyle yeni iş sahaları yaratmak mümkündür.

Küçük bir misalle keyfiyet müşahhas halde arz edilebilir; Meselâ :

Tarım Bakanlığı ötedenberi selektörleri ithal etmekte ve bunların beheri Bakanlığa ortalama 30 bin liraya malolmakta idi. Birkaç senedir Ziraat Umum Müdürlüğü kendi inisiyatifi ile bunun Türkiye'de yapılabileceğini tesbit etmiş dâhilde imâlini ihaleye çıkarmıştır. Mevcut sanayicilerden tesis ve imkânları müsait olanlar ihaleyi almış ve memleket dâhilinde selektör imaline başlanmıştır. Şimdi tamamen yerli olarak her sene 300 aded selektör imâl edilmekte ve Tarım Bakanlığınca satınalınmaktadır. Yerli selektörler ithal selektörlerinin yarı fiyatına, yani 15 bin liraya malolmaktadır. Böylece :

Bir kere memlekette yeni bir sanayi ve iş kolu doğmuştur.

İkincisi Bakanlık bu sahaya bütçeden ayırdığı paradan yarı yarıya tasarruf sağlamıştır. Yani Hazine de kazançlıdır. Yapılan tasaruf 4 milyon 500 bin liradır. Aynı karakterde olduğu halde henüz tatbikata intikal etmemiş bir iş imkânından daha bahsetmek faydalı olur :

Aynı Ziraat Umum Müdürlüğü gübre ile tohumu bir arada eken Mibzer'leri Türkiye'de imal ettirmek mümkün olduğu kanaatine varmıştır. Zirai Dontım Kurumu ile bu konuda iş birliği yapmak istemiştir. Fakat maalesef is tatbikata intikal edememiştir. Bu mibzerler Türkiye'de imâl edilirse çok taraflı faydaları olacaktır: Tohum, gübre ile karıştırılarak beraber toprağa atıldığı için gübrenin tesiri genişler, verim artar, gübre zayiatı olmaz, döviz tasarrufu olur, iş sahası açılır.

Bu konuyu plânlama ele alıp tatbikata koydurabilirse metod bakımından büyük kazancımız olacaktır. Bu karakterdeki bütün istifade edilmiyen iş sahalarının harekete geçirmek işi de plâna alınmış olur.

Başka karakterde kullanılmıyan bir iktisadi imkâna da misal vermek isteriz: Türkiye'de tıbbi alet ve malzeme sanayii kurmak bunların çoğunu imal mümkündür. Bir kere tıbbi alet ve malzemenin başlıca müşterisi Devlet sektörüdür. Sağlık teşekkülleri, hastahaneler mütemadiyen artmaktadır. Bu sahada yatırımlar arttığına göre, döviz ihtiyacı da artacaktır. Yani, ye-

ni gelişen ve müstakar bir pazar vardır. Konu hafif sanayi karekterindedir. Şu halde pazar, teknik eleman, âlet malzeme mevcut. Bu da iyi bir organizasyonla ve sermaye problemini halletmek şeklinde düzenlenebilir. Sermayeden başka hiçbir ithal yatırım maddesine, makinesine ihtiyaç şimdilik yoktur.

Bu misalleri arz etmekten maksat, mevcut imkânları organize ederek veya çok az bir gayretle verimli mühim iş sahaları yaratmak mümkün olduğudur. Plânlamanın, döviz sıkıntısı çektiğimiz bu zamanlar da, bilhassa böyle dövize ihtiyaç göstermiyen, üstelik döviz tasarrufuna sebebolacak iş sahalarını ele alması plânlaması lâzımdır. Bu gibi mevzularda plânlamanın fikrini öğrenmek faydalı olacaktır. Şimdi yatırımlarımızı, kalkınmamızı tehlikeye sokabilecek bir nevi fasit daire yaratmaya müsait bir iktisadi zaruret vardır ki; işaretinde ve üzerinde durulmasında büyük fayda görmekteyiz: Yatırım mallarının çoğu ithal mallarıdır. Bilhassa âlet ve makinalardır. Kalkınmamızın ithalât portresi çok geniş bir yekûn tutacaktır. Dolayısiyle kalkınmanın hızı nisbetinde ithalât ihtiyacı da artacak, millî gelirin bir kısmı dışarı gidecektir. Bu da hem dış ödeme dengemizi hem de bütce dengemizi bozacak bir unsurdur. Bu sebepledir ki; istikbalde plâna alınacak işlerde dâhil olmak üzere yatırım maddelerinin Türkiye'de mümkün olduğu kadar imâli için gayret göstermek ve bunları plânlamak zorundayız. Meselâ : Milyarca lirayı bulacak olan elektrifikasyon konusunda şimdiden buna ait yatırım malları sanayii kurulduğu takdirde bu milyarların geniş bir kısmı memleketimizde kalmakta döviz tasarrufu mümkün olduğu gibi millî gelir de artmış olacaktır. Yalnız bu sahada kurulmuş olan transformatör fabrikası gibi tesislerin gerekli ilgi ve himayeyi görmediği iddia edilmektedir. Bu sahada her türlü himaye ve teşvik esirgenmemelidir. Yatırım malları sanayiini kurmadığımızdan kalkınmamız pahalıya malolmaktadır. Plânlamanın bu yönde bir çalışması ve başarıları mevcutsa öğrenmekten ayrıca memnuniyet duyarız.

Muhterem Senatörler,

Plânın uygulama hatalarını, henüz ele almadığı sektörleri, konuları uzun uzadıya saymak mümkündür.

Bu işteki acemiliğimiz, eleman kifayetsizliği, envanter noksanlığı ve saire bir dereceye kadar durumu mâzur gösterebilir.

Temenni ederiz ki; iç - dış iktisadi ve siyasi olaylar müspet yollarda seyretsin ve plân hedeflerini de aşacak şekilde muvaffak olsun. Fakat plân noksan da olsa çok mükemmel de olsa bunu tatbik ettiren sorumlular, hamleci bir ruhla bütün devlet ve hususi sektör imkânlarını süratle seferber ederek uygulama hususunda çok titiz olmalıdırlar. Bu arada birinci Beş Yıllık Plân dönemindeki eksik ve hatalarda hiçbir tesire kapılmadan olduğu gibi tesbit edilmeli ve ikinci Beş Yıllık Plân bunun ışığında yapılmalıdır. Teknik eleman mevcudunun kalkınmadaki önemi malûmdur. Plânlama müstesarının beyanına göre teknik eleman kifayetsizliği değil, teknik elemanın yerinde kullanılmayışı, hatalı kullanılışı vardır ve içlerinde veznedarlık bile yapanlar vardır. Bu yerinde kullanılmayış durumunu giderecek tavsiyeler Hükümete yapılmış mıdır? Geniş çapta yetiştirilen ve kendilerine iş sahası bulamıyan teknikerler ve ileride bu tekniker okullarının durumu hakkında yeni bir etüt ve kararları var mıdır? Bunların efkâra açıklanması ve müspet kararlara varılması zaruret haline gelmiştir. Çünkü: çok ihtiyacımız olan ve çok rağbet gören teknik sahanın cazibesini kaybetmemesi lâzımdır.

Plânlamanın iyi işliyen bir enformasyona ihtiyacı vardır. Plân teşkilâtı ile özel sektör ve halk münasebetleri kendi konularında fevkalâde kolaylaştırılmalı, teşvik edici, yardım edici bilgi verici bir yön tutulmalıdır.

Ön projeler bakanlıkların imkânları ile ve İller teşkilâtı ile hazırlandığından koordinasyon maalesef iyi sağlanmıyor, meselâ : Bir köye tarım teşkilâtının bir şubesi yatırım yapmış diğer şubesi başka köye yapmıştır. Bir köyde mera islâhı yapılırken başka bir köyde hayvancılık ele alınırsa bu yersiz bir yatırım olur. Bu gibi aksamaları gidermek için üera bölgelerdeki uygulamaya memur kimselerin eğitilmesi de pek mühimdir.

Bölge plânlamasının chemmiyeti malûmdur. Plân ve programların gerçeğe yakın olması da buna bağlıdır. Bu konudaki çalışmayı kifayetli görmiyoruz. Bu mesai diğer devlet teşkilâtının, vesait diğer imkânlarından da istifade ile hızlandırılmalıdır.

Karma ekonomi anlayışı üzerinde kalkınmayı hızlandırıcı bir şekilde açık bir tarife varmak lüzumu belirmiştir. Karma ekonominin de şekilleri vardır. Bize en uygun şekli, kalkınma hızını çoğaltacak bir şekli tesbitte fayda inkâr edilemez. Bugün plânlamanın ve Hükümetin tutumu Devlet sektörü ile özel sektör yan yana faaliyet göstermesi şeklindedir. Faydalı görülen yerlerde Devlet sektörü ile özel sektörün ortaklık halinde de faaliyet göstermesi, bilhassa halk sermayesi şeklindeki iştiraklere imkân verilmesi hem sosyal adalete demokratik mânada uygun olur, hem de gelişmemizi hızlandırır, Ecnebi firmalarla Devlet sektörü ortaklık kurarken yerli sermayeyi ve halkımızın iştirakini buna lâyık görmemesi tervicedilemez. Tasvip de edilemez.

Plân uygulamaları neticesi açık ve anlaşılır, her yönden tetkike müsait bir şekil neşredilmelidir. Gerçeklerin ifadesini hiçbir siyasi maksatla ihmal etmemiş olmalıdır. Bu sebeple: Uygulama yılı sonunda yalnız para olarak değil iş ve hacım olarak da bölgeler ve kalemler üzerinde de hangilerinin tamamlandığı, hangilerinin yapılamadığı, hangilerinin gelecek seneye kaldığı açıkça belirtilmelidir. Bir evvelki senede yapılamayıp yeni uygulama programına alınanlar ayrıca gösterilmelidir. Teşriî organ ve ilgili daireler plânın seyrini kolayca tetkik imkânını bulmalıdır. Halka bu yönde aydınlatıcı bilgiler verilmelidir. Bu açık rejim icabı olduğu gibi, demokratik plânlamalarda kütlenin plânı benimsemesi bakımından, rejimin vasfı bakımından zaruridir.

Doğrudan doğruya istahsale mâtuf yatırımların ayrıca belirtilmesi faydalıdır. İstihsale hiç veya pek az tesir eden yatırımların nisbeti bilinmedikçe millî gelir artışını, tesbit güçleşir.

Totaliter rejimlerde plân, iktidarın hâkimiyetini sağlıyacak yönde, halk refahını ihmal eder şekilde bir istikamet alır. Bu gibi rejimler bütün iktisadi kaynaklarını plân bahanesiyle ele geçirip kütleler üzerinde hâkimiyet sağlamışlardır. Plân fikrine birçok yerlerde antipati de bu meyile müsaidoluşundan doğmaktadır. Bizim plânımız Anayasamızın demokratik esaslarına göre yapılmıştır. Demokratik bir zihniyetle tatbik edilmekle muvaffak olur. Ancak bu şartla vazıh, siyasi endişelerden uzak tatbikatla milletin malı olur. Hepimizin müştereken koruyup inkişaf ettireceğimiz bir müessese olur. Aksi ve yanlış bir tutum plânı sevimsiz kılar, verimsiz kılar. Plân dairesi gerçekleri ifade bakımından cesur olmalı Hükümet bunu teşvik etmelidir. Plânlama dürüst, samimî ve açık konuşan bir müşahidolduğu derecede faydalı olur. Bu hususu sağlam esaslara bağlamak zaruretindeyiz.

Bu şartlar içinde faaliyet gösterecek bir plânlamayı millî gelirleri, en kısa yoldan en verimli şekilde millet hayrına kullanan bir plânlamayı ilmî, realist, vatanperver bir tutumla uygulanan bir plânlamayı Adalet Partisi bütün samimiyetiyle destekliyecektir. Yurdun dert ve ihtiyaçları çoksa da her türlü imkânları da vardır. Ayrıca fevkalâde medeni kabiliyet ve istidatları olan bir milletimiz vardır. Muvaffat olunmaması için bir sebep yoktur. Muvaffakiyetsizlik sadece sorumlu mevkideki Hükümetlerin tutumundan ileri gelebilir.

Türk milletinin büyük kabiliyetini keşfeden Hükümetler, bu konudaki dirayetleri nisbetinde kalkınma dâvasını sağlıyacaklardır.

Teşekkür eder, vaktinizi aldığım için özür diler, hürmetler ederim. (Alkışlar).

BAŞKAN — Sayın Maliye Bakanı.

MALİYE BAKANI FERİD MELEN (Van) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar, bir müdahale yapmak mecburiyetinde kaldım, özür dilerim. Alâeddin Çetin arkadaşımız gibi konuşmalarına çok değer verdiğim bir arkadaşım, Hükümetin çok başarılı olduğu bir mevzuda hakikaten hepimizi inkisara uğratacak ve gerçekleri tamamen inkâr eden bir görüş ileri sürdüler. Müdahaleyi bu sebeple yapıyorum.

Muhterem arkadaşlar, işçi mevzuunda gerek plânlama dairemiz, gerek Hükümetimiz birinci günden itibaren arkadaşımızın mütalâasının, görüşünün tam tersine hassasiyet göstermiş ve gereken bütün tedbirleri zamanında, vakit geçirmeksizin almıştır. İşçilerimiz bir defa Devlet tarafından gönderilmektedir. Bunu Çalışma Bakanlığımız tanzim etmektedir, anlaşmalarla göndermektedir. İşte, kendisi gitmiş de, Devlet bunlara seyirci kalıyormuş veyahut da bunların dövizlerini getirmek için Hükümet seyirci kalmış... Bunları söyliyebilmek için insan ya bu memleketten 5 - 10 sene uzak kalmalı veya hiç gazete okumamalı, radyo dinlememeli veyahut da bu Meclisteki söylenenleri dinlememiş olmalıdır. Bu Meclisteki işçi meseleleri defaatle

kürsüye getirildi. Bendeniz ve diğer Bakan arkadaşlarımız bütün yönleriyle bu mevzu hakkında izahat verdiler. Plânlama da bir ilim heyeti gönderdi ve işçilerimizin Avrupa'da maruz kaldıkları meseleleri bütün yönleriyle tetkik ettirdi, rakamlar verdi. Arkasından huzurunuza bir kanun getirdik. Kanunu kabul buyurdunuz. Bu kunun müzakere edilirken bu mesele bütün yönleriyle tetkik edildi. Bu kanunu tatbika koyduk ve bu kanunu tatbik etmek için bütün bankalarımızı seferber ettik. Yabancı memleket bankalarına gittiler, muhabirlik anlaşmaları yaptılar, heyetler gönderdiler. Ayrıca seyyar memurlar gönderdiler ve işçilerimize broşürler gönderdik, Çalışma Bakanı bizzat kendisi giderek orada işçileri tenvir etti. Ve nihayet mekanizma işlemeye başladı. Daha evvel ayda yüzbin dolâr gelirken son aylarda üç milyon dolâr gelmeye başladı. Yalnız Aralık ayında gelen miktar üç milyon dolârı bulmuştur. İçinde bulunduğumuz ayın 20 sine kadar iki milyon dolâr gelmiştir. Ve sürratle artmaktadır. Bütün bu hakikatler karşısında, arz ettiğim gibi, Hükümetin hakikaten başarılı olduğu bir sahada işte Hükümet seyirci kalmaktadır, Maliye Bakanı formalisttir, şeklinde hiçbir esasa dayanmıyan mütalâaları, sırf muhalefet olsun diye söylemek her halde bir marifet değildir arkadaşlar.

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Mehmet Pırıltı'nındır ama müsaade buyurun, biraz nefes alalım. Saat 23,20 de toplanmak üzere oturuma 20 dakika ara veriyorum.

Kapanma saati : 23,00

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 23,20

BAŞKAN — Başkanvekili İhsan Hamit Tigrel

KÂTİPLER : Âdil Ünlü (Cumhurbaşkanınca S. Ü.), Mustafa Yılmaz İnceoğlu (Afyon Karahisar)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır, müzakereye devam ediyoruz.

Söz sırası Sayın Mehmet Pırıltı'nındır. Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına.

C. H. P. GRUPU ADINA MEHMET PIRILTI (Antalya) — Cumhuriyet Senatosunun Muhterem Başkanı, muhterem üyeleri, muhterem Hükümet üyeleri, Cumhuriyet Senatosu Cumhuriyet Halk Partisi Grupunun 1965 malî yılı Bütçe tasarısının Devlet Plânlama Teşkilâtına taallûk eden kısmı üzerindeki görüşünü arz edeceğiz.

Demokratik bir sistem içinde hızlı, dengeli ve âdil bir kalkınma için plânlama şarttır düsturunu esas ittihaz eden Anayasamız 41 nci maddesiyle (İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir) hükmünü vaz'ederek iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yönetlmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevleri arasındadır.

Devletin bu ödevi nasıl yerine getireceği yine Anayasamızın 129 ncu maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve görevlerinin ve plânın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek esasların ve plânın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlıyacak tedbirlerin özel kanunla düzenleneceği açıklanmıştır.

Bu hükümlerle Anayasamızın da önemle belirttiği plânlama fikri ve plân zarureti ihtiyaçlara göre kıt olan kaynaklarımızın en iyi şekilde kullanılarak süratli gelişmeye en kısa zamanda ulaşma isteğinden doğmaktadır.

Yurdumuzda kalkınma isteğinin plân ve programlar çerçevesinde gerçekleştirilme çabası Cumhuriyetin ilk yıllarından beri zaman zaman görülmekle birlikte plânlama işlerinin belli bir teşkilât ve düzen içinde ele alınması 1960 yılına raslamaktadır.

30 Eylül 1960 gün ve 91 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı bir Devlet Plânlama Teşkilâtı kurulmuştur. Kuruluş kanununa göre, teşkilâtın görevleri şunlardır:

a) Memleketin tabiî, beşeri ve iktisadi her türlü kaynak ve imkânlarını tam bir şekilde tesbit ederek, takibedilecek iktisadi ve sosyal politikayı ve hedefleri tâyinde Hükümete yardımcı olmak,

b) Muhtelif bakanlıkların iktisadi politikayı ilgilendiren faaliyetlerinde koordinasyonu temin etmek için tavsiyelerde bulunmak ve bu hususlarda müşavirlik yapmak,

c) Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa vâdeli plânları hazırlamak,

d) Plânların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve müesseselerle mahallî idarelerin kuruluş ve işleyişlerinin ıslahı hususunda tavsiyelerde bulunmak,

e) Plânın uygulanmasını takibetmek, değerlendirmek ve gerektiği hallerde plânda değişiklikler yapmak,

f) Özel sektörün faaliyetlerini plânın hedef ve gayelerine uygun şekilde teşvik ve tanzim edecek tedbirleri tavsiye etmek.

Bu görevleri yapmak üzere kurulmuş bulunan Devlet Plânlama Teşkilâtı Yüksek Plânlama Kurulu ve Merkez Teşkilâtından meydana gelmektedir. Kuruluş kanununa göre, Yüksek Plânlama Kurulu Başbakan (veya Başbakan Yardımcısı) Bakanlar Kurulunca seçilecek üç Bakan, Plânlama Müsteşarı, İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı, Sosyal Plânlama Dairesi Başkanı ve Koordinasyon Dairesi Başkanından meydana gelir. Kurulun görevi, iktisadi ve sosyal politikanın hedefinin tâyininde Bakanlar Kuruluna yardımcı olmak ve hazırlanacak plânları, Bakanlar Kuruluna sunulmadan önce, tâyin edilen hedeflere uygunluk ve yeterlik derecesi bakımından incelemektir.

Plânlama merkez teşkilâtı, Başbakan Yardımcısına bağlı Plânlama Müsteşarının sevk ve idaresinde çalışan İktisadi Plânlama Dairesi, Sosyal Plânlama Dairesi ve Koordinasyon Dairesi başkanlıklariyle Genel Sekreterlikten meydana gelen bir kuruluştur. Merkez Plânlama Teşkilâtının kanunla tesbit edilmiş bulunan kadrolari bir Müsteşar, üç Daire Başkanı, üç Müşavir, bir Genel Sekreter, sekiz şube müdürü, on uzman yirmi uzman yardımcısı olmak üzere kırkaltı teknik personel, istatistikçi, sekreter, memur ve hesap memuru olmak üzere onaltı yardımcı, personel ile daktilo, tercüman, desinatör ve odacı gibi yirmi yedi müstahdemden ibarettir. Buna göre teşkilâtın bütün kadrolu personel mevcudu 89 kişidir.

Teşkilâta verilmiş bulunan görevlerin yerine getirilmesi, gerekli araştırma ve incelemelerin yapılması ancak bütün bakanlıklar, Devlet daire ve müesseseleriyle yakın işbirliği kurmak ve gerekli hallerde mukaveleli personel çalıştırmak yoliyle mümkün olabilmektedir. Kuruluş kanununda ve bu kanuna ek 99 sayılı Kanun ile 1 Ağustos 1961 gün ve 340 sayılı kanunlarda; teşkilâta bu konuda tanınmış olan imkânlardan faydalanılmaktadır. Böylece halen teşkilâtta 41 baremli kadroda, 28 (d) cetveline bağlı ücretli kadroda, 67 mukaveleli olmak üzere 143 kişi çalışmaktadır. Ayrıca Teşkilâtın görevleri arasında bulunan bölge plânlaması için Çukurova ve Antalya'da iki pilot bölge plânlama bürosu vardır, bu bürolarda Antalya'da 33, Çukurova'da 25 mukaveleli personel çalıştırılmaktadır.

Muhterem arkadaşlar,

Plânlama fikri, hukukî dayanağı ve teşkilâtı, görevleri hakkında kısaca malûmat arz ettikten sonra teşkilâtın yaptığı çalışmaları arz etmekte fayda görmekteyiz.

Bu teşkilât, Hükümetin Birinci Beş Yıllık (1963 - 1967) Kalkınma Plânını hazırlamış ve bu plân 77 sayılı Kanun gereğince Plân Karma Komisyonu, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde görüşülüp onaylanmakla millî bir eser meydana getirilmiştir.

Bu plânın 1963 - 1964 malî yıllarına ait programı uygulanmış, Devlet Plânlama Teşki-

lâtı da iş bu uygulamanın izlenmesiyle ilgili çalışmaları yanında bir yandan 1965 yılı programını hazırlamış ve bu program Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek 25 Kasım 1964 gün ve 11865 sayılı Resmî Gazete ile yayınlanarak yürürlüğe konmuştur.

Öte yandan da İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının (1968 - 1972) ön hazırlık çalışmalarına başlanmış bulunulduğunu memnuniyetle müşahade etmekteyiz.

Plân ve programların uygulanmasının izlenmesi yanısıra tam bir uygulamaya ulaşabilmek için işbirliği ve koordinasyon sağlanması ile ilgili çalışmalar da aralıksız devam etmektedir.

Uygulamanın izlenmesinde Plânlamaca kullanılan araç, kuruluş kanununda da gösterildiği gibi icracı dairelerden alınan üçer aylık devre raporlarıdır. Bu raporların Yüksek Plânlama Kurulunda ilgili Bakanlık daire ve Devlet müesseselerinin en yüksek kademelerindeki yetkililerinin de hazır bulunduğu halde incelenmekte olduğunu ve bilâhara Bakanlar Kuruluna sunulduğunu bilen plân tatbikatçısını çalışmaya teşvik edeceği muhakkak ise de, temennimiz odur ki icrası dairelerin vermiş oldukları bilgilerin doğru olup olmadığının kontrolünün alâkalı bakanlıklarca zamanında yapılmasiyle plân hedeflerine salim olarak varılacağıdır.

Devlet Plânlama Teşkilâtının uygulamada (plânın) çeşitli daireler arasında gerekli koordinasyon yapılmaması yüzünden görülen aksaklıkların giderilmesi için çeşitli daire ve teşekküllerin yüksek seviyede sorumlu temsilcilerinin katıldığı komisyonları toplamasını ve iller seviyesinde uygulamada, koordinasyon sağlaması için il koordinasyon kurulları kurmasını şükranla karşılarız.

Bu arada 1964 yılı uygulamasının takibi için Sayın Başbakanın günde 10 saat üzerinden 50 saatlik Yüksek Plânlama Kuruluna riyaset edişi Hükümetimizin plâna verdiği chemmiyetin bir delilidir. Bu hassasiyetle çalışan Hükümetin yüksek huzurlarımıza getirmiş olduğu plân devrenin üçüncü bütçesi de yıllık programa uygun bir bütçedir.

Kalkınmanın gerçekleşmesi için, milletlerarası iktisadi işbirliğinin önemli bir unsur olduğunu kabul eden Plânlama, plânın dış finansman ihtiyacını karşılamak için Türkiye Yardım Konsorsiyomu ve Milletlerarası Kalkınma Teşekkülleri ile ilişkiler tesis etmiştir. Bunu memnuniyetle karşılarız.

Muhterem arkadaşlar, plânlama ve plânda güdülen maksadın hâsıl olabilmesi için Hükümetin ve bütün Devlet teşkilâtının plâna bağlı ve koordine bir şekilde çalışması lâzımdır. Keza, aynı şuurun bütün millette uyanması lâzımdır. İşte bu şuurun millete malolması için teşkilât topluma bilgi verme çabasında bulunmuştur. Bu cümleden olarak Plânlama Dergisi yayınlanmış, bültenler hazırlanmış, konferanslar ve açık oturumlar veya seminerler düzenleyerek Devlet Plânlama Teşkilâtı eğitici ve öğretici bir rol oynamaktadır. Plânlama Teşkilâtı bugüne kadar çeşitli konularda 52 si Türkçe, 7 si İngilizce olmak üzere 59 basılı, keza 57 Türkçe, 26 sı İngilizce, Fransızca ve Almanca teksir olmak üzere 142 yayım yapmıştır.

İşte bu çalışmaları yapan Devlet Plânlama Teşkilâtı 1965 malî yılı Bütçesinin cari harcamaları ve ödeneği geçen yıla nazaran 85 bin 872 lira noksaniyle 7 103 564 lira olarak tesbit edilmiştir. Bütçe kanun tasarısı metni bastırılıp dağıtıldığı için bu harcamaların kısım, bölüm ve maddeleri üzerinde ayrı ayrı durmaya lüzum görmüyoruz. Ancak, Teşkilâtın, Toprak Mahsulleri Ofisinin boşalttığı binaya taşınması kararlaştırılmış bulunmasından yeni binaya biran evvel taşınılarak görevlilerin çalışma rahatlığına kavuşturulmasını temenniye şayan bulduğumuzu belirtmekle yetiniyoruz.

Muhterem arkadaşlar, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının tatbik yılları olan 1963 ve 1964 uygulama sonuçlarını belirtmeden geçemiyeceğiz.

1. 1963 deki durum; 1963 de plânın gerçekleşme oranı 30 . 9 . 1964 tarihinde % 54 dür. plânda öngörülen % 7 kalkınma hızının aşılmış olması şüphe yok ki memleketin kalkınma yolundaki gayretleri bakımından önemle belirtilecek bir olaydır. Bu sonucun alınmasında kamu ve özel sektör yatırımlarının rolü yanında tarım sektörünün de elverişli hava şartlarının meydana getirdiği üretim artışlarının da etkisinin bulunduğunu belirtmek yerinde olur.

Türkiye'de ekonomik faaliyetlerin; daha ziyade tarım ve dış ticaret sektörlerinin etkisi altında olduğu, dış ticaretin ise tarımdaki gelişme ile sıkı sıkıya ilgili bulunduğu bir gerçektir.

1963 yılında tarım sektörünün, millî gelirimize bir yıl öncesinin % 5,6 sına karşılık, % 7,4 oranında bir gelir artışı sağlaması böyle bir ekonomik olay mahsulü olmuştur.

Gayrisafi millî hasılamızda % 7,5 oranında bir gelişme hızı sağlıyan 1963 yılı ekonomik faaliyetlerindeki bu ilerleme yalnız tarım sektöründeki artışa bağlı kalmamıştır. Bu arada, sanayi, ticaret ve ulaştırma faaliyetleri 1962 ye göre 1963 de % 8 in üstünde bir artma kaydetmiştir.

2. 1964 deki durum : 30 Eylül 1964 tarihi itibariyle, kamu sektörünün yatırımlarının ortalama gerçekleşme oranı % 45 dir. Bu oranın değerlendirilmesinde göz önünde tutulacak önemli noktalardan biri ihale tenzilâtları dolayısiyle, öngörülen işlerin esasen programdaki bedellerin altında gerçekleşecekleri hususudur. Diğer yandan katma ve genel bütçeli daireler İktisadi Devlet Teşekküllerinden daha yüksek ve geçen yılın aynı dönemindeki seviyelere yakın gerçekleşme oranlarına ulaşmış bulunmaktadır. Bu oranların değerlendirilmesinde üçüncü dönemin Temmuz, Ağustos ve Eylül gibi inşaata en elverişli ayları içine alması bunun yanında proje hazırlanması ve ihale işlemlerinin önceki aylarda tamamlanmış olması göz önünde tutulmalıdır. Ekim ve Kasım aylarında da havaların inşaata müsait gidişine bakılarak 4 ncü üç aylık dönemde gerçekleşme oranlarının tatmin edici seviyelere ulaşmış bulunduğu beklenebilir.

1964 yılı yatırım programı 1963 yılı yatırım programına nazaran % 40 fazladır. Ayrıca 1964 yılı yatırım programında petro - kimya tesisi, Batman - İskenderun pipe - line, graft kâğıdı, azot tesisleri tevsii gibi büyük projeler yer almış bulunmaktadır.

Plânın uygulamaya konulmasından sonra ihracatımızdan sağlanan sonuçlar plânda tesbit edilen hedeflere ulaşıldığını ve hattâ hedeflerin geçildiğini göstermektedir. Meselâ 1963 yılında plânda 348 milyon dolârlık bir ihracat tahmin edilmesine karşılık fiilen 368 milyon sağlanmıştır.

Halen sonuçları alınmamış olmakla beraber 1964 yılının ilk on aylık devresinde bir evvelki yılın aynı dönemindeki miktarına ulaşılmıştır. Kasım ayının ilk muvakkat rakamı 55 milyon dolâra ulaşmıştır ki bu bize plândaki 364 milyon dolârlık hedefin muhakkak tutturulacağını ve büyük bir ihtimalle 10 milyon dolâr kadar aşılacağını göstermektedir.

Muhterem arkadaşlar, kalkınma plânının 3 ncü yıl programının uygulanmasiyle birlikte, 1963 ve 1964 yıllarına ait programlarda bitirilemiyen yatırımların tamamlanması, 1965 yılı sonunda memleket ekonomisinde önemli bir gelişmeye yol açacaktır. Bu sebeple, 1965 sonunda gayrisâfi millî hasılanın % 7 oranında bir hızla gelişerek 64,8 milyon lirayı aşması ve fert başına düşen millî gelirin 2,2, bin liraya yaklaşması beklenmektedir. 1963 - 1965 yıllarına ait kalkınma faaliyetleri, imalât, petrol, turizm sanayiinde çok önemli gelişmelere yol açacak ve ithalât ikamesi suretiyle dış ödemeler dengesindeki açığın azalmasını mümkün kılacaktır. Diğer tarfatan, gittikçe artmakta olan dış memleketlere işgücü ihracı memlekete yeni bir döviz kaynağı sağlıyacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

Memnunlukla diyebiliriz ki, plânlama ve plân düşüncesi, Türkiye'nin ancak plânla kalkınabileceği inancı geçen kısa zaman içinde çok geniş ölçüde yayılmış ve benimsenilmiştir.

Tarih, bu zarureti görerek memleketimizde Devlet Plânlama Teşkilâtını kuranları daima takdirle yadedecektir.

Yukardan beri arz ettiğim müspet neticelerin alınmasında hizmetleri geçen Devlet Plânlama Teşkilâtı görevlilerini ve plân tatbikatçılarını tebrik eder, sözlerimi bitirirken, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının hedeflerine ulaşması hakkındaki temennimizi tekrarlar, Cumhuriyet Senatosu C. H. P. Grupu adına Yüksek Heyetinizi hürmetle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz Millî Birlik grupu adına Sayın Ahmet Yıldızındır. Sayın Yıldız Devlet Plânlama Teşkilâtı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Tapu Kadastro Genel müdürlükleri bütçesi hakkında söz istediler. Arzu ederlerse hepsini burada kül olarak mütalâa edebilirler.

MİLLÎ BİRLİK GRUPU ADINA AHMET YILDIZ (Tabiî Üye) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlar, ben şimdi Devlet Plânlama Teşkilâtının, daha doğrusu bu bütçe hakkında grupumun görüşünü arz edeceğim.

Devlet örgütümüz içinde, bir Anayasa kurumu halinde, çok önemli fonksiyonu olduğu kadar, çok çetin direnişlerle karşılaşan Devlet

Plânlama Teşkilâtının durumunu genişçe bir görüş içinde eleştirmenin yararlı olduğu inancındayım.

Fonksiyonu Devlet yönetimini tüm halinde etkileyen daha doğrusu etkilediğinden yaşama ve yürütme organlariyle, Devlet örgütünün türlü daireleriyle karşı karşıya gelen ve hepsinin görüşleri karşısında tesbit ettiği politikayı savunma durumunda olan Devlet Plânlama Teşkilâtının bütün mensuplarının statüsü memur statüsüdür. Bu güçsüz statü ile bu ölçüde güçlü organlara karşı memurluğun verdiği psikolojik durum içinde bir faaliyet yapmaktadır.

Plânlı kalkınmanın kurumsal sorumluluğu ve görevi yönünden başta gelen bir öğüt olmasına karşılık, karar yetkisi ve uygulama gücü olmadığından başka, rehavet içinde bir gidişin ve bu gidişi kendisine uyarlı bulanların bütün tepkilerini göğüslemek zorundadır.

Bu kuruma ümit bağlıyanlar ve yurdumuzun geleceği üzerindeki büyük rolünü başarılı şekilde ifa etmesini istiyenler, bu belirtmeye çalıştığımız tablo içinde DPT nın durumunu gözden geçirmelidirler.

Sayın arkadaşlarım;

Cumhuriyet Türkiye'sinde, aydınlar arasında, ahenk içinde bir ekip çalışmasının en güzel örneğini plâncılar vermiştir.

Aydınca davranışta da gelenek yaratacak örnekler verdiler.

Bu değerli elemanlar sayesinde, mevcudolarak ve koşullar içinde, memleketimizin dâvalarına en iyi teşhisler konulmuştur.

İster polemik yada demagoji ve isterse gerçekçi bir tutumdan kaynağını alsın, bugünkü politik edebiyatımıza en bol fikir malzemesini plâncılar sağlamıştır.

Güçlüklerimizi ve her alandaki sorumlarımızı gün ışığına çıkaran ve ayrıntılarındaki gerekli düzeltmeler dışında öngördüğü çözümlerin doğruluğunu kabul etmiyenler pek azdır bugün.

İlişki kurduğumuz bütün yabancı devlet ve kurumlar plânlamadan ve plâncılardan övgü ile söz ediyorlar.

Alacağımız ekonomik yardımları nasıl kullanacağımızı tesbit edecek bir örgütümüz bulunmadığı ile vaktiyle karşılaştığımız direnmeler son bulmuştur. Artık çağımızda yeri olmıyan usullerle Devlet yönetimi yerine, bütün sorumluluğu kurum ve kuruluşların, zaman bölümlerini de belirtilmek suretiyle, ne yapacağını ve nasıl yapacağını bilen bir açıklığa ulaşmaları sağlandı. Bu ölçüde başarılı, dışarda itibar yükseltici, boşuna güç harcamasını önleyici ve Devletin her türlü eylem ve işlemlerine ışık tutucu bir varlık göstermesine rağmen, fonksiyonun verimliliğini azaltıcı etkenlerin altında bunalmışa, ya da, en azından, sindirilmişe benziyor demek zorunda kalıştan büyük bir üzüntü duymaktayiz.

Milletçe büyük takdir ve şükran duygularımıza hak kazanması gereken DPT yasama, yürütme ve yönetimden yakınmıyorsa, bu onun görev anlayışı ve olgunluğundandır.

Grupumuz, bu konudaki üzüntü ve hayal kırıklığını giderici bir etkisi olması temennisi ile, görüşlerini açıklamak ister.

Meclis kürsülerinden yurdun her köşesine kadar yayılan plân ve plânlama aleyhindeki olumsuz yıpratmalar, Devlet yönetimindeki kurum ve kuruluşların plânlı bir gidişe ayak uyduramamaktan ötürü gösterdikleri direnmeler ve bu iki yönlü baskılardan kurtulamıyan hükümlere de zaman zaman hâkim olan tutum, DPT nı, sözü ve fikri önemsiz bir Devlet dairesi haline sokmakta olduğu kaygısındayız. Bir vize dairesi haline getirilmesi memleketçe çok zararlı sonuçlar doğurur, inancındayız.

Memleketin ana zorunları ve ivedilik istiyen dertleri için plânlamanın gösterdiği çözümler, içerde ve dışarda takdirle karşılandığı halde, bunun araç ve yöntemlerini ve alınacak tedbirleri aynı teşkilâtın söylemesine tahammül edilemediğine tanık olduk.

Hükümet üstü bir organ olması, ve yönetimi kesinlikle bağlıyacak tutuma yönelmesi gibi, çağdaş devlet görüşleriyle çelişen bir davranışı elbette savunuyoruz. Fakat bir Anayasa kurumu olarak, ondan umduğumuz gelişmeyi sağlıyabilmesi için, ileri süreceği fikir ve çözümlere de yeter bir önem verilmesi gerektiği inancındayız. DPT nın prestijini azaltmak için de türlü çabalara tanık olmaktayız. Verdiği bir rakam ve buna dayalı görüşlerinde hata görülünce, kabahatin, bu teşkilâta hınçla yüklenilmesinden ve onu kötülemek için insaf sınırlarının dahi aşılmasından bâzı kimselerin özel bir haz duyduğunu belirtmek isteriz.

İstatistik bilgilerimizdeki doğruluk oranı ve Devlet dairelerinin verdiği bilgilerin gerçeklere uyarlık derecesi pek de yüksek olmadığını hepimiz biliyoruz.

Plânlama da, bütün çözümlerini, işte bu güven derecesi düşük bilgilere dayamak zorundadır.

Bu bakımdan, hazırladığı çözümlerde, rakamlardan ötürü uğranılan hatalarda, DPT nın payı çok olamaz.

Geçen dönemde, plânlama ile yasama ve yürütme organları arasında beliren görüş ayrılıklarında, çoğunlukla, teşkilâtın görüşleri bir tarafa itildi ve politik gücün sözüne uyuldu.

Üzüntü ile tanık olduk ki, plânlamanın ileri sürdüğü görüş, her defasında haklı çıktı ve aksinin uygulanması halinde, karşılaşacağı haber verilen güçlükler, gecikmeden, karşımıza dikildi.

İnandıkları görüşler ve teklif ettikleri tedbirler itibar görmeyince çekilen plâncı uzmanlar en insafsız lekelemelere uğradıkları halde, Devlet sorumluluğu duygusuna ve memur haysiyetine, tam bir saygı ile, hiçbir tepki göstermeden susmuş olmalarına rağmen, söyledikleri doğru çıktı... İnançları yerine sandalyelerini feda eden bu uzmanların örnek tutumları, bütün Devlet görevlileri için olumlu bir uyarma olacak yerde, korkarız ki, teşkilâta karşı politik baskı özlemlerine, güç katmış olmasın. Memurların bundan sonra, böyle bir görüş direnmesinde pek cesaretleri olmıyacağı gibi böyle hareket edenleri bizde buradan ayırırız gibi bir kaygı onlarda uyanmasın, temenni ederiz.

Plâna inandığını söyliyen bir partinin ve hayatında plânı ideal sayan bir Basbakanın zamanında tanık olduğumuz bu olaylara bakınca plân fikrine biraz yan bakan partilerin iktidarı halinde, plânlamanın durumu kaygı verecek hale gelebilir.

Plân fikrinin yaygın hale gelmesi, halk tarafından benimsenmesi ve bütün ilgililer arasında bilinçli ve bilgili bir işbirliği ile yeterli koordinasyon sağlanması için, bölge toplantıları yapılıyordu. Bunlara ara verilmesinin nedenlerini anlıyamamaktayız.

Plânın hazırlanma süresinde ve işlerin daha yoğun olduğu zaman, yapılan bu toplantılara verilen arayı, yukarda belirttiğimiz etkenlerin bir sonucu saymaktayız.

Bir Anayasa kuurmundan ve başarısını göğüs kabartarak izlediğimiz DPT nın bu derece sinmesi ve seslerinin kesilmiş olması kanısını vermesinden büyük kaygı duymaktayız. Başarısını kesin şekilde ispat etmiş bir devlet organı bu duruma inmemeliydi.

«Plân ve plâncı görmek istiyorsanız Türkiye'ye gidiniz» dedirten bir organı daha etkili ve sözüne itibar edilir durumda görmek isteriz.

Çok değerli bir maliyecinin müsteşar olması dahi, durumu değiştirmiyeceğe benziyor, sözü dinlenir etkili bir DPT nın sağlıyacağı yararları değerlendirebilmek için biraz daha derinliğine bir eleştirme ile ve genel gidişin içinde, konuyu takdirlerinize sunmak isteriz :

1. 1954 yılından sonraki ısrarlı dış yardım isteklerimize karşı enfilâsyon, plânsızlık ve ne zamana kadar yardım istiyeceğimiz belli değil gerekçeleri ile yardım isteklerimiz geri çevriliyordu.

Plânlı gidiş, bu üç gerekçeyi de bugün, olumsuz karşılık olarak, kullanamıyacak hale getirdi enfilâsyon önlendi, yapılacak işler ve yöntemleri plâna bağlandı. Ne zamana kadar ve hangi ölçüde yardıma muhtacolacağımızı, yabancıların da doğruluğunu kabul ettiği şekilde, belirtildi.

2. A. B. D. Senatörü Grueing heyetinin Senatoya ve Hükümete, 1962 yılında; sunduğu raporda, «Türkiye'de, 1950 - 1960 arası ekonomik kargaşalık dönemi olduğu, Amerikan yardımının kötü kullanıldığı ve iç suiistimallere harcandığı, 1960 tan sonra bâzı köklü tedbirlere girişildiği ve teşkilâtların kurulduğu ve bunların sonuçlarının lekelenmesi gerektiği» belirtilmektedir. Bu sözlerle plânlı gidiş övülmekle beraber, geleceğinden kaygı ifade ediliyor.

3. AID ve OECD, % 7 lik kalkınma hızını, başlangıçta çok büyük görerek, havalî dive nitelendirirken sonraları «büyüktür ama Türkiye için zorunlu ve gerçekleştirilebilir» demeye başladılar. Bunu sağlamada, plân ve plâncıların hizmeti büyük olmuştur.

4. Türk toplumunda da, ne zaman, nerede ve nasıl yapılacağı sorularına bilgili ve yeterli karşılıklar bulan ve hangi ekonomik ve malî tedbirlerin alınacağını bildirecek bir gidişin yarattığı güven ve ümidin verimli sonuçlarına tanık olmaktayız.

Bu övünçle belirttiğimiz tablonun bir de hayal kırıcı olumsuz yönü vardır :

1. Plânı, aşırı rejimlerin malı gibi göstermek istiyen ilgisiz ya da bilgilerini özel çıkarları yönünde kullananların çabaları, plânlı gidişe alışmıyan görevlilerin direnişleri, plânsız yönetim felsefesinin iflâs ettiği yargısına varılacağı kaygılarından doğan önleyici emeklerle, eleman yetersizliği başlıca handikaplarımız olmaktadır.

Bu arada Anayasamızın plânlamaya sosyal ve ekonomik alanda verdiği görevler bugün paralel fonksiyonel vetireye kaynak olan iki örgüt dizisi kanalı ile yapılmakta olduğunu görüyoruz. Yani bunlardan bir tanesi Devlet Plânlama Teşkilâtı, bunun üstünde Yüksek Plânlama Kurulu ve nihayet Bakanlar Kurulu. Buna bir paralel teşkilât daha İktisadi Kurul. Bunun altında Kurul Komitesi. Bütün bunun üstünde yine Bakanlar Kurulu. Anayasa çıkmadan önce yararlı bir kurul olarak kurulan İktisadi Kurul Anayasa ile görevler Plânlama Teşkilâtına bir ölçüde verildikten sonra sanırım ki, İktisadi Kurul ile Yüksek Plânlama Kurulu arasında birçok görev girişimi ve çelişmeleri vukubulmaktadır. Ayrıca İktisadi Kurul da teşkilât halinde olmıyan bir kararla oradan buradan alınan birkaç kişi ile kurulan İktisadi Kurulun Kurum Komitesi Plânlama Teşkilâtı ile kıyaslanamıyacak kadar bilgisi, irtibatı, Devlet Teşkilâtı ile koordinasyon imkânları bulunmıyan böyle bir teşekkülün ekonomik ve sosyal kararların alınmasında öne geçici bir halde olduğu intibaı verilmektedir. Bu hal plânlamayı esas fonksiyonundan kenara iter gibi görünmektedir. Öyle olunca sanırız ki, ne idari hukuk bakımından ne Anayasanın Plânlamadan beklediği amaçlar yönünden bağdaştırılması güç bir durumdur. Bunu Hükümetin düzenliyeceği umudunu açıklamak isteriz.

2. Plânın finansman kaynaklarından yararlanmada karşılaşılan özel çıkarların baskıları, plân felsefesine uymıyan bâzı tedbirleri aldırmada çok etkili olmaktadır bugün, içerde ve dışarda kendilerine düşecek külfetleri azaltmak istiyenlerin % 7 lik kalkınma hızını indirme baskıları duyulur hale gelmektedir. Bunun yalnız plân felsefesi ile değil, rejim yönünden de iyi olmıyan sonuçlarının olabileceğini belirtmek isteriz. Dış yardım güçlüğü, yatırım seviyesinin de indirilmesi ile birlikte, yatırımları daha az döviz istiyen alanlara kaydırma eğilimini desteklemektedir. Bu yola gidiş, dış kaynaklara bağlı kalma süremizi çok artıracağı gibi beslenen ümitleri de gölgeliyecektir.

3. Devlet Plânlama Teşkilâtı elemanlar sık sık değişiyor, işleri çok aksaktır. İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasına başlandığı bu dönemde saydığımız sakıncaların artmakta olduğunu ve yapılacak plân üzerinde seçimin yaklaşması dolayısiyle içinde yaşadığımız koşulların ve geleceğin şüpheli havası İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasında pek olumsuz etkileri olabileceği inancındayız.

4. Plânlama Teşkilâtının, gerekli köklü tedbirlerin alınmasında etkili olabilecek fonksiyonuna yöneltilen politik baskılar sonunda, susturulmuş ya da etkisiz hale gelmiş olması, gerekli tedbirlerin alınmasındaki güçlü bir desteğin etkisinden kamu oyunu yoksun kılacaktır.

Hükümetten bunda yardımcı olmasını bilhassa rica ederiz. Buna fırsat vermek suretiyle türlü metotlarla Plânlamada izlenecek ekonomik ve sosyal politikanın nedenleri ve kamu oyunda benimsenmesi hususunda etkili çalışma yapmasına Hükümetin etkili plânlar hazırlamasını rica ederiz.

İşte çizmeğe çalıştığımız bu tablo olumlu ve olumsuz yönleriyle konuya yeni bir yöneliş sayesinde, Plânlama Teşkilâtını daha etkili ve fonksiyonu daha verimli hale getirme zorunluğunu ortaya koymaktadır.

Alınacak tedbirlerin teşkilât mensuplarından daha çok politika kadrosu ile ilgili olduğu açıktır.

Bu tedbirlerin alınmasında Hükümetin anlayışlı ve Yüce Sentonun yol gösterici olmasını temenni eder bu yılki, bütçenin Plânlama Teşkilâtı için başarılı olmasını dileriz. Saygılarımla.

BAŞKAN — Başka söz istiyen .. Yok. Hükümet bu konuda söz istiyor mu?..

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Evet.

BAŞKAN — Buyurun.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, vaktin çok

ilerlemiş ve önümüzde daha birçok daire bütçelerini Yüce Heyetiniz incelemekle görevli bulunduğunu dikkate alarak fazla vaktinizi almaksızın, ileri sürülen kıymetli görüşlere, mütalâa ve tenkidlere cevap arz edeceğim ve konunun daha çok teknik yönüne, teknik konulara yönelmiş olan kısımlara cevap vermek üzere müsaade ederseniz Plânlama Müsteşarımızı dinlemenizi rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, plânlama dairemize ve plânlı çalışmamıza yönelen tenkidleri tenkid sahiplerinin konuşma sıralarına uyarak cevaplandırmaya gayret edeceğim. Evvelâ Sayın Senatör Mehmet Ali Demir arkadaşım plân vesilesiyle, Plânlama Dairesinin bütçesi vesilesiyle her yerde, her zaman ifade ettiği gibi, Doğuya ve geri kalmış bölgelere öncelik verilmesi konusuna, lüzumuna değindiler. Aslında asırların ihmaline uğramış yurdumuzun en çok ihmale uğramış bölgeleri olarak Doğu ve geri kalmış birtakım mahrumiyet yerlerimiz mevcuttur ve bunlar plânlı bir kalkınmada sosyal adalet ilkeleri içinde sosyal dengeyi sağlamak için elbette öncelik verilmesi lâzımgelen yerlerdir. Yalnız burada sayın hatiple aramızda Plânın, Yüce Meclisinizce de kabul edilmiş bulunan 5 Yıllık Plânın görüşü ile bir aykırılık tarafı vardır. Sayın Demir arkadaşımız zanneder ki, geri kalmış bölge yurdun Doğusunda haritada çizilmiş bir çizginin bir tarafında kalan yerdir. Böyle değildir aslında. Yurdun birtakım geri kalmış yerleri vardır. Şimdiye kadar yapılan yatırımlarda, kalkınmada, hizmetlerde nasibini tamamen almamış yerleri vardır. Fakat, Doğu'da da vardır. Batı'da da vardır; Kuzey'de de vardır, Güney'de de vardır. Binaenaleyh, bir muvazeneyi bir dengeyi sağlarken, memleketin gerçeklerine tamamen eğilip, tam bir envanter çalışması sonunda geri kalmış bölgeleri daha hızlı bir gelişmeye kavuşturarak, daha ileri gitmiş, nisbeten daha ileri gitmiş bölgelerle dengeli hale getirmek ve ondan sonra hızlı kalkınmanın nimetlerinden, refahından, bütün yurdu aynı seviyde faydalandırmaya çalışmak. Beş Yıllık Plânın da öngördüğü bu, plânlı kalkınmanın hedefi de bu. Sayın Mehmet Ali Demir'le ayrıldığımız bir başka nokta da geri kalmış bölgelere hizmet götürülmediği görüşü, anlayışı. Bunda zannediyorum ki hem yanılıyorlar, hem de insafsızdırlar.

Muhterem arkadaşlarım, kalkınmamızın 1 nci hamlesi, 1 nci gayesi memleketi daha hızlı bir kalkındırmaya muhtacolduğu hızlı kalkınmaya eriştirebilecek potansiyeli, imkânı, verimi, geliri, gücü kazandıracak sahalarda evvelâ yatırım yapmak, bu gücü artırmak. Bu güç nerede artabilirse, nerede bize çok daha çabuk, daha geniş yatırım yapabilmek fırsat ve imkânını verebilirse oralara evvelâ öncelik verilmektedir. Ve oradan elde edilecek lerle umumi kalkınmamızın isteklerine, ihtiyaçlarına cevap verilmeye çalışılmaktadır. Binaenaleyh, evvelâ bu ana hedef yüzünden istihsalimizi daha çok artırmaya, ihracatımızı daha çok artırmaya, memleketi döviz bakımından, millî gelir bakımından daha çok yükseltmeye imkân verecek ve daha kısa zamanda daha geniş verim verebilecek sahalara yatırım yapılmaktadır. Bu sahalar, bu konular bittesadüf Garpta olmuşsa, bittesadüf Cenupta olmuşsa bunu geri kalmış bölgenin ihmali diye buraya getirmemek lâzımgelir. Konuyu evvelâ bu açıdan iyi incelemek icabeder.

Sonra, geri kalmış bölgelere yol gibi, okul gibi hizmetlerin gitmediğini söylemek insafsızlık olur. Takdir buyurulur ki, bir sağlık sosyalizasyonu evvelâ Doğudan başlamıştır ve bugün sağlık hizmetlerine Doğu - Batıdan daha büyük çapta kavuşmuş bulunmaktadır. Okul da böyle, diğer hizmetler de böyle. Sayın arkadaşım der ki; Batıda birkaç vilâyete yılda yapılmış olan yatırım hacmı Doğuda 30 vilâyette yapılmış olan yatırımların yekûnundan fazladır. Bilfarz, bilmiyorum bir misal verdesem nereyi verecekler di. Diyelim ki, Zonguldak Ereğli Demir - Çelik Sanayiine yapılmış olan yatırımın umumi hacmını da içerisine alarak 3 milyarlık bir yatırım sadece Zonguldak'a yapılmıştır, diyebilsin. Ama, buna mukabil ben ona derim ki, bunlar o kabîl yatırımlardır ki, demin arz ettiğim 1 nci hedefden hareket ettiğimiz zaman, o takdirde yarın Keban Barajı kuvveden fiile çıktığı zaman yalnız Elâzığ, belki yurdun geri kalan 20 - 30 vilâyetinin, 40 - 50 vilâyetinin bir yıl içinde görebileceği yatırımların yekûnunun çok daha fazlasını bir veya birkaç yılda kendi bünyesinde toplamış olacaktır. Bu plânda öngörül-

müş, öncelik verilmiş bulunan bir sahanın, bir konunun süratle üzerine eğilmiş olmanın gerektirdiği birtakım aykırılıklardır. Bunları bir yere hususi ve kasdi olarak o mahalle mahsus bir ayrılık ve bir öncelik verildiği gibi tefsir etmek kanaatimce plân fikrini yeter derecede kavramamış olmanın delilidir. Sonra kıymetli arkadaşım 1964 bütçesini bu kadar fazla yermemeliydi. Çünkü, kendisinin temsil ettiği Y. T. P. 1964 bütçesini hazırlamış olan koalisyonun içinde idi. Ve binaenaleyh, bunun sorumluluğunun da içinde bulunmakta idi.

Muhterem A. P. sözcüsü arkadaşım plânlı kalkınmanın gerçekleri, icapları ve tabi olması lâzımgelen esaslarına mütaallik çok geniş izahlarına teşekkür ederiz. Biz de plânın sosyal adalet yönünden, sosyal dayanışma yönünden, sosyal güvenlik yolu ile sosyal adaleti tahakkuk ettirmek, insan hak ve hürriyetlerine gölge düşürmeden hürriyet içinde hızlı kalkınma yönünden kendisinin burada âdeta bir ilim kürsüsünde izah eder kadar etraflı, belîğ ve veciz izahlarına aynen katılmaktayız. Yalnız, onun bütün bunları izahtan sonra bu ilkelere riayet edilmemiştir, edilmemektedir yolundaki yuvarlak, maddelerden, misallerden mahrum beyanına hürmet etmekle beraber katılmamız mümkün değildir ve Sayın Alâeddin Çetin arkadaşıma şunu da ifade etmek isterim ki siyasi görüş ayrılıkları olan iki siyasi parti olarak kendileriyle birtakım görüş ayrılıklarımız elbette olacaktır. Sadece bir peşin hükmü yine de yadırgamıyorum. Grup olarak, siyasi parti olarak bu bütçeyi beğenmemeye, bu bütçeye kırmızı oy vermeye karar vermiş olan bir siyasi partidir. Bizim bildiğimiz siyasi partiler ve gruplar müzakereleri sonuna kadar takibettikten sonra en son söz olarak, bütün gayretlerimize rağmen istediğimiz istikamete yöneltemediğimiz bu bütçeye kırmızı oy vereceğiz, diye çıkar beyan ederlerdi. Bizim muhterem muhalefet peşinen bu bütçeye kırmızı oy verme kararını almış, ilâmları ceplerine koymuş, gelmiş olan bir eski zaman kadısı halindedirler. Yani, muhakemeye başlamadan evvel kararı hâkim yazmış ve ilâmı cebine koymuş durumdadır. Yani ne söylersek söyliyelim kendilerini ikna etmek kabil değildir ve kendi kararlarını mutlaka kuvveden fiile çıkaracaklardır. Buna da elbette hürmetkârız Bu onların hakkıdır. Sadece kendilerini ikna etmeye muktedir olamasak dahi ifade etmiş oldukları hususlar karşısında görüşlerimizi zabıtlara tescil etmek için de olsa birkaç cümleyle cevap vermek istiyorum.

Şimdi plân uygulamasındaki aksaklıklara misal olarak ileri sürdükleri işçilerimiz yurt dışına giden işçilerimiz konusunda muhterem Maliye Bakanımız Hükümetin görüşünü ve gerçek olayları burada dile getirdiler. Onun dışında turizm gelirlerinin de ihmal edildiğini sayın sözcü ifade ettiler. Turizm konusunu Hükümet, A. P. nin koalisyona ve Hükümet mesuliyetine katıldığı devirlerden başlıyarak plânın başlıca hedeflerinden bir tanesi memleketi kalkındıracak bizim dış ticaret açığımızı kapatacak ve ticari dengemizi sağlıyacak temel esaslardan bir tanesi olarak ele almış ve hiçbir tedbiri, hiçbir gayreti ihmal etmeksizin her gün biraz daha bu konunun üzerine eğilmiştir. Fakat şunu ifade etmeye mecburuz ki, turizm konusunda iki talihsizlik vardır karşımızda : Bunlardan bir tanesi turist çekebilmek için lâzım olan vasatın daha henüz hiç hazır olmayışı ve binaenaleyh bugün sadece yatırım yapmak, sadece harcamak durum ve safhasını geçirmekte oluşumuz, ikincisi de birtakım dış politika olaylarının yurdumuza bakdiğimiz ölçüde ve nisbette turist gelişini teşvik edememiş oluşu. 1964 yılında yurdumuzdaki turist kabul edebilecek konutlara, yapılmış olan angajmanların Kıbrıs olayları dolayısiyle iptal edilmiş olduğunu, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının bütçesi burada müzakere edilirken de enine boyuna tartışmak ve ilgili Bakandan izahat almak mümkündür.

Muhterem arkadaşlarım, çiftçi ve köylülerin istismar edilmekte olduğunu ifade ettiler. Bu köylü ve çiftçilerin istismar edilmekte olduğu konusu için misal olarak getirdikleri husus; bir kısım ziraat âletlerinin çiftçi ve köylüye pahalıya verildiği iddiasıdır. Kanaatim odur ki, bu iddia birçok iddialarında olduğu gibi sayın sözcünün biraz da vehimlere, biraz da dedi - kodulara dayanmaktadır. Çünkü Zirai Donatım Kurumu olarak, ve Hükümet olarak çiftçinin ziraat aletlerinde, çiftçinin ilâç, suni gübre gibi tarımda kullandığı her türlü malzemede mümkün olduğu kadar daha ucuza mal edebilmesi, mümkün olduğu kadar kendi malî gücüyle orantılı bir krediyle desteklemesi için Hükümet olarak elimizden geleni yapmaktayız. Te-

şekkül olarak Zirai Donatım Kurumu bu konuda elinden geleni yapmaktadır.

Bununla beraber şayet birtakım müspet vakıalara sahipse kıymetli arkadaşım bunları ileri sürdüğü takdirde, asıl alâkalı bakanlık bütçesi görüşülürken bunları ifade ettiği takdirde ilgili bakanları, sorumlu hizmet erbabını, mesullerini ikaz etmiş olur ve bunların izalesi için de büyük bir hizmet etmiş olur, kendisine müteşekkir kalırız.

Ortak Pazarla münasebetlerimiz konusuna değindiler. Ortak Pazara girdiğimiz yani resmen katıldığımız, imza ettiğimiz zaman 5 Yıllık Plân uygulanmakta idi. İkinci Beş Yıllık Plânın hazırlanmasında Ortak Pazarla münasebetlerimizin geleceği için gerekli hazırlıkları, gerekli teşkilâtlanmayı Plânlama Dairemiz elbette ki, ikinci 5 Yıllık Plânda ele alacaktır, tedbirleriyle beraber Hükümete, belki Yüce Meclise getirecektir.

Muhterem arkadaşım Türkiye'de fazla gayrete lüzum kalmadan yeni yatırım sahaları yaratılabilir, buyurdular. Bu konu üzerinde Plânlama Teşkilâtının bütçesi kanaatimce bu münakaşanın tam yeri değildir. Çünkü yüksek malûmları olduğu veçhile, Yüksek Plânlama Dairemiz bir icra dairesi değildir. Daha çok hedefleri tâyin eden ve tetkik eden bir istişarî dairedir.

Bu itibarla asıl icracı dairelerin bu konu üzerinde çalışmaları lâzımdır. Plânlama Dairemiz sadece memleketin gerçeklerini tesbit etmekte ve kalkınma için bize hedefler göstermektedir. Yalnız Sayın Sözcünün döviz tasarrufuna sebebolacak bâzı konular diye ortaya attığı, misal olarak mibzer yapılması, selektör yapılması gibi konuları Hükümete teklif ettiğine göre bunu kendi mensubolduğu siyasi partinin liberal görüşüyle nasıl bağdaştırdığını ve bu mevzuda Devletin mibzer imaline, Devletin selektör imaline de geçmesini teklif ve telkin eden Sayın Sözcünün kendi grupu ile hemfikir olup olmadığını doğrusu merak etmekteyim.

Son olarak Muhterem Sözcüye şunu ifade etmek isterim : Plânlama Teşkilâtımız, memleketimizin yetiştirdiği iftihara şayan kıymetleriyle bünyesini teçhiz etmiş olarak dürüst, ilmî, realist, vatansever ve samimî bir teşkilâttır. Böyle bir teşkilâtı özlüyorlardı, böyle bir teşkilâtı desteklemeye hazırız diyorlardı, desteklerini tekrar rica ederiz. Çünkü tam desteklerine lâyık olacak bir dürüstlük, samimiyet, vatanperverlik ve bir realizm içinde memleket hizmetindedir. Bugün de böyledir, yarın da böyle olacaktır, iktidar kimde olursa olsun... Çünkü, onlara bu heyecanı veren memleket aşkıdır, hizmet aşkıdır Bu vesile ile Sayın Yıldız arkadaşımın bu teşkilâtı öven beyanlarına yürekten katılmaktayım. Bu teşkilâtla hakikaten Hükümet olarak biz de, millet olarak hepimiz de iftihar edebiliriz. Bu teşkilât hakkında, Sayın Yıldız arkadaşımın görüşlerinde bâzı noktalara dokundular, bâzı noktalarda üzüntülerini ifade ettiler. Bu teşkilâtta görüşleri uğruna görevlerini feda edenler olmuştur, etmiş olabilirler, her teşkilâtta vazife ahlâkı yüksek olan insanlar görevlerini icabında görüşlerine feda ederler, elbette ki. Ancak Plânlama Dairesinin, demin de arz ettiğim gibi görevlerinin hududunda belki bir görüş ayrılığımız var Sayın Yıldız'la, belki ben yanlış anlamadım. Nihayet bir teşkilâtın görevleri bir hadde kadar gelir. Teknik seviyede kalır, icra seviyesinde kalır ama bir siyasi seviyeye gelir ki, orada tercih siyasi heyetlerin huzurunda siyasi sorumluluk almış heyetlerindir.

Bu siyasi tercihi yaparken siyasi sorumluluk almış olan heyetlerde görev duygusu içinde sorumluluk duygusu içinde vatanperverlik duygusu içindedirler ve memleketin diğer gerçeklerini nazarı itibara alarak gerçekleştirebileceklerini, üzerlerine yüklenmek duygusu içinde ve endişesi içinde belki Plânlamanın getirdiklerinin hepsine evet dememiş olabilirler. Sayın Yıldız arkadaşım yasama organını ve yürütme organını plânlama bir kenara itmişlerdir, buyurdular. Şüphesiz bunun tabiî bir izah olabileceğini, zamanı gelince bir siyasi tercihin, bir teknik seviyede yapılmış çalışmanın getirdiği bir mütalâayı ikmal edebileceğini kabul ederek söylediklerine eminim. O takdirde herkes kendi sorumluluğuna sahibolarak siyasi tercihini yapmış olan Hükümet de Yüksek Huzurunuzda bunun hesabını vermenin sorumluluğunu kabul etmiş olarak yapmışlardır. Plânlama Teşkilâtı, Sayın Yıldız'ın dediği gibi «Türkiye'ye gidin, orada plân ve plâncı görün» dedirtecek niteliktedir. Biz de bunu kendisiyle birlikte övünerek kabul etmekteyiz.

Huzurunuzu fazla işgal etmiyeceğim. Kıymetli mütalâalarınızdan dolayı bütün konusan hatiplere ve C.H.P. Sözcüsüne teşekkürlerimi arz ederim. Saygılarımla...

(Soldan alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Devlet Bakanı beyanları sırasında teknik malûmatın Müsteşar tarafından verileceğini ifade buyurdular. Bilmem söyliyecek bir sözleri var mıdır, yok mudur?

DEVLET PLÂNLAMA TEŞKİLÂTI MÜSTEŞARI MEMDUH AYTÜR — Sayın Başkan konunun Plânlama Teşkilâtı olarak aydınlandığı kanaatindeyiz.

BAŞKAN — Yeni bir şey ilâvesine lüzum görmemektedirler. Şu halde...

ALÂEDDDİN ÇETİN (Çorum) — Bendeniz, bir şeye cevap vereceğim, söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz.

ALÂEDDDİN ÇETİN (Çorum) — Muhterem Başkan, muhterem senatörler, önce Hükümetin insafla bir durumu mütalâa etmesini istirham edeceğim. Türkiye'de demokratik nizam kuruldu kurulalı bu kadar da hususiyet taşıyan şartlar içinde tahmin ederim ki, A.P. olarak biz mümkün olduğu kadar insaflı konuşmaya sadece Hükümeti tenkid değil, sadece onu yıpratıcı mânada bir tenkid değil daima faydalı yapıcı bilhassa hepimizin kaderiyle alâkalı olan memleket menfaatlerinde çok yapıcı bir gayret içindeyiz.

Fikirlerimiz şu veya bu şekilde, isabetli veya isabetsiz olabilir. Fakat bizim iktidar partisinden ve onun Hükümetinden istediğimiz; evvelâ en az kendileri kadar plân mevzuunda hassas olduğumuza, samimî olduğumuza inanmalarıdır. Görüyorum ki, vaktin darlığı, belki benim şahsan ifade etmekteki bâzı noksanlıklarım, fikirlerimin iyi anlaşılmasına mâni olmuş. Bendeniz bilhassa işi, siyasi bir münakaşa havasına, nazari bir münakaşa havasına sokmamak için siyasi itham lardan çekindim. Bugünkü atmosfer içinde fırsatçı bir muhalefet olsaydık, pekâlâ birçok ithamlarda bulunabilirdik. Birçok acı hakikatleri haklı olaraktan ortaya sürebilirdik. İcabında biz iktidar partisinin muhalefet partisine en şedit bir muhalefet partisinin yapacağı hücumlarına da şahidoluyoruz.

Muhterem arkadaşlar, birbirimizin hüsnüniyetine inanalım. Hele memleket meselelerinde görüşlerimiz ayrı olduğu zaman da buna inanalım, hepimiz bunu istiyoruz. Benim şahsan bundan şüphem yok. Ben hangi parti olursa olsun, bu Parlâmentonun çatısı altındaki bütün mümessillerin bu memleketin iyiliği için gayret gösterdiğine kaaniim. Muhalefet olarak hata yapabiliriz. En çok fedakârlığın, bu hususta en büyük anlayış duygusunun, iktidardan gelmesi lâzımdır. Karşılıklı bir muvazeneye götürmek gayretini gösterelim. Yalnız bu demek değildir ki, bir nezaket ve bir tatlı hava yaratmak uğruna memleketin acı tablolarını da ortaya koymıyalım. O zaman bunun mânası değişir, vazifemizi yapmamış duruma düşeriz. Tenkidlerimiz acı olsa dahi, şahısları hedef tutmuyorsa, bunu iktidar memnuniyetle kabul etmelidir. Çünkü sadece tenkid de etmiyoruz, yol da gösteriyoruz. Onun için tavzih mahiyetinde ve bâzı yanlış anlaşılan veya aksi iddia edilen noktalarda da fikirlerimi serd etmek isterim.

Bir kere Sayın Maliye Bakanı, tahmin ediyorum, benim ifademi yanlış anlamışlar. Dış memleketlerdeki Türk işçileri mevzuunda Sayın Maliye Bakanının günahı değil, sevabı vardır. Bunu tavzih etmeyi vazife bilirim. Orada formalite kelimesini kullanmam da, nihayet siyasi edebiyatta da bazan nükteye bir yer verilmek icabeder. Bunu da ben kendisine hitaben bir lâtife yollu, bilhassa işçilerimizi tabi tuttuğu formalitelerin, yine bütçede de itiraf edildiği gibi, uzun oluşundan, fazla soruyu cevabı muhtevi olması dolayısiyle doldurulmasında müşkülât çekildiğinden dolayı bir nükte olarak söylemiş bulunuyorum. Yoksa bu hususdaki gayretlerini cidden takdir ederim. Tasavvur buyurunuz ki, işte bugün elimizdeki bütçenin, Bütçe Komisyonu Plânlama raporu önümüzde.. 1960 ta başlamış işçiler, 1961 den itibaren burada istatistikler var, 4 120 olmuş. 1961 de 4 127 olmuş, 10 000 olmuş, tekrar efendim 63 bine çıkmış 1964 te ve nihayet 70 943 e varmış. Ve şimdi de biliyorsunuz Çalışma Bakanının ifadesine göre 100 000 e yaklaşmış durumdadır.

Şimdi bir işçi derdi var. Bunu bugünkü iktidar inkâr edebilir mi? Çalışma Bakanının bizzat bu hususta kendi raporu var. İşçilerimizin orada mâruz kaldıkları durumu söylüyorlar. Bütçe Komisyonunda bu haftalarca müzakere edilmiş ve bütün bakanları, Hükümeti dinlemişlerdir... Ondan sonra şurada müsaadenizle okuyacağım beyanda bulunmuştur. Diyor ki; «Önce Milletlerarası Para Fonu ile yapılan anlaşmaları bozmamak endişesi yüzünden yüksek kur üzerinden dövizlerin alınacağı ilân edilememiş ve duyurulmamıştır. Mesken ve iş kredisi yolu ise külfetli

yoldur, formaltelerin zorluğu vardır, formüllerin doldurulmasındaki güçlük suallerin fazlalığı bu usulden beklenilen faydayı tam sağlıyamamıştır.»

Muhalefetin söylediği de budur. Teşekkür ediyoruz. Ama geç kaldınız diyoruz. Takdir buyurursunuz ki, bir iktidar hâdiseler olduktan sonra bilhassa üç, dört sene sonra tedbir alırsa, ben basiretliyim diyemez. Mademki Almanya'ya işçi gidiyor, bunu gazeteler yazıyor, milletvekilleri gidip görüyor, sözlü sorular veriliyor, ıstıraplar ortaya dökülüyordu. Muhakkak Ferid Melen Beyin Maliye Bakanı olması mı lâzım idi? 1964 senesinin ortasına kadar beklemek mi lâzımdı? Bizim muhalif olarak şikâyetimiz budur. Bu kadar haklı bir ıstırabı bir muhalefet dile getirir de, bu haksızmış gibi, böyle bir ıstırap yokmuş gibi bir davranışta bulunulursa bunu insafla bağdaştırmak mümkün olmaz. Sayın Nüvit Yetkin Beyefendi, Meclis kürsüsünden böyle şeyler olmamıştır, diyebiliyorsa ben bunu kendimden değil, yine Muhterem Komisyonun önümüzde bulunan raporlariyle tekzibetmek zorunda kalırım. Yine rapordan okuyorum : 1964 yılına kadar 8 milyon 114 bin dolâr işçi tasarrufu yurdumuza gelebilmiştir.

1964 yılına kadar gelen para 8 114 000 dolâr. Ancak alınan tedbirlerden sonra, yani Sayın Maliye Vekilinin getirmiş olduğu ve kabul edilen kanundan sonra bu miktar birdenbire artmış, 1965 yılının Ocak ayının ilk onbeş gününde bir milyon dolar gelmiştir. Bu konuda tahminler ümitlidir. Her işçinin ayda 50 dolar tasarruf ettiği anlaşılmıştır. yüzbin işçi ayda 50 dolar gönderirse, yılda 60 milyon dolar eder. Kötümser bir tahmin ile yarısı gönderilse 30 milyon dolar eder.

Şimdi arkadaşlar, görülüyor ki Bütçe Komisyonu tesbit etmiş, bunu tekzip imkânı yok. 1960 yılından beri burulara işçi gider. Bilhassa 1963, 1964 te 30 binin üstünde. Şimdi gelen para seviyesinde para gelseydi memleket ne kadar döviz kazanacağını takdir buyurun. Ben bu israf edilen dövizleri düşünüyorum.

Türkiye'nin iki buçuk, üç milyon dolara olan ihtiyacı için geçenlerde Sayın Maliye Bakanı küçük bir kredi anlaşması imzaladılar, gazetelerde resmi vardı. Bu kadar para için gayret sarf ederken işçilerden gelecek 15, 20, 30 milyon doları ihmâl etmeye bir Hükümet'in hakkı var mı. Bu kadar haksız olduğu bir dâvada da bizi suçlandırmaya hiç hakkı var mıdır?

Gelelim köylünün istismar edilmediği hikâyesine.

Ben hiç bir devri kasdetmiyorum. Toptan olarak şu acı hakikatı belirtmeliyim ki, ben, köylü ile çok yakın teması bulunan ve meslek icabı da, yıllarca onun içinde yaşamış bir insan olarak gördüğüm durum şudur : Köylü her mânada istismar edilmektedir. Plânlama mademki bir de sosyal mevzuları ele almış ve onun için şube kurmuştur; plânlama mademki kalkınma yapacaktır, bu kalkınmada sosyal adalet olacaktır; bunun en geniş muhatabı olan kitleleri de evvelâ kurtarmak lâzımdır. Geçenlerde seçim bölgemden otobüsle gelirken yanımda bir köylü vardı. Nereye gidiyorsun dedim; «Almanya'ya» dedi. Söylediği şu; 300 lira para almış, 200 lira formalitelere gidiyormuş, tabiî formalite demiyorum, evraklara filân gidiyormuş. Ve yardım istiyor. Bu adama parayı nereden bulduğunu sordum, aynen ifâdesi şudur:

«Üç yüz lira parayı bir sene vâde ile tarlamı ipotek ettim, çoluk, çocuğu evde kalmış. 600 lira mukabili yüzde yüz faiz. Köylünün içine girdiğimiz gün kredi müessesesinin ne kadar utandırıcı ve ne kadar yüz kızartıcı olduğunu ve ne kadar korkunç bir istismarın cereyan ettiğini hayretle görürüz. Evet, biz insaf ile mütalâa ediyoruz, birdenbire kalmaz, ama plânlama kurulduktan sonra o plânlama bu mevzularda gerekli bilgileri Hükümete verir. Sosyal adaletin müdafii olan bu hükümetler bunun üzerinde şiddetle durur. Hükümetden bizim beklediğimiz. her şeyi yapmış görünmek veya vâkı değilmiş gibi ifade kullanmak değildir. Bunlar bilâkis bizi realiteye yaklaştırır, büyütür küçültmez. Aramızdaki mesafeler de daha çabuk kapanır. Realiteleri müşterken kabul edeceğiz. Bizim İktisadi gücümüz belli, mucize beklemiyoruz. Evvelâ hastalığı kabul edersek anlaşmamız ve derdin çaresini bulmamız ve onlara yardım etmemiz kolay olur. Köylünün ziraat aletlerinde istismar edildiği mevzuu, plânla-

manın neşriyatını okusunlar, kendileri daha iyi takdir ederler.

İkincisi, bu neşriyatı yapan ziraat odalarıdır. Ziraat odaları bir dernek değildir, bir kanunla kurulmuştur, odalar birliğidir mesuliyeti altında bu feryatnameyi neşretmiştir. En basit bir tetkik bunu gösterir. Ticaret Vekâleti, Kambiyo, dünya piyasasına bizden çok imkân sahibi. Hükümetin hepsi elindedir. Yani rica ediyorum bir telefon etsinler, görecekleridir ki, hakikattir. O zaman mesele kalmaz. Bir traktör ortalama iki bin dolardır. Doların kuru malûmdur, Türkiye'deki çiftçinin de traktörü neye aldığı da malûmdur. Piyasadan herkes öğrenebilir. Donatımın sattığı Fordson traktörün fiyatı 33 bin liradır. Minneapolis'te sattığı 43 bin liradır. Diğerleri de bu fiyatlar arasında satılmaktadır. Ziraî Donatımın yaptığı zirai aletler pahalıdır. Ziraî Donatım bir amme müessesesi olduğu hâlde ithalâtçıya yüzde 35 kâr vermiştir. Ziraî Donatımda bunu senelerce almıştır. Amma bu bugün değil dün de olmuştur. Amma dün de oldu diye biz bunun devamına müsaade etmek zorunda değiliz. Bilâkis etmememiz icabeder.

Eğer köylünün istismar edilip edilmiyeceği mevzuunu kabul etmiyoruz diyorlarsa, bunun için ayrı bir müzakere açıp hakikatleri önlerine serebiliriz. Yalnız traktör hususunda mâruzatım şudur ki, katî olarak ifade edeyim, muhalefet olarak ifade edeyim, köylüye gübre dâhil, ilâç dâhil, zirai aletler dâhil hepsi dünya piyasasından pahalı olarak intikal etmektedir. Ve zirai kalkınmayı istiyen bir hükümetin yapacağı ilk iş, bunun dünya fiyatları seviyesine hiç olmazsa indirmektir.

İkincisi, muazzam bir yatırımı istiyen zirai saha yalnız her sene, yine plân kayıtlarından hatırımda kaldığına göre bu rakam 360 milyondur, yani ziraat aletleri ve traktör.. Bu dövizler mütemadiyen Avrupa'ya gitmesin derse; çünkü, 360 milyonluk yatırımın 360 milyonluk gelire tesir ettiği de şüpheli. Bu bizi zenginleştirmez, fakirleştirir. Hiç olmazsa bu sanayiin bir an evvel Türkiye'de kurulması zaruri dedim. Bu da yine plânlamanın 1962 - 1963 ilkelerinden biri. Ama, bu sene bakıyoruz maalesef ithalden bahsediyorlar. Plânlama ile Hükümet arasında intibak olmadığı mevzuu, Plânlamayı Hükümetin biraz ihmal ettiği mevzuu - burada bizi haksız görmesinler, bizi takdir etsinler, şunu peşinen arz edeyim ki, Adalet Partisi samimî olarak bu fakir milletin parasının israfa uğramaması için plânlamanın lüzumuna kaanidir. Bunu bütün beyanlarımızda, Meclis içi konuşmalarımızda, bütün partinin mesul zimamdarları salâhiyetle beyan etmişlerdir. Plânın ilk müzakeresinde de yine bizim sözcümüz, Meclisteki bunu aynı belâgatle beyan etmiştir. Bizim endişemizi lûtfettiler, güzel takdir buyurdular Sayın Nüvit Yetkin Beyefendi. Bizim endişemiz plânın demokratik veçhede olup olmamasıdır. Olacak, buna da inanıyoruz. Fakat Hükümetin tutumunun burada daha vâzıh olmasını istirham ediyoruz. Çünkü plân mevzuu takdir buyurursunuz ki, kullanana göre değişen, tehlikeli de olabilen, bir millet için nimet de olabilen, külfet de olabilen bir mevzudur. Meselâ, bahsetmediler. İstanbul Belediyesi gibi Türkiye'nin göz bebeği, turizm sanayiinin merkezi olacak bir şehir ile plânlama alâkalanırsa demek ki, plânlama lüzum görmüş, bu katî. Bunu ben uydurmuyorum. Bu Bütçe Komisyonu müzakereleri'nde Sayın Plânlama Müsteşarının beyanları üzerinedir. Bütçe Komisyonu zabıtlarını emrederseniz getirirler, etüt edelim, kütüphanededir. Aynen kendilerinin ifadelerinden İstanbul Belediyesine yardımlarına karar alınmadığını izah ederek beyan etmişlerdir. Zabıtlar ortadadır, bendeniz bu ifadeleri zabıtlardan aldım. Eğer plânlamanın ifadelerine inanmazsak ben muhalefet olarak neye inanacağım veya onun vesikalarını senet olarak ortaya süremezsem delil olarak neyi ibraz etmem lâzımsa bildirirler o yola gideriz.

Şimdi döviz tasarrufu mevzuunu da yanlış anlamışlar, veya bendeniz hata etmişim izah edememişim. Bir kere biz Adalet Partisi olarak klâsik liberalizme taraftar değiliz. Bunu her zaman ifade etmişizdir. Plânımızda sarihtir. Bizim ölçümüz şudur; serbest sektörün başarılı olmadığı yerlerden itibaren devletin müdahalesini, devletçiliği bizde kabul ediyoruz. Yani biz karma ekonomi taraftarıyız. Yalnız C. H. P. ile karma ekonomide anlaşamadığımız şudur. Biz de deriz ki, mümkün olduğu kadar serbest kütleye insin, halk sermayesi şeklinde serbest sektör tekemmül etsin, onun başaramadığını Devlet yapsın diyoruz. Halk Partisinin meyli odur ki, vazıh söyle-

miyorlar ama anlaşılan odur ki, mümkün olduğu kadar her yere Devletin elini uzatalım ki, bir itiraz, bir şey çıkarsa veya mahzur görürsem o noktada dururum. Yani Cumhuriyet Halk Partisi Devleti serbest bırakıyor, tecavüz edebildiği kadar, af buyurun yahut sahibolduğu kadar, gidebildiği kadar serbest sektörün sahasına gidiyor. Biz de gidebildiğimiz kadar serbest sektör sahasına girip, ondan sonra Devletle yan yana bir karma ekonomiye taraftarız. Ölçü meselesi. Birimizde, bardak yarısına kadar doludur, ötekisinde yarısından fazlasına kadar doludur. Şimdi bunu tavzih ettikten sonra ki, bu tavzihe şuradan ihtiyaç duyuyorum, yanlış anlaşılıyor.

Adalet Partisi sosyal adaletin karşısında demiyor. Değildir arkadaşlarım. Plânımız, programımız ortadadır. Biz bu sosyal adalete ve sosyal sigortaya inanıyoruz. O kadar inanıyoruz ki, mümkün olursa iktisadi imkânlarımız elverirse ki buna milletin tabıda müsaittir, hiçbir Türk'ün bu topraklar üzerinde yoksulluk yüzünden ölmesine, açlık korkusu çekmesine, her hangi bir şekilde ilgisiz kalmasına tahammül edemiyoruz. Biz muayyen bir alt çizgide bütün Türklerin hayatının garanti edilmesini istiyoruz. Bizim sosyal sigorta, sosyal güvenlik anlayışımız budur. Ondan sonra kabiliyet, imkân ve çalıştığı kadar kazanmasını da bu mânadaki, meşru kazanç mânasındaki bir sözü de haklı ve mâkul görüyoruz. Bu noktalarda ancak derece farkı vardır. İki parti arasında çatışacak uzunca bir ihtilâflı mesafe yoktur. Şimdi bendenizin teklifim ile liberalizmin alâkası yoktur. Bendeniz diyorum ki, küçük bir misaldir ama Hükümete ışık tutar. Plânlama da bu sahalarda lûtfen plânlar yapsın ve daireleri teşvik etsin diyoruz. Yol gösteriyoruz, yol yanlış olabilir yanlış desinler. Ama biz tahmin ediyorum ki, yanlış değildir. Misal şu bir daha arz ediyorum, bilhassa bu sahayı çok verimli gördüğümüzdendir. Çünkü yatırım istemiyor. Fabrikası Türkiye'de teknik elemanı Türkiye'de yetişmiş. Pazar da var, Pazar bizzat Devlet. Bugün için Devlet ama yarın için köylü mibzerer ve selektör kullanmaya geniş çapta alıştı mi? Çünkü, Devlet selektörü köylerde selektör evlerinde kullanıyor. Bu işi Devlet yapıyor. Ama tek tük yapan şahıs da var. Yarın bu yayılacak. Tutmuş Ziraat Umum Müdürlüğü inisiyatif göstermiş, takdir edilecek bir şey, ithal malı almamış, yerli yapmış. Tutmuş bunu ilân etmiş, serbest sektör gelmiş. Biz serbest sektörü baltalamıyoruz. Selektörü yapan serbest sektör. Satınalan Ziraat Vekâleti. Tabiî serbest sektörden alacak. Bu Devletçilik değil. Şu halde tavzih ederim ki, Nüvit Beyefendi emin olsunlar, bizim buradaki beyanımız partimizin prensipleriyle tezat halinde değildir. Yalnız bu mevzua lûtfen ehemmiyet versinler. Çünkü, öbür taraftan mibzer işi, basit görünmekle beraber köylünün kullandığı bir şeydir. Yarın alıştırabilirsek köylüyü, bilhassa malî gücü artarsa senede yirmi, otuz, kırk bin sanayi koludur. İkaz ediyoruz plânlamayı. Etüt ettirsin ve Ziraat Vekâletini bu hedefe doğru sevk etsin diye. Bu bir misaldir. Türkiye'de belki yüzlerce kalem vardır diyorlar. Bunda Hükümet muhalefetin kendisine bu şekilde millî gücü artırıcı istihsali artırıcı hem de finansman istemeden sadece mevcut imkânları organize etmek suretiyle millî güce bir şeyler kazandırmak istediğimizden dolayı bu gayretimizden dolayı memnun olmaları icabeder zannederim. Plânlama ihmal ediyor, ciddiye almıyorsunuz sözlerimde bir kere daha haklı olduğumu ispat edeceğim. Çünkü biz plânlamayı Adalet Partisi olarak hayati görüyoruz. Böyle dev bir dâvayı takibeden bir daire eleman bakımından sıkıntı çekmektedir. Bu yine Bütçe Komisyonundaki raporlarda aynen sabittir. Bilhassa salâhiyetli zevat bunları ifade etmiştir. Neden Hükümet buraya daha fazla imkân vermez, neden buraya daha çok çalışma sahasında gayret göstermek, faaliyet göstermek imkânını vermez bunu soruyorum. Plânlamayı bu kadar ciddiye alan Hükümetin plânlamadan hiçbir şeyi esirgememesi lâzımdır. Bendeniz sözlerime burada nihayet veriyorum. Tatmin edemediğim noktalar varsa, vakit müsait olursa arzı cevabederim.

a — Devlet Plânlama Teşkilâtı :

BAŞKAN — Plânlama mevzuu üzerinde başka söz istiyen yoktur. Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari harcamalar

B.		Lira
12.000	Personel Giderleri	5 832 258

BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.

B.		Lira
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	658 300
14.000	Hizmet giderleri BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	300 002
15.000	Kurum giderleri BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	276 000
16.000	Çeşitli giderler BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	25 002

(A/3) Sermaye teşkili ve Tranfer hareamaları

II - Tranferler

34.000	Malî Tranferler BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	2
35.000	Sosyal Transferler BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	10 000
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler..... Etmiyenler..... Kabul edilmiştir.	2 000

Bu suretle Devlet Plânlama Teşkilâtı bütçesi kabul edilmiş bulunmaktadır, hayırlı olmasını temenni ederim.

b — Danıştay :

BAŞKAN — Sıra Danıştay Başkanlığı bütçesinin müzakeresine geliyor. Söz istiyen iki parti sözcüleridir. Ancak bu hususta verilmiş bir takrir vardır, okutuyorum efendim.

Yüksek Başkanlığa

Parlâmentonun; Hükümeti taahhüt ve icraatını ve bu meyanda, bütçenin tatbikatını da kontrol ve mürakabe vazifesi ile mükellef bulunduğu vârestei izahtır. Bu itibarla, yüksek Danıştayın 1964 malî yıl bütçesi Yüce Senatoda müzakere edilirken Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisinin birinci dönem 3 ncü toplantı 18 cilt 2 . 2 . 1964 tarihli 35 nci Birleşiminnin 182 - 183 - 184 ncü sahifelerinde tesbit olunduğu üzere :

- Diğer bâzı münhallerle birlikte bilhassa birinci Başkanlığın 25 . 5 . 1962 tarihinden beri açık bulunduğuna ve usuli mevzuat hükümleri mucibince Danıştay Genel Kurulunun bu makam için âkabinde adayını seçtiği halde Hükümet namzedinin gösterilmemesi yüzünden Birinci Başkanlığın uzun müddet Vekâletle idare edilmesine ve bunun büyük mahzurlarına mucip sebepler dermeyan edip rakamlar vererek işaret edilmişti. -

Hükümet adına konuşan ve buna cevap veren o zamanki Devlet Bakanı Sayın İbrahim Saffet Omay; maruz zaptın 184 ncü sahifesinde görüleceği veçhile; bize hak verdiğini beyanla: - Bu münhallere tâyin için listeleri hazırladım. Dosya masamın üstünde duruyor. Gündeme falan alıp vakit geçirme niyetinde değilim, hemen koltuğumu alıp Bakanlar Kuruluna götüreceğim. Müsterih olunuz... - Diyerek Yüce Heyetinizin önünde mükerreren teminat verip teahhütte bulunmuşlardı.

Aradan tam bir sene geçmiş ve bu müddet zarfında Hükümet hiç şüphesiz pek çok toplantılar yapmış ve hattâ birçok Danıştay üyesi ile Daire Reis namzetlerini de seçmiştir. Nihayet beş dakikacık bir müzakere konusu olabilecek Birinci Başkanlık adayının tesbiti işi maalesef halen dahi tahakkuk etmemiş ve Hükümetin ağır ihmali ve belki de kasdî hareketi yüzünden üç seneden beri yüksek Danıştayın Birinci Başkanlığı Vekâletle idareye devam olunmuş ve bu halin ne zaman sona ereceğini kestirmekte âdeta bir kehanet işi olmuştur.

Binaenaleyh, üç seneden beri münhal olup Danıştay Genel Kurulunca zamanında gösterilen Birinci Başkanlık adayına karşı, Hükümetin de uygun evsaftaki adayını tesbit ederek bu iki namzetten birisini tercih etmek durumunda olan Anayasa Mahkemesine bildirmesini ve neticeyi Yüce Senatoya da arz eylemeyi teminen;

Bütçe Kanunu tasarısının Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda tesbit edilen günlerde görüşülmesine ait programın bugünkü 26 Ocak 1965 Salı günü öğleden sonra 14,30 da başlıyacak Başbakanlık bütçesinin (e) bendinde yer alan Danıştay bütçesinin diğer bütçe müzakerelerinin

sonuna talikini ve böylece fiilî ve hakiki murakabenin yapılmasını arz ve teklif ederim.

Maraş
Nedim Evliya

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Devlet Bakanı.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Nedim Evliya arkadaşımızın takriri ile Danıştay bütçesinin diğer bütçelerden sonraya bırakılmasına gerekçe olarak gösterdiği husus vârit değildir. Çünkü, Hükümet Danıştayın münhal üyeliklerine ve daire reisliklerine aday göstermiştir. Danıştay Birinci Daire Reisliği için adayını tesbit etmiş bulunmaktadır. Kasıtları geçen sene Şubat ayında müzakeresi yapılırken mevzuubahsolan münhaller ise, onlar zaten altı tane idi. Altı tane münhal vardı. Anayasa Mahkemesince dahi yerleri doldurulmuş intihabedilmiştir. Hem Danıştayın hem Hükümetin aday göstermek suretiyle. Bunların tercihini de Anayasa Mahkemesi yaparak doldurmuştur. Danıştay Birinci Daire Reisinin, Hükümet adayı intihabı biraz gecikmişti.

Sebebi : Danıştay Kanununun Senatodan ve Senatoda bâzı değişiklikleri sebebiyle Millet Meclisinden geçişini bekletmiştik. Çünkü, orada vasıflar değişiyordu, Danıştay üyelerinde ve başkanlarında aranan vasıflar, nitelikler değişiyordu. Bu değişiklikler nazarı itibara alınarak Danıştay Reis'nin vazifesinin önemli bir âmme hizmeti olması itibariyle Hükümet bu hususta biraz bekliyelim diye düşünmüştü. Kanuniyet kesbettikten yani yeni Danıştay Kanunu yürürlüğe girdikten sonra da müracaatları dikkate alarak Hükümet adayını tesbit etmiştir ve bu lâzime ifa edilmiştir. Sadece Anayasa Mahkemesinin intihabına kalmıştır. Talik için bir başka sebep yoktur, arz ederim.

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, takririnizi izah sadedinde buyurunuz.

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Sayın Başkan, Sayın senatörler; çok muhterem Hükümet üyeleri ve Hükümet erkânı, Danıştay bütçesinin bütçe müzakerelerinin sonuna bırakılması hakkındaki takririmi arz ve izah etmek için söz almış bulunuyorum. Geçen yıl Danıştay bütçesini takip buyuran arkadaşlarımla, bu müzakereleri tesbit eden zabıtları okumuş bulunan arkadaşlar da hatırlarlar ki; Danıştayın işleyişindeki aksaklıklara, iş terakümüne ve bu meyanda birçok münhallere temas etmiş ve bunların bir an evvel kapatılmasının lüzumunu izaha çalışmıştık. Malûm olduğu üzere ölüm, istifa, emekliye sevk, başka vazifeye nakil gibi sebeplerle Danıştayda vukubulan münhallere bir Danıştay Genel Kurulu, bir de Hükümet aday göstermektedir. Nitekim 25 Mayıs 1962 tarihinde vukubulan Birinci Başkanlık için, akabinde toplanan Danıştay Genel Kurulu adayını seçtiği halde, Hükümet sekiz ay bekledikten sonra nihayet Lûtfi Dura isminde genç bir profesörü aday göstermiştir. Anayasa Mahkemesi bu genç profesörün almakta olduğu maaşın nihayet 70 lira olması, tâyin yapılacak kadronun ise 150 liraya tekabül etmesi itibariyle kendisini bu vasfa uygun görmiyerek reddetti. Ve bunun akabinde Hükümete evsafa uygun bir aday göstermesini tebliğ etti. Bu tebligatın tarihi 13 Şubat 1963 tür, arkadaşlarım. Bu tebliğ tarihinden itibaren bir senei kâmile geçtiği halde Hükümet vazifesini yapmadı. Geçen sene burada bütçe münasebetiyle huzurunuzda cevap teşkil etmek üzere, kürsüye gelen Sayın İbrahim Saffet Omay, adaylar tesbit edildi, masamın üzerinde duruyor; bu arada Birinci Başkan adayını da tesbit ediyorum, dosyayı koltuğuma alıp hemen Heyeti Vekileye götüreceğim diye taahhütte bulunmuşlardı. Bunlar zabıtlarda sarahatle var. 183 ncü sayfada katiyetle bu beyanda bulunmuşlardı. Hükümet adına.

Şimdi Sayın Nüvit Yetkin çıkıyor, kalkıyor mâzeret beyan edeceği halde bizi suçlu gösteriyor. Rica ederim; bu ne zihniyettir.

Muhterem arkadaşlarım; insanlar birbirine karşı, siyasi partiler, şahıslar, teşekküller, politikacılar vatandaşa karşı, nihayet vatandaş Hükümete karşı, Hükümetler vatandaşlara karşı yalan yanlış beyanda bulunabilirler. Birbirlerine karşı olan taahhüt ve sadakatlerine riayet etmiyebilirler. Ama; kendisi Hükümeti murakabe mevkiinde olan bir Parlâmentoya karşı, ona vücut veren Parlâmentoya karşı taahhütlerini ifa etmek zorundadırlar. Nihayet; Hükümeti taahhüdünü yerine getirmek, Parlâmentoya karşı taahhüdünü ifa ettirmek diğer taraftan üç seneden beri başsız kalan bu büyük müesseseye karşı saygı duymaya davet ederken öbür taraftan kanuni vecibeyi yerine getirmek için başka tedbir ve çare bulunmadığını ifade etmek isterim.

Rica ederim, üç sene müddetle yeni kanunun meriyete girmesini beklemek mi icabeder? Bu bir mâkul mâzeret midir? Yeni kanunun 12 nci maddesi iki aylık bir müddet vermiş. İki aylık müddeti mutlaka doldurmak mı lâzım? Hükümet Parlâmentoya geldiği zaman böyle bir sualle karşılaşacağını hesaba katmalı idi, liste ile gelmeliydi. Neden Anayasa Mahkemesine getirdim verdim dedi. Şimdi Sayın Devlet Bakanı, hazırladık bütçeyi diyorlar. Benim sualim, munhasıran bugünkü Başriyasete aittir, diğer münhallere ait değildir. Onu bütçesi konuşulurken arkadaşlarım izah edecekler. Munhasıran Birinci Başkanlık için bendeniz mâruzatta bulunuyorum.

Şimdi Birinci Başkan için bir aday tesbit ettik buyuruyorlar. Lûtfetsinler hangi tarih numara ile Anayasa Mahkemesine vermişler. Çünkü artık benim itimadım kalmadı arkadaşlarım. Üç seneden beri Hükümet taahhüdünü yerine getirmiyor, vazifesini yapmıyor. Ben temenni ederim ki, bu büyük müesseseye müseccel bir politikacı aday gösterilmesin. Evsafa uygun değildir diye de yine bir mehil kaybetmiyelim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Devlet Bakanı, buyurunuz.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Nedim Evliya Beyefendi kendilerini suçladığımızı söylememiş olsaydı huzurunuzu tekrar işgal etmiyecektim. Efendim, ben kimseyi suçlamadım ve Sayın Nedim Evliya arkadaşım emin olsunlar ki; şahsan ben ve üyesi bulunduğum Hükümet ve içinde bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisi bu kürsüde yalan söylemeyi itiyat edinmemişlerdir. Bu kürsüyü dün Sayın Lûtfi Tokoğlu'nun da söylediği gibi millete ve Meclise yalan söylenmiyecek bir kürsü telâkki etmekteyiz. İbrahim Saffet Omay arkadaşım geçen sene bütçe müzakereleri sırasında...

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Zaptı gönderiyorum.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Devamla) — Beyefendi söyliyeceğim; müsaade buyurun, dinleyin lûtfen. Ben metni zabıttan yanlış okudunuz demedim.

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Hükümet âzası değil mi beyanda bulunan?

BAŞKAN — Sayın Evliya; dinlediler sizi; siz de lûtfen dinleyin.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Devamla) — Geçen sene bütçe müzakereleri sırasında İbrahim Saffet Omay arkadaşım burada Devlet Şûrası Birinci Başkanını tâyin mevzuunda da Hükümet ile temas edeceğini söylemiş. Bir defa Sayın Nedim Evliya arkadaşım, İbrahim Saffet Omay şahsan Devlet Şûrasına aday tesbitine yetkili değildir. Bakanlar Kurulundan karar alınacaktır, İbrahim Saffet Omay'ın yapacağı şey, burada ifade ettiği gibi, elindeki aday listesi ile Bakanlar Kuruluna gitmektir. İntihabı yapacak olan Bakanlar Kurulu bugün zamanı değildir, yarına kalsın, bir hafta sonraya kalsın derse, bunu zorlamaya hakkımız var mı? Bundan evvelki Danıştay Kanunu münhallere tâyin için Danıştayı ve Hükümeti bir müddetle mukayyet tutmuş değildir. Ancak son kabul edilen Danıştay Kanunu, münhalin vukuundan itibaren iki aylık bir süre içerisinde her iki merciin de her iki makamı da adayları tesbite mecbur etmektedir. İbrahim Saffet Omay size bunu söylerken kısa bir zaman sonra bu dairenin sorumluluğunu taşıyan kimse Devlet Bakanlığından ayrılmış Tapu ve Kadastro ve Diyanet İşleri daireleri görevlerini deruhde etmiştir. Ve bu görev bendenize intikal etmiştir. Şimdi ben bu konuyu demin sizlere ifade ettim. Hangi sebeplerle Hükümetin Birinci Başkan adayının tesbiti konusunu geciktirmiş olduğunu.. Sonra zatıâlinizin böyle bir teklifle, böyle bir takrirle kasdettiğiniz mânayı anlamak kabil değil. Çünkü, bir defa demin arz ettiğim gibi kanununda müddet takyidedilmemiş ahvalde bir mercii illâ bir işi yapmaya zorlama hakkımız yok. Bu bir...

İkincisi; verdiğiniz takrirle ne yapmak istiyorsunuz, Sayın Nedim Evliya? Soruyorum? Danıştayı mı tecziye etmek istiyorsunuz? Hükümeti mi tecziye etmek istiyorsunuz, Meclisi mi, Senatoyu mu tecziye etmek istiyorsunuz? Yani Danıştay bütçesi zatıâlinizin takriri kabul edilerek, diğer dairelerin bütçelerinin müzakeresinden sonraya talik edildi diyelim. Nedir kastınız? Kimi tecziye etmiş olacaksınız. Buraya Danıştayın yetkili, sorumlu arkadaşlar gelmişlerdir; bunları mı tecziye edeceksiniz. O halde beklediğiniz, umduğunuz faydayı, neticeyi izah buyurun. Böyle bir bütçeyi geri bırakmakla istihsal edeceğiniz faydayı lûtfen izah edin de arkadaşlarımız takririnize rey verirken müsterih olsun-

lar. Böyle bir şeyin getireceği faydayı bilerek reylerini kullanmış olsunlar. Zatıâlinize tekrar ifade ediyorum; Hükümetin aday göstermesi için kanunda muayyen bir müddet mevzuubahsolmadığı için Hükümet birtakım düşüncelerle, mülâhazalarla bunu geciktirmiştir. Fakat bu vazifeyi yerine getirmiş, adayını tesbit etmiştir. Bu aday tesbiti yetkisi Hükümete aidolduğuna göre onu kanunun saydığı niteliklere sahip birisini intihabetmek suretiyle yapacaktır. İntihabedilenin ayrıca sizin tasvibinize sunulmasına ihtiyaçı olduğu kanaatinde de değilim.

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Böyle bir teklif yapmadım. Gayem sarahaten takririmde yazılıdır.

BAŞKAN — Takrirde yazılı olan şu Hükümet vaktinde adayını tedbit etmemiştir. (Gürültüler) Müsaade buyurun, Hükümet vaktinde adayını tesbit etmemiştir. Aynı zamanda vadetmiş olduğu halde. Şimdi bütçesi müzakere edilmektedir. Biz bu bütçeyi geri bırakalım? Ne kadar geri bırakalım? Nihayet bir hafta geri bırakalım. Ondan sonra geri bırakılmasına Anayasa müsaade etmez. Bir hafta geri bıraktık; bir hafta sonra da tâyin etmediği takdirde ki, tâyin edildiğini ifade etmektedir, etmediği takdirde yapılacak bir muamele olmadığına göre sabahtan beri gelip burada bekliyen arkadaşların alâkadar olduğu bütçenin geri bırakılmasının muvafık olup olmadığını takdirinize bırakıyorum. Sayın Devlet Bakanının izahatından sonra ve Sayın Evliyaoğlu da bu murakabe vazifesini bu suretle ifa ettiğine göre, müsaade buyurursa takrirlerini geri alsınlar ve böylece bütçenin müzakeresine devam edelim. Alıyor musunuz Beyefendi?

NEDİM EVLİYA (Maraş) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Takriri geri alıyorlar. Danıştay bütçesi hakkında söz Sayın Kalpaklıoğlu'nundur.

A. P. GRUPU ADINA HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Muhterem arkadaşlar Sayın Başkan; Şûrayı Devletin 1965 yılı Bütçesini partim adına tenkid için huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

1868 tarihinde kurulan bu millî müessesenin bugüne kadar bir hayli tekâmül göstermiş olduğunu sevinçle müşahede etmiş bulunuyoruz.

Aslında bir içtihat mahkemesi olarak kurulan hiç değilse bu amacı gerçekleştirmesi gaye bilinen bu müessesemiz malesef bir yargı mercii halinde çalışmak mecburiyetinde kalmıştır.

Malûmdurki, ikinci derecede bir alt idari veya bölge idari mahkemeleri kurulamadığı için küçüklü büyüklü, ehemmiyetli veya az ehemmiyetli birçok idari işleri Şûrayı her yıl biraz daha ağır iş yükü altında bırakmakta bu sebeple kendisinden umulan fayda gereği gibi ve süratle temin edilememektedir.

24.12.1964 tarihinde kabul etmiş olduğumuz 521 sayılı Kanunla ihdas edilen 3 dairede bugüne kadar olduğu gibi teraküm etmiş işleri muayyen bir müddet için azaltacak ve mevcut dâvaların süratle görülmesine yardım edecek ise de, neticeyi hiç bir zaman, istenilen şekle ulaştıramıyacaktır. Çünkü, bu vaziyet tecrübe edileni yeniden bir daha tecrübe etmekten öteye geçmiyecek ve bundan evvelki durumla 3 - 5 sene sonra yeniden karşılaşasağız. O halde bu bir palyatif tedbir olduğuna göre esaslı tedbir nelerdir? Sualiyle karşı karşıya gelmekteyiz. Bu mukadder sual, hayatın akıcılığı daha doğrusu dinamizmi karşısında her gün artan nufüsumuzun, ilerliyen cemiyetimizin tekâmüle doğru değişen sosyal hayatımızın tabiî icabı, artan ve çeşitlenen iş haemi bu idari nihai mercimizin âcilen bir ikinci idari yargı mercii ile takviyesini zaruri kılmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım; Şûrayı Devlet Fransız Şûrayı Devleti esas olarak alınmış ve Sadrazam Ali Paşa zamanında açılırken idari ve kazai bir yargı organı olarak kurulmuş ise de siyasi fonksiyonu da olmuştur.

1922 de ilgâ edilip 669 sayılı Kanunla 1925 de yeniden kurulan müessese 1927 de faaliyete geçirilmiş, sırasiyle 1859 - 3446 - 4904 - 7354 sayılı kanunlarla, bilâhara 20 ve 84 sayılı kanunlarla, revizyon görmüş yani bir kısım daireler eklenerek dâva daireleri 9 a çıkarılmış fakat yukarıda da arz ve izahına çalışmış olduğumuz gibi müesseseyi arzu edilir standarda ulaştırmamıştır. Bu sizlere sunacağım cetvelin tetkikinden anlaşılmaktadır.

Sene	Devir	Y. Gelen	Çıkan	Kalan
1957	24 297	19 359	12 735	30 921
1958	30 921	19 489	12 537	37 873
1959	37 873	20 851	21 044	37 680
1960	37 680	31 503	24 798	44 381
1961	44 385	35 785	31 058	49 112
1962	49 112	34 813	32 271	51 654
1963	51 784	35 302	35 172	51 284
1964	51 284	32 152	33 894	49 542

Görülüyor ki, 1956 da 24 297 dosya devriyle 1957 ye giren Şûra 1964 senesinde 49 542 dosya ile ve 1965 senesine girilmiştir. Anlaşılmaktadır ki, 8 senede 25 bin artış, senede 2 000 küsur artışla işleri yetiştiremediği meydana çıkmaktadır. Bu yıllardan beri böyle devam ettiği için bunlara muvazi olarak alınan tedbirlere de palyatif diyor ve esaslı tedbir alınmasını istiyoruz. Geç kalmış adaletin adaletsizlikten farkı olmadığını düşünerek tedbirlerimizi arz ediyoruz

1. Fransa'da 1953 te kurulduğu gibi Almanya'da olduğu gibi bölge idari mahkemelerinin kurulması ve küçük işlerin ona verilmesi ve her işin Şûraya kadar gelmesinin önlenmesi ve buranın bir içtihat mahkemesi haline getirilmesi,

2. Vasıflı kimselerin buraya getirilmesi,

3. Tevhidi içtihat kararlarının hükümetlerce ve onun idaresi altındaki muhtelif idari organlarca uyulması lâzımgelen bir husus olduğunun mutlak kabulü ile savsaklanmaması,

1952 de Birleşmiş Milletlerden mütehassıs getirtilmiş Fransız tipi bir idarecilik mektebinin kurulmasına dair verilen raporu her nedense nazarı itibara almıyan Hükümet Orta - Doğu Âmme İdaresi Enstitüsü kurmuş bulunmaktadır.

Mahkeme heyeti teşkili ve muhtelif idari âmir ve elemanı yetiştirmek için bu enstitü tatmin edici olacak mıdır? Şu izahatımıza göre idari kazanın bir reorganizasyona (Reform) ihtiyacı vardır. Ve bu mutlak bir zaruret ifade etmektedir. Bu zaruret yukardan beri izaha çalıştığım işlerin artışından ve dâvaların zamanında neticelenememesinden ve Şûranın prensip ve içtihat mahkemesi vasfından çıkıp ilk idari yargı mahkemesi gibi çalışmasından ileri geldiği gibi, bundan ayrıca bir de Anayasamızın 7 - 114 - 140 maddeleri hükmüne göre bağımsız olması lâzımgelen ve halen yargı kararı veren - «vergi itiraz komisyonları vilâyet ve kaza idare heyetleri, gümrük hakem heyetleri - çeltik komisyonları, vilâyet zirai koruma heyeti, ticaret odaları, ticaret ve sanayi odaları, ticaret ve sanayi borsaları, askerlik şubeleri - vekâletlerin inzıbat komisyonları gibi» organlar tam mânasiyle bağımsız olmayıp her biri bir başka vekâlet bünyesinde olduğu için Maliye Vekâleti kendi bünyesinde, Dahiliye Vekâleti kendi bünyesinde toplamak ister ve bu yüzden de yıllardan beri bu hususta çalışmalar olduğunu Hükümet söylerse de bir türlü kuvveden fiile çıkarılamaz ve bu işlerde böyle ağır aksak gider muhterem arkadaşlar.

Haddizatında bu yargı organları teminatlı olarak çalışabilmeleri için Şûrayı Devletin murakabesinde olmaları üyelerinin Şûra tarafından seçilmeleri terfilerinin verdikleri karara göre ve aldıkları sicil gereğince keza orada yapılması iktiza eder ve kurulacak 20 bölge idari mahkemesi de bu işleri bir düzenine koyar. Fransa ve Almanya'da kurulan emsali mahkemelerin çalışmalarından Fransızlar ve Almanlar çok iyi neticeler almışlardır. Hattâ bu maksadı temin için Avrupa'ya zaman zaman gönderilen elemanların mevzu ile ilgili olarak Hükümete rapor verdiklerini de ummaktayız. Hükümetin bu hususta da Yüksek Heyetinizi tenvirini istirham edeceğim. Bu suretle idarenin bâzı işlem ve eylemleri Danıştaya gelip iptal dâvası mevzuu yapılamıyacak - Şûranın işi azalacak - içtihat müessesesi olarak kalıp rahat çalışacak 1962 deki M. Müdafaa - Maliye - Nafıa - Gümrük - Dahiliye Vekâleti temsilcileri ve bâzı profesörlerin iştiraki ile 5 - 6 sefer toplanıp tesbit ettikleri esaslar nelerdir. Hükümet izah etsin ve niçin bu işi geciktirdiğini anlatsın.

Peki; bu görüşe göre alt mahkemeler kurulmazsa ne olur diyeceksiniz. o zaman cevabım katî olarak şudur. 3 - 5 sene sonra yine 3 ye

ni daire ihdası için o zamanın Hükümeti huzurunuza bir kanunla çıkacak sizden yeni kadro ve tahsisat istiyecek bugüne kadar olduğu gibi; ama bu fasit dairenin içinden yine de çıkıp kurtulma imkânını bulamıyacaktır.

Muhterem arkadaşlar yukarda müessesenin iyi çalışmasını temin edebilmek için vaz'ettiğimiz 2 esasta vasıflı kimselerin buraya getirilmesi meselesi idi bu geçen sene kabul ettiğiniz 521 sayılı Kanunla halli gereken bir iş olduğu için bu hususta sizlere arz edeceğim yegâne fikir kanunun iyi işlemesini teminden ibarettir.

Tevhidi içtihat kararlarının hattâ diğer kararların infazı işe Hükümetin kanuna bağlılığı ile hemahenk bir husustur. Sizlerin vazifesi de bu mevzuda Hükümeti kontroldür.

Bugünkü vaziyete gelince halihazırda Şûranın Birinci Reisi yoktur ve bildiğiniz gibi 24 Mayıs 1962 den beri yani 3 senedir 1 nci Daire Reisi ile vekâleten bu iş görülmeye çalışılmaktadır. Sebebine gelince maalesef burada yüksek huzurunuzda açıklamaya mecburum ki Şûra Heyeti Umumiyesi 1 nci Daire Reisini Başreis olarak namzet seçip Anayasa Mahkemesine bildirmiş ise de Hükümet 3 sene evvel adına namzet koyduğu İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Profesörü Lûtfi Duran'ı, Anayasa Mahkemesi kanuni evsafa haiz olmadığı için kabul etmemiş ve Hükümete yeni bir namzet bildir demişse de 3 senedir Hükümet yeni bir namzet göstetip seçime imkân vermemiştir. Şimdi öğreniyoruz ki; Urfa Milletvekili Atalay Akan Hükümet tarafından aday gösterilmek istenmektedir. Öteden beri partizan olmadığını ifade eden Sayın Hükümetin yirmi senedir Halk Partili ve onun merkez üyesi ve muhtelif mühim mevkilerde olan bu kişinin neden üç sene bekletildikten sonra Hükümet tarafından aday gösterildiğini anlamak da biraz müşkül olsa gerek. Bu kadar bekleyip yine aynı zatı namzet göstermek istemesi, bizim kulağımıza kadar gelmiş bir hususa da son aldığımız bir habere göre Sayın Atalay Akan'ın aday gösterildiği, hattâ kararnameye ismi girdiği ifade edildiğine göre bu iş İnşaallah yakın bir zamanda halledilecek demektir. Fakat şunu ilâve etmeden geçemiyeceğim nasıl bir idare anlayışıdır ki bilmiyoruz, bu kadar mühim bir makamın bu kadar hafife alınışı ciddden üzünülecek bir keyfiyettir. Senelerden beri bekletilen 8 âzanın tâyini işi de henüz geçen ay yapılmıştır. Bu kadar işlerin çokluğu ve arz ettiğim dosya devri karşısında Hükümetin işi bu kadar umursamaz görünmesi, aylardan beri değil, yıllardan beri bu açıklığın doldurulmayışı da calibi dikkattir. Anayasanın 140 ncı maddesine istinaden vaz'edilen 521 sayılı Şûra Kanununun 26 ve 61 nci maddelerindeki Yüksek Disiplin Kurulu nasıl işliyecektir? Bunu da Hükümete sormak her halde hakkımızdır.

Kıymetli arakadşlarım, sözümü dâvaların miktarı, ve Şûranın işleyiş tarzını kısaca izah ettikten sonra bina durumuna ve kütüpane vaziyetine kısaca temas etmekle mâruzatımı tamamlamış olacağım.

Binanın gayrikâfi oluşu ve altındaki matbaanın yıllardan beri gürültü edip burada sakin bir çalışmaya mâni olmasına rağmen buradan bir türlü çıkarılamaz. Her gelen Hükümet söz verir her bütçe sırasında tenkidedilir Hükümet hakkımız var çıkaracağız der ama huzurunuza gelen tasarıda da görüldüğü gibi bina yine aynı bina üstelik matbaa bütün hıziyle ve gürültüsü ile çalışır. Yalnız bu yıl bir değişiklik var o da yeni kurulan 3 daire için kiralanacak bina kirası karşılığı 300 000 lira konulmuş olması. Bu sefer bir kısım daireler uzakta ve birbirinden ayrı çalışmak mecburiyetindedir. Eskiler yine aynı sıkıntıyı bu sene de çekecek demektir. Arkadaşlar, geçen gittim gördüm. Âzaların 5i, 8 i bir arada âdeta bir kalemde çalışır gibi bir arada çalışmak zorunda kalmışlardır. Kıymetli arkadaşlarım, beşi, sekizi bir arada çalışan kimseler, kâtip değildir, kayıt memuru da değildir, Şûrayı Devletin muhterem âzalarıdır. Masalarının arasından geçemezsiniz ve giden gelenden, mevcut gürültüden huzur ve sükûn içinde çalışmak imkânını göremezsiniz. Bu şartlarla kendilerinden beklenen randıman alınamaz. Bu kadar gayrimüsait şartlar altında ezici bir iş haemi içinde çalışıp adaleti tevzi eden fedakâr, vefakâr Şûra müntesiplerini grupum adına sevgiyle selâmlarım.

Kıymetli arkadaşlarım, öteden beri yine tenkid mevzuu olan bu büyük müessesenin kendisine lâyık, lüzumlu bir kütüpanesi de yoktur. Diyeceksiniz ki sekizi bir küçük odada sıkışık vaziyette çalışan, çalışmak zorunda kalan bu müessese ve müessesede çalışan kimselere yer

bulamıyan Hükümet bunlara bu şartlar altında nasıl kütüpane yapsın? Maalesef birkaç kitap dolabından başka muhterem âzaların ve müntesiplerinin çalışıp bilgilerini artıracağı bir kütüphaneden yoksun ve mahrumdur.

Sözlerimi burada bitiriyorum. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder, hürmet ve saygılarımı sunarım, arkadaşlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz, C. H. P. adına Sayın Necip Seyhan...

C. H. P. GRUPU ADINA NECİP SEYHAN (Hakkâri) — Muhterem Başkan, Senatonun muhterem üyeleri, muhterem Hükümet erkânı;

1965 malî yılı Danıştay bütçesinin tümü üzerinde C. H. P. Senato Grupunun görüşünü arz etmek üzere huzurunuza çıkmış bulunmaktayım.

Devletin hukukî bakımdan bir istişare organı olan, vatandaş haklarının idareye karşı teminatını teşkil eden Danıştay müessesesi bizde 1868 yılında, Fransa'daki emsalinden mülhem olarak kurulmuş ve 1876 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile de müessesenin devamı teyidolunmuştur.

1922 yılında diğer Saltanat müesseseleriyle birlikte ilga edilen Şûrayı Devlet 1924 Anayasasının 51 nci maddesine müsteniden 1927 yılında özel bir kanunla tekrar faaliyete geçirilmiş ve yeni idari rejimin tahakkukunda müessesenin müspet rolü olmuştur.

Muhtelif kanunlarla tadilâta uğrayan ve 27 Mayıs 1960 tarihini takiben de 84 sayılı Kanunla revizyona tabi tutulan Devlet Şûrasına hiçbir zaman esas fonksiyonunu yapma imkânı sağlanamamıştır.

Muhterem arkadaşlarım, 1961 tarihli Anayasamızın 140 ncı maddesinin ilk fıkrasında (Danıştay, kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesidir.) demek suretiyle Danıştayın yetkilerini tavzih etmekte ve mütaakıp fıkra ile de aynı müesseseye bir kısım vazifeler daha tahmil etmiş bulunmaktadır.

Anayasanın ışığı altında yeniden düzenlenen ve 24 . 12 . 1964 tarihinde kabul edilen 521 sayılı Danıştay Kanunu bir kısım yeni hükümler getirmiş ve daire adedini de 9 dan 12 ye çıkarmıştır.

Halen dâva dairelerine senede 35 000 (otuzbeşbin) civarında iş gelmekte ve mütaakıp seneye (ellibin) 50 000 civarında dosya devredilmektedir. İdari dairelere gelen iş miktarı ise senede 6 - 7 bin civarında değişmekte ve devir bin civarında bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım, Anayasamızın 114 ncü maddesindeki (idarenin hiçbir eğlem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz) hükmü, nüfus artışı, kamu müesseseleriyle halk münasebetlerinin kesafeti, hak arama gücünün kuvvetlenmesi, Danıştaya intikal edecek işlerin günden güne çoğalmasında, önemli nisbette âmil olmuştur ve olacaktır.

Bu hakikatlar muvacehesinde, yüksek idari kaza mercii olan Danıştayın, kendisine tevdi edilen işleri zamanında intacedeceğine ve bu müesseseden beklenilen İçtihat Mahkemesi sıfatını iktisabedeceğine kaani bulunmamaktayız.

Son çıkan kanunla genişletilen imkânlara rağmen elde mevcut dosyaların ve yeni müracaatların kısa zamanda çözüm yolu bulacağını tahmin etmiyoruz.

Bu sebeple alt kademe mahkemelerinin kurulması ve kanunlarla tadilât yapılarak Danıştaya intikal edecek işlerin asgari hadde indirilmesi yolunun, bütün zorluklarına rağmen, tercih edilmesi icabedeceği kanısındayız.

Nitekim, bütün idari kanunlarımızda ilham kaynağımız olan Fransa 1953 yılında 27 bölge mahkemesi kurmak suretiyle bu dâvayı halletmiş ve Fransız Devlet Şûrası İçtihat Mahkemesi haline gelmiştir.

Bizde de bir müddet evvel bu yolda bâzı çalışmalar ve hattâ yabancı uzmanların da katıldığı birkaç toplantı yapılmış ise de olumlu bir neticeye ulaşılamamıştır. Anayasamızın 7, 114 ve 140 ncı maddeleri hükmü alt kademe idare mahkemelerinin kurulmasını lüzumlu kıldığına göre dereceli kaza mercilerinin kurulması ve mahiyetlerine göre görev ve yetkilerinin tâyini iktiza eder.

Muhterem arkadaşlarım, Danıştayın bugünkü önemli meselelerinden birisi de bina durumudur. Bugün Danıştayda Başkan, üye, kanunsözcüsü, yardımcılar, memur ve hizmetliler de dâhil olmak üzere 348 kişi çalışmaktadır. 521 sayılı Kanunla bu miktar 558 e çıkacaktır, halen kollektif halde bulunan tebliğ, tetkik ve ya-

zı işleri yeni kanunla dairelere adedine göre ayrılacağına ve bu kanunla yeni kurullar teşkil edilmiş bulunduğuna göre halihazır kadro ve teşkilâtı dahi istiabetmiyen mevcut binanın yeni kurulacak teşkilâtı barındırmasına maddi imkân görülememiştir.

Mevcut binanın zemin katını işgal eden Başbakanlık Matbaasının, Karma Bütçe Komisyonunda, Senato ve Millet Meclisindeki mütaaddit tenkidlere rağmen hâlâ çıkarılmamış olması sebebi bir türlü anlaşılamamıştır. Matbaanın tahliyesi halinde halen çok sıkışık durumda olan Arşiv Dairesinin bu kısma intikal etmesi mümkün olacağı gibi sarsıntıdan mütevellit huzur bozucu âmil de ortadan kalkmış olacaktır.

Alâkalılardan öğrendiğimize göre ilâve bir bina yapmak için şimdiki binanın bitişiğinde arsa istimlâk edilmiş ve inşaat için de Bayındırlık Bakanlığı bütçesine, tahsisat konulmuştur. Arsa temin edilmiş olması şayanı şükran olmakla beraber elbetteki yeterli bir tedbir değildir bu teşebbüsün en kısa zamanda kıymetlendirilmesini bekliyor arsanın, Yüksek İdari Mahkememize lâyık bir bina haline getirilmesinin çok lüzumlu olduğuna inanıyoruz. Bu suretle, Yüksek Mecliste senelerdir yapılan tenkidlerin semeresini görmek bahtiyarlığına da ereceğiz.

Yeni bir bina yapılması zaman meselesi olduğuna göre 1965 bütçesinin 13 610 ncu maddesine konulmuş olan 300 000 liralık kira bedeli ile civarda münasip bir bina kiralanması hususu şimdiden ele alınmalıdır.

Muhterem arkadaşlar, Danıştayın 1965 malî yılı bütçesi geçen yıla nazaran 6 047 108 lira fazlasiyle 12 788 319 liradır. Bu fazlalık, 521 sayılı Kanunun Danıştay müessesesine ve mensuplarına sağladığı imkânlardan doğmuştur.

Hükümetten, yeni kanunla ihdas olunan Danıştay üyeleri kadrosunun kısa zamanda doldurulmasını temenni etmekteyiz.

Sözlerime son verriken bu yüksek müessesenin feragatle çalışan şerefli mensuplarını takdirle anmayı vazife sayar hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Söz sırası Sayın Mustafa Yılmaz İnceoğlu'nundur. Yalnız almış olduğumuz karar veçhile diğer konular üzerinde de söz aldıkları için bütün konuları beraber konuşmak mecburiyetindedirler. Yani bir defa kürsüye çıkacaklardır.

Sayın İnceoğlu konuşmanız 10 dakika ile mukayyettir.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — 10 dakikaya sığar mı efendim? Üç mevzuda da söz almıştım.

BAŞKAN — Karar alındı.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Afyon Karahisar) — Peki efendim, zapta geçmesi için süratle okuyup bitiririm herhalde.

BAŞKAN — Mühim gördüğünüzü fazla söyleyin.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Devamla) — Sayın Başkan, çok muhterem Hükümet erkânı, vaktimizin darlığı hasebiyle kısaca konuşmalarımı bitirmek niyetindeyim.

Yüksek Danıştay bütçesi münasebetiyle A. P. Grup Sözcüsü Sayın Kalpaklıoğlu'nun fikirlerine tamamen iştirak etmemek mümkün değil. Bu hususta ben de şunu arz etmek isterim ki, Danıştay işlerinin kolaylaşması ve halkın işlerinin bir an önce görülmesi için ya bölge mahkemelerinin kurulması ve yahut da vilâyetlerde, kazalarda idare heyeti nezdinde bir hâkim tâyin ederek birçok işlerin orada görülmesinin temin edilmesi lâzımgeldiği kanaatindeyim.

İkinci husus da; Danıştay üyelerinin mutlak surette seçimle seçilmeleri lâzımgeldiğine kaani bulunmaktayım.

Muhterem arkadaşlarım, bundan sonra Diyanet İşleri Bütçesi hakındaki tenkid ve temennilerimi süratle okumak suretiyle arz edeceğim.

Sözlerime başlarken, yıllardanberi tenkid mevzuu olan teşkilât kanun tasarısının çok şükür Sayın Bakan Saffet Omay tarafından ikmal ettirilerek Yüce Meclise sevk edilmesinden ve Geçici Komisyonca önemle müzakere edilmesinden dolayı şükran ve teşekkürlerimi arz ederim.

Hemen şunu da arz ve ilâve edeyim ki, Diyanet İşleri hizmetlerinin şümul sahası çok geniş bir müessese olduğu halde maalesef her sene gerek teşkilât ve gerekse tahsisat bakımından çok kısır bir bütçe ile karşımıza gelinir. Üvey evlât muamelesi görmekten bir türlü kurtulamaz. Geçen sene Hükümet malî imkânsızlıkları ileri sürerek bu sene takviye edileceğini vadettiklerihalde yine bu sene görüyoruz ki Diyanet İşleri bütçesi üzerinde azami tasarruf yoluna gidilerek hizmetlerin görülmesini daha da imkânsız hale getirmek istendiğinden dolayı teessürlerimi arz ederim.

Ancak Karma Bütçe Komisyonu sayın raportörlerinin teklifi ve Sayın Başkan ve üyelerin gösterdiği nazik anlayışla perişan bir durumda bulunan hayrat hademesi denilen din hizmetlilerinin ücretlerine seyyanen 50 şer lira zam yapılmasının ve diğer harcamalarda da mümkün olan ilâvelerin yapılmış bulunmasından dolayı, şükranlarımı arz ederim.

Muhterem arkadaşlar,

Geçen senelerde bu mevzuda değindiğim hususlara tekrar değinmek suretiyle kıymetli vakitlerinizi fazla almak istemiyorum. Eski temennilerimi yine tekrar ettiğimi söylemekle yetineceğim.

Bugünkü konuşmamda, bâzı yobazların yanısıra bâzı sözde ilerici aydınlar tarafından hakiki din adamlarına ve dolayısiyle dinimize atfedilen gericilik isnatlarını reddederek İslâm dini bize daima ilericiliği emrettiğini misalleriyle izaha çalışacağım.

Allah'ın Peygamberimize ilk hitabı «Oku» emri olmuştur. Zümer suresinin 9 ncu âyetinde de hiç, bilenler ile, bilmiyenler bir olur mu? buyrulmuştur.

Görülüyor ki, muhterem arkadaşlar, Müslümanlık daima okumayı, öğrenmeyi, yani daima terakkiyi emretmiştir. Kuranı Kerimin birçok âyetleri bizi arzın derinliklerine inerek, semâlara yükselerek, onları tetkike ve tefekküre davet eder.

Peygamber Efendimiz, ilim tahsilinin kadın erkek her Müslümana farz olduğunu buyurmuşlar.

Beşikten mezara kadar ilim peşinde koşmamızı, icabederse ilmi elde edebilmek için çok uzaklara ta Çin'e kadar gitmemizi emretmiştir.

Hikmet Müslümanın yitiğidir onu nerede bulursa alır hadisi şerifi İslâmiyetin ilme verdiği kıymet ve ehemmiyetin apaçık bir delilidir.

«Bir kimsenin iki günü birbirine müsavi olursa o kimse aldanmıştır» hadisi şerifi, gerilemek şöyle dursun yerinde saymayı bile reddetmesinin ne güzel bir ifadesidir. Müslümanlık faydalı her hareketi ibadet saymaktadır.

Peygamber Efendimiz ilim tahsili ile geçen bir saat ibadetle geçirilen bir geceden, ve yine ilim tahsili ile geçirilen bir gün üç ay oruç tutmaktan hayırlıdır, buyurmuşlardır. «İstitlâlen vazifelerini iyi yapanlara da teşmil edebiliriz» bu suretle kendimize de bir pay çıkaralım.

Şu hale göre cehalet atalet ve gericilik Müslümanlık ile asla kabili telif değildir. Müslüman okuyacak elinden gelirse âlim olacak veya bilgili olacak, müdekkik olacak, hareketli olacak iyi ahlâklariyle bütün âleme nümune olacaktır.

Binaenaleyh halkımıza ilâhi emirleri öğretmek ve inandırmak onları aydınlatmak için ve fertler arasında kardeşlik ve samimiyet havasının yaratılması için ve nihayet bütün hareketleriyle milletçe kalkınmamıza hizmet etmek için her köye münevver bir din adamı göndermek zaruridir. Din okullarından mezun olacak münevver din adamları ihtiyaca kâfi yetiştirilemediğinden, mevcut din adamlarını eğitmek onları bâzı hurafelerden arındırmak aydın din adamı yapmak halkımıza bir kelime dahi hurafe ve yobazlık aşılamamalarını temin etmek maksadiyle Diyanet İşleri Reisliğince açılan kurslara önem vermek suretiyle halkın mânevi boşluğunu dolduracak şekilde eğitmek Diyanet İşlerinin başta gelen görevlerinden olmalıdır.

Ulvi emre itaat dinimizin âmir hükümlerindendir. Buna inandırılan bir kimse Hükümetin emirlerine itaat etmesini bilir. Reyini kullanıp temsilcilerini seçtikten sonra onların kuracakları Hükümetin işine karışmadan kendi işiyle meşgul olması lâzımdır.

Halkımızı bu gibi hareketlere inandırmaya din adamlarının daha iyi muvaffak olduğu aşikârdır. Din adamlarımızın iyi yetiştirilmesine önem vermediğimiz ve her köye münevver bir din adamı göndermediğimiz takdirde Kırkağaç, Karakurt köyünde vaız hocası top aynamanın günah olduğunu söylemiş böyle kapkara cehaletin mahsulü olan daha birçok Karakurt köyü hâdiselerine şahit olmak mukadder olabilir. Buradaki mesuliyet evvelemirde vaız hocalarını iyi eğitmiyen, Hükümete düşmekte olduğunu kısaca kaydetmek isterim.

Muhterem arkadaşlar,

Bâzı temennilerimi kısa kısa arz ederek sözlerime son vereceğim.

1. — Hapishanelerimize imam - hatip okulu mezunu münevver din adamlarını tâyin ederek onları mânen tenvir ve takviye ettirmek çok yerinde olacaktır.

2. — Ekseri camilerin ve hayrat müesseselerinin idamesi için muhakkak ki arkasından bir

de vakıf konmuştur. Diyanet İşlerinin camilere ait vakıflardan istifade ettirilmesini,

3. — Lâik bir devlet olduğumuza göre Diyanet İşleri Başkanının din adamları arasından seçimle getirilmesini;

4. — Gayrimüslim vatandaşlara tanınan hakların Müslüman vatandaşlara da tanınması.

5. — Her köye vaız hocası tâyin etmek mümkün olmadığı takdirde imam - hatip okulu mezunlarından gezici vaız hocaları tâyin edilmesini vilâyet ve kaza müftülüklerine de Cuma günleri yarım saat 45 dakika vaız etmek mecburiyeti tahmil edilmesini.

6. — Müftülere Hükümet konaklarında bir oda ayrılması ve şerefi ile mütenasip mefruşat verilmesini,

7. — Din adamlarının boş geçen zamanlarını değerlendirmesi için ve kendi kendilerini yetiştirmeleri bakımından imam - hatip okulu mezunlarına dışardan üniversite, İlâhiyat Fakültesi imtihanına girme hakkının tanınmasını temenni etmekteyim. Din eğitimi hakkında mütalâa ve temennilerimi Millî Eğitim bütçesi konuşulurken arz edeceğim. Hükümete ve Diyanet İşlerine muvaffakıyetler diler, bütçenin memleket ve millet için hayırlı olmasını niyaz ederim.

BAŞKAN — Vaktiniz dolmuştur.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Devamla) — Vakıflar hakkında da müsaade ederseniz birşeyler söylemek isterim.

BAŞKAN — Müddet dolmuştur, çaresi yokki.

MUSTAFA YILMAZ İNCEOĞLU (Devamla) — Siz bilirsiniz efendim.

BAŞKAN — Diyanet İşleri bütçesi hakkında başka söz istiyen? Yok. Bölümlere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

(A/1) Cari harcamalar

B.		Lira
12.000	Personel giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	11 596 316
13.000	Yönetim giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1 020 000
14.000	Hizmet giderleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	2
16.000	Çeşitli giderler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	12 000

(A/3) sermaye teşkili ve transfer harcamaları

II - Transferler

35.000	Sosyal transferler BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	60 000
36.000	Borç ödemeleri BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	1

Danıştay bütçesi bitmiştir. Hayırlı olmasını temenni ederim.

c) Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesi :

BAŞKAN — Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesine geçiyoruz. Yalnız bir arkadaşımız söz istemiştir. Buyurun Sayın Onat. A. P. Grupu adına.

Tekrar bir hususu arz edeyim. Gruplar hariç, şahsan söz alanların konuşma müddeti bütün bütçeler için 10 dakika olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

A. P. GRUPU ADINA HİLMİ ONAT (İzmir) — Muhterem Başkan, aziz senatörler;

Bugün atom çağını idrak eden devletlerin dünyanın tekâmül seyrini takibedebilmesi ancak onların doğru, kesin ve çabuk bilgilere sahibolması ile mümkündür.

Kâinatlar arasında irtibat kurmaya çalışan ilim adamları sonsuzları televizyonla seyredebiliyorsa, sağlık uzmanları canlı nesiçlerin menfi faaliyetlerini uzviyetin derinliklerinde görüp takibedebiliyorlarsa, milletlerin de yaşayış, oluş ve kalkınşını takibedebilecek insanların da yegâne başvuracakları mesnet noktası istatistikî bilgilerdir.

Bir Devletin iktisadi ve yaşama gücünü düzenliyen devlet istatistik teşkilâtı onun kalbi mesabesinde olup itina ile ve özel bir bakıma muhtaç-

tır. Ancak o zaman kendisinden bekleneni verebilecektir.

Maalesef bugüne kadar Devlet İstatistik Enstitüsünün muazzam görevleri tebellür edememiş ve hattâ plânlı devreye başlarken dahi işe bu noktadan başlanması gerekirken yapılamamıştır. Bu da kendisine verilen önemin küçümsendiğinin bâriz bir delili sayılmaktadır.

Kuruluşundan bugüne kadar geçirdiği istihale ile ancak ağır da olsa Devlet içindeki önemli yerini almaya doğru gidişi memnuniyetimizi mucibolmaktadır.

Sayın senatörler Devlet İstatistik Enstitüsünün 1964 yılı bütçesi 18 229 226 lira olduğu halde, 1965 yılı bütçesinin 3 458 165 lira fazlasiyle 21 687 391 lira olarak tanzim edildiğini görmekteyiz. Biz bu miktarı kendisinden beklediklerimizi almak ve kendisine verilen ana vazifeleri ifa etmek için yeterli bulmamaktayız. Çünkü Devlet bünyesinin sağlamlığı iktisadi düzendeki çekişme ve tartışmaların azalması bu teşkilâtın bir an önce vereceği esas yeterli ve sağlam bilgilerle mümkün olacaktır da ondan. O halde bu görevlere şimdiki Hükümetin öncelik veremeyişine de hayret etmemek mümkün değildir.

Devlet İstatistik Enstitüsü çalışmalarının istatistikî bilgileri bir ilim olduğuna göre inandırıcı olması lâzımdır. Bu müessesenin keyfe göre istatistikî bilgileri verme yerine mazbut, sabit, muntazam ve bütçe gerekçelerine nüve olabilecek neşriyatı meydana getirmesi gerekmektedir.

Bugüne kadar alınan neticeler bizi yanlış sonuçlara götürmüştür. Bunun böyle olması sebepleri tahmin edilebilir. Maalesef bizde yapılan bütçeler bu yüzden «Gerekçeye göre bütçe» değil «Bütçeye göre gerekçeler» hazırlama yolunun tutulmuş olmasındadır.

Artık iktidarlar bilmelidir ki, hüner istatistik enstitüleri, ömürünü tamamlıyanlara zemzem değil, dizi dizi içinden çıkılmaz bir sürü rakam demetleri değil, ana bünyemizin sosyal ve iktisadi olaylarına ait sonuçları en net bir şekilde ilmî yollarla inceliyerek endeksler halinde vermesindedir.

Memnuniyetimizi mucip bâzı hususlar da vardır. Ve meselâ:

Şimdiye kadar yedi ayrı binada çalışmakta olan Enstitünün bir binaya toplanıp faaliyete geçişini,

Enstitünün baskı ve yayın işlerini kendi bünyesinde yapacak bir matbaaya sahiboluşunu,

Amerika'dan ve iktisadi Kalkınma Teşkilâtından temin ettikleri 14 istatistik makinalık «T. B. M.» takımına sahiboluşunu ve buna ilâveten kabul buyurulan elektronik beyni hizmete sokuşunu,

Memleket içi istatistikî bilgilerin teminini sağlıyan ve kontrol eden bürolarını kurmuş olmasını,

Enstitünün gerek içerde ve gerek dışarıda eğitim sahasında tecrübeli ve kalifiye eleman yetiştirme kararını,

Bilhassa Ticari İlimler Akademisi ve İktisat Fakültesi mezunlarından birinci sınıf istatistik uzmanı yetiştirmek üzere faaliyete geçişini,

Yüksek İstatistik Şûrasının henüz tam ve verimli çalışmalarını müşahede etmemekle beraber kurulmuş olmasını memnuniyetle karşılamaktayız.

Sayın senatörler; noksan bulduğumuz ve tasvibetmediğimiz hususlar da vardır. Ve şunlardır:

İstatistik Enstitüsünün neşriyatını en mühim verlerde dahi bulmak, etüt etmek mümkün olamamaktadır.

Bugüne kadar olan neşriyatının 40 000 sayfaya ulaştığını Devlet Bakanının ifade etmiş olmasına rağmen bunu kifayetli bulmuyor ve çok dağınık olduğu için de tetkikine imkân bulamıyoruz. Bir an önce derlenmesini beklemekteyiz.

Dış ülkelere yapılmasını mutlaka lüzumlu gördüğümüz istatistikî bilgilerin natamam oluşundan milletçe büyük üzüntü duymaktayız.

1962 yılından sonra istatistik yıllıklarının neşredilmemiş olmasını ve çıkarılanların da bizlere ulaştırılmamasını büyük bir eksik ve teessürle karşılamaktayız.

Dış ticaret aylık ve yıllıkları neşriyatının gecikmiş olmasına bilhassa dikkati çekmek isteriz.

Matbaa geç kurulmuştur ve geç faaliyete geçirilmiştir. Ama, zararımız büyük olmuştur. Bundan böyle geçen günlerin telâfi edilmesini beklemekteyiz.

Bugün Türkiye'nin hayatiyetini sağlıyan millî iradeyi koordine eden, yöneten onun idaresini ve rejimin mesuliyetini omuzlarına almış Parlâmento üyelerine dahi 1963 yılı içinde yapılan:

a) Tarım sayımının,
b) Sanayi ve iş yerleri sayımının,
c) Devlet personel sayımının,
d) Aile bütçeleri anketi sonuçlarının bugüne

kadar ulaştırılamamış olmasını teessüfle ve tecsürle zikretmek isteriz.

Sadece 1961 yılında yapılan milletvekili ve Senato seçimlerinin neticelerinin bize ulaştırılmasını kifayetsiz görmekteyiz.

Yine bugüne kadar ne siyasilere, ne iş adamlarına ve ne de ilim adamlarına kesinlikle mûtad oldukları bilgileri verecek bir istatistik bulunamamaktadır. Bu sebeple de büyük ihtilâflar, münakaşalar ve partiler arası çekişmeler, tenkidler sürüp gitmektedir. Misal mi istiyorsunuz:

Bir yerde gizli işsiz sayısı 3,5 milyon diğer bir yerde gizli işsiz sayısı 18 - 20 bindir. Bu büyük farkın münakaşalara yol açması tabiîdir.

Deflâsyon vardır deniyor, enflâsyon vardır deniyor, rezasyon içindeyiz deniyor. Bunları hep kesinlikle bilemediğimiz istatistikî malûmatların noksanlığı meydana getirmektedir. Böylece Devlet İstatistik Enstitüsünün vazifesini lâyiki ile yapamadığı fikrini açıklıyoruz.

Türkiye için hayati öneme haiz plânlamanın temel taşını teşkil eden millî gelir ve millî istihsal istatistikleri maalesef yoktur. Ve elde edilememiştir. Ancak bâzı bilgiler varsa da hep farklı ve çeşitlidir. Hele bu istatistiklerin yılda bir neşrinin tatbikattaki noksanlığını tesssürle kaydetmek isteriz. Çünkü modern ve kalkınan bir devlet mefhumu içinde iş adamları buna göre yatırım yapacaklar, stoklarını bunlara göre ayarlıyacaklar ve hattâ ordularının seferî stoklarını ordu donatım teşkilâtlarını buna göre tanzim edeceklerdir.

Yine maalesef Türkiye'de bugüne kadar bir iş ve insan gücü istatistiği neşredilememiştir. Devlet Bakanının bütçe müzakerelerinde itiraf ettiği gibi bunun 1965 ten sonra mümkün olabileceği derin tessürümüze mucibolmaktadır.

Karma Bütçe Komisyonu raporunda Devlet İstatistik Enstitüsünün çalışmalarını sıralamış ve lâkin bir programı olup olmadığını ve bunu ne dereceye kadar uyguladığını belirtemediği için bizce 1964 yılı çalışmaları meçhul kalmıştır. Bu hususun açıklanması lüzumuna kaaniiz.

Plânlama Teşkilâtı muhtacolduğu bilgileri alamadığı için kendisinden zaman zaman şikâyetçi olmuştur. Şimdi Devlet İstatistik Enstitüsü bu şikâyetleri karşılıyacak ne gibi bir çalışma içindedir, bu da belirtilmemiştir. Açıklanması mutlaka lâzımdır.

Türkiye'nin dört bir köşesindeki yıllık ve perakende satış hareketlerini bildiren bir yayına ihtiyacımız olduğu halde Devlet İstatistik Enstitüsü bugüne kadar bu görevini de yapamamış böylece Türkiye iç ekonomisinin muhtacolduğu bilgilere cevap veremediğini göstermiştir. Bunun da tahakkuku cihetine gidilmesini beklemekteyiz.

Plânlamanın hazırlanmasında ortaya konan kitapta istatistikî bilgilerin noksanlığı maalesef açıkça belirtilmiştir. O halde plânlama temel ve kesin rakamlara dayanamayıp tahminî ve afakî rakamlara bina edilmişse bu durum karşısında ancak dehşet duymaktayız. Bu hususun da raporda belirtilmediği dikkatimizi çekmiştir.

1965 yılı içinde her köye bir transistörlü radyo verileceği ve propaganda işlerine önem verildiği beyan edilmekte ise de bütçe içinde bu hususa raslıyamadık. Paranın nereden ve nasıl temin edileceğini bilmek istemekteyiz.

Devlet İstatistik Enstitüsünün teftiş müessesesinin noksanlığı Devlet Bakanınca kabul edilmiş olmasına rağmen kurulması cihetine gidilmeyişini hayretle karşılamaktayız.

Bütün bilgilerini Devlet İstatistik Enstitüsünden aldığı halde konjonktür dergisinin neşrinin ne için hâlâ Ticaret Bakanlığına bırakıldığını bir türlü anlıyamıyoruz.

Devlet İstatistik Enstitüsünden yapılan yayınlara içte 7 301, dışta 2 168 aboneyi çok az ve kifayetsiz bulmaktayız. Bunun en az yüz misli çoğaltılmasının faydalarına inanmaktayız.

Hükümet toprak reformuna girmek çabası içindedir. Halbuki İstatistik Enstitüsü henüz memleketin tapu ve kadastrosuna ait kesin rakam ve bilgilere sahip değildir. O halde bu kesin bilgileri elde etmekte çok geç kaldığına inanarak Hükümetin bu bilgileri elde etmeden bir toprak reformu teşebbüsüne girişini şimdiden endişe ile karşılamaktayız.

Muhterem senatörler;

Bir Devletin önemli bilgilerini her an verebilecek kıymetli bir müessesenin çalışmalarında ve bütçesinde önce tasvibettiklerimizi ve sonra da noksanlarını tenkidler halinde ortaya koyduk. Böylece Anayasanın verdiği yetki ve espiri içinde ana muhalefet görevimizi yaptığımıza inanmaktayız. İrşat bizden tatbikat Hükümettendir. En büyük temennimiz işaret ettiğimiz noksanların zabıtlarda kalmasına gönlümüz aslâ razı değildir.

Milletin hayrına tatbikini arzuladığımız 1965 yılı Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesinin yetersizliğine rağmen hayırlı olmasını Adalet Partisi Grupu olarak temenni etmekteyiz. Hürmetlerimle. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Devlet İstatistik Enstitüsü Bütçesi hakkında başka söz istiyen senatör yok. Söz Sayın Devlet Bakanındır.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Onat'ın istatistiğin lüzumuna işaret eden, İstatistik Enstitüsünün çalışmalarını takdir ve teşvik eden beyanlarından dolayı kendilerine - evvelâ teşekkül adına - Hükümet adına şükranlarımı arz ederim. Kendilerinin pek titiz bir tetkikten geçirmiş olduklarını görmekten de ayrıca çok memnuniyet duyduğumu ifade etmek isterim. İstatistik konusu bizde hakikaten ondan faydalanılması lâzımgelen resmî teşekkküllerin dahi kadir ve kıymetini hâlâ lâyıkiyle anlamamış oldukları bir faydalı müessesedir. Ve değerli arkadaşım gibi bu konuyu teşvik eden arkadaşlarımın himmetleriyle inşaallah hususi sektör ve resmî sektör istitistiklerden faydalanarak önlerini daha fazla aydınlık görme imkânına sahip bulunacaklardır.

Muhterem arkadaşımın enstitünün noksan gördüğü hususlara değinen noktai nazarlarına da cevap arz edeyim.

İstatistik Enstitüsünün neşriyatı ve bâzı faaliyetleri belki de bizim lâyıkiyle ifade edememiş olmamızdan kıymetli arkadaşımın dikkatlerinden kaçmış olacaktır. Şimdi bunlara sırasiyle cevap arz etmek istiyorum.

Evvelâ neşriyatımıza değinen beyanlarına cevap arz edeyim. Devlet İstatistik Enstitüsünün bilhassa matbaa tesisleri geliştikçe yayınları fevkalâde geniş bir vüsat kazanmaktadır. Bu yayınlarımızdan aşağı yukarı yekûnu 60 ı bulan neşriyatımız toplam itibariyle 55 milyon sayfa baskıya ulaşmıştır ve 60 900 cilt olmuştur. Bunun 51 565 i sevk edilmiştir. Elimizde sadece 9 335 kalmıştır. Abone mevzuunda gerek yurt dışında yabancı memleketlerdeki istatistik çalışmalarına önem veren müesseselere ve gerekse memleket içinde talebeden her yere bedelsiz olarak tevzi edilmektedir. Hattâ talebedilmesi, teşvik edilmekte hattâ talep vâki olmasa dahi birtakım müessese ve şahıslara gönderilmektedir. O derece ki, birçok yüksek öğretim müesseselerine, profesörlere, müessese ve şahıslara göndermiş olduğumuz istatistikî neşriyatın zamanla takibedilmediğini ilgilenilmediğini gördüğümüz için ve ayrıca sormuş olduğumuz sorulara cevap verilmediği için kesmek mecburiyetinde kaldık. Şimdi kısa bir bilgi arz etmek isterim. Domin arz ettiğim yayınlarımızdan 7 301 memleket içi abonemiz ve 2 168 dışarda abonemiz vardır. Abonelerin dışında 9 148 içerde ve 2 558 de dışarda yayın abonemiz vardır. Abone sayısı 9 469 dur, ve gönderilen yayın sayısı da 11 706 dır. Bu baskı sayısına arkadaşlarım, soru kâğıtlarımız ve anketlerimiz dâhil değil. Hariçtir. Nitekim 1965 yılında yapılacak nüfus sayımında yalnız nüfus sayımı için 11 milyon tane soru kâğıdı bastırılacaktır. Ve bunları bundan evvel yüksek malûmunuz olduğu veçhile yayınların büyük bir kısmını dışarıda bastırmak mecburiyetinde kaldığımız halde şükrolsun artık bütün yayınlarımızı en modern makinalarla mücehhez kendi baskı imkânlarımız içerisinde kendimiz yapmaktayız. Dış ülkelere arz ettiğim gibi bütün beynelmilel istatistik teşekkülleriyle tam bir iş birliği halindeyiz, tam bir temas halindeyiz. Hattâ; o derecede ki; bizim kanunen daha erken yapmamız lâzımgelen sanayi sayımını beynelmilel sanayi sayımları 1964 te yapıldığı için onlarla aynı tarihe rast gelsin diye 1964 e almış bulunuyoruz. Sonra dış ticaret aylık ve yıllıklarının geç neşredilmesi keyfiyeti de işin icabı olan gecikmeden daha geri sayılmamak lâzımgelir. Hiç şüphesiz bu bilgileri almak ve bunları ayrıca değerlendirmek, toplamak bir zaman meselesidir. Bu zaman içerisinde neşretmeye çalışmaktayız ve neşretmemizde bir gecikmemiz yoktur. Yani diğer memleketler aldıkları bilgileri hangi aylar içerisinde kıymetlendirebiliyorlarsa biz de o kadar zaman içerisinde değerlendirebiliyoruz. Sadece bu konuda bir değişik metot var. Bâzı yabancı memleketler neşrettikleri ticari bültenler ve istatistikî bültenler içerisine senenin hangi ayında neşredilmişse o ayın tarihini koymaktadırlar. Faraza Eylül ayında gelmiş olan bir istatistik çalışmasının neticesini Kasım ayında neşretmişler ise, Kasım ayının tarihini koymaktadırlar. Biz buna sadık kalarak çalışmamız Eylül ayına taallûk ediyorsa Eylül 1964 ticari endeksleri diyoruz ve bunu Kasım ayında basıyoruz. Tarih bakımından farkımız yoktur. Nite-

kim, tarım sayımına aidolan neticeler derlenmiş, bitmiştir ve yarın neşredilecektir. Bu arada şunu da arz etmek isterim ki, tarım sayımının neticeleri, toprak reformu kanununun hazırlanmasında faydalanmak için bastırılmamış, neşredilmemiş, ilân edilmemiş olmakla beraber biz Tarım Bakanlığına bütün dokûmanları vermiş bulunuyoruz. Yani, toprak reformu, bu dokûmana, malûmata ve istatistikî bilgilere dayanarak hazırlanmıştır. Umumi olarak neşredilmesi keyfiyeti tabı güçlükleri yüzünden gecikmiştir. Ama, yarın neşrine başlamış olacağız.

Sanayi sayımı yüksek malûmları olduğu vechile Eylül ayında bitmiştir. Yani sayım devam etmekte idi. Bu Eylül ayında bitmiştir ve Eylül ayında son aldığımız bu bilgileri şimdi tasnif etmekteyiz. Bu tasnif işi önümüzdeki Nisana kadar ikmal edilecek. Nisanda sanayi sayımının neticelerini ilân edeceğiz.

Memur sayımının sonuçları alınmış haldedir. Aile bütçesi anketini biliyorsunuz. Bir sene devam etmesi lâzımdır. Geçen senenin Nisanında başlamıştır. Adana'da 1965 in Nisanında ikmal edilecektir.

Millî gelir ve millî istihsal istatistiklerimiz vardır. Bu istatistiklerimiz ancak sene sonundaki alınan değerlerle kıymetlendirilerek iki veya üç ay sonunda kesin netice olarak ilân etmek kabil olabilir, en kısa bir zamanda. Fakat bundan evvel biz plânlama çalışmalarına yardımcı olmak için, plânlama dairesi ile iş birliği yapmak için bir sene içerisinde 3 defa, 4 defa tahminler yapmaktayız. Bu tahminler pek tabiî tahmin ölçüleri içerisindedir, tam ve kesin neticeler değildir. Kesin neticeler olmadığı için de ilân edilmemektedir. Yalnız, plânlama hizmetine verilmektedir. Böyle tahminî çalışmalarımız vardır. Fakat millî gelirimiz umumiyetle sene sonuna kadar toplanmış olan bütün delil ve bazlarını bir araya getirerek sene sonunda iki aylık bir çalışma ile millî gelir neticeleri olarak elde edilmektedir.

İş ve insan gücü istatistiğine gelince:

Bunlar ayrı olarak yapılmaktadır. Tarımda ayrı, sanayide ayrı yapılmıştır.

Ayrıca şimdi önümüzde 1965 yılında yapılacak nüfus sayımı için de yine iş ve insan gücü yönünden bizi tamamlıyacak sorularımız vardır. Sayım da soracağımız sorular içerisinde. Alınacak neticelerle bu istikamette aydınlatıcı bir netice alınacaktır.

Gecenin bu kadar geç vaktinde fazla huzurunuzu işgal etmemek için mâruzatımı kısa kesiyorum. Eğer kıymetli arkadaşlarımı ve diğer muhterem senatör arkadaşlarımı tatmin edemediysem sorulacak diğer sorulara cevap vermeye âmadeyim efendim.

Bütçeye dokunan soruları olmuştur, Sayın Onat'ın. Buna da cevap arz ediyorum. Bütçe hizmetini aksatmaksızın, hizmeti ifa etmeye yeter gördüğümüz masrafların karşılığıdır. Önümüzde bir nüfus sayımı vardır. Nüfus sayımı yeniden bize bu bütçede 6 818 000 000 liralık bir artışı istilzam etmektedir. Bunun bir kısmını diğer hizmetlerimiz içine dağıtmış olduğumuz için miktar artışı daha az görülmektedir bütçede.

Sonra, önümüzdeki yılın programını sordu, sayın sözcü arkadaşım. Arz edeyim : 1965 programımız genel nüfus sayımı ve nüfus sayımına takaddüm eden numarataj işidir ki; bu numarataj işi hem nüfus sayımında, hem 1965 te yapılacak olan seçimlerde kütüklerin tanzimi için çok faydalı olacaktır. Ayrıca aile bütçesi anketlerini yalnız bir ilde, Adana'da yapmıştık. Bunu diğer illere, birkaç ile teşmil edeceğiz. Sonra, iş gücü ve istihdam çalışmasını yapacağız ve sanayi endeksini geliştireceğiz. Önümüzdeki yılın programı bundan ibarettir. Saygılarımla arz ederim. Hürmetler ederim. (Sual var sesleri)

HİLMİ ONAT (İzmir) — Bütün Parlâmento üyelerine bu grafiklerden ve endekslerden, yayınlardan birer tane vermek mümkün müdür

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Devamla) — Devlet İstatistik Enstitüsü çalışmaları şimdiye kadar Parlâmento üyelerine gönderilmiştir. Fakat üyeler ilgi göstermediler. Kendilerine yapılan mütaaddit sorularla bu yayınlara devamına arzu edilip edilmediğini sorduk, bu hususta mütaaddit yazılarımıza bir cevap vermediler, yazılarımıza cevap vermiyenlerin ilgilenilmediği anlaşıldığı için gönderilmemiştir. (Şimdi? sesleri) Tabiî maziyi söylüyorum. Şimdi yayınlarımız talebi karşılıyamaz hale geldi. İlgilenmiyen arkadaşlara beyhude birtakım tab ve tevzi masraflarından kurtulmak için göndermedik. Çünkü, Devlete masraf oluyor. Bu bakımdan beyhude yere

göndermeyi uygun görmemişizdir. Fakat hangi arkadaş istatistik çalışmaları ile ilgilenir, bu yayınları arzu ederse kendisi adına İstatistik Enstitüsü bunları göndermeye âmadedir.

BAŞKAN — Devlet İstatistik Enstitüsü hakkındaki müzakereler bitmiştir. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Okutuyorum.

(A/1) CARİ HARCAMALAR

B.		Lira
12.000	Personel giderleri	13 181 335

BAŞKAN — Efendim, bir önerge var. Burada (A/1) işaretli cetvelin 1962 tarihli ve 53 sayılı Kanunun 14 ncü maddesi gereğince verilecek sayım ikramiyesi; bunun şu şekilde tasrihi istenmektedir. Okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Devlet İstatistik Enstitüsü bütçesinin 12.620 maddesinin sayımda çalışacak enstitü memur ve hizmetlilerine verilecek sayım ikramiyesi şeklinde ifadelendirilmesini arz ve teklif ederim.

Kars
Mehmet Hazer

(Sağdan, takrir sahibi yok sesleri)

BAŞKAN — Yok ama takrir burada. (Sağdan, olmaz sesleri) Niçin olmasın?

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Efendim, izin verirseniz yerimden arz edeyim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

DEVLET BAKANI NÜVİT YETKİN (Malatya) — Sayıştay bu kanun gereğince gerek İstatistik Enstitüsü kuruluş Kanunu gereğince, yani 12.620 nci bölümün hizasında yazılı ve bu kanun 14 ncü maddesi gereğince kendilerine ikramiye verecektir. Sayımda merkez dışında çalışanlara verilecek ikramiye mevzuunda Sayıştayda bir güçlük çıkmaktadır. Bu sarahat ve vuzuha bu bakımdan lüzum görmekteyiz. Muhterem komisyon ve Maliye buna iltifat ederlerse bu güçlük ortadan kalkacaktır.

BAŞKAN — Sayın Komisyon mutabık mısınız?

BÜTÇE VE PLÂN KOMİSYONU ADINA CAHİT AKYAR (Denizli) — Özür dilerim, mutabık değiliz.

BAŞKAN — Sayın Maliye Bakanı Temsilcisi?..

MALİYE BAKANLIĞI BÜTÇE VE MALÎ KONTROL U. M. RIZA TURGAY — Mutabıkız efendim.

BAŞKAN — Acaba Bütçe Komisyonu niçin mutabık değil, izah ederler mi?

BÜTÇE VE PLÂN KOMİSYONU ADINA CAHİT AKYAR (Denizli) — İzahat vereyim ama, yanlış anlamıyorsam Anayasada önergeler üzerinde konuşulamaz, diye bir madde var.

BAŞKAN — Bunun Anayasa ile ilgisi yok efendim.

BÜTÇE VE PLÂN KOMİSYONU ADINA CAHİT AKYAR (Devamla) — Emrederseniz izah edeyim.

BAŞKAN — Veriniz, efendim.

BÜTÇE VE PLÂN KOMİSYONU ADINA CAHİT AKYAR (Devamla) — 94 ncü maddede bu hususta sarahat var, efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Anayasanın 94 ncü maddesinin 5 nci fıkrası.

SUPHİ BATUR (Sinop) — O fıkra önergeler üzerinde görüşme yapılamıyacağına dairdir.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — O fıkrayı okuyayım, efendim; «Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Meclislerinin genel kurullarında, Bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkındaki düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önergeleri, üzerlerinde ayrıca görüşme yapılmaksızın okunur ve oya konur.» demektedir.

BAŞKAN — Şimdi oya koyacağız İş bundan ibaret kalıyor. Yani bunun kabulünün Anayasaya mugayir cihati yoktur.

Teklifi kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

12.620 nci bölüm bu suretle tashih edilmiştir.

12 nci bölümü tekrar okuyoruz.

B.		Lira
12.000	Personel giderleri	13 181 335
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
13.000	Yönetim gdierleri	1 083 951
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

B.		Lira
14.000	Hizmet giderleri	7 031 004
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
16.000	Çeşitli giderler	391 101
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
	(A/) Yatırım harcamaları	
23.000	Makina, teçhizat ve taşıt alımları ve onarımları	2 430 478
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
(A/3)	Sermaye teşkili ve transfer harcamaları	
	II - Transferler	
34.000	Malî transferler	13 180
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
35.000	Sosyal transferler	89 700
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	
36.000	Borç ödemeleri	1
	BAŞKAN — Kabul edenler...	
	Etmiyenler... Kabul edilmiştir.	

BAŞKAN — Bu suretle Devlet İstatistik Enstitüsünün bütçesi de kabul edilmiş bulunmaktadır. Hayırlı olsun.

Muhterem arkadaşlar; şimdi geriye 4 bütçe kalmış bulunuyor Diyanet İşleri, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü bütçeleri.

Şimdi müsaade buyurursanız bir izahatta bulunayım, karar Yüksek Heyetinizindir.

Şimdi Diyanet İşlerinde 4 grup sözcüsü, 3 grup ve bir de bir toplum, Y. T. P. si söz almış bulunmaktadır. Asgari 25 dakika konuşulsa yüz dakika yapıyor. Tapu Kadastro üzerinde üç grup sözcüsü söz almıştır. Asgari herbiri 25 dakika konuşsa 75 dakika yapıyor. Vakıflar Genel Müdürlüğü bütçesi üzerinde yine en az 75 dakika gruplar adına konuşulacak. Beden Terbiyesi Bütçesi üzerinde iki grup söz almıştır. 25 dakikadan olsa 50 dakika eder. Hepsi 300 dakika yapıyor, yani beş saat. Bunun haricinde şahsı adına konuşmalar var. 6 - 7 arkadaş Diyanet İşleri bütçesi üzerinde söz almış bulunmaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü Bütçesi üzerinde de söz almış bulunanlar vardır. Bir arkadaşımız almıştır. Bunu da 10 dakika hesabedersek, 1 saat eder. Bakanlar da Diyanet İşleri mevzuunda en aşağı 1 - 1,5 saat konuşacaklardır. Mecmu 7,5 saat ediyor. Şimdi saat 2.30 dur. 7,5 saat daha ilâve edersek 10,00 saat eder. saat 10,00 da ancak bu işleri bitirebileceğiz. Eğer eve gitmeden bundan sonraki, yani yarınki bütçeye devam etmek arzusunda isek devam edelim. Takdir Yüce Heyetinizindir Ben burada mukavemet ederim.

CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Bir kere Diyanet İşleri bütçesinin mutlaka bu gece görüşülmesi icabeder.

BAŞKAN — Sebep?..

CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Sebep şu; eğer Diyanet İşleri bütçesi yarına kalırsa, yarın bu bütçe üzerinde herkes konuşmak istiyecektir. Bütün program bu bakımdan alt - üst olacaktır. Binaenaleyh, Yüksek Heyetiniz müsaade ederse hiç olmazsa Diyanet İşleri çıksın efendim. Teklif ediyorum.

BAŞKAN — Takdir Yüksek Heyetinizindir. Geçen sene de program bu suretle, İstatistik Genel Müdürlüğünden sonra ertesi güne bırakılmıştı Takdir Yüksek Heyetinizin.

Devamı kabul edenler... Gelecek birleşime kalmasını arzu edenler... Aanlaşılmadı. Devamı kabul edenler lûtfen ayağa kalksınlar... (Sağdan, yalnız Diyanet İşleri sesleri.) Hayır devam edeceğiz hepsine. Aksamaması matlupsa hepsine devam edeceğiz. Kabul etmiyenler... Büyük ekseriyetle gelecek birleşime bırakılması kabul edilmiştir.

Saat 10.30 da toplanılmak üzere birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 02.40

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

30 NCU BİRLEŞİM

26 . 1 . 1965 Salı

Saat : 10:30

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

× 1. — 1965 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (M. Meclisi 1/738, C. Senatosu 1/495) (S. Sayısı : 493) [Dağıtma tarihi : 23 . 1 . 1965]

V

İKİNCİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER